

арх. №91642

прим. №

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ

СХЕМА ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ

(продовження роботи)

Том I

Місце області в системі розселення України, демографічний прогноз, територіальна організація та структура господарського комплексу, пропозиції по розвитку функціонально-планувальних елементів, прогноз напрямів розвитку адміністративних одиниць.

Пояснювальна записка

Замовник:	Управління містобудування та архітектури Тернопільської обласної державної адміністрації
Додаткова угода:	№1-2017 до договору №61-01-2008

Директор інституту

І. Шпилевський

Заступник директора інституту
з наукової роботи,
науковий керівник проекту, д.г.н

Ю. Палеха

Начальник архітектурно-
планувального управління,
головний архітектор проекту

В. Токар

Головний інженер проекту

Л. Безкоровайна

Головний економіст проекту

О. Малишева

Начальник відділу НМЗМП

А. Економов

«Схема планування території Тернопільської області (продовження роботи)» розроблена авторським колективом АПМ-1 (начальник – В.Токар) спільно зі спеціалістами інженерно-планувального відділу (начальник – О. Головань) та центру ГС (керівник центру – Ю.Палеха), у складі:

Архітектурно-планувальна частина

Головний архітектор проекту	В. Токар
Головний фахівець	Т. Шидловська
Провідний архітектор	Т. Любак

Техніко-економічна частина

Науковий керівник проекту, д. г. н.	Ю. Палеха
Завідуючий сектором регіональних досліджень, д. г. н.	Г. Підгрушний
Ст. науковий співробітник, к.г.н.	І. Соломаха
Науковий співробітник	А. Марушинець
Науковий співробітник, к.г.н.	О. Лихогруд

Рекреаційно-оздоровча галузь

Головний фахівець	В. Муха
Науковий співробітник	В.Петренко

Природно-ресурсний потенціал, стан довкілля

Головний фахівець	В. Муха
Провідний інженер	Н.Сугак

Транспорт

Начальник сектору транспортних мереж	Д.Жуков
Головний інженер	О.Шаповалов

Інженерна підготовка та захист території. Гідротехнічні заходи

Головний інженер проекту	Л.Безкоровайна
Керівник групи	О.Герашенко

Інженерне обладнання території

Головний фахівець з питань водопостачання, каналізації та санітарної очистки	Д.Гончаров
Головний фахівець з електропостачання	Г.Малюк
Головний фахівець з теплопостачання та газопостачання	О.Срібний

Демографічний прогноз до 2036 року виконали спеціалісти Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України

Зав. відділом міграційних досліджень, к. е. н.	О. Позняк
Головний економіст науково-організаційного відділу, к.е.н.	Г. Швидка

Координаційно-адміністративну допомогу в роботі над проектуванням «Схеми планування території Тернопільської області» здійснювали начальник управління містобудування та архітектури Тернопільської ОДА Харченко В.М. та заступник начальника управління містобудування та архітектури Тернопільської ОДА Якимук В.В.

СКЛАД ПРОЕКТУ

Найменування матеріалів		На чому виконано	Масштаб	Обліковий номер
<i>I. Графічні матеріали</i>				
1.	Схема розміщення регіону в планувальній структурі території України	Папір	1: 250 000	191081
2.	План сучасного використання території.	Папір ламінований, папір	1:100 000	191082
3.	Комплексна оцінка території. Схема природно-ресурсного потенціалу	Папір ламінований, папір	1:100 000	191083
4.	Комплексна оцінка території. Схема природно-техногенної небезпеки	Папір	1:100 000	191084
5.	Схема захисту територій від небезпечних геологічних і гідрогеологічних процесів	Папір	1:100 000	191085
6.	Схема розташування об'єктів культурної спадщини	Папір	1:100 000	191086
7.	Проектний план (основне креслення)	Папір ламінований, папір	1:100 000	191087
8.	Схема транспорту	Папір	1:100 000	191088
9.	Схема водопостачання та каналізації	Папір	1:100 000	191089
10.	Схема магістральних трубопроводів та енергопостачання	Папір	1:100 000	191090
11.	Пофакторна оцінка потенціалу та рівня розвитку адміністративно-територіальних одиниць	Папір ламінований Папір	1:500 000	191091
<i>II. Текстові матеріали</i>				
1.	Пояснювальна записка (Том I) (Місце області в системі розселення України, демографічний прогноз, територіальна організація та структура господарського комплексу, пропозиції по розвитку функціонально-планувальних елементів, прогноз напрямів розвитку адміністративних одиниць).		Книга	91642
2.	Пояснювальна записка (Том II) (Природно-ресурсний потенціал, стан навколишнього природного середовища, транспорт, інженерна підготовка території, гідротехнічні заходи, інженерне обладнання території).		Книга	91643
3.	Пояснювальна записка (Том III) (Охорона нерухомих об'єктів культурної спадщини)		Книга	91644
4.	Пояснювальна записка (Том IV) (Пропозиції по реалізації рішень схеми)		Книга	91645
5.	Пояснювальна записка (Том V) (Основні положення)		Книга	91646
6.	Розділ «Водопостачання та каналізація»		Брошура	інв.026870 , дск
<i>III. Матеріали на цифрових носіях</i>				
1.	Схеми та пояснювальні записки у цифрових форматах		CD-диск	341
2.	Розділ «Водопостачання та каналізація»		CD-диск	інв.809, дск

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
I. ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ТА ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛАСТІ	8
1.1. Географічне положення.....	8
1.2. Історія формування.....	8
1.3. Населення	11
II. МІСЦЕ ОБЛАСТІ В СИСТЕМІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	13
III. ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОГНОЗ	19
3.1. Демографічна ситуація й сучасні тенденції демографічного розвитку в Тернопільській області.....	19
3.2. Прогноз народжуваності	25
3.3. Прогноз смертності й очікуваної тривалості життя.....	25
3.4. Прогноз міграцій населення.....	26
3.5. Прогноз чисельності та статеві-вікового складу населення Тернопільської області до 2036 р.	28
IV. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС	32
4.1. Місце та роль Тернопільської області в економіці України	32
4.1.1. Особливості структури господарського комплексу Тернопільської області	33
4.2. Особливості розвитку промислового виробництва Тернопільської області	37
4.3. Перспективи розвитку господарського комплексу Тернопільської області	40
4.4. Сільське господарство	54
4.4.1. Характеристика сучасного стану сільського господарства Тернопільської області	54
4.4.2. Напрями розвитку сільського господарства Тернопільської області	65
4.4.3. Прогноз розвитку сільського господарства Тернопільської області	71
4.5. Лісове господарство та мисливство	72
4.6. Розвиток вищої освіти	76
4.7. Наука та інновації.....	77
V. РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧА ГАЛУЗЬ	79
5.1. Природно-кліматичні передумови та можливості розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі. Визначення допустимої рекреаційно-оздоровчої ємності. .	79
5.1.1. Передумови та можливості розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі.....	79
5.1.2. Визначення екологічно-допустимої ємності території.....	83
5.2. Сучасний стан рекреаційно-оздоровчої галузі.....	88
5.3. Перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі.....	98
5.3.1. Пропозиції щодо нового будівництва рекреаційно-оздоровчих закладів	98
5.3.2. Перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі на розрахунковий строк.....	106

5.3.3. Перспективна зайнятість в рекреаційно-оздоровчій галузі.....	117
VI. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА МІЖСЕЛЕННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	120
6.1. Соціальна сфера.....	120
6.2. Міжселенне обслуговування.....	124
6.2.1. Житловий фонд.....	124
6.2.2. Охорона здоров'я.....	126
6.2.3. Середня освіта.....	128
6.2.4. Культура.....	129
VII. ПРОГНОЗ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ ОБЛАСТІ	130
7.1. Комплексна соціально-економічна характеристика потенціалу та рівня розвитку адміністративних районів.....	130
7.2. Концепція розвитку господарського комплексу адміністративних одиниць області.....	149
VIII. ПРОПОЗИЦІЇ ПО РОЗВИТКУ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ	159
8.1. Оптимізація систем розселення.....	159
8.2. Пропозиції по розвитку функціонально-планових елементів території області.....	161
8.2.1. Зони пріоритетного містобудівного розвитку.....	161
8.2.2. Зони пріоритетного рекреаційно-оздоровчого призначення.....	162
8.2.3. Зони впливу міжнародних транспортних коридорів (у вузлах перетину з магістральною дорожньою мережею України).....	165
IX. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ	167
X. ДОДАТКИ	169
XI. ДОКУМЕНТИ	189
XII. ГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ	197

ПЕРЕДМОВА

Схема планування території Тернопільської області (продовження роботи) виконана Державним підприємством Українським державним науково-дослідним інститутом проектування міст "Діпромисто" імені Ю.М. Білоконя згідно договору №61-01-2008 та додаткової угоди до нього №1-2017, укладених з управлінням містобудування та архітектури Тернопільської обласної державної адміністрації.

Правовою підставою для проведення робіт з проектування схеми планування території Тернопільської області (продовження) є рішення Тернопільської обласної ради від 25.01 2005 р. за №381.

Особливістю регіонального розвитку Тернопільської області і України в цілому є посилення ролі регіонів у власному стратегічному плануванні та власному розвитку. Врахування Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року та визначення особливостей планування регіонального розвитку Тернопільської області викладено в головному планувальному документі - «Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року».

При розробленні Схеми планування території Тернопільської області були враховані основні стратегічні напрямки, визначені Стратегією.

Розроблення Схеми виконано спеціалістами ДП УДНДІПМ «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М.Білоконя і складається з наступних етапів:

- «Тернопільська область.Схема планування території.Сучасний стан», 2013 р.
- «Тернопільська область. Схема планування території (продовження роботи)», 2017 р.

Схема планування території Тернопільської області (продовження роботи) є завершальною частиною «Схеми планування території Тернопільської області», і складається з п'яти томів записок, розділу та графічної частини. Склад записок:

- Том I (Місце області в системі розселення України, демографічний прогноз, територіальна організація та структура господарського комплексу, пропозиції по розвитку функціонально-планувальних елементів, прогноз напрямів розвитку адміністративних одиниць);
- Том II (Природно-ресурсний потенціал, стан навколишнього природного середовища, транспорт, інженерна підготовка території, гідротехнічні заходи, інженерне обладнання території);
- Том III (Охорона нерухомих об'єктів культурної спадщини);
- Том IV (Пропозиції по реалізації рішень схеми);
- Том V (Основні положення);
- Розділ «Водопостачання та каналізація» (брошура).

Текстові та графічні матеріали виконуються на паперових носіях та в електронному вигляді.

Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) виконується за окремими завданнями:

- Завдання на розроблення розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) на мирний час;
- Завдання на розроблення розділу ІТЗ ЦЗ (ЦО) на особливий період.

Завдання погоджено начальником Головного управління ДСНС України в Тернопільській області Маслей В.М. Розділ ІТЗ ЦЗ (ЦО) має текстову частину та графічні матеріали і виконується на паперових носіях та в електронному вигляді.

При проектуванні схеми планування території Тернопільської області (продовження роботи) використані матеріали, надані департаментами та управліннями Тернопільської облдержадміністрації, зокрема: Управлінням містобудування та архітектури Тернопільської ОДА, відділом туризму ; Управлінням екології та природних ресурсів, Департаментом економічного розвитку і торгівлі, Департаментом агропромислового розвитку, промисловості та інфраструктури, Управлінням з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Управлінням культури, Управлінням охорони здоров'я Івано-Франківської ОДА. Крім того, вихідні дані надані: Головним управлінням статистики в Тернопільській області, Службою автомобільних доріг в Тернопільській області, УМВС України в Тернопільській області, Тернопільським обласним управлінням водних ресурсів.

Схема планування території Тернопільської області розроблена відповідно до Державних будівельних норм України "Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях" ДБН Б.1.1-13:2012 (2012 р.), а також інших нормативних документів.

Основним документом містобудівної документації є Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності".

Схема планування території Тернопільської області розроблена із використанням ГІС-технологій та ArcGIS (ArcView 3.2) на основі топографічної зйомки масштабу 1:100 000.

Схема розробляється на розрахунковий термін – 2036 рік.

I. ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ТА ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ОБЛАСТІ

1.1. Географічне положення

Тернопільська область утворена 4 грудня 1939 року після возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР і входження їх у СРСР.

Область розташована у західній частині України і межує: на півночі – із Рівненською, на сході – із Хмельницькою, на півдні – із Чернівецькою, на південному заході – із Івано-Франківською, на північному заході – із Львівською областями. Площа області складає 13,8 тис. км² (2,3% від території України). Адміністративно область розподіляється на 17 адміністративних районів та 4 міста обласного значення.

1.2. Історія формування

Тернопільська область, разом із Львівською та Івано-Франківською, є частиною історичної території Галичини. Цей західноукраїнський регіон внаслідок політичних подій в історії України, що призводили до поділу українських земель, починаючи з XIV ст. підпадав під владу Польщі, Литви (1349-1772 рр.), Австрії (1772-1918 рр.), Польщі (1918-1939 рр.), Радянського Союзу (1939-1991 рр.)

Однак складність історичних обставин не асимілювала, а швидше актуалізувала духовний потенціал регіону, вирізнивши його збереженням мовно-культурних традицій, релігійності, національної totoжності.

Тернопільщина древній край поселень слов'ян. Сліди існування людини на її території сягають доби раннього палеоліту (понад 100 000 років тому). Залишки поселень доби неоліту (V-IV тис. до н.е.) знайдено в Заліщицькому та Густинському районах. У добу міді (IV-III тис. до н.е.) територію області, особливо її південну частину (Заліщицький район), густо заселяли землеробські та скотарські племена трипільської культури, поширеної на Подністров'ї та правобережному Придніпров'ї.

Східні слов'яни, які заселяли сучасну територію України, в IV столітті н.е. утворили велике об'єднання племен, відоме під назвою антів.

В IX столітті східнослов'янські землі об'єдналися в єдину державу Київську Русь, яка була могутньою державою середньовічної Європи. Про інтенсивність заселення земель в цей час території сучасної Тернопільщини свідчать біля 300 давньоруських городищ та селищ, понад 100 некрополів X-XIII століття.

Наприкінці XI століття на території сучасної Тернопільщини виникли удільні князівства – Теремовлянське, що займало південну й центральну частину краю, та Шумське – у північній частині краю. В Іпатіївському літописі під 1097 роком перші згадки про місто Теремовля. Тоді вона містилася на мисі при злитті рік Серету й Гнізди. Міста Теремовль і Шумськ перетворились на значні політичні, економічні і культурні центри.

За князювання Романа Мстиславовича 1199 року окремі князівства, у тому числі і Теремовлянське й Шумське, об'єднались в Галицько-Волинське князівство, яке проіснувало 40 років. В цей період спостерігається зростання сільських поселень і міст; широкого розвитку набувають ремесла і торгівля.

В Іпатіївському літописі до часів Галицько-Волинського князівства відносяться перші згадки про Збараж – під 1211 р., як центр удільного князівства у складі Галицько-Волинського князівства і Кременець – під 1226 р., як місто Галицько-Волинського князівства.

Важливу роль у житті Київської Русі з огляду на її географічне розташування відіграла зовнішня торгівля. Регіони поблизу Дніпра слугували дорогою для торгівлі між Скандинавією та Візантією. Торгівля зі Сходом і країнами Центральної та Західної Європи відбувалася переважно через Галичину. Основними предметами торгівлі були хліб, худоба, мед, віск, риба, ремісничі вироби.

Найбільш трагічною за наслідками подією в історії Галицько-Волинського князівства, як і всієї Русі середини XII ст. була монголо-татарська навала. В 1246 році Галицько-Волинське князівство змушене було визнати залежність від Золотої Орди. У 1259 році руським князям довелося укласти угоду, за якою вони зобов'язувались знищити укріплення Кременця, Данилова, Стіжка та інших міст і платити данину. Після кожного нашестя татари залишали спустошені села і міста, захоплювали в полон тисячі людей.

Монголо-татарська навала значно вплинула і на торгівлю. Комерційні відносини між Придніпров'ям і Візантією занепали, натомість зросла торгівля зі східними країнами: Персією, Афганістаном, Індією. Зокрема, важливим було переміщення центру економічної активності та політичної сили з Києва на захід до міст Галича, Володимира, опісля Львова. Річка Дністер замінила Дніпро як головну торговельну артерію між українськими землями і Чорним морем. Галицькі купці торгували через чорноморські порти не лише з Візантією, а й із різними італійськими і французькими містами, зросла також торгівля з Угорщиною, Молдавією, Польщею та Німеччиною.

Після того, як Галицько-Волинське князівство у 1349 році перестало існувати, почалася боротьба між Литвою, Польщею та Угорщиною за землі князівства.

В 1349 році Галицько-Волинські землі, в тому числі центральну й південну частини сучасної Тернопільщини захопила Польща. Тоді ж Литва загарбала північ краю з Кременцем, а 1362 року – подільські землі, розташовані по Дністру. Центрами господарського життя на Тернопільщині в той час були поміщицькі маєтки (фільварки). Їм підпорядковувалися села й містечка.

XV-XVI століть – це час виникнення багатьох міських поселень Тернопільщини. Розвитку міст і містечок сприяло багато факторів, зокрема близькість торгових шляхів, густота населення тощо. Вже в середині XVI ст. в краї налічувалося 40 міст і містечок, серед них найбільшими вважалися: Заложці, Чортків, Бережани, Борки, Буданів, Тернопіль, Гусятин, Золотий Потік, Микулинці, Язловець. Переважна більшість міських поселень належала феодалам. Так, з 25 великих міст і містечок Кременецького повіту в XVI ст. 24 були приватними і лише одне – королівським, а в Тербовлянському повіті у 1590-1648 рр. із 24 міст тільки 4 були королівськими. Під час утворення нових містечок чи міст не завжди враховувалися можливості майбутнього їх розвитку, тому часто такі „міста” не розвивались.

На певному етапі свого розвитку міста добиваються права на самоврядування за магдебурзьким міським правом. Протягом XIV-XVII століть його дістали 19 міст Тернопільщини, в тому числі Тербовля – в 1389 році, Кременець – у 1438, Бучач – у 1515, Чортків – у 1522, Бережани – у 1530, Підгірні – у 1539. Копиченці – у 1564, Скалат – у 1564, Борщів – у 1629, Зборів – у 1689, Тернопіль – у 1548, Залещики – у 1766 році. Магдебурзьке право надавало місту певних свобод щодо розвитку ремесел, торгівлі, а це сприяло піднесенню економіки й культури.

Визвольна війна українського народу проти польсько-шляхетського гніту, очолена Богданом Хмельницьким, призупинила українську торгівлю із Заходом через Польщу і балтійські порти. Ця торгівля відновила в останній третині XVII століття в західній частині України, яка залишалася під Польщею.

В наслідок занепаду польсько-шляхетської держави у 1772 році південну, більшу, частину Тернопільщини захопила Австрія. Північна частина – Кременецький повіт і частина Збаразького повіту – в 1793 році була возз'єднана з Росією.

З початком проведення індустріалізації європейських країн у другій половині XIX століття на території сучасної Тернопільської області працювало 8 парових і 680 невеликих водяних млинів, 170 спиртових і пивоварних заводів, кількість яких у 1910 році зростає до 390. Діяло кілька боєнь і підприємств по обробці шкір, виробництво мила, тютюну, цегли, черепиці, восків, коліс. Із 623 підприємств, що працювали на потреби населення, 250 були дрібними, до 5 осіб працюючих.

Важливе значення для господарського розвитку Тернопільщини мало будівництво залізниць: Підволочиськ – Тернопіль – Львів (1871 р.), Станіслав – Ярмолинці (1884 р.), Тернопіль – Бережани (1897 р.) та Тернопіль – Збараж (1906 р.).

З початком першої світової війни територія Тернопільщини стала ареною боїв між австро-угорською та російською арміями.

Лютнева революція 1917 року в Росії спричинила революційні настрої в армії, що не могло не відбитись на її боєздатності. 6 липня 1917 року австро-німецькі війська прорвали оборону російських військ на північний захід від Тернополя. 11 липня 1917 року було залишено Тернопіль, а на початку вересня австро-німецькі війська захопили всю Тернопільщину.

13 листопада 1918 року було проголошено Західно-Українську Народну Республіку. Після вступу Першої кінної та 14-ї армії 8 липня 1920 року у Тернополі було проголошено Галицьку Соціалістичну Радянську Республіку, яка проіснувала до 21 вересня.

За Ризьким мирним договором 1921 року територія сучасної Тернопільської області перейшла до Польщі, причому Кременецький та Шумський райони увійшли до Волинського воєводства, решта – до Тернопільського.

Після початку другої світової війни 17 вересня 1939 року Червона Армія перейшла р. Збруч та просунулася далі на захід, завершивши разом із військами вермахту окупацію та розділ Польщі. Територія Тернопільщини увійшла до складу УРСР.

В новітній час у 1939 році на Тернопільщині були вдруге поновлені права міст Бережани, Борщів, Бучач, Заліщики, Зборів, Копичинці, Підгірці, Скалат, Теремовля, Чортків. Збараж з 1939 року є містом. У цей час на Тернопільщині було 1700 підприємств, на яких працювало біля 8800 робітників.

Переживши руйнування часів Другої світової війни, Тернопільщина за післявоєнні роки розвинула свій аграрно-промисловий потенціал. Виникли нові галузі промисловості: машинобудування, хімічна, приладобудівна, промисловість будівельних матеріалів та інші. Місто Тернопіль стало одним із індустріальних і культурних центрів України.

1.3. Населення

Загальна чисельність наявного населення Тернопільської області станом на 1 січня 2017 р. склала 1059,2 тис. осіб. Міське населення становило 473,6 тис. осіб (44,7%), сільське – 585,6 тис. осіб (55,3%). За площею території Тернопільщина займає 22 місце серед областей України, за чисельністю населення – 22 місце. Щільність населення становить 76,8 осіб/км²).

За період, що минув з Всеукраїнського перепису населення 2001 року, чисельність населення області, зменшилась на 83,2 тис. осіб (5,7%). В середньому на рік скорочення складало 5,2 тис. осіб.

Зменшення населення відбувалось на всій території області, за винятком Тернопільського району.

В статевій структурі постійного населення частка чоловіків становить 46,7% (495,1 тис. осіб), жінок – 53,3% (564,1 тис. осіб).

Кількість населення у працездатному віці складає 614,7 тис. осіб (58%), у до працездатному – 179 тис. осіб (16,9%), старше працездатного віку – 265,5 тис. осіб (25,1%).

Станом на 1 січня 2017 р. поселенська структура Тернопільської області включала 1058 населених пунктів, у тому числі 35 міських (з них 18 міст та 17 селищ міського типу) та 1023 сільських поселень.

Таблиця 1

Чисельність міських та сільських населених пунктів

Адміністративно-територіальні одиниці	Населені пункти		Всього
	міські	сільські	
м. Тернопіль	1	-	1
Бережанська міська рада	1	2	3
м.Кременець	1	-	1
м.Чортків	1	-	1
райони			
Бережанський	-	54	54
Борщівський	3	70	73
Бучацький	2	57	59
Гусятинський	4	61	65
Заліщицький	2	53	55
Збаразький	2	75	77
Зборівський	2	90	92
Козівський	2	53	55
Кременецький	1	68	69
Лановецький	1	52	53
Монастириський	2	46	48
Підволочиський	2	60	62
Підгаєцький	1	36	37
Теребовлянський	3	75	78
Тернопільський	2	56	58
Чортківський	1	55	56

Адміністративно-територіальні одиниці	Населені пункти		Всього
	міські	сільські	
Шумський	1	60	61
Тернопільська область	35	1023	1058

Середня людність одного населеного пункту складає 1001 особа (по Україні – 1432 особи). Середня людність одного міського поселення становила 13532 особи (по Україні – 21920 осіб), а одного сільського поселення – 572 особи (по Україні – 462 особа). Таким чином, людність одного міського поселення у Тернопільській області майже удвічі менша, а одного сільського поселення – на 23,8% більша від середньо державного показника.

Розподіл населення по основних групах міських поселень за чисельністю населення наводиться у табл. 2.

Таблиця 2

Розподіл чисельності наявного населення по групах міських поселень

Категорія за населенням, тис. осіб	Кількість населених пунктів	Частка від загальної кількості населених пунктів, %	Чисельність населення, осіб	Частка населення в загальній кількості населення, %
До 2,0	3	8,6	5570	1,2
2,0 - 4,99	12	34,3	40200	8,5
5,0 - 9,99	12	34,3	89969	19,0
10,0 - 19,99	5	14,3	69470	14,7
20,0 - 49,99	2	5,7	50557	10,7
50,0 – 99,99	-	-	-	-
100,00-249,99	1	2,8	217866	45,9
Всього	35	100	475238	100

Як видно з наведеної таблиці, в області переважають малі міські поселення (міста та селища міського типу) з населенням менше 10 тис. осіб. Їх загальна кількість становить 27 одиниць (77,2%), але частка населення складає 28,7%.

Натомість гіпертрофована роль обласного центру, населення якого становить 45,9% від загального населення області.

II. МІСЦЕ ОБЛАСТІ В СИСТЕМІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Головна мета удосконалення розселення населення України полягає у створенні містобудівних умов для забезпечення рівної доступності кожного громадянина (незалежно від місця його проживання) до всіх видів культурних послуг та інших ресурсів, необхідних для повноцінного розвитку людини.

Системи розселення – це територіально зосереджені сукупності міських та сільських поселень, які об'єднуються розвиненими територіально-виробничими, трудовими та соціально-культурними зв'язками і внутрішньосистемною інженерно-транспортною інфраструктурою, взаємодоповненістю економічної бази та оздоровчо-рекреаційного господарства, спільністю проблем використання території і тягіння до міста – системоформуючого центру.

Виходячи з цього, а також із завдань сталого розвитку населених пунктів, і з урахуванням адміністративно-територіального поділу України, економічного і соціального районування, Генеральною схемою планування території України, затвердженої 7 лютого 2002 року Законом України “Про Генеральну схему планування території України”, намічено формування і розвиток систем розселення різного рівня: *загальнодержавної, міжобласних, обласних, міжрайонних, районних і внутрішньорайонних.*

Відповідно до Генеральної схеми планування території України Тернопільська область входить до складу Вінницької міжобласної системи розселення. Загальна площа Вінницької МСР складає 60,9 тис. км², чисельність населення за станом на початок 2017 року – 3934,8 тис. осіб. Питома вага області у МСР та в Україні показана у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Питома вага Тернопільської області у Вінницькій МСР та в Україні (в %)

	У території		У населенні	
	Вінницької МСР	України	Вінницької МСР	України
Тернопільська область	22,7	2,3	26,9	2,5

Для забезпечення 1,5-годининої доступності населення до комплексу установ епізодичного, стандартного і, частково, спеціалізованого обслуговування, передбачене формування мережі міжрайонних систем розселення. Крім обласних центрів, центрами міжрайонних систем розселення Генеральною схемою визначені, як правило, міста обласного значення з мінімальною чисельністю населення 50 тис. осіб та зоною впливу – 150-200 тис. осіб.

Відповідно до Генеральної схеми в межах області формується 2 міжрайонні системи розселення (МРСР)¹:

- Тернопільська (центр – Тернопіль);
- Чортківська (центр – Чортків).

Структура систем розселення області за чисельністю населення та територією наводиться у табл. 2.2.

¹ З метою оптимізації системи розселення області в контексті утворення територіальних громад пропонується виділити на цьому рівні додатково Кременецьку та Бережанську системи.

Таблиця 2.2.

Структура системи розселення Тернопільської області

Міжрайонні системи розселення	Територія		Населення	
	тис.км ²	% від області	тис. осіб	% від області
Тернопільська	9,3	67,4	780,4	73,7
Чортківська	4,0	32,6	278,8	26,3
Тернопільська область	13,8	100	1059,2	100

Відповідно до рішень Генеральної схеми планування території України на перспективу Тернопільська область розвивається як важлива складова західного регіону України. Головними регіональними компонентами, що визначатимуть розвиток області у регіоні є:

1. Транзитне положення області на перетині осей «північ-південь» та «схід-захід».
2. Формування міжнародного транспортного коридору «Європа-Азія».
3. Потенційні можливості для розбудови міжнародного транспортного коридору «25 меридіан» у напрямку: Гельсінкі-Таллінн-Рига-Вільнюс-Барановичі-Пінськ-Дубно-Тернопіль-Чернівці-Сучава-Бухарест-Александруполіс.
4. Близькість до кордонів східноєвропейських держав: Польщі та Румунії.

Функціональне зонування території України, здійснене у Генеральній схемі проведено на основі комплексної оцінки території по сукупності природних і антропогенних факторів з урахуванням характерних для України видів господарської діяльності по переважному виду діяльності та встановлено режим, що рекомендується для перспективного використання кожної із зон. У межах Тернопільської області передбачається виділення наступних зон.

1. Зона урбанізації, на території якої рекомендується інтенсифікація сформованого виробничого потенціалу, розвиток сільського господарства переважно приміського типу і районів короткочасного відпочинку населення. Зона урбанізації в межах області представлена підзоною з середнім рівнем виробничо-містобудівного освоєння, середньою щільністю населення, з порушеннями екологічної ситуації.

Підзона займає приблизно 5% території області і зосереджена у її центральній частині в межах приміської зони Тернополя. В перспективі Генеральною схемою тут рекомендується регламентація містобудівного розвитку з стимуляцією розбудови сучасної економічної бази та стабілізацією антропогенних навантажень на територію.

2. Зона переважно сільського господарства, що займає біля 70% території області.

Поряд з інтенсивним розвитком сільськогосподарського виробництва і активізацією соціально-економічного зростання місцевих системоутворюючих центрів, тут рекомендується вибіркоче розміщення невеликих промислових новобудов у міських поселеннях, які мають для цього економічні та соціальні передумови.

3. Зона природних ландшафтів державного та регіонального значення, що охороняються.

До її складу входять елементи екологічної мережі України, а також території існуючих та потенційних природно-рекреаційних районів міжнародного і державного значення. Загальна територія цієї зони (враховуючи елементи державної,

регіональної та місцевої екомережі) складає біля 25% території області. Відповідно до Закону України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України” територія цієї зони повинна поступово збільшуватись за рахунок освоєння територій непридатних для забудови, порушених в результаті антропогенної діяльності, територій, що вивільняються зі сільськогосподарського використання у зв'язку зі скороченням розораності земель та ін.

У складі цієї зони в межах області виділено дві підзони:

- природно-заповідного фонду, до якої відносяться існуючі та проектні території та об'єкти природно-заповідного фонду України в межах області. Територія цієї підзони складає біля 10% території області. У підзоні рекомендується охорона і раціональне використання природно-заповідних та природно-рекреаційних територій.
- природних ландшафтів, що потребують збереження та часткового відтворення. До цієї підзони відносяться території елементів екологічної мережі (окрім територій екологічних ядер, що складаються з об'єктів природно-заповідного фонду). Ця підзона охоплює території лісових масивів, вододіли, верхів'я річок, долини та пойми річок і складає біля 15% території області.

На цих територіях рекомендується максимальне збереження та часткове відтворення природних ландшафтів; регламентується також щільність розселення з метою зменшення антропогенного навантаження на ці території; при здійсненні господарської діяльності на цих територіях необхідне дотримання певних умов і обмежень.

Для забезпечення сталого розвитку населених пунктів з урахуванням їх соціально-економічних, екологічних та територіально-планувальних проблем у Генеральній схемі обґрунтовані основні напрямки та перспективний режим розвитку міст області. Виходячи з цього визначені основні типи та підтипи міст за цими ознаками.

1 тип міст – переважно крупні та великі багатофункціональні міста в яких передбачається регламентація розвитку із структурно-технологічною перебудовою виробничої бази, виведенням з експлуатації шкідливих виробництв, оптимізацією структури землекористування, екологічною реабілітацією міських територій та розвитком соціально-культурного потенціалу. До цієї категорії міст віднесено обласний центр Тернопіль.

2 тип – міста, що мають передумови для розвитку переважно туристських функцій із забезпеченням збереження та припустимого господарського використання об'єктів культурної спадщини, захисту традиційного характеру середовища, обмеженням господарської діяльності на територіях історичних ареалів населених пунктів. До цієї групи віднесені міста Бучач, Заліщики, Збараж, Кременець, Почаїв, Тербовля, Чортків.

3 тип – малі та середні міста, в них передбачається переважного розвитку підприємств та закладів по обслуговуванню сільськогосподарського виробництва та сільського населення. До цієї групи віднесені міста Бережани, Зборів, Монастириська та Підгайці, а також переважна частина селищ міського типу області.

3 тип – малі та середні міста, де передбачається здійснення урізноманітнення економічної бази: Борщів, Скалат, Копичинці, Хоростків.

Екологічна мережа є основою еколого-планувального каркасу області, метою конструювання якого є просторове обґрунтування багатофункціональної системи

збереження та відтворення рівноваги між природним середовищем та антропогенною діяльністю.

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України розроблена в контексті вимог подальшого опрацювання, вдосконалення та розвитку екологічного законодавства України, а також відповідно до рекомендацій Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995 р.), яка передбачає формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій з природним, або частково зміненим станом ландшафту.

Базовими складовими частинами еколого-планувального каркасу є екологічні ядра, буферні зони, екологічні коридори та відновлювальні території.

Екологічні ядра формуються на основі таких об'єктів природно-заповідного фонду як природні та біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та забезпечують умови для охорони важливих екосистем та популяцій біологічних видів. Буферні зони встановлюються навколо екологічних ядер з метою їх захисту від зовнішніх негативних впливів та втручань з відповідним режимом функціонального використання. Розміри буферних зон визначаються не тільки необхідністю захисту ядер від можливих шкідливих впливів ззовні, але і захисту систем розселення від шкідливої дії техногенної діяльності.

Екологічні коридори покликані сполучати екологічні ядра для забезпечення міграції біологічного різноманіття, формування каркасу сприятливого життєвого середовища місцевого населення.

Розбудова еколого-планувального каркасу ведеться за ієрархічною системою: каркас загальнодержавного рівня, що має свої зв'язки з загальноєвропейським каркасом, регіонального та місцевого рівня, які доповнюють та підтримують один одній.

Нижче в табл.2.3-2.4 дається характеристика змін у чисельності населення міжобласних та обласних систем розселення.

Таблиця 2.3.

Характеристика змін чисельності населення за міжбласними системами розселення

Міжбласні системи розселення (МСР)	Територія		Чисельність населення						Зміни чисельності населення за період			
			на 1.01.2001		на 1.01.2016		на 1.01.2017		2001-2016 рр.		2015-2016 рр.	
	тис. км ²	%	тис. осіб	Частка від всього по Україні, %	тис. осіб	Частка від всього по Україні, %	тис. осіб	Частка від всього по Україні, %	тис. осіб	різниця, %	тис. осіб	різниця, %
Вінницька	60,9	10,1	4433,6	8,9	3962,3	9,3	3934,8	9,2	-498,8	-11,3	-27,5	-0,7
Донецька	53,2	8,8	7596	15,3	6470,5	15,1	6439,3	15,1	-1156,7	-15,2	-31,2	-0,5
Дніпропетровська	83,7	13,9	6885,9	14	5981,7	14	5935,7	13,9	-950,2	-13,8	-46	-0,8
Київська	111,5	18,5	8631,2	17,4	8174,3	19,1	8165,3	19,2	-465,9	-5,4	-9	-0,1
Кримська	27	4,5	2507,1	5	*	*	*	*	*	*	*	*
Львівська	96,8	16	8598	17,3	8290	19,4	8284,6	19,5	-313,4	-3,6	-5,4	-0,1
Одеська	86,4	14,3	5035,6	10,1	4610,9	10,8	4592,3	10,8	-443,3	-8,8	-18,6	-0,4
Харківська	84	13,9	5985,2	12	5270,1	12,3	5232,5	12,3	-752,7	-12,6	-37,6	-0,7
Всього по Україні	603,5	100	49672,6	100	42759,8	100	42584,5	100	7088,1	-14,3	-175,3	-0,4

Примітка:*дані відсутні

Таблиця 2.4.

Характеристика змін чисельності наявного населення за адміністративно-територіальними одиницями

Адміністративно-територіальні одиниці	Чисельність населення, тис. осіб				Зміни чисельності населення за період					
					1.01.2001 - 1.01.2017		1.01.2015 - 1.01.2016		1.01.2016 - 1.01.2017	
	на 1.01.2001	на 1.01.2015	на 1.01.2016	на 1.01.2017	тис. осіб	%	тис. осіб	%	тис. осіб	%
Автономна Республіка Крим	2117,7	*	*	*	*	*	0	0	0	0
Вінницька область	1815,3	1610,6	1 602,20	1590,3	-225	-12,4	-8,4	-8,4	-11,9	-0,7
Волинська область	1058,7	1042,9	1 042,70	1041	-17,7	-1,7	-0,2	-0,2	-1,7	-0,2
Дніпропетровська область	3712,6	3276,6	3 254,90	3230,4	-482,2	-13,0	-21,7	-21,7	-24,5	-0,8
Донецька область	4953	4297,2	4 265,10	4244,1	-708,9	-14,3	-32,1	-32,1	-21,0	-0,5
Житомирська область	1432,7	1256	1 247,50	1240,5	-192,2	-13,4	-8,5	-8,5	-7,0	-0,6
Закарпатська область	1284	1259,6	1 259,20	1258,8	-25,2	-2,0	-0,4	-0,4	-0,4	0,0
Запорізька область	2004,8	1765,9	1 753,60	1739,5	-265,3	-13,2	-12,3	-12,3	-14,1	-0,8
Івано-Франківська область	1456,8	1382,6	1 382,40	1379,9	-76,9	-5,3	-0,2	-0,2	-2,5	-0,2
Київська область	1830,5	1729,2	1 732,20	1734,4	-96,1	-5,2	3	3	2,2	0,1
Кіровоградська область	1168,5	980,6	973,2	965,8	-202,7	-17,3	-7,4	-7,4	-7,4	-0,8
Луганська область	2643	2220,2	2 205,40	2195,3	-447,7	-16,9	-14,8	-14,8	-10,1	-0,5
Львівська область	2678,3	2537,8	2 534,20	2534	-144,3	-5,4	-3,6	-3,6	-0,2	0,0
Миколаївська область	1298,8	1164,3	1 158,20	1150,1	-148,7	-11,4	-6,1	-6,1	-8,1	-0,7
Одеська область	2510,4	2396,4	2 390,30	2386,5	-123,9	-4,9	-6,1	-6,1	-3,8	-0,2
Полтавська область	1677,6	1449	1 438,90	1426,8	-250,8	-14,9	-10,1	-10,1	-12,1	-0,8
Рівненська область	1187,9	1161,2	1 161,80	1162,8	-25,1	-2,1	0,6	0,6	1,0	0,1
Сумська область	1337,7	1123,4	1 113,30	1104,5	-233,2	-17,4	-10,1	-10,1	-8,8	-0,8
Тернопільська область	1157,7	1069,9	1 065,70	1059,2	-98,5	-8,5	-4,2	-4,2	-6,5	-0,6
Харківська область	2969,9	2731,3	2 718,60	2701,2	-268,7	-9,0	-12,7	-12,7	-17,4	-0,6
Херсонська область	1226,4	1067,9	1 062,40	1055,6	-170,8	-13,9	-5,5	-5,5	-6,8	-0,6
Хмельницька область	1460,6	1301,2	1 294,40	1285,3	-175,3	-12,0	-6,8	-6,8	-9,1	-0,7
Черкаська область	1450,8	1251,8	1 243,00	1231,2	-219,6	-15,1	-8,8	-8,8	-11,8	-0,9
Чернівецька область	932,3	910	909,9	908,1	-24,2	-2,6	-0,1	-0,1	-1,8	-0,2
Чернігівська область	1285,3	1055,7	1 045,00	1033,4	-251,9	-19,6	-10,7	-10,7	-11,6	-1,1
м. Київ	2631,9	2888	2 906,60	2925,8	293,9	11,2	18,6	18,6	19,2	0,7
м. Севастополь	389,4	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Україна	49672,6	42929,3	42760,5	42584,5	-7088,1	-14,3	-168,8	99,6	-176,0	-0,4

Примітка: *дані відсутні

III. ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОГНОЗ

Загальні зауваження

Віддаленість у часі від останнього перепису населення стає все більшою. Тому викривлення і невідповідності поточної оцінки окремих демографічних показників реальній ситуації можуть накопичуватися. Виявити їх аналітично складно, оскільки не завжди ясно, за рахунок чого саме одні показники не зовсім відповідають іншим: через спотворення даних чи звичайну варіативність.

Обчислення прогнозу здійснювалося в період, коли смертність унаслідок бойових дій, розподіл загиблих за віком достеменно не відомі. Не визначена також кількість переселенців із Донбасу, їх розселення по неокупованій території та їх статево-вікова структура, що впливає також і на відносні показники (народжуваності та смертності за віком). Вплив цього фактору на повікові показники смертності та середню тривалість життя не з'ясовано. Тому при розробці прогнозу вживалася гіпотеза відсутності впливу бойових дій на смертність мешканців Тернопільської області.

3.1. Демографічна ситуація й сучасні тенденції демографічного розвитку в Тернопільській області

Чисельність і вікова структура населення

Чисельність наявного населення в Тернопільській області після перепису 2001 р. до початку 2017 р. скоротилася на 7.3%. При цьому внаслідок більш швидкого зниження людності в сільській місцевості (на 10.9% за той самий період) частка міського населення зростає з 42.5% до 44.7% (рис. 3.1). На понад $\frac{3}{4}$ зниження чисельності населення Тернопільської області зумовлене природним убутком (перевищенням кількості померлих над числом народжених).

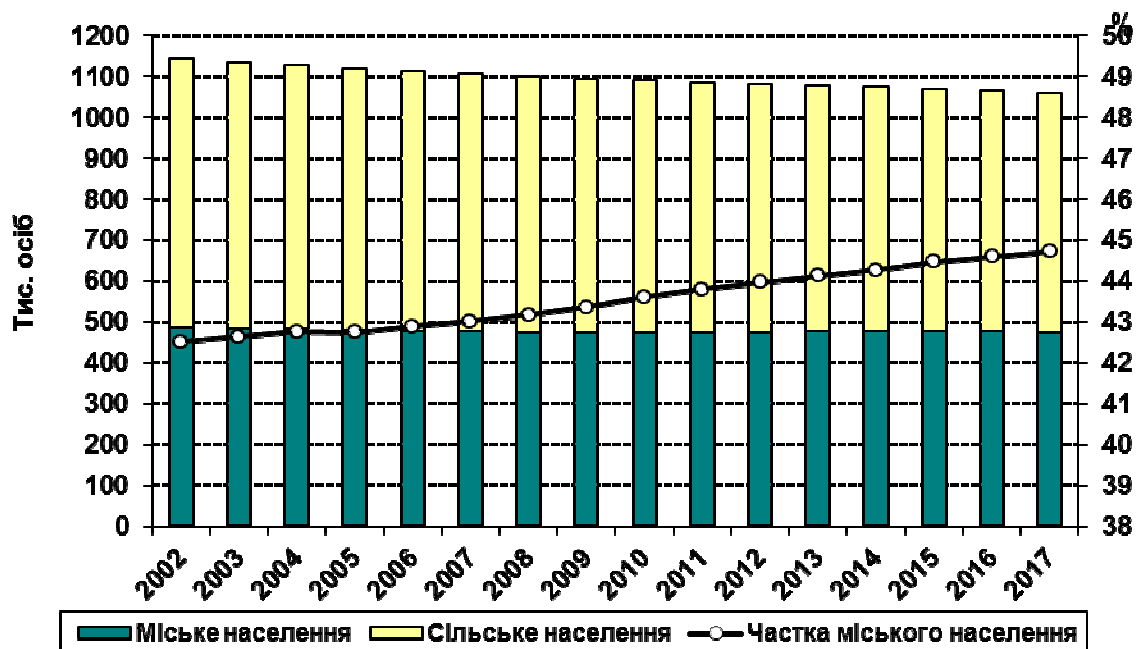

Рисунок 3.1. Динаміка чисельності наявного населення Тернопільської області (на початок відповідного року)

Джерело: побудовано за даними Держстату України

Розподіл наявного населення Тернопільської області за віком загалом схожий до загальноукраїнського (рис. 3.2), за винятком відсутності в цьому регіоні впливу голоду початку 1930-х років, який на діаграмі для всієї України позначається у зменшеній частці осіб тих років народження (рис. 3.2). Крім цього, зниження народжуваності в 1990-х в Тернопільській області відбувалося не так стрімко, як по Україні в цілому, що зумовило більш плавне звуження піраміди внизу. Інші особливості обох пірамід є схожими, що зумовлено спільністю демографічної історії (за винятком уже зазначеного впливу Голодомору), внаслідок чого ті самі демографічні події відбувалися одночасно й впливали на динаміку демографічних процесів однаково.

Заглиблення на обох діаграмах відповідають народженням 1940-х (внаслідок війни й окупації), в середині та наприкінці 1990-х (через глибоку соціально-економічну кризу та трансформацію моделі народжуваності). Опуклості сформовані тимчасовим зростанням народжуваності: на межі 1950-х та 1960-х (коли після втрат внаслідок II Світової війни почав відновлюватися статевий баланс населення репродуктивного віку); в середині 1980-х (після збільшення тривалості відпустки по догляду за дитиною).

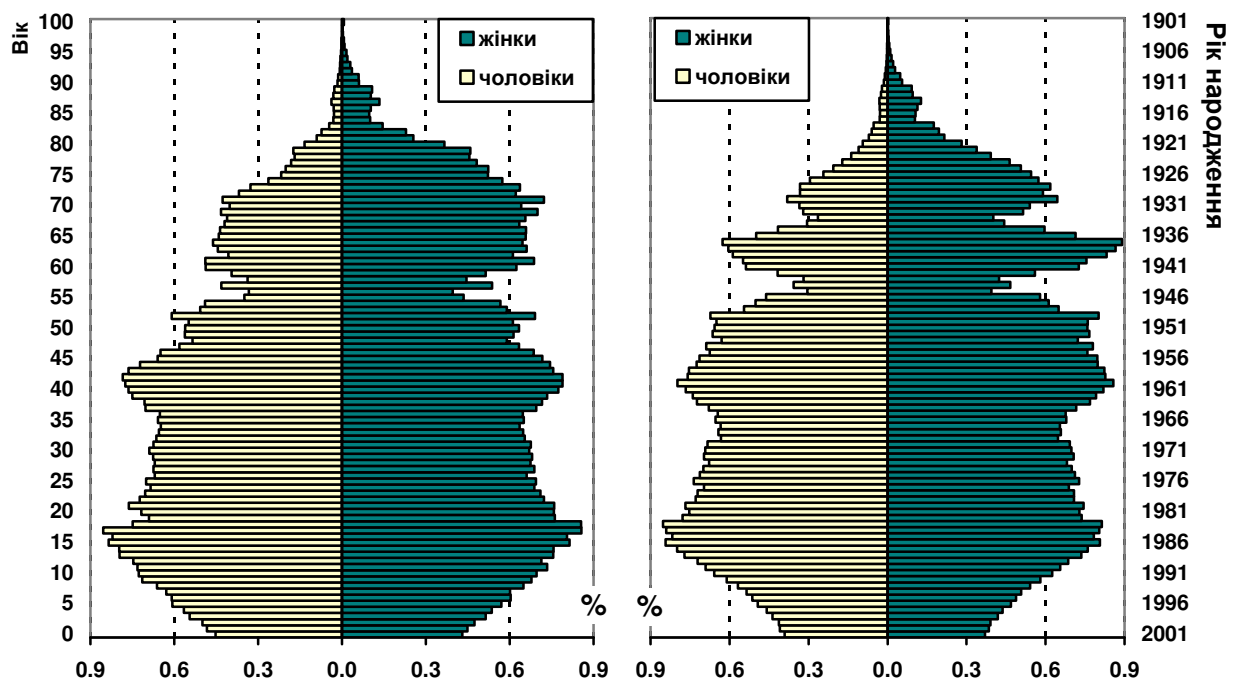

Рисунок 3.2. Статеві-вікові піраміди наявного населення Тернопільської області (ліворуч) та України за даними Першого Всеукраїнського перепису населення 2001 р.

Джерело: побудовано за даними Держстату України

Станом на дату останнього перепису населення, частка осіб у віці 16–59 років в Тернопільській області становила 57.8% проти 60.4% по Україні в цілому (табл. 3.1). Частка дітей молодше 16 років була дещо більшою, а питома вага осіб віком 60 років і старше була майже тотожною (табл. 1). Сільське населення області характеризувалося ще нижчою часткою осіб у віці 16–59 років порівняно з міським унаслідок переважаючої тенденції виїзду осіб працездатного віку з сільської місцевості. Відповідно в селах питома вага інших вікових груп була вищою, ніж у містах (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Питома вага наявного населення в окремих вікових групах за даними Першого Всеукраїнського перепису 2001 р. в Тернопільській області й Україні в цілому, %

Вік, років	Україна	Тернопільська область		
		Все населення	Міське населення	Сільське населення
0–15	18.2	20.4	20.1	20.6
16–59	60.4	57.8	65.5	52.1
60 і старше	21.4	21.8	14.4	27.3
Разом	100	100	100	100
<i>З них:</i>				
<i>жінки 15–49 років</i>	<i>26.0</i>	<i>24.9</i>	<i>29.9</i>	<i>21.3</i>

Джерело: обчислено за даними Держстату України

Народжуваність

Загальні коефіцієнти народжуваності в Тернопільській області майже такі ж, як по Україні в цілому (рис. 3.3). Зокрема в 2013 р. (останньому році повних даних) загальний коефіцієнт народжуваності становив 11.0‰ у Тернопільській області та 11.1‰ – по Україні в цілому.

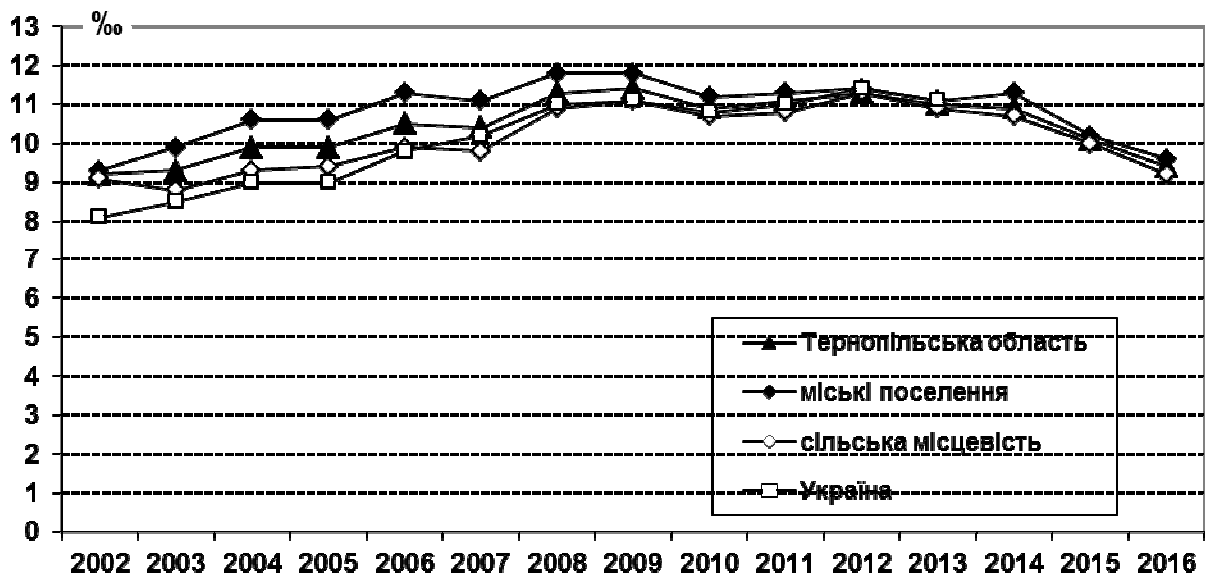

Рисунок 3.3. Загальні коефіцієнти народжуваності в Україні та Тернопільській області

Джерело: за даними Держстату України. По Україні в цілому за 2014–16 рр. дані не наведені через їх територіальну незіставність

Аналогічно виглядає і співвідношення показників сумарної народжуваності. Хоча загальні коефіцієнти народжуваності в сільській місцевості нижчі за міські показники (рис. 3.3) показник сумарної народжуваності (який обчислюється так, що виключає вплив статево-вікової структури) в селах традиційно вищий (рис. 3.4), що зумовлено значною різницею питомої ваги жінок репродуктивного віку (табл. 3.1).

Доцільно відмітити, що до 2009–12 рр. народжуваність зростала переважно внаслідок збільшення народжуваності серед жінок 25–39 років (рис. 3.5). Тоді як серед молодших жінок рівень народжуваності дещо скоротився. Таке явище спостерігається в усій Україні й іде в загальноєвропейському руслі. Вірогідно, в нашій країні це пов'язано з реалізацією відкладених народжень у попередні роки. Проте, можливо, ми є свідками докорінної трансформації повікової моделі дітонародження на користь більш старших жінок, що отримало назву "старіння" материнства.

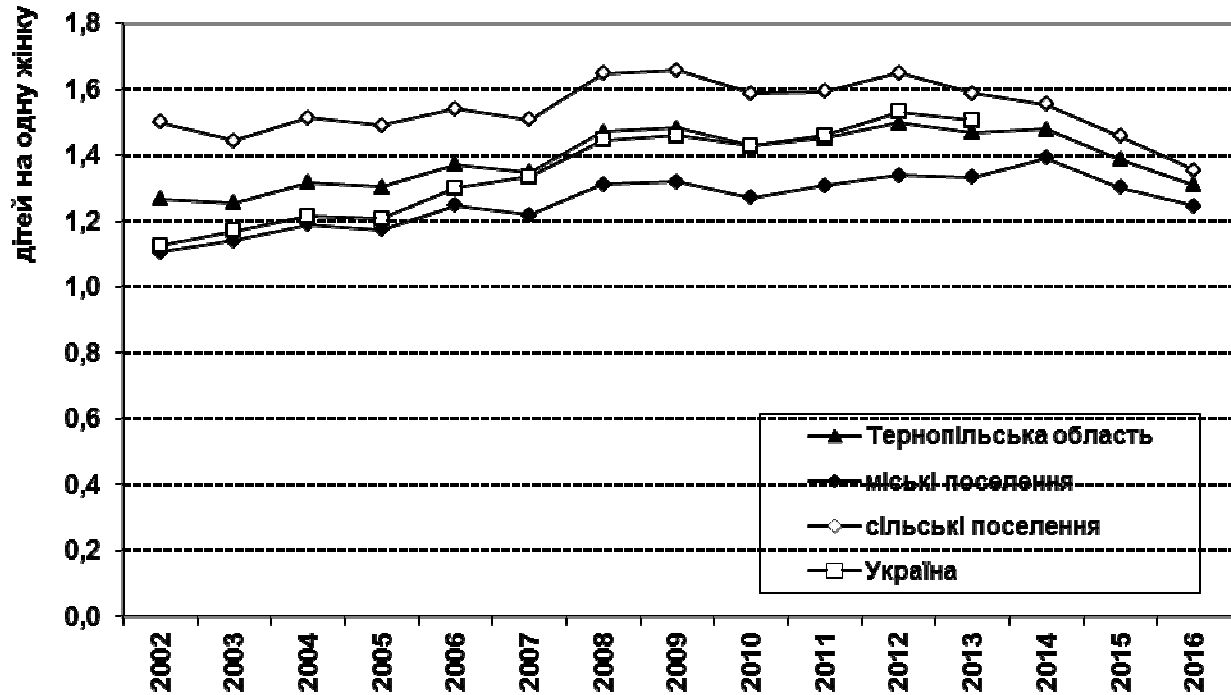

Рисунок 3.4. Показник сумарної народжуваності в Україні та Тернопільській області

Джерело: за даними Держстату України. По Україні в цілому за 2014–16 рр. дані не наведені через їх територіальну незіставність

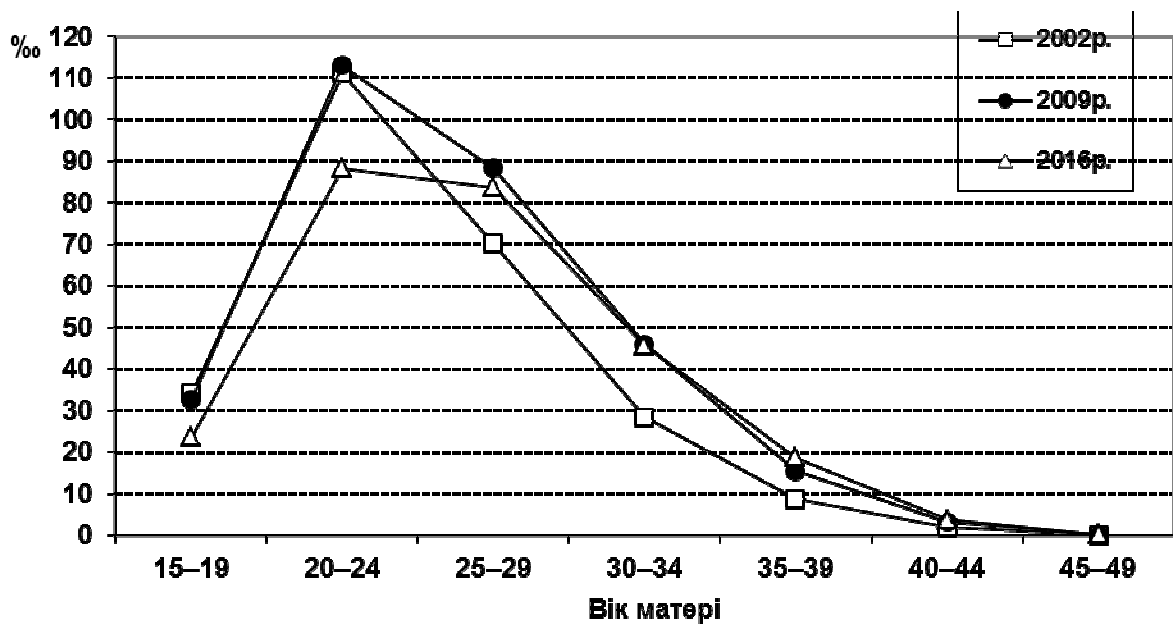

Рисунок 3.5. Народжуваність за віком матері в Тернопільській області

Джерело: обчислено за даними Держстату України

Смертність, тривалість життя і природний приріст населення

Загальні коефіцієнти смертності в Тернопільській області дещо нижчі за середні по Україні (рис. 3.6). В сільській місцевості загальні коефіцієнти смертності вищі через більш високу частку осіб похилого віку (табл. 3.1).

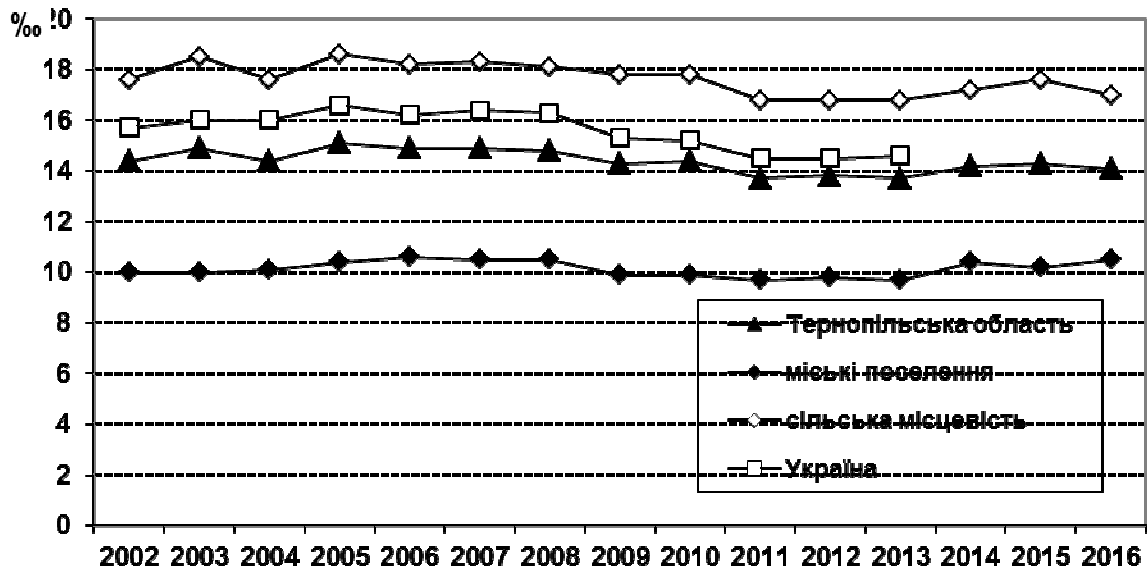

Рисунок 3.6. Загальні коефіцієнти смертності в Україні та Тернопільській області

Джерело: за даними Держстату України. По Україні в цілому за 2014–16 рр. дані не наведені через їх територіальну незіставність

Зважаючи на згадані вище особливості вікової структури населення Тернопільщини, порівняння загальних є не зовсім коректним. Враховуючи особливості розподілу населення і померлих за віком, можна обчислити середню очікувану тривалість життя при народженні. Так, у 2013 р. цей показник становив 73.6 року (68.7 та 78.4 – для осіб і жінок відповідно) порівняно з 71.4 року (66.3 та 76.2 року для осіб і жінок відповідно) для всієї країни.

Зіставлення повікових імовірностей смерті показує, що рівень смертності мешканців Тернопільської області майже по всьому віковому профілю нижчий, ніж у середньому по країні (рис. 3.7). Цікаво, що смертність від інфекційних і паразитарних хвороб у Тернопільській області в 2013 р. була втричі нижчою, ніж у середньому по країні.

Загальні коефіцієнти природного приросту в Тернопільській області помітно вищі за середні по Україні (рис. 3.8). Низькі значення для сільської місцевості, як уже було зазначено у випадку з загальними коефіцієнтами смертності, зумовлені високою часткою осіб похилого віку (табл. 3.1).

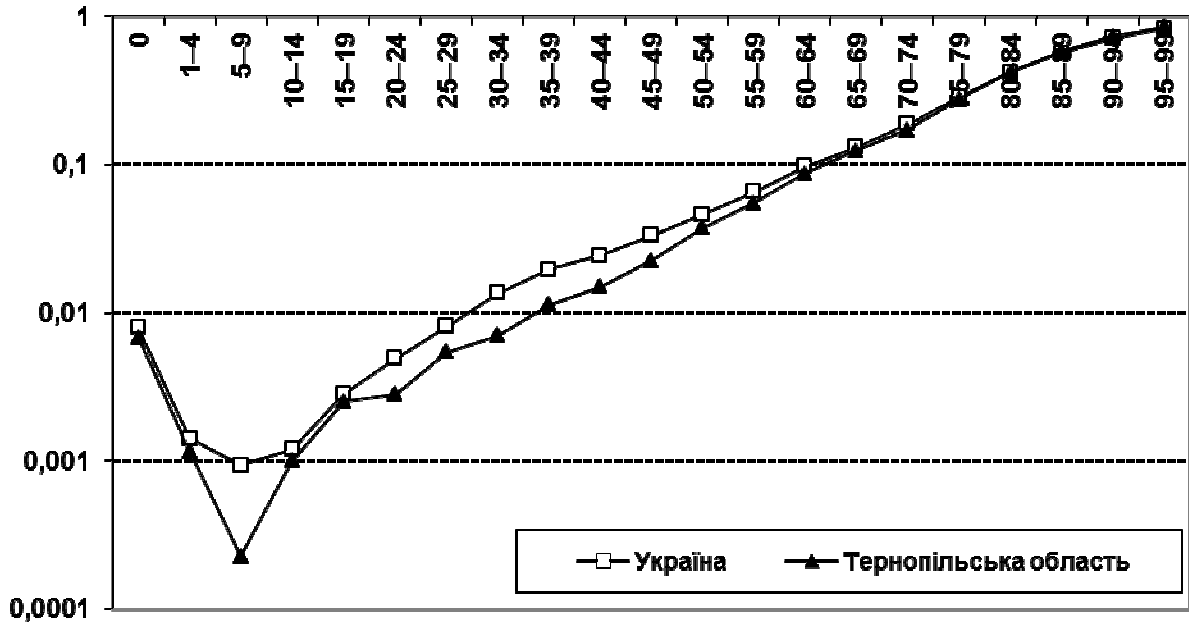

Рисунок 3.7. Ймовірність смерті за віком в Україні та Тернопільській області в 2013 р. (обидві статі, логарифмічна шкала)

Джерело: обчислено за даними Держстату України

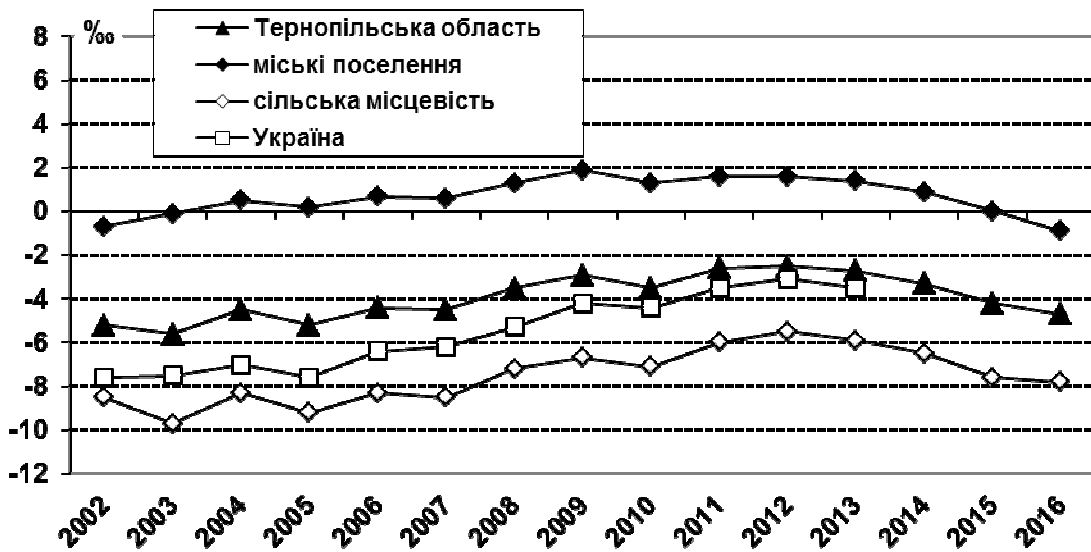

Рисунок 3.8. Загальні коефіцієнти природного приросту в Україні та Тернопільській області

Джерело: за даними Держстату України. По Україні в цілому за 2014–16 рр. дані не наведені через їх територіальну незіставність

3.2. Прогноз народжуваності

Із 2015 р. намітилися ознаки зниження народжуваності (рис. 3.4). Проте, особливістю народжуваності є можливість вибору жінкою певного часу, періоду свого життя, в який народити дитину. Тому, можливо, відбувається таке відкладання в останні роки у зв'язку з непевною соціально-політичною ситуацією в Україні. Натомість, згідно з результатами вибіркового соціально-демографічного обстеження населення «Сім'я і діти», які проводилися в квітні 2008 та 2009 рр., українські жінки продовжують бути орієнтованими на дводітну сім'ю (середня бажана кількість дітей 2.0–2.1), хоча планують народити дещо меншу кількість 1.75–1.80 дитини в середньому. Оскільки дітородні орієнтації змінюються протягом поколінь, навряд чи з того часу вони сильно змінилися. Тому в обох варіантах прогнозу враховано те, що жінки намагатимуться реалізувати свої прагнення, і народжуваність зберігатиме загальну тенденцію до зростання, а зниження народжуваності, яке спостерігається зараз, носитиме тимчасовий характер.

За реалістичним варіантом прогнозу очікується поступове досягнення показника сумарної народжуваності 1.64 у 2035 р. (табл. 3.2). Загальний коефіцієнт народжуваності, згідно цього варіанту, знаходитиметься в межах 8.8–9.6‰.

Таблиця 3.2.

Прогноз показника сумарної народжуваності в Тернопільській області за варіантами

Варіанти	2016*	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2035
Реалістичний	1.31	1.35	1.38	1.40	1.42	1.51	1.58	1.64
Оптимістичний		1.41	1.49	1.55	1.60	1.76	1.83	1.87

Джерело: * – обчислено за даними Держстату України, решта – авторський прогноз.

Оптимістичний варіант враховує можливість більш швидкого зростання народжуваності та досягнення показника сумарної народжуваності через високу частку в області сільського населення, в якого рівень репродуктивних настанов зберігається дещо вищим. Так, на середину 2030-х років можна очікувати на близько 1.8–1.9 дитини на жінку в середньому (табл. 2). Загальний коефіцієнт народжуваності, в цьому випадку, найближчими роками зростатиме до близько 11‰ на початку 2020-х, після чого знижуватиметься до близько 10‰ в середині 2030-х років.

Прогноз кількості народжених наведено в Додатках.

3.3. Прогноз смертності й очікуваної тривалості життя

Різне зниження смертності в Україні в 2008–2013 рр. може вказувати на те, що наша країна вийшла на траєкторію покращення у цій сфері. Зокрема в Тернопільській області середня очікувана тривалість життя при народженні в 2013 р. порівняно з 2007 р. зросла на 3.4 року для чоловіків і на 2.1 року – для жінок. Проте, показники тривалості життя залишаються дуже низькими навіть порівняно з найближчими західними сусідами. Тому можна зробити висновок про наявність істотного потенціалу зростання тривалості життя до порівняно кращих аналогів. Зокрема у Польщі середня очікувана тривалість життя населення постійно зростає з першої половини 1990-х, хоча в 2-й половині 1980-х показники цієї країни були близькими до

українських. Більш того, стійка тенденція зростання тривалості життя відмічається у майже всіх країнах світу.

За реалістичним варіантом прогнозу, середня тривалість життя при народженні за умов помірного зниження смертності в більшості вікових груп поступово зростає до 73.5 та 80.6 року для чоловіків і жінок відповідно в 2035 р. (табл. 3.3), що означає приріст на 0.24 та 0.12 року на рік. Приблизно такі значення уже досягнуто в Польщі, тому будемо сподіватися, що досягнення цього рівня через 20 років цілком реалістичне. Загальний коефіцієнт смертності повільно знижуватиметься до 12.6‰ наприкінці 2020-х років, після чого незначно зростає до 12.9‰.

Таблиця 3.3.

Прогноз середньої очікуваної тривалості життя при народженні в Тернопільській області за варіантами

	2016*	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2035
Реалістичний								
чоловіки	68.9	69.2	69.4	69.7	70.0	71.2	72.3	73.5
жінки	78.3	78.3	78.5	78.6	78.8	79.4	80.0	80.6
Оптимістичний								
чоловіки		69.5	70.2	70.8	71.3	73.8	75.5	76.7
жінки		78.6	79.0	79.4	79.7	81.2	82.3	83.0

Джерело: * – обчислено за даними Держстату України, решта – авторський прогноз.

Оптимістичний варіант прогнозу передбачає порівняно швидке скорочення відставання від економічно розвинених країн. Найбільші зміни відбуватимуться в працездатних вікових групах, оскільки саме в них накопичився найбільший рівень надсмертності порівняно з більшістю країн Європи. Також унаслідок подолання смертності від хвороб, яким можна запобігти (за умов належної державної політики та відповідних регіональних заходів), а також "відсування" смертності на більш старші вікові групи можна досягти середньої очікуваної тривалості життя при народженні 76.7 та 83.0 року для чоловіків і жінок відповідно в 2035 р. (табл. 3.3). Такі показники також не є фантастичними, а вже зараз досягнуті деякими країнами, і процес зниження смертності триває. Зниження загального коефіцієнту смертності, за цим варіантом, буде спостерігатися до кінця 2020-х рр., коли цей показник може досягнути 10.7‰. Після цього почнеться його зростання до 11.1‰ в 2035 р. через збільшення питомої ваги осіб похилого віку (демографічне старіння).

Прогноз кількості померлих наведено в Додатках.

3.4. Прогноз міграцій населення

Впродовж 2002-2017 років у Тернопільській області майже кожного року спостерігалось міграційне скорочення населення, кількість вибулих переважала над кількістю прибулих в середньому на 1,2 тис. осіб на рік. Міграційний приплив протягом зазначеного періоду спостерігався лише у 2014-15 роках. Варто зазначити, що у сільській місцевості додатне сальдо міграції мало місце лише у 2015 році, натомість у міській – у 2014 році.

Міграційне становище області надалі розвиватиметься в основному під впливом соціально-економічних тенденцій та зрушень в самому регіоні. До основних факторів також можна віднести створення та підтримку нових робочих місць в населених пунктах області, розвиток третинного сектору економіки.

За реалістичним варіантом прогнозу найближчим часом у області розгортатиметься процес скорочення міграційних втрат населення у 2017-2022 роках, що відобразатиметься у найбільших значеннях сальдо міграції за весь прогнозний період. Тенденція до підвищення міграційних втрат розпочнеться з 2022 року, сальдо міграції буде зменшуватися в середньому на 0,05 тис. осіб до кінця прогнозного періоду. Загалом, темп зростання переваги кількості вибулих над кількістю прибулих буде доволі низьким, але все ж, на кінець прогнозного горизонту величина сальдо міграції досягне позначки в -2,2 тис. осіб на рік.

Міграційна ситуація у міських та сільських поселеннях не буде значно різнитись. У сільській та у міській місцевостях кількість вибулих буде більшою за кількість прибулих у всі роки прогнозного періоду. Середнє значення сальдо міграції за прогнозний період у сільських поселеннях складатиме -0,7 тис. осіб на рік, загалом за період до 2035 року сільська місцевість втратить у механічних переміщеннях більш ніж 12 тис. осіб. Міські населені пункти області матимуть також від'ємний міграційний баланс, в середньому його значення складатиме -1,2 тис. осіб.

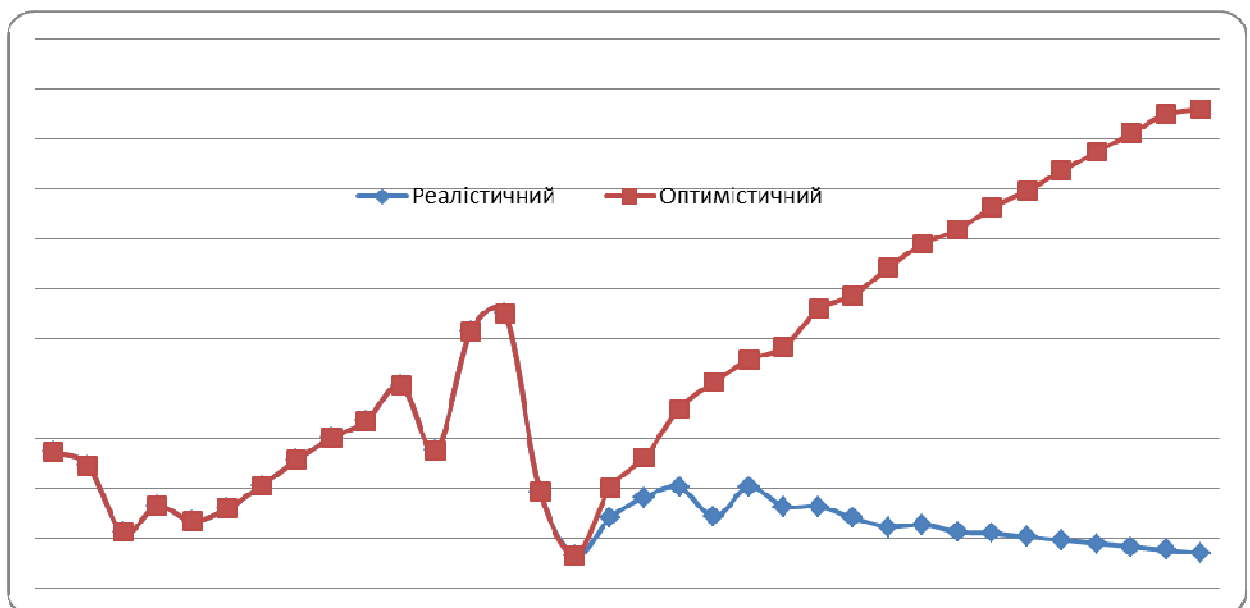

Рисунок 3.9. Сальдо міграцій населення Тернопільської області протягом 2002-2036 рр. за варіантами прогнозу

Джерело: авторський розрахунок

Згідно з оптимістичним варіантом прогнозу починаючи з 2017 року розпочнеться покращення міграційної ситуації і вже у 2024 році сальдо міграції набуде додатного значення. Середній темп зростання величини міграційного сальдо з 2017 року становитиме 0,6 тис. осіб

Щороку, маючи своїм результатом величину сальдо на кінець прогнозного періоду у 2,3 тис. осіб.

За цим варіантом прогнозу ситуація у міських поселеннях і сільській місцевості матиме незначні відмінності. Якщо у сільській місцевості додатне сальдо міграції спостерігатиметься вже з 2020 року, то у міських поселеннях цей процес розпочнеться у 2025 році. Середня величина щорічного міграційного сальдо теж

відрізнятиметься і становитиме 0,4 тис. осіб у сільській місцевості проти 0,3 тис. осіб у міських поселеннях.

3.5. Прогноз чисельності та статеві-вікового складу населення Тернопільської області до 2036 р.

За реалістичним варіантом прогнозу протягом усього прогнозного періоду продовжиться нинішня тенденція скорочення чисельності населення Тернопільської області. Так, на початок 2036 р. чисельність мешканців області зменшиться до 941,1 тис. осіб, що на 11,1% менше, ніж на початку 2017 року (рис. 3.10). В середньому за рік чисельність населення зменшуватиметься на 6,2 тис. осіб.

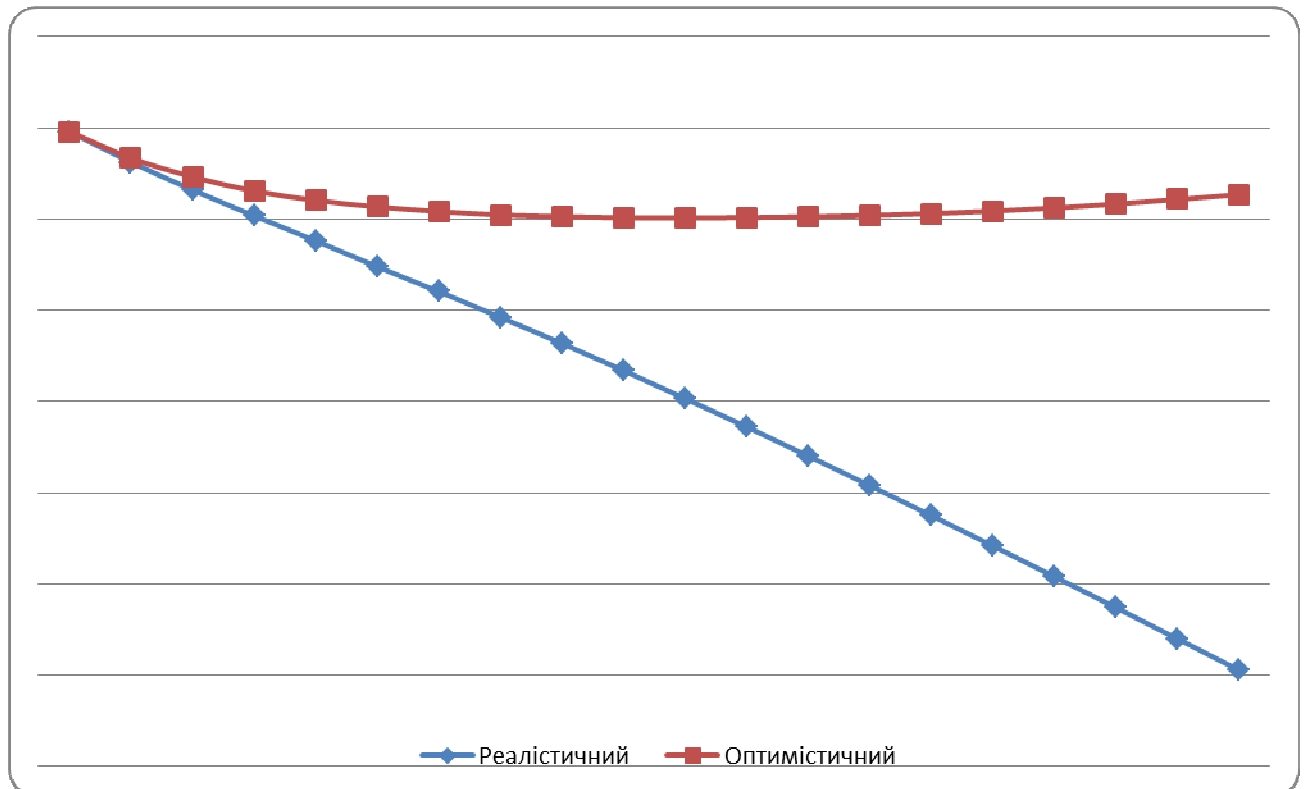

Рисунок 3.10. Чисельність населення Тернопільської області у 2017–2036 рр. за варіантами прогнозу

Джерело: авторський розрахунок

Процес постаріння населення посилюватиметься: частка осіб віком 60 років і старше зросте на 7,8 відсоткових пункти: з 21,2% до 29,0%. Частка дітей зменшиться на 2,7 відсоткових пункти і складатиме на початок 2036 року 13,3% від загальної чисельності населення області. Протягом прогнозованого періоду буде спостерігатися зменшення абсолютної чисельності осіб працездатного віку на 118 тис. осіб, а їх частка в загальній кількості населення знизиться на 5,2 відсоткових пункти: з 58,0% до 52,8%.

Частка жінок у загальній кількості населення на початок 2017 року складала 53,3%. На кінець прогнозного періоду тенденція збережеться, але чисельна перевага жінок зменшиться на 0,8 відсоткових пункта.

Зменшення кількості населення відбуватимуться за рахунок скорочення чисельності як сільського, так і міського населення, але з різною інтенсивністю. За прогнозний період кількість мешканців сіл скоротиться на 68,2 тис. осіб, що складе 11,6%, а кількість містян – на 49,9 тис. осіб, або 10,5%.

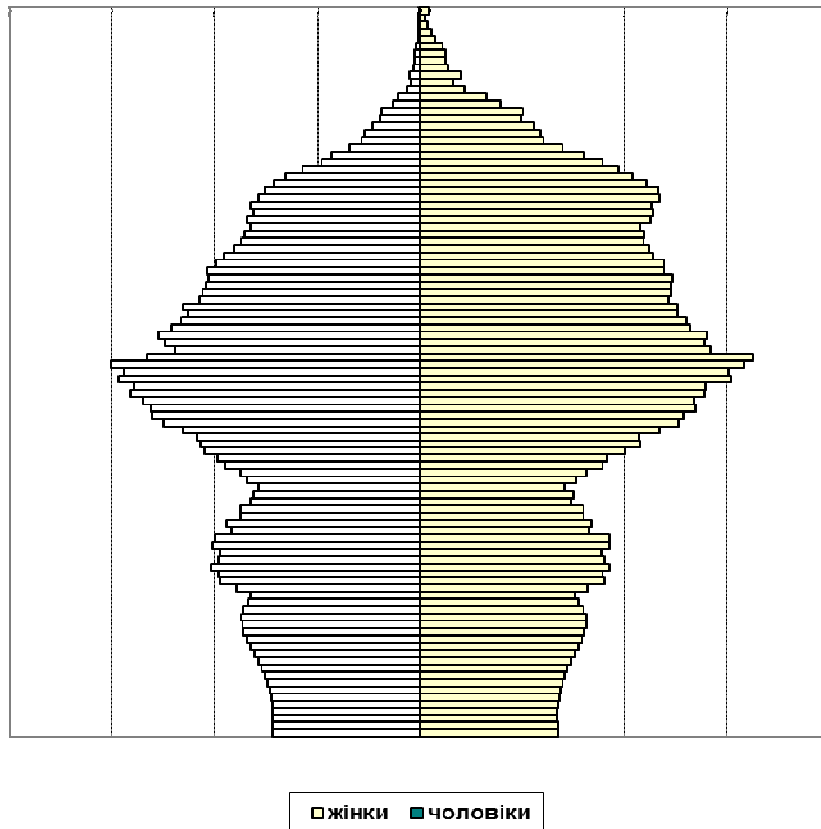

Рисунок 3.11. Статеві-вікова піраміда населення Тернопільської області на початок 2036 р. за реалістичним варіантом прогнозу

У віковій структурі мешканців міст процес постаріння населення буде більш помітним, ніж серед селян. Частка осіб пенсійного віку збільшиться на 10,3 відсоткових пункти і становитиме у 2036 році 29,1%. Частка осіб працездатного віку, навпаки, скоротиться на 6,2 відсоткових пункти, а частка дітей – на 4,1 відсоткових пункти, а їх чисельність в загальній структурі населення на кінець прогнозного періоду становитиме відповідно 53,7% і 12,1%.

Серед селян частка осіб працездатного віку скоротиться на 4,4 відсоткових пункти і становитиме у 2036 році 52,1%. Процес постаріння сільського населення характеризуватиметься збільшенням частки осіб віком 60 років і старше на 6,0 відсоткових пунктів. На початок 2036 року частка осіб цієї вікової групи становитиме 29,0%. Питома вага дітей знизиться на 1,5 відсоткових пункти і становитиме 14,3%.

Зменшення чисельності населення відбудеться майже по всіх адміністративних одиницях Тернопільщини. Лише у Тернопільському районі матиме місце невелике зростання чисельності причому як міського, так і сільського населення. Ще у двох районах – Шумському та Чортківському, міське населення збільшиться, однак це зростання буде не співставним з втратами сільського населення у цих районах.

За оптимістичним варіантом прогнозу темп спадання чисельності населення найближчим часом зменшиться, за одинадцять років кількість населення стабілізується, і розпочнеться повільне зростання кількості мешканців області. Переважання жінок у загальній чисельності населення зменшиться на 1,1 відсоткових пункти і їх частка складе 52,2%.

На кінець прогнозного періоду чисельність населення Тернопільської області дорівнюватиме 1,05 млн. осіб, що на 1,3% менше рівня 2017 року. Темп зниження

чисельності населення області за весь прогнозований період становитиме в середньому 0,7 тис. осіб на рік.

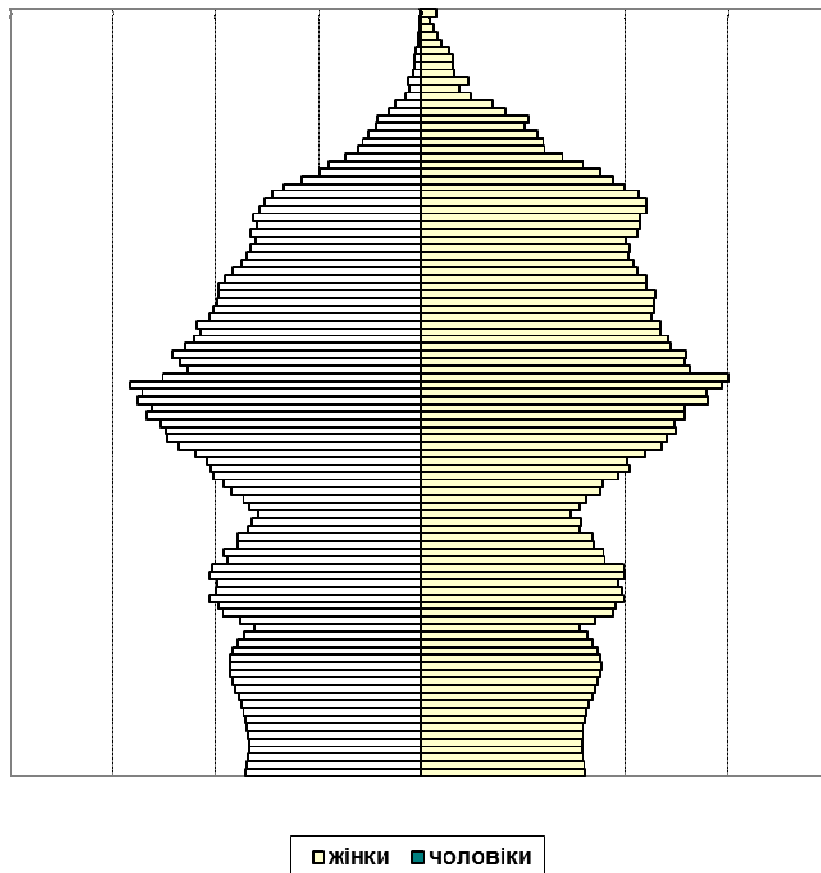

Рисунок 3.12. Статеві-вікова піраміда населення Тернопільської області на початок 2036 р. за оптимістичним варіантом прогнозу

В результаті частка дітей у загальній чисельності населення області знизиться на 0,8 відсоткових пункти і складе на кінець прогнозного горизонту 15,2%. Населення працездатного віку зменшиться як у абсолютному, так і відносному вимірі, і складе на початок 2036 року 540,6 тис. осіб або 51,7% загальної чисельності населення області. Триватиме процес постаріння населення області: частка осіб 60 років і старше збільшиться на 7,2 відсоткових пункти і на початок 2036 року складатиме 28,4%.

Кількість міського і сільського населення змінюватиметься по-різному. У сільській місцевості чисельність мешканців на кінець прогнозного періоду знизиться на 5,5% порівняно з 2017 роком. Частка осіб працездатного віку в загальній чисельності населення зменшиться на 5,9 відсоткових пунктів і складе 50,6%.

Зросте також питома вага осіб віком 60 років і старше. Збільшившись на 6 відсоткових пунктів, у 2036 році вона складе 29%. До позитивних тенденцій слід віднести зростання частки дітей до 16,3% (на 0,5 відсоткових пункти).

Чисельність населення міст на кінець прогнозного періоду майже не зміниться порівняно з 2017 роком. Найбільших втрат зазнає населення працездатного віку, його частка зменшиться на 6,8 відсоткових пункти і складе 53,1%. Частка містян віком 60 років і старше збільшиться на 7,3 відсоткових пункти, становлячи на 2036 рік

28,1% загальної чисельності населення. Питома вага дітей в структурі населення знизиться до 13,8% (на 2,4 відсоткових пункти).

Збільшення чисельності населення протягом прогнозного періоду відбудеться лише у чотирьох районах області – Тернопільському, Збаразькому, Шумському та Бучацькому. Причому лише у перших двох зросте чисельність як міського, так і сільського населення; у Шумському районі загальне зростання буде забезпечене за рахунок зростання міського населення, у Бучацькому – сільського. Збільшиться також чисельність населення у трьох (з чотирьох) містах обласного підпорядкування – Тернополі, Бережанах та Чорткові. Найсуттєвіше зменшення чисельності населення, як очікується, буде зафіксоване у Монастириському, Підгаєцькому та Бережанському районах.

На підставі всебічного аналізу можливостей реалізації як реалістичного, так і оптимістичного варіанту прогнозу динаміки чисельності населення для подальших розрахунків у схемі планування території Тернопільської області вибраний оптимістичний варіант прогнозу, за яким чисельність населення області у 2036 р. становитиме 1045,4 тис.осіб.(див.додаток 1).

IV. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС

4.1. Місце та роль Тернопільської області в економіці України

У геоеконімічному просторі України Тернопільська область посідає особливе місце, що зумовлено зручним транспортно-географічним положенням регіону, зосередженням тут природно-ресурсного, трудового, науково-технічного та економічного потенціалу, особливостями історичного та територіального розвитку її господарства.

Сучасне сприятливе економіко-географічне положення області зумовлене, по-перше, вигідним транзитним положенням регіону; по-друге, прямою доступністю до Столичного та Західного регіону та Промислового Придніпров'я; по-третє, зручним транспортно-географічним положенням на перетині діючих та перспективних залізничних і автомобільних міжнародних шляхів: „Європа – Азія”, "Балтійське море – Чорне море" та ін. За індексом зручності транспортно-географічного положення для розвитку економічних зв'язків Тернопільська область посідає одне з перших в Україні місце.

Як показує аналіз, в області зосереджено понад 2,7 % природно-ресурсного потенціалу України, що є дещо нижчим від середньообласного показника по регіонах країни (близько 4 %). Основу цього потенціалу складають земельні, водні та природно-рекреаційні ресурси. Їх частка у структурі природно-ресурсного потенціалу Тернопільської області відповідно складає 75,0 %, 13,6 % та 5,3 %. Частка інших ресурсів є значно нижчою: мінеральних ресурсів – 1,2 %, лісових – 4,7 %, фауністичних – 0,2%.

Близько третини природних ресурсів області мають загальнодержавне значення, що зумовлено не тільки їх господарською цінністю, а й високим рівнем територіального зосередження. Зокрема, на долю земельних ресурсів припадає 3,6 % від їх загальнодержавного обсягу; важливо зазначити, що переважну їх більшість складають ґрунти з високим бонітетом.

Частка водних та природно-рекреаційних ресурсів складає відповідно 2,2 % та 1,1 % від їх загальнодержавного обсягу. Однак, слід відмітити певну тенденцію щодо розширення їх запасів. Перед усім це стосується запасів мінеральних вод, які в перспективі можуть успішно використовуватись в лікувальних та бальнеологічних цілях. Серед мінеральних ресурсів в області є певні запаси будівельної сировини.

Важливою рисою є незначна територіальна диференціація у зосередженні природно-ресурсного потенціалу Тернопільської області. Дещо вищим від середньо обласного показника забезпеченості природними ресурсами відзначаються Тербовлянський, Борщівський, Гусятинський, Підволочичський та Чортківський райони, сумарна частка яких складає близько 39 % природоресурсного потенціалу області.

За чисельністю наявного населення Тернопільська область займає 22 місце в Україні. На 1 січня 2017 року воно становило 1059,2 тис. осіб (2,3 % населення України). Частка міського населення в загальній чисельності складає 44,7 %, що значно нижче від середнього рівня по Україні (68,9 %). Щільність населення становить 76,8 осіб на 1 кв. км, що вище за середній показник по країні (75,6).

В цілому демографічна ситуація в області є складною. Як і в цілому по країні, в області відбуваються негативні явища в процесах відтворення населення та значні міграційні переміщення. З 1980-х років почала знижуватися народжуваність, залишається високою смертність. Через низькі темпи народжуваності посилюється

старіння населення, збільшується демографічне навантаження особами старше працездатного віку на працездатний вік. Все це загострює проблеми трудових ресурсів та соціального забезпечення населення.

Чисельність зайнятих у господарстві області склала 439,4 тис. осіб.

В сукупності всі ці та інші чинники обумовлюють сучасні трансформаційні процеси та спеціалізацію господарства області, її місце в економіці країни.

Сьогодні Тернопільська область може бути кваліфікована як переважно аграрний регіон з низьким рівнем економічного розвитку. Питома вага області у валовому регіональному продукті країни становить сьогодні лише 1,5 %. За даним показником область займає 25 місце серед інших регіонів країни. Важливо зазначити, що цей показник з 2000 року практично не змінювався.

Малорухомими залишаються і показники виробництва промислової продукції області. За 2000 – 2012 рр. частка виробництва промислової продукції регіону в країні зросла лише з 0,4 до 0,6 %.

Разом із тим слід констатувати значний рівень розвитку сільського господарства регіону. У територіальному поділі праці сільське господарство області представлене продуктами рослинництва: виробництвом пшениці, кукурудзи, соняшника, овочів плодів та ягід тощо.

4.1.1 Особливості структури господарського комплексу Тернопільської області

Складність та актуальність проблеми структурної перебудови економіки регіону обумовлені дією багатьох важливих чинників – внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних і суб'єктивних, сприятливих і несприятливих. Серед них такі:

- потреба глибоких структурних перетворень у господарстві у відповідності до потреб становлення інноваційної економіки держави;
- жорстка міжнародна конкуренція на світових ринках товарів та послуг, що стимулює необхідність структурних перетворень економіки регіону;
- видова обмеженість природно-ресурсного потенціалу області, де дійсно структуроформуючими є тільки потужні земельні ресурси. В цілому це не створює сприятливі умови для розвитку і диверсифікації структури господарства регіону;
- незначний техногенний вплив на природне середовище. Екологічна ситуація в регіоні є досить сприятливою;
- сприятливе транспортно-географічне положення Тернопільської області, що активізує розвиток транспортного комплексу регіону. Транспорт є одним з найбільш розвинутих видів економічної діяльності, роль якого у структурі господарства постійно зростає;
- зростання цін на енергоносії, що вимагає виваженої економічної політики до розвитку енергоємних виробництв та стимулювання енергозбереження у основних споживачів енергетичних ресурсів та палива – у машинобудуванні, харчовій промисловості, сільському господарстві, житлово-комунальному секторі та на транспорті;
- незначний науково-технологічний потенціал Тернопільської області, що гальмує формування сучасної структури господарства на основі розвитку інноваційноємних виробництв;

- нестабільність інвестиційної діяльності та її значні територіальні відміни в області, що, на фоні незадовільного в цілому інвестиційного клімату в Україні, загострює проблему фінансово-інвестиційного забезпечення структурно-технологічних змін у провідних галузях господарства регіону.

Найбільш вагомими видами економічної діяльності області, галузями її спеціалізації є промисловість, сільське господарство, транспорт і зв'язок. Певну роль у економічному розвитку області відіграють також будівництво, торгівля та деякі інші види економічної діяльності, що представляють соціальну сферу.

Дослідження структури економіки Тернопільської області, її динаміки та співставлення з загальнодержавними показниками здійснювався нами на основі аналізу валової доданої вартості окремих видів економічної діяльності за період 2001 – 2005 – 2011 років (табл. 4.1.). 2001 рік був взятий як базовий тому, що саме в цьому році вперше проводились розрахунки ВДВ по регіонах країни за КВЕД.

Таблиця 4.1 Порівняльна динаміка структури валової доданої вартості України та Тернопільської області

Види економічної діяльності та сектори економіки	У фактичних цінах, відсотки до підсумку					
	2001 р.		2005 р.		2011 р.	
	Україна	Тернопільська обл.	Україна	Тернопільська обл.	Україна	Тернопільська обл.
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	14,4	34,5	10,2	24,4	8,3	22,7
Рибальство, рибництво	0,1	0,0	0,1	0,0	0	0,0
Добувна промисловість	4,9	0,2	4,5	0,4	6,6	1,0
Всього у первинному секторі економіки	19,4	34,7	14,8	24,8	14,9	23,7
Переробна промисловість	19,8	12,9	21,9	13,7	15,8	9,4
Виробництво та розподіл електроенергії газу та води	5,6	4,1	3,8	2,6	3,5	2,1
Будівництво	3,8	3,7	4,1	4,2	3,3	3,0
Діяльність транспорту та зв'язку	13,5	10,9	12	10,9	11,1	13,2
Всього у вторинному секторі економіки	42,7	31,6	41,8	31,4	33,7	22,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	12,0	11,9	14,2	14,7	16,5	16,5
Діяльність готелів та ресторанів	0,6	0,5	0,6	0,5	1	0,7
Фінансова діяльність	3,0	1,7	5	2,5	7	2,5
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиниринг та надання послуг підприємцям	7,3	2,6	7,7	3,5	10	5,4
Державне управління	4,3	4,0	5,2	6,5	5,2	6,6
Освіта	5,3	8,0	5,3	9,4	5,6	9,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3,6	4,0	3,5	4,9	4,2	5,4
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1,8	1,0	1,9	1,8	1,9	2,0
Всього у третинному секторі економіки	37,9	33,7	43,4	43,8	51,4	48,6
РАЗОМ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Порівняльний структурно-секторальний аналіз економіки України та Тернопільської області в цілому дозволяє визначити не тільки рівень її прогресивності, а й «координати» на шкалі стадійно-еволюційного розвитку. В основі такого аналізу лежить застосування моделі Фішера-Кларка. Вона ґрунтується на співвіднесенні первинного (види економічної діяльності, що зв'язані з вилученням з навколишнього середовища природних ресурсів – сільське господарство, мисливство, лісове господарство, рибальство, рибництво, добувна промисловість), вторинного (види економічної діяльності, що здійснюють та забезпечують переробку ресурсів – переробна промисловість, виробництво та розподіл електроенергії газу та води, будівництво, діяльність транспорту та зв'язку) та третинного (вся сфера обслуговування) секторів економіки.

Зрозуміло, що на різних етапах стадійно-еволюційного розвитку регіонів співвідношення цих секторів економіки буде неоднаковим. Так, абсолютне переважання третинного сектору (близько 70 %) з домінування галузей ринкової інфраструктури (різні види фінансово-кредитної діяльності), науково-дослідної та проектно-конструкторської діяльності, надання підприємницьких послуг (консалтинг, інжиніринг, реклама, маркетинг і т.п.) в економіці регіону є свідченням його постіндустріального статусу; висока частка виробництв вторинного сектору (30 % і вище) визначає індустріальний та високо індустріальний статус регіону; така ж частка первинного сектору економіки свідчить про його низько індустріальний, чи навіть до індустріальний розвиток.

Важливе значення при цьому має дослідження динаміки структури, оскільки це дозволяє виявити основні тенденції, «траєкторію» економічного розвитку регіону. Зростання чи зменшення частки окремих видів економічної діяльності та секторів економіки регіону досить чітко демонструють його «просування» по «стадійно-еволюційній шкалі» є важливим підґрунтям для розробки проектних рішень щодо перспектив розвитку територіальної організації господарства області.

Проведене дослідження структури економіки Тернопільської області та її динаміки дозволив зробити наступні висновки:

1. Співвідношення обсягів валовій доданій вартості, виробленій у первинному (23,7 %) і вторинному (22,7 %) секторах економіки (виробнича сфера) та в третинному секторі (48,6 %) – невиробничій сфері, свідчить про переважно виробничий напрямок розвитку господарства Тернопільської області (в цілому по країні це співвідношення відповідно складає 14,9 %, 33,7% та 51,4 %) з досить високою часткою галузей сировинної орієнтації (сільського господарства, харчової промисловості, виробництва будівельних матеріалів та ін.). Ця риса господарства, а також нижча у порівнянні з країною загалом частка третинного сектору в структурі економіки засвідчує досить повільний рух регіону у напрямку формування постіндустріального суспільства. Підтверджують цю тенденцію і досить висока в порівнянні з країною в цілому частка первинного сектору в структурі економіки Тернопільської області (відповідно 23,7 % та 14,9 %). Важливо зазначити, що ця риса характерна не тільки для Тернопільської області, а й для більшості регіонів України.

2. Частки основних галузей виробництва Тернопільської області та України мають певні відміни, що свідчить про певну „нестандартність” її виробничої структури. Перед усім це стосується значно вищої ніж в країні в цілому частки сільського господарства в структурі економіки області (відповідно 22,7 % та 8,3 %).

Натомість частка промисловості у структурі валової доданої вартості економіки Тернопільської області є нижчою ніж в країні загалом. Вона складає відповідно 12,5 % та 25,9 %. Теж саме стосується і обробної промисловості, частка якої в регіоні

становить 9,4 %, тоді як в країні вона складає 15,8 %. Одночасно дещо вищою, порівняно з Україною, є питома вага транспорту та зв'язку, яка складає 13,2 %, в той час як у середньому для країни цей показник дорівнює 11,1 %. Таким чином особливості структури виробництва Тернопільської області дозволяють визначити її як типовий аграрний низькоіндустріальний регіон.

3. Загальна тенденція зростання частки невиробничої сфери, що спостерігається в останні роки в Україні, в Тернопільській області є більш помітною: за 2001 – 2011 рр. вона зросла по області з 33,7 % до 48,6 %, а по країні – з 37,9 % до 51,4 %. Насамперед це стосується зростання частки валової доданої вартості торгівлі, фінансової діяльності, торгівлі, а також освіти та державного управління.

4. Аналіз структури господарства Тернопільської області за показником чисельності зайнятих в цілому підтверджує виявлені особливості та тенденції розвитку її економіки (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Структури господарства Тернопільської області та України (за чисельністю зайнятих, %)

Сектори економіки та види економічної діяльності	Україна		Тернопільська обл.	
	Тис. осіб	%	Тис. осіб	%
Виробнича сфера	9050,5	44,5	222,1	50,6
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибництво	3393,8	16,7	143,8	32,7
Промисловість	3352,7	16,5	41,2	9,4
Будівництво	924,5	4,5	15,7	3,6
Діяльність транспорту та зв'язку	1379,5	6,8	21,4	4,9
Невиробнича сфера	11273,7	55,5	217,3	49,4
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів	4865	23,9	82,0	18,7
Фінансова діяльність	350,6	1,7	3,8	0,9
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиниринг та надання послуг підприємцям	1187,5	5,8	13,5	3,1
Державне управління	1055,5	5,2	21,2	4,8
Освіта	1677,6	8,3	46,6	10,6
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1320,8	6,5	30,4	6,9
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	816,7	4,0	19,8	4,5
ВСЬОГО	20324,2	100,0	439,4	100,0

4.2. Особливості розвитку промислового виробництва Тернопільської області

За своїм статусом Тернопільська область є низькоіндустріальним регіоном. Тим не менше промислове виробництво області виконує певну регіоноформуючу та регіонопідтримуючу роль. На його долю приходить 12,5 % виробленої в області валової доданої вартості та близько 9,4 % зайнятих у господарстві.

Промисловий комплекс Тернопільської області належить до малопотужних. За обсягом реалізованої продукції його частка складає лише 0,55 %. У державному поділі праці регіон представлений такими галузями спеціалізації, як легка промисловість (1,83 % обсягу промислової продукції в Україні), виробництво харчових продуктів (1,41 %), виробництво електричного устаткування (1,51 %) та ін.

Місце промисловості Тернопільської області в Україні (за обсягами реалізованої промислової продукції у фактичних цінах показано у табл.4.3.

Таблиця 4.3

Місце промисловості Тернопільської області в Україні (за обсягами реалізованої промислової продукції у фактичних цінах

Види промислової діяльності	Україна		Тернопільська область		Частка області у виробництві країни, %
	Млн. грн.	%%	Млн. грн.	%%	
Промисловість	1400680,2	100	7739,4	100	0,55
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	146588,5	10,5	207,4	2,7	0,14
Переробна промисловість	889496,6	63,5	5671	73,3	0,64
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	254459,9	18,2	3577,7	46,2	1,41
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	9867,1	0,7	180,6	2,3	1,83
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	34297,8	2,4	169,1	2,2	0,49
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	63129,5	4,5	5,2	0,1	0,01
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	60011,1	4,3	103,9	1,4	0,17
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	10465,4	0,7	78,3	1	0,75
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	59767,1	4,3	497,5	6,4	0,83
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	223832,5	16	209,4	2,7	0,09
машинобудування	143533,1	10,2	671,6	8,7	0,47
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	8014,3	0,6	65	0,8	0,81

Види промислової діяльності	Україна		Тернопільська область		Частка області у виробництві країни, %
	Млн. грн.	%%	Млн. грн.	%%	
виробництво електричного устаткування	22800,3	1,6	344	4,5	1,51
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	38682,7	2,7	31,7	0,4	0,08
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	74035,8	5,3	230,9	3	0,31
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	30133,1	2,2	177,7	2,3	0,59
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	344067,9	24,5	1701	22	0,49
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	20528,2	1,5	160	2	0,78

Основною спеціалізуючою галуззю промисловості Тернопільської області є виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, на долю якої припадає 60 %. В області налічується 507 підприємств даної галузі. В області ця галузь представлена цукровою, м'ясною, молочною, спиртово-горілчаною, кондитерською, тютюною, плодоовочеконсервною, борошномельною та іншими виробництвами. Продукція харчової промисловості – основа експортного потенціалу Тернопільської області.

До провідних галузей промисловості області також належать машинобудівна, легка, скляна та фарфорово-фаянсова, хімічна, деревообробна і меблева.

Галузь машинобудування, ремонту та монтажу машин й устаткування представлено 180 підприємствами. Підприємства працюють на привізному металі і провідні з них зосереджені в м. Тернопіль.

Важливу галузь спеціалізації господарства Тернопільської області є легка промисловість. Галузь представлена не тільки крупними, а й середніми та малими підприємствами. Основна продукція легкої промисловості області, де спостерігається позитивна динаміка – це виробництво пряжі бавовняної, тканин, виробів панчішно-шкарпеткових трикотажних машинного чи ручного в'язання, взуття, білизни постільної, матеріалів нетканих і виробів з них. Легка промисловість працює на місцевій сировині – шкірі та привізній – бавовні, текстилі, шкірі.

Серед інших галузей спеціалізації області переробної промисловості є виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (промисловість будівельних матеріалів). В загальному обсязі виробництва продукції спостерігається негативна динаміка. Ця галузь представлена виробництвом цегли, плитки керамічної, ємності зі скла, сумішів бетонних готових для використання.

Хімічна промисловість області представлена переважно виробництвом гумових та пластмасових виробів.

Загалом слід зазначити, що промисловість як і все господарство Тернопільської області характеризується досить низьким рівнем **інноваційної активності** і потребує серйозної модернізації, підвищення технологічного та технічного рівня, переспеціалізації в напрямку значного збільшення частки високотехнологічних виробництв.

4.3. Перспективи розвитку господарського комплексу Тернопільської області

Проведене дослідження сучасного стану розвитку господарського комплексу Тернопільської області та особливостей його територіальної організації дозволило **виділити низку проблем**, основними з яких є:

- низька ефективність виробництва, в основі якої лежить технічна застарілість та високий рівень зношеності основних засобів та недосконалі технології. Це зумовлює низьку продуктивність праці та конкурентоспроможність на світовому та вітчизняному ринках багатьох видів продукції;
- відсталість його структури, зокрема домінування (за кількістю підприємств та чисельністю зайнятих) виробництв із низькою доданою вартістю, а також незначна, у тому числі через не високий науково-технічний потенціал області, частка інноваційно ємних виробництв;
- недостатній розвиток перспективних (враховуючи існуючий в області потенціал та світові тенденції) невиробничих видів економічної діяльності: курортно-рекреаційного господарства, фінансової сфери, ринкової інфраструктури та інших;
- незадовільний в цілому інвестиційний клімат в Україні, і зокрема у Тернопільській області (навіть попри значні обсяги іноземного інвестування) та його значні територіальні диспропорції, що загострює проблему фінансово-інвестиційного забезпечення структурно-технологічних змін у значній частині міст та адміністративних районів регіону;
- низький рівень прогресивності структур господарства області, головною рисою якої є переважання галузей сировинної орієнтації при незначній частці інноваційно ємних високотехнологічних виробництв;
- техногенний пресинг на природне середовище, результатом чого може стати серйозне ускладнення екологічної ситуації у цілому ряді районів області;
- недостатнє використання переваг наявного потенціалу розвитку та транспортно-географічного положення території Тернопільської області. Сильними сторонами розвитку області є транзитне розташування регіону в західній частині країни і прямий вихід до державного кордону з країнами ЄС;
- негативні тенденції у демографічному розвитку області. Зокрема, через невеликі темпи народжуваності та міграційний відтік працездатного населення посилюється його старіння; збільшується навантаження особами старше працездатного віку на працездатний вік, що загострює проблеми трудових ресурсів та соціального забезпечення населення;
- невисокий рівень якості життя населення, що є прямим результатом недостатньої ефективності виробництва та недоотримання коштів на соціальні потреби, які повинні були б у прямій або опосередкованій формі надходити від реалізації виробленої продукції.

- значні територіальні диспропорції у рівні соціально-економічного розвитку міст та інших населених пунктів, насамперед у соціальній сфері тощо.

Вирішення даних проблем, а також стратегічні завдання по забезпеченню модернізації регіон формуючих галузей, визначили **пріоритетні напрями розвитку** господарства Тернопільської області:

а) комплексне оновлення виробництва на сучасній науково-технологічній основі:

- здійснення переходу на енергозберігаючі та ресурсозберігаючі технології, насамперед в машинобудуванні, електроенергетиці, харчовій промисловості, на транспорті, які є найбільшими споживачами енергоресурсів;
- підвищення конкурентоспроможності виробництва і відповідно покращення результативності та структури експортного потенціалу області;

б) створення сучасної виробничої, транспортної та фінансової інфраструктури – як основи перспективного розвитку господарства Тернопільської області;

в) посилення соціальної спрямованості економічного зростання, як стратегічної мети трансформаційних процесів в регіоні;

г) зменшення існуючих територіальних диспропорцій у рівні соціально-економічного розвитку Тернопільської області. Як показало проведене дослідження, більшість малих міст та сільських районів відзначаються низьким та дуже низьким рівнем соціально-економічного розвитку.

Розробка прогнозу розвитку господарського комплексу Тернопільської області і, в першу чергу, визначення перспективної чисельності зайнятих та їх структури по видах економічної діяльності ґрунтується на таких **засадах** як:

- аналіз сучасного стану та виявлення особливостей і тенденцій розвитку господарства області, його місця і ролі в економіці країни;
- врахування стадійно-еволюційного характеру розвитку галузей та регіонів та його асинхронність, при якій більш розвинуті регіони є орієнтиром для розвитку регіонів, що характеризуються стадійним відставанням;
- врахування загальносвітових тенденцій розвитку господарства в різних країнах та регіонах світу. Цей принцип ліг в основу структурно-аналогового підходу, який був застосований при визначенні перспективної структури господарського комплексу Тернопільської області. Даний підхід ґрунтується на відомій тезі про те, що більш розвинутий суспільно-територіальний таксон (в даному випадку область) демонструє для менш розвинутого головні риси, які тому необхідно набути в майбутньому. При цьому до уваги брались особливості розвитку та функціонування окремих галузей господарства, прогнозна чисельність і структура населення області, експертні оцінки фахівців, і що саме головне, наявні інвестиційні проекти, які реалізуються в регіоні.

В ідеалі **становлення перспективної моделі господарства** Тернопільської області мало б бути спрямованим на:

1. Ефективне використання існуючого природно-ресурсного потенціалу території області. Воно, зокрема, передбачає такі напрями:

- технічна модернізація матеріально-технічної бази та впровадження сучасних та безпечних технологічних процесів у харчовій промисловості, машинобудуванні, електроенергетиці, виробництві будівельних матеріалів, деревообробці, що повинно забезпечити високопродуктивну роботу галузей і, як результат, збалансований соціально-економічний розвиток регіону;

– відновлення на новій технічній базі центрів з видобування сировини та виробництва будівельних матеріалів, сільськогосподарської сировини тощо;

2. Покращення екологічної ситуації у регіоні, зокрема шляхом будівництва станцій та заводів з переробки твердих побутових відходів у найбільших господарських центрах Тернопільської області, впровадження на виробництві екофільних технологій тощо.

3. Максимальне використання сприятливого транспортно-географічного положення Тернопільської області та високої транзитивності її території. Зокрема, воно передбачає:

– певні заходи у контексті участі у будівництві та подальшому обслуговування системи автошляхів, що планується прокласти через територію Тернопільської області;

– використання переваг транзитного розміщення Тернопільщини з метою об'єднання економічних та інвестиційних ресурсів та міжнародної співпраці при розробці масштабних інноваційних проектів та вирішенні соціально-економічних та екологічних проблем.

4. Зменшення територіальних диспропорцій у рівні соціально-економічного розвитку внутрішньо обласних регіонів шляхом:

– розбудови соціальної інфраструктури у сільській місцевості, особливо в периферійних зонах регіону, та комунальної інфраструктури у невеликих міських поселеннях;

– створення у перспективі спеціальних інноваційно-територіальних утворень в центральній та північній частині області, спрямованих на вирішення місцевих, міжрегіональних та міждержавних науково-технічних завдань і одночасно як інструменту соціально-економічного розвитку периферійних територій тощо.

Разом з тим аналіз сучасних тенденцій та передумов розвитку господарського комплексу Тернопільської області не дає можливості окреслити єдиний безальтернативний варіант розвитку економіки регіону на період реалізації схеми його територіального планування. Мова може йти про декілька варіантів можливого розвитку господарства регіону у перспективі, де ключову роль буде відігравати промислове виробництво та сільське господарство.

Найбільш ймовірними із них нам уявляються наступні сценарії розвитку господарства регіону: **інерційний, інноваційний та проміжний**. Кожний з них має свої особливості та специфіку, що визначають соціально-економічний стан та планувально-архітектурний вигляд області, його роль в регіоні та країні, стан природного середовища, основні характеристики та рівень життя населення.

1. **Інерційний сценарій** розвитку господарства Тернопільської області пов'язаний із досить ймовірним збереженням, “консервацією” нинішнього стану виробництва регіона. Цей сценарій виходить із того, що зміни у промисловій політиці практично не відбуваються – продовжується повільне реформування, спрямоване на поступову адаптацію до нових ринків, а також повільний процес структурних трансформацій промислового виробництва. Вплив держави на економічні процеси обмежений лише рекомендаційними програмами, відносно невеликою кількістю державних замовлень, незначною фінансовою підтримкою за рахунок державних інвестицій, деякими змінами податкового законодавства. За таких умов прогноз має переважно інерційний характер з корегуванням на експертну оцінку можливих змін у попиті на традиційну продукцію галузей та пристосування наявних виробничих потужностей до нової продукції, що користується попитом.

При інерційному сценарії розвитку подій пріоритет в розвитку господарства буде надаватися підприємствам, що не потребують значних капіталовкладень в організацію та підготовку виробництва або мають швидку економічну віддачу. Перед усім мова йде про низько- чи середньотехнологічні, ненаукоємні галузі харчової промисловості, виробництва будівельних матеріалів та ін. При цьому динамічні показники розвитку виробництва будуть залишатись малорухомими.

Зокрема при збереженні існуючого тренду динаміки розвитку галузей промисловості, не варто й сподіватися на швидкі прогресивні структурні зрушення в цій галузі.

При збереженні існуючих тенденцій зростання виробництва, структура господарства матиме невідповідний існуючому у Тернопільській області потенціалу рівень прогресивності. При надзвичайній важливості випереджаючих темпів зростання продукції машинобудування (особливо його високотехнологічних виробництв) вони є практично на одному рівні з темпами розвитку всієї промисловості області. А це вкрай стримує процеси інноваційного розвитку економіки регіону.

Реалізація інерційного сценарію на довготривалу перспективу (20 – 25 років) є недоцільною, хоча і ймовірною. При такому розвитку подій дуже ускладнюється перехід економіки області на інноваційну модель розвитку.

2. Інноваційний (оптимальний) сценарій розвитку господарства області пов'язаний з його всебічною модернізацією, структурною трансформацією промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку тощо та їх інтеграцією з інноваційним та науково-освітнім комплексом регіону.

Вирішення цієї складної та масштабної задачі вимагає максимального використання всіх можливих ресурсів – матеріальних, фінансових, інтелектуальних, організаційних. Саме ці аспекти визначають механізм та напрями реалізації Стратегії та Програм соціально-економічного розвитку господарського комплексу Тернопільської області та окремих її районів на інноваційній основі.

Інноваційна економіка в сучасних умовах характеризується, перш за все, готовністю формуючих її суб'єктів господарювання до конкуренції, пошуку та освоєння нових ринків. Досягнення цього стану у промисловості сьогодні можливе тільки на основі широкого впровадження технологічних нововведень, виходу на ринок з новою наукоємною, конкурентоспроможною продукцією.

Ці риси мають бути притаманними усім галузям промисловості, особливо прогрес визначальним виробництвам: технологічного обладнання, сучасних засобів зв'язку тощо.

Реалізація інноваційної програми в сучасних умовах є досить складним завданням, зважаючи на не надто високий технічний та технологічний рівень основної частини промислових підприємств області.

Реалізація інноваційного сценарію вимагає ініціативи та значних організаційних зусиль з боку управлінських структур. Це зумовлено тим, що цей варіант базується на припущенні, що держава буде проводити активну промислову політику, спрямовану на кардинальні зміни у внутрішньогалузевій та міжгалузевій структурі промислового виробництва у відповідності зі світовими тенденціями та змінами кон'юнктури ринку.

З цією метою буде здійснюватися вплив держави на систему кредитування певних галузей (пільгове – для галузей з прискореним обігом вкладених коштів). Кредити мають надаватись лише під конкретний проект, а процентна ставка має бути нижчою за прогнозовану рентабельність виробництва.

Нова промислова політика має бути спрямована на стимулювання експорту кінцевої продукції обробної промисловості при одночасному стримуванні експорту сировини та матеріалів, захист вітчизняного ринку від напливу імпортової продукції аналогічної виробленій в Україні. Важливу роль при цьому має відіграти антидемпінгове законодавство, яке принаймні вирівнює умови внутрішнього ринку для зарубіжних та вітчизняних товарів.

У організаційному плані доцільним є створення обласного центру по координації та допомозі при впровадженні інноваційних проектів.

Структура господарського комплексу Тернопільської області сьогодні загалом характеризується незначним переважанням частки невиробничої сфер над виробничою. Світовий досвід засвідчує, що домінування невиробничої сфери (третинний та четвертинний сектори економіки) в структурі господарства є прогресивним явищем. Зв'язано це з тим, що розвиток основних видів діяльності невиробничого сектору економіки – ринкової інфраструктури, інформаційного, інжинірингового та консалтингового обслуговування, науково-дослідної та проектно-конструкторської діяльності є не тільки визначальним чинником зростання ефективності виробничої сфери регіону, а й запорукою його постіндустріального розвитку.

Враховуючи це та опираючись на викладених вище методологічних засадах нами була розроблена перспективна структура господарства Тернопільської області, яка відповідає його інноваційній моделі розвитку (табл. 4.4).

Таблиця 4.4

Прогноз галузевої структури господарства Тернопільської області (за чисельністю зайнятих) на 2036 р.

Сфери економіки та види економічної діяльності	Тис. осіб	Частка від загальної чисельності%
Виробнича сфера	183	45
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	81	20
Промисловість	61	15
Будівництво	21	5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	20	5
Невиробнича сфера	223	55
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних заходів, мотоциклів	50	12
Тимчасове розміщення й організація харчування	28	7
Фінансова та страхова діяльність	5	1
Інформація і телекомунікації	3	1
Операції з нерухомим майном	9	2
Державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування	18	4
Освіта	40	10
Професійна, наукова та технічна діяльність	10	2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	30	7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	10	2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	15	4
Надання інших видів послуг	5	1
Всього по видах економічної діяльності	406	100
Самозайняте населення, студенти, безробітні у працездатному віці	135	
Населення у працездатному віці	541	
Все населення	1045,4	

Промислове виробництво Тернопільської області, як уже зазначалось, сьогодні характеризується нераціональною, в значній мірі деформованою структурою. Лише на два види промислової діяльності – виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів та на виробництво і розподіл електроенергії припадає близько 66,2 % реалізованої продукції промисловості регіону. Це робить регіон надзвичайно вразливим стосовно коливань кон'юнктури міжнародних ринків і потребує диверсифікації структури промисловості. Така диференціація повинна в першу чергу передбачати ріст середньо- та високотехнологічних виробництв машинобудування, хімічної та легкої промисловості, промисловості будівельних матеріалів тощо. При цьому ключове значення має розвиток галузей промисловості, що забезпечують розширення внутрішньо регіональних ринків продукції харчової та легкої промисловості, деревообробки тощо.

Дані положення були покладені в основу прогнозу структури промисловості Тернопільської області на 2036 р. за інноваційним сценарієм розвитку (табл. 4.5).

Досягнення прогнозних параметрів розвитку структури промислового виробництва області забезпечить перехід на інноваційну модель розвитку і передбачає реалізацію ряду напрямків та відповідних їм конкретних заходів спрямованих на розвиток економіки регіону.

В перспективі планується суттєве зростання в господарському комплексі регіону питомої ваги середньо- та високотехнологічних виробництв (перед усім машинобудування та хімічної промисловості). Перспективним у цьому відношенні видається формування та розвиток принципово нових не тільки для регіону, а для країни *виробництв контролю та управління технологічними процесами в різних видах господарської діяльності, засобів зв'язку та обчислювальної техніки, електротехнічної продукції тощо.*

Комплекс зазначених заходів потенційно здатний підвищити рівень екологічної та економічної безпеки, внаслідок усунення вузької спеціалізації виробництва.

Вирішення завдань реіндустріалізації в регіоні має здійснюватися на основі перепрофілювання існуючих та створення нових підприємств, головним чином індустріальних парків. Індустріальний (промисловий) парк – це сукупність суб'єктів господарювання, що здійснюють господарську діяльність на обмеженій та відповідним чином облаштованій території на умовах, визначених відповідними законодавчими актами. Індустріальні (промислові) парки можуть створюватися в межах земель державної та комунальної власності. Ініціатором створення промислового парку є центральний, місцевий орган виконавчої влади або суб'єкт господарювання, який ініціює та здійснює заходи щодо створення та діяльності промислового парку. Керуюча компанія – юридична особа, яка на одержаній відповідно до законодавства у користування земельній ділянці здійснює облаштування території промислового парку та управління ним.

Облаштування території промислового парку передбачає виконання робіт керуючою компанією за рахунок власних або запозичених коштів з метою створення необхідних умов забезпечення діяльності учасників промислового парку: будівництво під'їзних автошляхів та залізничних колій, потужностей з електро-, водо-, газо-, тепlopостачання, водовідведення, очищення води, повітря, об'єктів пожежної безпеки, об'єктів виробничого призначення, складської інфраструктури, об'єктів для розміщення адміністративних приміщень та об'єктів громадського харчування, створення інформаційних комунікацій, паркувальних зон та "зеленої зони", а також із забезпечення охорони, транспортування, складського, інформаційно-комунікаційного, консультаційного та сервісного обслуговування території промислового парку. Промисловий парк розміщується на землях несільськогосподарського призначення, які можуть перебувати у державній або комунальній власності, площею від 20 до 700 гектарів.

Дослідження показало, що найбільш доцільним є створення індустриальних парків в містах Тернопіль, Бережани, Кременець, Чортків та ін.

Новий імпульс розвитку на якісно новій основі мають отримати й інші галузі промисловості регіону. Перед усім має бути створена мережа сучасних підприємств по переробці сільськогосподарської продукції в зонах її виробництва. Використання нових високопродуктивних технологій по переробці продукції рослинництва та тваринництва дасть в перспективі імпульс для розвитку численних центрів харчової промисловості в сільській місцевості області. Вважаємо, що такі центри мають розвиватись в усіх районних центрах та переважній більшості селищ міського типу області.

Подальшого розвитку на новій технічній та технологічній основі має набути імпортозамінне виробництво товарів широкого вжитку і, перш за все легкої промисловості. Для цього в промислових центрах, де зосереджені потужності цієї галузі є необхідні передумови. Головна задача сьогодні полягає в їх модернізації та освоєнні випуску нових видів продукції.

Таблиця 4.5 Прогнозгалузевої структури промисловості Тернопільської області за чисельністю зайнятих на 2036 р.

Міста та райони області	Всього*/	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	Переробна промисловість									
			У тому числі:									
Міста			Разом	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	Виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції	Металургічне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування**/	Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційного повітря; Водопостачання; каналізація, поводження з відходами
м. Тернопіль	23600		18400	5500	1300	500	500	2000	800	7300	500	5200
м. Бережани	3460		2960	800	200	50	100	300	300	1060	150	500
м. Кременець	3500	120	2880	1200	200	80	50	100	300	800	150	500
м. Чортків	2420		1920	800	200	70	50			700	100	500
Р а й о н и												
Бережанський	1650		1300	500		50		100		600	50	350
Борщівський	1630	300	1080	500		50	50	100	80	300		250
Бучацький	1910		1560	500	150	50	60	200	100	450	50	350
Гусятинський	2450		2100	800	150	50	50	600	150	300		350

Заліщицький	1880	100	1530	800	150	30		200		350		250
Збаразький	2100		1850	800	150	50	50	200		600		250
Зборівський	1850		1600	800	150	50	50	200		350		250
Козівський	1050		800	400		50	50	100		200		250
Кременецький	1247	97	900	500		50		100		250		250
Лановецький	691		540	400		40				100		151
Монастириський	1001		751	400		40	50	111		150		250
Підволочиський	2188	300	1638	500	200	50	50	200	100	500	38	250
Підгаєцький	1040		790	500		40			100	150		250
Теребовлянський	1600	150	1200	500		50		200	100	350		250
Тернопільський	2910		2660	1160	100	100	250	300	100	500	150	250
Чортківський	1550	150	1250	800		50	50	100		100	150	150
Шумський	913		763	500	92	21	50			100		150
Разом по Тернопільській області	60840	1217	48672,6	18860	3042	1521	1460	5111	2130	15210	1338	10951
Частка виду промислової діяльності в області, %	100	2		31	5	2,5	2,4	8,4	3,5	25	2,2	18

Становлення чіткої *інноваційної спрямованості промислового комплексу* області може бути здійснене лише на основі розробки та широкого впровадження технологічних нововведень, виходу на ринок з новою наукоємною, конкурентоспроможною продукцією. Ці риси мають бути притаманними усім галузям промисловості. Формування такої моделі господарства досягається шляхом інтегрування промислового виробництва міста з територіальними формами організації інноваційної діяльності.

Ключовими компонентами серед цих форм є *технопарки*, які в своєму розміщенні орієнтуються на зручне транспортно-географічне положення (близькість до транспортних коридорів), наявність висококваліфікованої робочої сили, сформовану інженерну, комунікаційну інфраструктуру, близькість до крупних університетських центрів, ринок венчурного капіталу тощо. У містобудівному відношенні технопарк являє собою планувально виражену частину міської території, на якій є необхідна інфраструктура та розташовані підприємства наукоємних високотехнологічних галузей промисловості, науково-дослідні та впроваджувальні організації тощо. Здебільшого у межах технопарку реалізується повний інноваційний цикл, що передбачає проведення наукових досліджень, розробку дослідних зразків продукції та її впровадження у виробництво.

Міжнародний досвід засвідчив, що у своїй діяльності технопарки орієнтуються не на великі наукові установи, а на малі та середні дослідницькі фірми венчурного типу. Не маючи достатніх коштів на створення власної матеріально-технічної бази такі фірми орендують необхідні їм потужності. З цією метою у межах технопарків створюються так звані інноваційні «інкубатори», чи «оранжереї», що являють собою технічно оснащені приміщення багатocільового призначення.

За результатами аналізу сучасного стану інноваційної діяльності Тернопільської області можна виокремити групу міст, що володіють найвищими перспективами розвитку інноваційного виробництва. Це перед усім Тернопіль, Кременець та Чортків.

Згідно підходу Міжнародної асоціації технологічних парків: технологічний парк – організація, головною метою функціонування якої є підвищення рівня добробуту місцевого населення за рахунок популяризації та впровадження інноваційної культури та високої конкурентоздатності місцевого інноваційного бізнесу і наукових організацій. Для досягнення своїх цілей технопарк стимулює і управляє потоками знань і технологій між університетами, науково-дослідними інститутами, компаніями і ринками, сприяє виникненню і розвитку інноваційних компаній за допомогою інкубаційних та «спін-оф» процесів, тобто відокремлення нових компаній від вже існуючих, тощо. Це визначення є досить вдалим, воно мало на меті узагальнити найбільш характерні риси світового досвіду в області утворення схожих осередків, і таким чином, фактично задає мінімальний набір стандартів і вимог для претендента на звання «технологічний парк».

Можна додати, що для технопарків світу, як показник успішності реалізації проекту, характерною ознакою є широке представництво філіалів ТНК, відтак – потужні вливання міжнародного капіталу. Останнє особливо актуальне для Тернопільської області в умовах відірваності інноваційно-активних підприємств від міжнародних та національних інвестиційних ресурсів. Технологічний парк, як потенційний об'єкт інвестування, володіє більшою привабливістю у порівнянні із окремим підприємством – тому такий спосіб організації інноваційного виробництва може значно підвищити шанси учасників проекту на отримання додаткового фінансування. Оскільки нині витрати на здійснення інноваційної діяльності фінансуються виключно за рахунок власних коштів підприємств та кредитів,

впливання зовнішнього іноземного та національного капіталу відкриє значно більше можливостей для ведення інноваційної діяльності. Це зрештою може призвести до зростання частки інноваційної продукції від загального виробництва, що безперечно буде позитивним наслідком.

Після створення сукупності сприятливих умов (інфраструктурних, інституційних, законодавчих, тощо) важливо заохочувати самоорганізацію технологічного парку для забезпечення високого рівня ініціативи учасників в майбутньому та врахування якомога ширшого діапазону місцевих факторів. В такому випадку технопарк швидше інтегрується в суспільно-господарську систему міста і області, з часом стаючи місцевим полюсом суспільно-економічного зростання.

Окремо потрібно наголосити на можливості розвитку в Тернопільській області галузі інформаційно-комунікаційних технологій, причому мова іде в першу чергу про виробництво програмного забезпечення, за обсягами якого Україна займає п'яте місце в світі. Ця галузь унікальна тим, що не потребує спеціальної громіздкої виробничої інфраструктури, відтак – є дуже мобільною у просторі. Вона абсолютно не орієнтована на споживача – передача кінцевого «продукту» і оплати за нього може відбуватися через Інтернет. Її локалізація в тому чи іншому місці головним чином залежить від задоволення спеціалістів умовами проживання і творчості. У випадку забезпечення якісної загальної інфраструктури, вирішення проблем швидкого транспортного сполучення зі Львовом, Києвом та іншими міжрегіональними центрами країни та за рахунок значно нижчої вартості житла та офісної площі, Тернопіль може стати привабливим для молодих спеціалістів та софтверських фірм «старт-апів».

Становлення інноваційної моделі розвитку господарства Тернопільської області повинно спиратись на сучасну **транспортно-логістичну інфраструктуру**. Вона включають у себе комплекс таких логістичних операцій як інтер- та мультимодальні перевезення, навантаження та розвантаження, складування та зберігання вантажів, їх обробку (комплектацію, консолідацію) тощо. За цих умов виробникам товарів стає економічно недоцільно займатися питаннями їх доставки, оскільки цю функцію більш ефективно можуть виконувати спеціалізовані транспортно-логістичні фірми. Ключовими елементами транспортно-логістичної інфраструктури є логістичні термінали та комплекси. Дослідження показало, що в області має бути створена мережа цих об'єктів. В першу чергу вони мають розміщуватись поблизу основних транспортних вузлів регіону та на перетині міжнародних транспортних коридорів (існуючих та проєктованих) і головних транспортних магістралей регіону. Логістичні термінали доцільно розмістити на території Тернопільського, Бережанського, Терехівського, Збаразького, Кременецького та інших районів області.

Реалізація інноваційного сценарію перспективного розвитку господарства Тернопільської області неможлива без активного і всебічного розвитку **підприємництва, середнього та малого бізнесу**.

Серед перешкод розвитку малого підприємництва називають відсутність механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємства; надмірне оподаткування; відсутність належного нормативно-правового забезпечення розвитку малого бізнесу; обмеженість матеріальних фінансових ресурсів; обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення, недосконалість системи навчання та перепідготовки персоналу для підприємницької діяльності тощо.

Особливу увагу необхідно звернути на підвищення рівня підприємницької активності сільського населення, оскільки в сільській місцевості загострені соціальні питання, зокрема, зайнятості населення. Однією з функцій малого підприємства є

створення нових робочих місць і поглинання надлишкової робочої сили під час циклічних спадів та структурних зрушень економіки.

Залучення праце ресурсного потенціалу для розвитку малого підприємництва є одним зі шляхів пом'якшення ситуації на ринку праці периферійних сільських районів області. На даний час ці райони характеризуються найнижчими показниками розвитку не лише малого підприємництва, але й соціально-економічного розвитку загалом, тому розвиток малого бізнесу може бути одним зі шляхів пом'якшення ситуації. Потрібно враховувати особливості віддалених районів, зокрема, відсутність великих підприємств, що виступали б «точками зростання» і могли б надавати імпульси розвитку для малих підприємств. Малий бізнес на районному рівні спрямований в першу чергу на задоволення потреб місцевих жителів, можливе також розміщення дочірніх підприємств, філій, відділень великих фірм Тернопільської області та інших регіонів.

У віддалених районах альтернативи малому підприємству практично немає, тому необхідно використати вільну економічну нішу та переваги малого бізнесу. Малі підприємства мають високу ефективність капіталовкладень, особливо в технологічному секторі. Відбувається впровадження більшої кількості інновацій і розробок, більша віддача з вкладених коштів. Малі підприємства характеризуються гнучкішими механізмами та конкурентоздатністю: змушені постійно розвиватися, оновлюватися, реагувати на зовнішні зміни, ставати кращими.

Реалізація інноваційної моделі розвитку Тернопільської області неможлива без істотних **трансформацій територіальної структури господарства**. Саме рівномірність його розміщення забезпечує згладжування диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіону, його збалансованість.

Нова, адекватна вимогам сьогодення модель територіальної структури господарства області повинна ґрунтуватись на створенні ієрархізованої, поліцентричної мережі полюсів розвитку. Як засвідчує світова практика створення такої мережі є необхідною умовою для вирішенні проблем регіонального розвитку. Створення цих полюсів пов'язано із стимулюванням окремих видів економічної діяльності, що характеризуються потужним мультиплікативним ефектом і поширюють імпульси розвитку на оточуючу територію. В умовах становлення постіндустріального суспільства такими видами економічної діяльності виступають не тільки промислові виробництва, а й галузі третинного сектору економіки. Таким чином, в основі формування полюсів розвитку лежить трансформація місто формуючої бази центрів соціально-економічної активності. Створення системи полюсів зростання, до складу якої можуть входити окремі осі, вузли та ареали, спрямовано на звуження депресивних ареалів в регіонах держави, підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку.

Отже, така мережа повинна органічно включити в себе вже існуючі господарські вузли та нові компоненти територіальної структури господарства області, якими мають стати полюси соціально-економічного розвитку.

Важливо зазначити, що в морфології соціально-економічного простору в зоні впливу Тернополя (в межах Тернопільської області) формується близька до радіального типу структура. Вона перебуває поки що на початкових етапах свого формування. Логіка її саморозвитку полягає у фокусуванні транспортних магістралей в потужному полюсі розвитку, яким в даному випадку є Тернопіль. По мірі посилення цього полюса зростає його вплив на оточуючу територію. Імпульси розвитку, як правило, поширюються вздовж радіальних транспортних магістралей, що розходяться від полюсу. В наслідок цього на певній відстані від основного полюсу з часом починають формуватися нові полюси нижчого ієрархічного рівня. Їхня

активність спричиняє необхідність налагодження прямих і безпосередніх зв'язків між собою. Це й спричиняє розбудову кільцевих транспортних магістралей.

Місця перетину радіальних та кільцевих магістралей стають своєрідними «точками оптимуму» в соціально-економічному просторі, які набувають додаткових переваг для розвитку. Завдяки «наведеному потенціалу» додаткові переваги отримують і ті центри, що знаходяться ближче до основного полюсу розвитку.

Разом з тим слід зазначити, що природа імпульсів розвитку, що генеруються полюсом розвитку, є надзвичайно складною і мало дослідженою не тільки у вітчизняній, а й у світовій науці. Походження цих імпульсів не може зводитися лише до агломераційного ефекту. Паралельно з ним тут діють і інші чинники, поєднання та «накладання» яких створює синергію як підсумовуючий ефект взаємодії низки факторів, який істотно перевищує просту суму ефектів кожного з них. По суті, окремі фактори, взаємодіючи між собою, підсилюють дію один одного, створюють додаткові економічні та соціальні ефекти (імпульси розвитку) не лише в полюсі (великому місті), а й довкола нього.

В числі факторів, що генерують імпульси розвитку полюсів, слід назвати:

1. Функціонування великих міст як потужних ринків товарів та послуг, що притягує до себе виробника, дає йому додаткові економічні переваги за рахунок економії масштабу та скорочення транспортних витрат;

2. Економія витрат внаслідок спільного використання суб'єктами господарювання великих міст та навколишньої території інженерної, виробничої, соціальної інфраструктури, наявних умов та ресурсів розвитку, людського капіталу, що породжує агломераційний ефект;

3. Ущільнення у великих містах та довкола них комунікативного простору міжособистісних зав'язків, що забезпечує виникнення інновативних ефектів внаслідок оперативного обміну інформацією, ідеями, винаходами тощо;

4. Стрімке зростання ціни на землю та інші ресурси розвитку в межах великих міст, що зумовлює «виштовхування» на прилеглу територію окремих видів економічної діяльності та стимулює її розвиток;

5. Динамічне соціальне середовище з високою здатністю генерування та сприйняття соціальних інновацій (форми зайнятості, ритм життя, соціальні потреби, стандарти споживання).

Основа радіальної структури, що формується довкола Тернополя складають автомобільні магістралі М-12, М-19, Е-50, Е-85 та ін.

У вузлових точках цієї структури у перспективі мають сформуватись полюси соціально-економічного зростання. Такими точками в області крім Тернополя є Кременець, Підволочиськ, Зборів, Бережани, Терехів, Бучач, Чортків, Гусятин, Заліщики. Поєднаний розвиток цих полюсів забезпечить формування в регіоні ареалів та осей розвитку. Такий ареал розвитку в перспективі має сформуватись навколо Тернополя. На півдні області мають бути створені передумови для формування Тернопільсько – Терехівлянсько – Чортківської осі розвитку. Також має сформуватись Бережансько – Тернопільсько – Підволочиська вісь розвитку.

3. Проміжні варіанти розвитку господарського комплексу області досить різноманітні, однак об'єднуються спільними особливостями. Суть їх полягає у тому, що при загальному інерційному варіанті розвитку більшості галузей та виробництв, окремі із них будуть розвиватися інноваційним шляхом. В результаті їх реалізації в тій чи іншій мірі будуть пом'якшуватись соціальні та комунальні проблеми розвитку регіону, однак це не забезпечить комплексного їх вирішення.

Разом з тим, реалізація одного із проміжних варіантів, з наступним його розширенням, все ж може забезпечити становлення інноваційної моделі економіки області хоча і в дещо віддаленій перспективі. Тобто в основі цього варіанту лежить припущення щодо можливості становлення та розвитку інноваційної моделі господарства через певну точку (або точки) зростання, як мультиплікатора інноваційних змін в регіоні або у галузі.

Реалізація цього варіанту передбачає не такий комплексний, але послідовний шлях у напрямку вирішення окремих локальних господарських та інноваційних завдань, як складових інноваційної моделі економіки.

Окремими кроками до такої моделі, які до того ж повинні мати позитивний вплив на територіальну організацію господарства Тернопільської області, є такі:

1. Ефективне використання існуючого природно-ресурсного потенціалу території області. Воно, зокрема, передбачає такі напрями:

- ефективне використання агроресурсного потенціалу регіону;
- збалансовану розробку родовищ сировини для будівельної індустрії тощо;
- розвиток на новій технічній та технологічній основі промисловості будівельних матеріалів, харчової промисловості та ін.

2. Максимальне використання сприятливого транспортно-географічного положення Тернопільської області, високої транзитивності її території та сприятливу для розвитку приморську локалізацію регіону. Саме ці чинники роблять територію області достатньо привабливою для вкладання інвестицій та сприятливою для подальшого соціально-економічного розвитку.

3. Зменшення територіальних диспропорцій у рівні соціально-економічного розвитку внутрішньо обласних регіонів шляхом розбудови соціальної інфраструктури у сільській місцевості, особливо у периферійних районах області.

4.4. Сільське господарство

4.4.1. Характеристика сучасного стану сільського господарства Тернопільської області

Сільське господарство у Тернопільській області займає провідне місце як в економіці регіону (28 % ВДВ), так і в структурі зайнятості населення. Питома вага області в загальному виробництві продукції сільського господарства України у 2016 році становила 3,3 %. У розрахунку на одну особу – 7 708 грн. (8 місце), у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь – 876,4 тис. грн. (9 місце).

Загальна земельна площа Тернопільської області – 1382 тис. га, з якої 967,3 тис. га, або 70,1 % займають сільськогосподарські угіддя. У порівнянні з середньо українськими показниками у Тернопільській області частка сільськогосподарських угідь збігається з загальнодержавними показниками, однак спостерігається більша розораність території. Ґрунти в межах області представлені чорноземами опідзоленими та сірими лісовими.

Таблиця 4.6

Розподіл земельної площі та сільськогосподарських угідь, 2016 р.

	Загальна земельна площа, тис. га	Сільськогосподарські угіддя, тис. га	Сільськогосподарські угіддя, %	У тому числі, %:		
				рілля	сіножаті	пасовища
Тернопільська	1382	967,3	70,1	85,9	0,8	13,3
Україна	60354,9	42726,4	70,8	76,1	5,6	12,7

Валове виробництво продукції сільського господарства Тернопільської області у 2016 році становило 8523, 8 млн.грн. (17 місце серед областей України). У структурі виробництва продукції сільського господарства переважає рослинництво, частка якого складає 73 %, на тваринництво припадає 27 %, аналогічна ситуація і в країні загалом (рис.1).

У розвитку сільського господарства регіону виділяється два трансформаційних періоди. Перший тривав упродовж 1991 – 2000 рр. і характеризувався скороченням обсягів та ефективності виробництва, зміною системи управління аграрною сферою, структури посівних площ; другий – упродовж 2001 – 2016 рр., йому притаманні стабілізація і поступове зростання більшості показників функціонування аграрної сфери (рис. 2).

Хоча і спостерігається загалом позитивна динаміка аграрного виробництва, однак рівень виробництва сільськогосподарської продукції не досяг показників 1990 р.: станом на 2016 р. валова продукція сільського господарства регіону становила 89,4 % від рівня 1990 р. Змінилися також пропорції між рослинництвом та тваринництвом на користь першого.

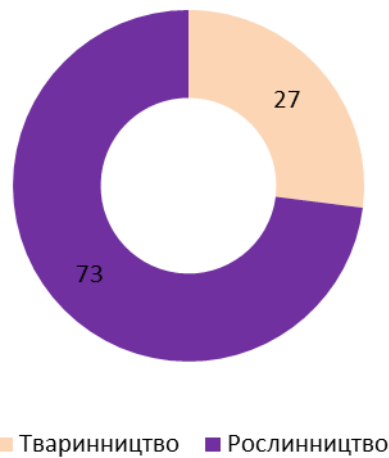

Рис.1 Частка рослинництва і тваринництва у виробництві продукції сільського господарства Тернопільської області

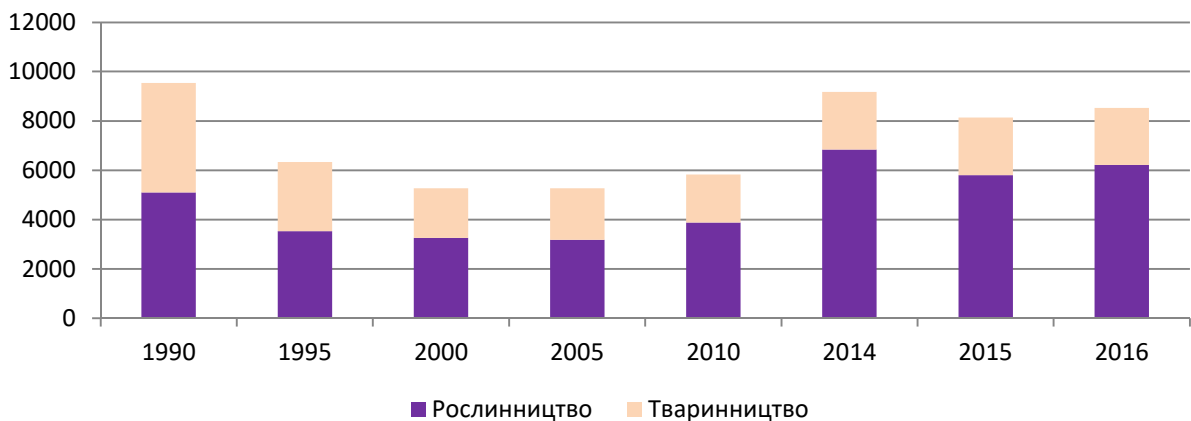

Рис.2. Динаміка валової продукції сільського господарства Тернопільської області

Хоча і спостерігається загалом позитивна динаміка аграрного виробництва, однак рівень виробництва сільськогосподарської продукції не досяг показників 1990 р.: станом на 2016 р. валова продукція сільського господарства регіону становила 89,4 % від рівня 1990 р. Змінилися також пропорції між рослинництвом та тваринництвом на користь першого.

Серед адміністративних районів Тернопільської області лідерами за виробництвом продукції сільського господарства у 2016 році є Теребовлянський (8,8 % продукції області), Тернопільський (7,7 %), Підволочинський (7,6 %) та Гусятинський (7,3 %) райони (Рис 3).

У Чортківському, Збаразькому, Буцацькому, Шумському, Кременецькому, Зборівському, Заліщицькому, Борщівському, Лановецькому та Козівському районах виробляється від 5 % до 7 % продукції сільського господарства області.

Найменшу частку у виробництві продукції сільського господарства мають Бережанський (2,7 %), Підгаєцький (2 %) та Монастириський (1,9 %) райони.

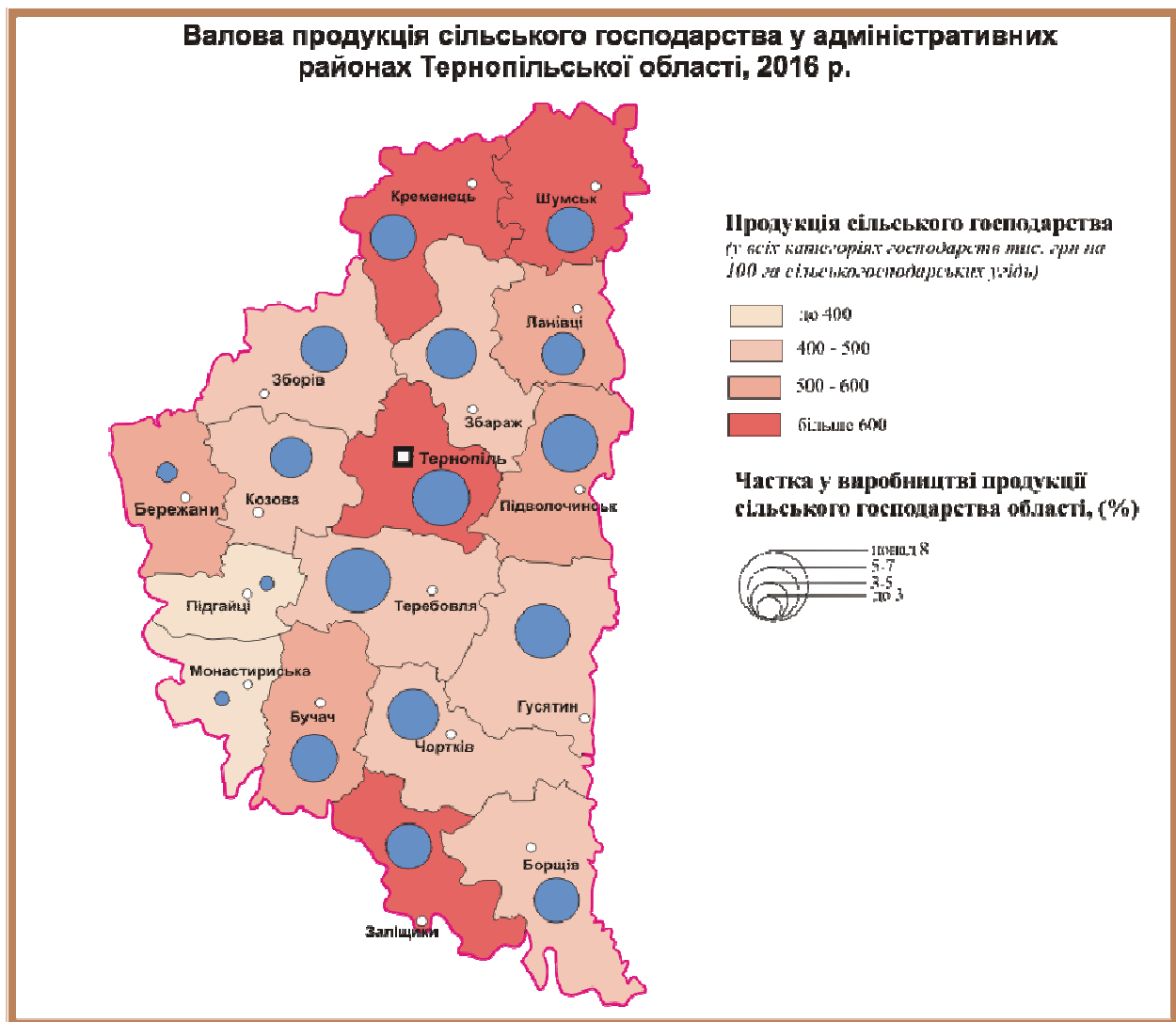

Рис. 3. Виробництво сільськогосподарської продукції, 2016 р.

У структурі сільськогосподарського виробництва Тернопільської області за формами господарювання у 2016 році переважають господарства населення, в яких виробляється 48 % продукції сільського господарства області, а в окремих випадках виступають основними виробниками. Так, у 2016 р. в господарствах населення області вироблялося 96 % картоплі, 93 % овочів, 86 % молока, 72 % плодів, 60 % м'яса.

Сільськогосподарськими підприємствами виробляється 47 % продукції сільського господарства області. В їхньому складі домінують такі організаційно-правові форми як господарські товариства, виробничі кооперативи та приватні підприємства. Вони спеціалізуються переважно на виробництві високоприбуткової

продукції рослинництва. Усе помітнішу роль у сільськогосподарському виробництві Тернопільської області відіграють агрохолдинги, які об'єднують велику кількість сільськогосподарських підприємств, мають централізоване управління за допомогою контрольного (холдингового) пакету акцій. Найбільшими з них є: «Мрія», «AgroGeneration», «Vitagro Агропродсервіс», Бучачагрохлібпром», «Україна» «UkrLandFarming», «Кернел», «Агропросперіс (NCH)».

Частка фермерських господарств у виробництві продукції сільського господарства регіону знаходиться на рівні 5 %. Станом на 2016 р. налічувалося 583 фермерських господарств. Фермерство не набуло значного поширення внаслідок державної політики, яка спрямована на підтримку крупнотоварного виробництва та фактичного викорінення в радянський період господаря-власника.

Рослинництво

У структурі виробництва валової продукції рослинництва Тернопільської області найбільшу частку займають зернові (41 %), картопля та овоче-баштанні (26 %) і технічні (25 %) культури (рис. 4), ці ж культури займають найбільші частки у структурі посівних площ 57,9 %, 25,8 % та 8,7 % відповідно (рис. 5).

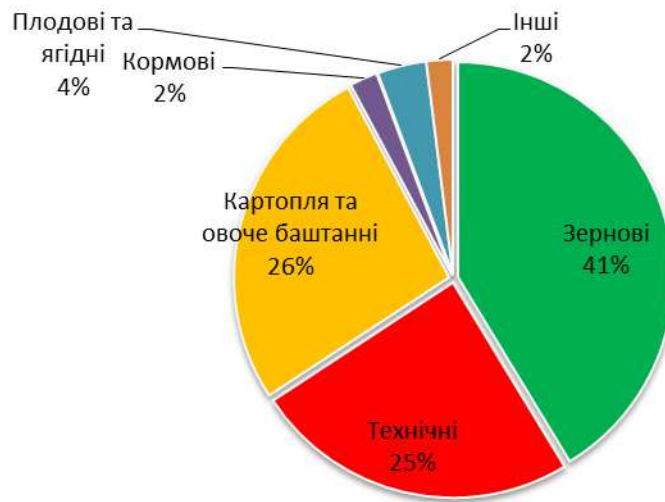

Рис 4. Структура виробництва продукції рослинництва у 2016 році

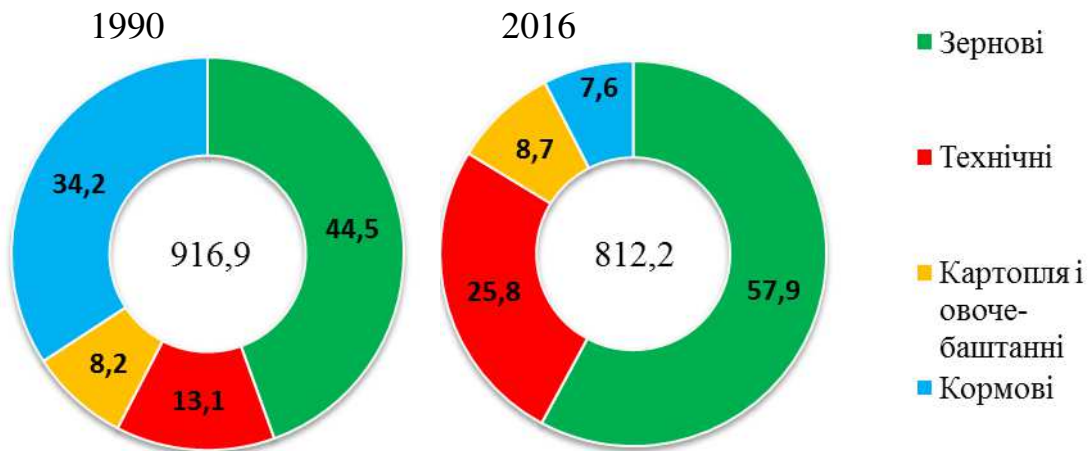

Рис. 5. Структура посівних площ Тернопільської області за основними сільськогосподарськими культурами, %

Загалом в області, станом на 2016 рік, вироблялося 4,3 % валової продукції рослинництва країни (16 місце серед областей України). А за виробництвом окремих сільськогосподарських культур область посідала провідні позиції (рис. 6). Зокрема, у 2016 р. тут вироблено 10,2 % ріпаку (3 місце серед областей країни), 7,1 % цукрових буряків (6 місце), 5 % ячменю (9 місце).

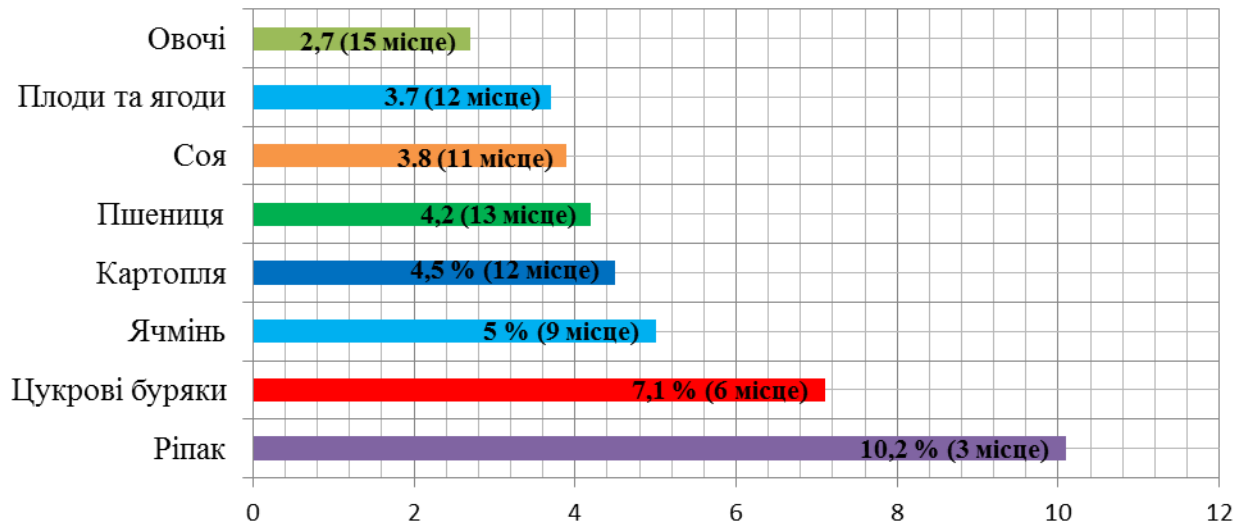

Рис. 6. Частка Тернопільської області у виробництві продукції рослинництва України, %

Провідною галуззю рослинництва Тернопільської області є зернове господарство, на яке припадає 3,7 % виробництва зерна України (2448,6 тис.т). У внутрішній структурі виробництва зернових домінують пшениця (44, 2 %), ячмінь (19,3 %) та кукурудза (33,4 %) рис. 8. Впродовж 1990 – 2016 рр. збільшилися як загальний рівень виробництва (у 1,8 рази), так і частка посівних площ зернових культур (із 44,5 % у 1990 р. до 57,9 % у 2016 р. (рис 5; 7)). Також спостерігається неоднорідна динаміка. Так, виробництво кукурудзи збільшилося у 10 разів, пшениці – у 1,5, натомість у 3,5 рази зменшилося виробництво бобових культур . Рівень урожайності зернових тут вищий ніж загалом по країні – 52, 6 ц/га (Україна – 46, 1 ц/га).

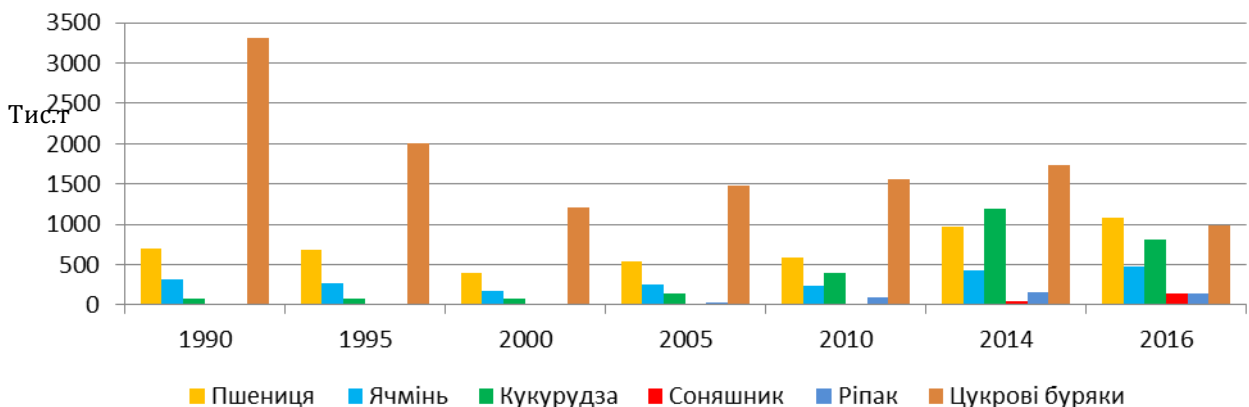

Рис. 7. Динаміка виробництва основних культур рослинництва 1990 – 2015 рр.

Серед адміністративних районів Тернопільської області найбільше зернових культур виробляється у Тербовлянському (281 тис. т), Зборівському (197 тис. т), Гусятинському (185 тис. т) районах (додаток 1).

Другою важливою галуззю рослинництва області є виробництво технічних культур. Посівні площі під цими культурами зросли – з 13,1 % у 1990 р. до 25,8 % у 2016 р. У їх структурі значно скоротилися посівні площі під цукровими буряками (на 96 %), що пов'язано зі зниженням ефективності виробництва у зв'язку зі збільшенням витрат на вирощування та реалізацію цієї продукції.

Водночас, такі економічні чинники як висока рентабельність, ринкова кон'юнктура, стали причиною значного зростання посівних площ під технічними культурами – соняшником (у 56 разів), ріпаком (у 5) та соєю (у 86).

Станом на 2016 рік найбільшу частку у внутрішній структурі виробництва технічних культур мають цукрові буряки (70 %), соя (11,3 %), соняшник (10,5 %) та ріпак (8,2 %). Основною технічною культурою є цукрові буряки. За їх валовим збором Тернопільська область посідає шосте місце серед інших регіонів України (994, 1 тис. т). Урожайність цукрових буряків дещо нижча ніж загальнодержавний рівень – 440,1 ц/га (Україна 481,5 ц/га). Другою важливою технічною культурою є ріпак. Хоча виробництво ріпаку займає незначну частку у внутрішній структурі виробництва технічних культур Тернопільської області, проте за його валовими зборами регіон займає 3 місце в країні (117, 2 тис. т). Впродовж 1990 - 2016 рр. виробництво цукрових буряків зменшилося у 3,2 рази. Однак за цей період збільшилося виробництво ріпаку у 10 разів, а сої та соняшнику більше ніж у 1000 разів.

Лідерами за виробництвом цукрових буряків в області є Тернопільський (16 % від загального виробництва в регіоні), Підволочинський (14 %) та Гусятинський (11 %) райони (додаток 2).

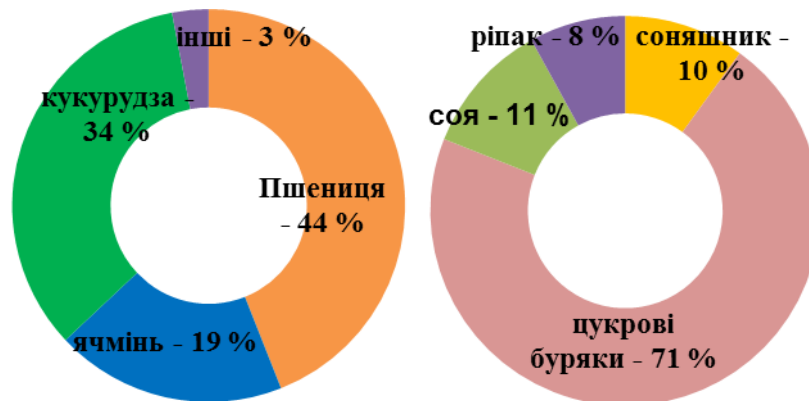

Рис. 8. Структура виробництва зернових і технічних культур Тернопільської області, %

Картоплярство та овочівництво займає 26 % у структурі виробництва продукції рослинництва. Розвивається воно переважно в господарствах населення – 96 % та 93 % виробництва відповідно. Впродовж 1990 – 2016 рр. спостерігається позитивна динаміка виробництва овочів, яке збільшилося у 2 рази.

Садівництво та ягідництво займає 4 % у структурі виробництва продукції рослинництва. Більше 70 % продукції плодівництва області виробляється у Буцацькому районі, зокрема у фермерському господарстві «Гадз».

В регіоні фактично занепало кормовиробництво. Станом на 2016 рік кормові культури займали 2 % у структурі виробництва продукції рослинництва. За 1990 – 2016 рр. виробництво кормових культур зменшилося у 9 разів. Це пов'язано, насамперед, із занепадом тваринницької галузі, оскільки кормові культури вирощуються в основному для її забезпечення.

Тваринництво

У Тернопільській області воно розвинуте меншою мірою ніж рослинництво, на нього припадає 27 % продукції сільського господарства регіону. Виробляється 3,3 % валової продукції тваринництва країни. У структурі виробництва валової продукції тваринництва області найбільшу частку займають молоко (51 %), вирощування сільськогосподарських тварин (38 %) та яйця (11 %) рисунок 9.

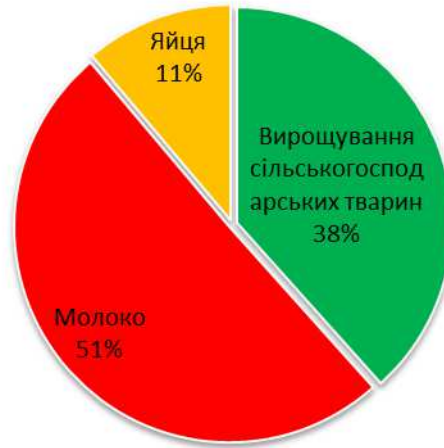

Рис 9. Структура виробництва продукції тваринництва у 2016 році

Уоловними галузями тваринництва на сьогодні є свинарство, молочно-м'ясне скотарство та птахівництво. Тернопільська область займає 4 місце серед областей України за поголів'ям свиней (422,9 тис.т), інші галузі тваринництва в регіоні розвинуті недостатньо (за виробництвом м'яса посідає 14 місце (77,6 тис.т), яєць – 13 (539 млн шт.), молока – 10 (453 тис.т)) рисунок 10.

Основними виробниками продукції тваринництва є господарства населення, на які припадає 69,5 % його загального обсягу. Зокрема, в господарствах населення зосереджено 82 % поголів'я ВРХ, 95 % овець та кіз, 71 % птиці, 53 % свиней регіону; виробляється 86 % молока, 67 % м'яса регіону.

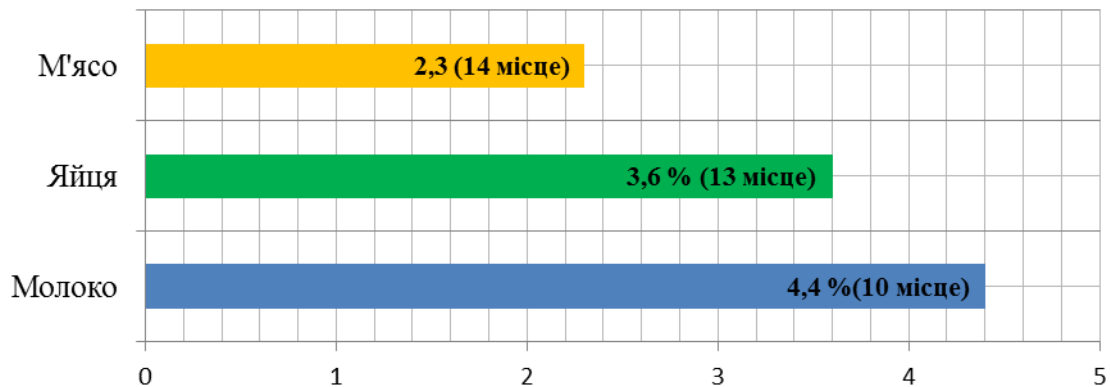

Рис. 10 Частка Тернопільської області у виробництві продукції тваринництва України, %

У розвитку тваринництва області впродовж 1990 – 2016 рр. відбулися значні переважно негативні зміни, оскільки загальне виробництво тваринницької продукції в регіоні скоротилося на 48 %. Поголів'я великої рогатої худоби скоротилося на 83 %, свиней – на 20 %, овець та кіз – на 92 %, птиці – на 8 % (рис. 11). Така складна ситуація у тваринництві пов'язана з відносно низькою рентабельністю галузі та необхідністю значних капітальних затрат. Хоча, в області темпи скорочення поголів'я свиней значно нижчі ніж по країні загалом. Разом зі змінами в поголів'ї впродовж досліджуваного періоду відбулися й зміни у виробництві основних видів продукції тваринництва, але вони характеризуються подібними трендами розвитку. Так, виробництво вовни скоротилося на 99,9 %, м'яса – на 58 %, молока на 44 %. Проте, збільшилося виробництво яєць на 50,1 %.

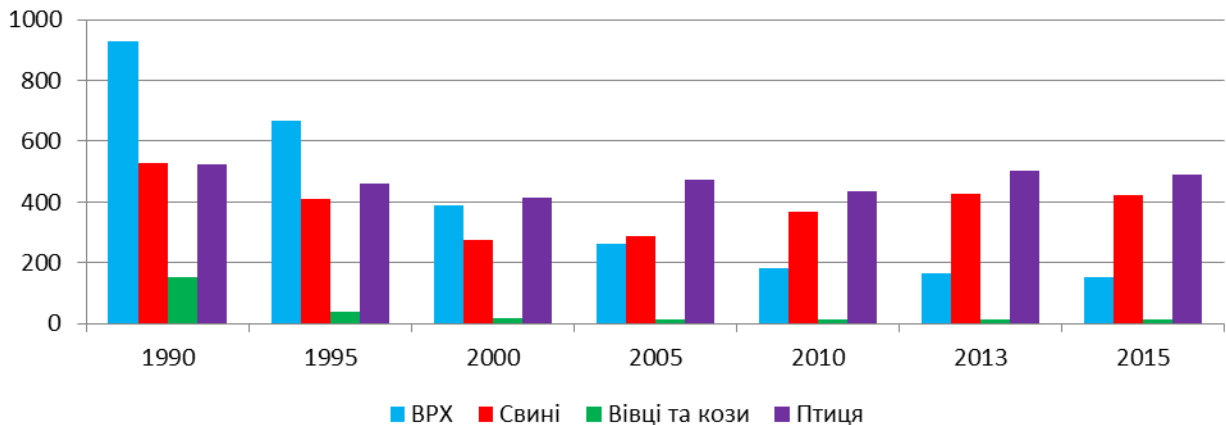

Рис. 11. Динаміка поголів'я худоби та птиці Тернопільської області впродовж 1990 – 2016 рр.

Спеціалізація сільського господарства у адміністративних районах Тернопільської області

Більш детального аналізу потребує спеціалізація сільського господарства на рівні адміністративних районів Тернопільської області. Цей аналіз був здійснений на основі методики¹. Інформаційна база дослідження сформована на дві дати – 1990 та 2016 роки. Натуральні показники були переведені у грошові за допомогою постійних цін на сільськогосподарську продукцію 2010 р.

У 1990 р. у Тернопільській області виділялося 4 типи (кластери) районів, які характеризувалися подібністю спеціалізації сільського господарства. Назви типів відображають галузі спеціалізації кожного з районів, вага галузі визначає порядок розміщення галузей спеціалізації у назві типу (від більшого до меншого). (рис. 12).

До першого типу віднесено райони, які спеціалізувалися на буряківництві, картоплярстві, виробництві ріпаку, молочно-м'ясному тваринництві, свинарстві (Зборівський, Кременецький, Монастириський, Шумський райони).

Другий тип утворювали Лановецький, Козівський, Тербовлянський, Чортківський райони, які спеціалізувалися на буряківництві, картоплярстві, зерновому господарстві, виробництві ріпаку, молочно-м'ясному тваринництві, свинарстві.

1. ¹ Підгрушний Г.П. Марущинець А.В. Трансформація спеціалізації сільського господарства Київського Придніпров'я у постсоціалістичний період: методика дослідження й територіальні особливості // Український географічний журнал. – 2016. – №2. – С. 48–56.

Третій тип поєднував спеціалізацію попереднього типу з овочівництвом (Бережанський, Буцацький, Збаражський, Гусятинський, Тернопільський, Підволочинський, Підгаєцький райони). Четвертий тип утворювали Заліщицький та Борщівський райони. Спеціалізація сільського господарства цих районів аналогічна з другим типом у поєднанні з плодівництвом.

У 2016 р., на відміну від 1990 р., на території Тернопільської області виділено вже 9 типів районів, що характеризуються певною спеціалізацією сільськогосподарського виробництва. За аналізований період з'явилися нові та зникли вже існуючі галузі спеціалізації (рис. 13).

Рис. 12. Спеціалізація сільського господарства Тернопільської області 1990 рік

До першого типу віднесено Кременецький, Козівський та Шумський райони, галузями спеціалізації яких є буряківництво, зернове господарство, картоплярство, виробництво ріпаку, сої, молочне тваринництво. Другий тип має ту ж саму спеціалізацію, що і попередній, у поєднанні з свинарством (Гусятинський район).

Третій тип утворюють Бережанський та Монастириський райони, що спеціалізуються на виробництві ріпаку, буряківництві, картоплярстві, зерновому господарстві, виробництві сої, молочно-м'ясному тваринництві, свинарстві. Підгаєцький район, який формує четвертий тип, має таку ж саму спеціалізацію у поєднанні з виробництвом соняшнику.

До п'ятого типу віднесено Збаражський, Лановецький, Теребовлянський, Чортківський райони, галузями спеціалізації яких є виробництво ріпаку, буряківництво, картоплярство, зернове господарство виробництво сої, молочно-м'ясне тваринництво, свинарство. Шостий тип утворює Тернопільський район, сьомий тип – Бучачський район. Спеціалізація сільського господарства цих районів аналогічна з попереднім типом у поєднанні з високоспеціалізованим свинарством та високоспеціалізованим плідівництвом відповідно. Підволочинський район віднесено до восьмого типу. Він поєднує спеціалізацію п'ятого типу у поєднанні з плідівництвом.

Дев'ятий тип представлений Зборівським, Заліщинським та Борщівським районами, які мають такі галузі спеціалізації: виробництво ріпаку, овочівництво, картоплярство, зернове господарство, виробництво сої, м'ясо-молочне тваринництво, свинарство.

Рис. 13. Спеціалізація сільського господарства Тернопільської області 2016 рік

Спеціалізація сільського господарства Тернопільської області впродовж 1990 – 2016 рр. зазнала відчутних змін. Для більш детального аналізу перетворень у спеціалізації сільського господарства області було виявлено динаміку рівня спеціалізації, визначено галузі, за рахунок змін у яких і відбулася трансформація. На основі отриманих результатів розроблено карту змін спеціалізації сільського господарства Тернопільської області (рис. 14).

Адміністративні райони області були розділені на три групи: райони де відбулося зниження рівня спеціалізації на сільськогосподарському виробництві; райони в яких відбулося зростання рівня спеціалізації; райони, які характеризуються значним зростанням рівня спеціалізації.

Зниження рівня спеціалізації відбулося у чотирьох районах області. У Бережанському, Борщівському, Монастириському та Підгаєцькому районах це сталося, передусім, внаслідок значного зниження рівня виробництва цукрових буряків. У порівнянні з 1990 р. ці райони втратили ряд спеціалізуючих галузей, зокрема, в Борщівському районі також значно знизилася виробництво продукції плідництва, Бережанському, Монастириському, Підгаєцькому знизився рівень локалізації продукції тваринництва.

Рис. 14. Зміни у спеціалізації сільського господарства впродовж 1990 -2016рр.

В більшості районів Тернопільської області відбулося підвищення рівня спеціалізації сільського господарства, як за рахунок виникнення нових галузей (виробництво сої, соняшнику, ріпаку) та збільшення виробництва у існуючих, зокрема зернових культур, так і за рахунок менших темпів скорочення виробництва у таких галузях як буряківництво та свинарство, порівняно з загальноукраїнськими показниками.

Зростання рівня спеціалізації відбулося в одинадцяти районах Тернопільської області. У Збаразькому, Підволочинському, Терехівському, Чортківському районах рівень спеціалізації підвищився за рахунок зростання рівня локалізації виробництва ріпаку. Також у цих районах збільшилося виробництво зернових.

В Зборівському, Заліщинському та Шумському районах рівень спеціалізації підвищився за рахунок зростання локалізації виробництва сої. Проте, зменшився рівень локалізації, а відтак і рівень виробництва цукрових буряків.

У Лановецькому та Гусятинському районах рівень спеціалізації зріс за рахунок зростання поголів'я свиней, у Козівському районі – виробництва зернових культур, у Кременецькому районі – молока.

Значне зростання рівня спеціалізації відбулося у Буцацькому та Тернопільському районах області, де рівень спеціалізації сільського господарства зріс за рахунок значного збільшення рівня локалізації виробництва плодів та свиней відповідно. В цих районах також збільшився рівень локалізації рослинництва, проте, як і загалом по регіону, зменшився рівень локалізації фактично усіх галузей тваринництва.

Зміни в спеціалізації сільського господарства регіону зумовлені, насамперед, дією ринкових механізмів. Економічні чинники – рівень рентабельності виробництва та ринкова кон'юнктура – спричинили занепад одних галузей спеціалізації та появу і розвиток інших. Сільськогосподарські підприємства орієнтуються переважно на отримання великих доходів при незначних затратах, тому більшого розвитку набули галузі рослинництва, які користуються попитом на світових ринках (виробництво кукурудзи, соняшнику, ріпаку, сої). Фактично у всіх районах занепадають праце- та капіталоємні галузі тваринництва, інтенсивний розвиток яких потребує значних інвестицій.

4.4.2. Напрями розвитку сільського господарства Тернопільської області

Як уже зазначалося, сільське господарство Тернопільської області займає провідне місце як в економіці регіону, так і в структурі зайнятості населення. Разом з тим, питома вага природно-ресурсного потенціалу земельних ресурсів Тернопільської області становить 3,6 % від загальноукраїнського показника¹. Проте, в області виробляється лише 3,3 % продукції сільського господарства країни. З одного боку це свідчить про кризову ситуацію в сільськогосподарському виробництві, недостатнє використання природних ресурсів області, а з іншого – про потенціал подальшого розвитку сільського господарства регіону. Розробка конкретних заходів, спрямованих на розвиток сільського господарства регіону, виступає відправною точкою, з якої мають починатися реальні кроки щодо виведення його з кризового стану. Тернопільська область має всі передумови стати важливим продовольчим центром країни з високоефективним сільським господарством.

На нашу думку, заходи, спрямовані на перспективний розвиток сільського господарства Тернопільської області, повинні розроблятися на основі концепції багатофункціональності. Основними пріоритетами цієї концепції є підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, якості життя на сільських територіях та стимулювання зайнятості населення, збереження та поліпшення навколишнього природного середовища. Багатофункціональність розвитку означає, що сільське господарство повинно виходити за рамки безпосередньо виробництва продукції та виконувати не тільки свої традиційні функції, а й відігравати ключову роль у соціально-економічному розвитку території. Серед пріоритетних заходів

¹ Руденко В.П. Довідник з географії природно-ресурсного потенціалу України. – К. Вища школа. – 1993. -180 с.

розвитку сільського господарства регіону вважаємо за необхідне виокремити чотири основних напрями:

- удосконалення законодавчого та нормативного забезпечення розвитку сільського господарства;
- підвищення ефективності та конкурентоспроможності сільського господарства;
- розвиток позааграрних видів діяльності;
- охорона навколишнього середовища.

1. Удосконалення законодавчого та нормативного забезпечення розвитку сільського господарства, дозволить сконцентрувати ресурси на пріоритетних напрямках діяльності і створити передумови для економічного зростання. Заходи, які пропонуються спільні для всієї країни в цілому, однак від їх вирішення значною мірою залежить розвиток сільського господарства Тернопільської області.

З урахуванням сучасної політичної ситуації стає необхідним узгодження українського законодавства, у сфері сільського господарства із законодавством ЄС (відповідно до Угоди про асоціацію), насамперед – приведення в єдину систему низки регуляторних і нормативно-правових актів у відповідності до стандартів ЄС. Положення Угоди, які стосуються сільського господарства та сільських територій, передбачають значні можливості для того, щоб переймати передовий досвід ЄС у забезпеченні ефективного сільськогосподарського виробництва та комплексного розвитку сільських територій. Сільськогосподарські виробники матимуть можливості для співпраці та обміну знаннями, досвідом і технологіями, зможуть адаптуватися до стандартів аграрної продукції та інфраструктури аграрних ринків, що дозволить полегшити доступ продукції українських товарів на ринок ЄС. Споживачі матимуть змогу використовувати якісну продукцію. Водночас низка положень може й негативно вплинути на національних виробників. Особливо це стосується пунктів Угоди щодо стандартів якості сільськогосподарської продукції та системи квот.

Одним з основних заходів розвитку сільськогосподарського виробництва є здійснення земельної реформи, яка затягнулася вже більш ніж на двадцять років. Нині діє черговий мораторій на продаж землі, який триватиме до 1 січня 2018 р., але на нашу думку, він фактично ніяк не вирішує проблему, а тільки відтягує у часі її вирішення. Питання зняття мораторію та формування ринку землі назріло досить давно, адже замість вирішення існуючих проблем воно створює нові. Тривале реформування призвело до того, що значні площі земель контролюються великими агрохолдингами. Питання впровадження ринку землі потребує чіткого законодавчого врегулювання. Необхідна незалежна об'єктивна оцінка земель, недопущення спекуляцій земельними ділянками, встановлення обмежень щодо надмірної концентрації земель в одних руках, обмеження участі іноземного капіталу в питаннях земельного ринку держави, ринок має бути прозорим і справедливим, він має унеможливити будь-які тіньові оборудки з землею. Таким чином, якщо розробити чіткий прозорий механізм, то формування ринку землі буде мати позитивний результат про що свідчить досвід розвинених країн.

Необхідно також розробити механізми регулювання діяльності агрохолдингів. Агрохолдинги та їхні штаб квартири повинні бути зареєстрованими у тих населених пунктах, де вони ведуть свою безпосередню діяльність, що сприятиме соціально-економічному розвитку сільської місцевості та збільшенню наповнюваності місцевих бюджетів. Необхідний також контроль за додержанням ними раціональної структури посівів та норм чергування культур у сівозмінах, агрохімічних заходів. Необхідно ввести законодавчі обмеження розмірів землекористування з метою недопущення надмірної концентрації земель у руках великих агрохолдингів тощо.

Державну допомогу слід спрямувати на розвиток фермерства та дрібнотоварного виробництва, реалізуючи таким чином заходи з їх підтримки та створюючи стабільні умови для їх функціонування. Активний розвиток агрохолдингових структур, орієнтованих на виробництво високорентабельних сільськогосподарських культур, спричинив суттєве скорочення частки населення зайнятого у сільському господарстві. Вирішити цю проблему може фермерство та дрібнотоварне виробництво як основа для підвищення зайнятості в сільському господарстві.

Заходи державної підтримки мають спрямовуватися на посилення організаційно-економічної допомоги у створенні та функціонуванні фермерських господарств сімейного типу з подальшим їх об'єднанням в сільськогосподарські кооперативи (за схемою: господарства населення → фермерські господарства сімейного типу → сільськогосподарські кооперативи).

Визначальним у розвитку сільського господарства області є розвиток кооперації, особливо на сільських територіях. Об'єднання малих та середніх сільськогосподарських виробників дасть змогу на рівних конкурувати з великими сільськогосподарськими підприємствами та вийти на світові ринки.

Слід звернути увагу на те, що державну підтримку необхідно спрямувати на підтримку тих, хто використовує її максимально ефективно та випускає якісну продукцію, а не стимулювати збиткові підприємства.

При цьому найефективнішим вважаємо багатуокладне сільське господарство, коли поряд із крупними господарствами повинні діяти малі та середні.

Важливою умовою прогресивного розвитку аграрної сфери є сільськогосподарське дорадництво – сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб особистих селянських та фермерських господарств, господарських товариств, інших сільськогосподарських підприємств усіх форм власності і господарювання, а також сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства. Воно використовується у вигляді інформаційної та консультаційної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню.

Одним із ключових завдань вдосконалення державної політики стосовно сільськогосподарського виробництва, крім вищезазначених заходів, є такі: сприяння інвестиційній активності, удосконалення податкової системи, формування системи цінового моніторингу на аграрному ринку, законодавче забезпечення кредитування сільського господарства, сприяння розбудові соціальної інфраструктури сільських територій. Необхідними також є розробка та впровадження стратегій розвитку аграрної сфери та сільських територій України та Національної програми з екологічного землеробства тощо.

2. Підвищення ефективності та конкурентоспроможності сільського господарства, що забезпечить не тільки відновлення втрачених позицій у виробництві сільськогосподарської продукції, але й подальше його збільшення. До головних заходів, спрямованих на вирішення цього завдання, слід віднести:

- створення умов для розвитку буряківництва в Тернопільській області. Буряківництво – одна з провідних галузей спеціалізації сільського господарства регіону, кліматичні особливості якого ідеально підходять для розвитку даної галузі. Однак, впродовж останніх років виробництво цукрових буряків зменшується, хоча і не такими швидкими темпами як в країні загалом. Ряд районів втратили буряківництво як спеціалізуючу галузь сільського господарства, зокрема Бережанський, Борщівський, Заліщинський, Зборівський,

Монастириський, Підгаєцький райони. Розвиток буряківництва є одним з перспективних напрямів розвитку не тільки для цих районів, а й загалом для області. В області вже на сьогодні існують великі передумови для збільшення посівних площ та виробництва цукрових буряків, оскільки вже незабаром в регіоні можуть з'явитися нові канали збуту сировини.

Так, у 2017 році німецька компанія «Pfeifer & Langen» закрила угоду з придбання 6 цукрових заводів в Тернопільській області: Борщівського, Буцацького, Збаразького, Козівського, Лановецького та Хоростковського. Компанія є великим європейським виробником цукру та володіє цукровими заводами в Німеччині, Польщі, Румунії, Італії, Угорщині, Словенії, Чехії та Україні¹.

Відродження галузі, крім економічної вигоди, має велике значення для соціальної сфери. Воно потребує значної кількості працівників, що сприятиме зростанню зайнятості та доходів населення за рахунок створення нових робочих місць як в сільському господарстві, так і в переробній промисловості, покращенню соціальної ситуації на селі, підвищенню рівня задоволення соціальних і духовних потреб населення тощо.

- створення умов для відновлення та ефективної діяльності тваринництва – важливий захід, який має вагоме значення для розвитку аграрної сфери Тернопільської області. Прогресивний розвиток тваринництва повинен відбуватися шляхом відновлення підприємств, побудови нових та зростання ефективності виробництва вже в існуючих. Цей розвиток має базуватися на всебічному державному сприянні, адже тваринництво може забезпечити не тільки зростання в аграрному виробництві, а й зростання рівня соціально-економічного розвитку регіону загалом. Значний вплив на ефективне функціонування тваринництва має запровадження нових форм організації та власності, стимулювання фермерської діяльності у виробництві продукції тваринництва, створення переробних підприємств, виробництво м'ясних виробів, молочних продуктів тощо. Уважаємо за необхідне створити умови для відновлення та прогресивного розвитку тваринництва на території всіх районів Тернопільської області;

Забезпечення інтенсивного розвитку овочівництва, ягідництва, садівництва, насамперед, у фермерських господарствах по всій території регіону. У сучасних умовах фермерським господарствам дуже важко конкурувати з великими корпоративними структурами, які зосереджуються здебільшого на масштабному виробництві зернових, технічних культур та використовують новітні технології і засоби виробництва. У результаті цього витісняється робоча сила, а відтак – зменшується кількість робочих місць, що призводить до збільшення безробіття. Виробництво ж працезатратних культур (овочівництво, садівництво, ягідництво) не користується попитом у корпоративних структур, тому з'являється велика ніша, яку можуть зайняти невеликі фермерські господарства. Малим підприємствам набагато легше зорієнтуватися на потреби внутрішнього ринку, пристосуватися до змін у потребах споживачів. Уважаємо, що саме у трудомістких галузях фермерські господарства матимуть найбільшу ефективність, зокрема овочівництві, садівництві, ягідництві, виробництві екологічно чистої продукції, що значною мірою вирішить і економічну ситуацію і соціальний стан жителів сільських територій.

Яскравим прикладом розвитку садівництва на Тернопільщині є фермерське господарство «Гадз» в Буцацькому районі де виробляється більше 70 % плодів

¹ Німецька компанія купила 6 цукрових заводів на Тернопільщині. URL: http://espreso.tv/news/2017/01/25/nimecka_kompaniya_kupyla_6_cukrovykh_zavodiv_na_ternopilschiy

Тернопільської області. Також в районі створено кооператив, який займається садівництвом¹.

- формування сировинної бази та переробної ланки для біоенергетики, а саме: вирощування енергетичних культур та побудова потужностей для виробництва біопалива. У зв'язку з наявністю незначних запасів традиційних енергетичних ресурсів в Україні наша країна залежна від зовнішніх поставок енергоносіїв. Вирішити цю проблему може розвиток біоенергетики на основі енергетичних сільськогосподарських культур та відходів сільськогосподарської діяльності. Існуючий потенціал Тернопільської області дозволяє розвивати виробництво основних видів біопалива: біодизель (основна сировина для його виробництва – ріпак); біоетанол (основною для виробництва є меляса, патока, зернові, целюлоза); біогаз (виробляється на основі силосу кукурудзи, трав'яних, зернових і злакових культур, гною свиней та ВРХ, посліду птиці, жому і меляси); біомаса, яка використовується для виробництва тепла (основною виробництва є відходи сільського господарства: солома, стебло та качани кукурудзи, стебло та лушпиння соняшника) тощо. Для інтенсивного нарощування виробництва біопалива необхідно створити умови, які б дозволили залучати як вітчизняні, так і іноземні інвестиції для відкриття переробних підприємств на сільських територіях. Це сприяло б як збільшенню сільськогосподарського виробництва, так і підвищенню соціально-економічного рівня цих територій.

Розвиток нових галузей та нетрадиційних напрямків сільського господарства: вирощування моллюсків, страусів, горіхів, спецій. Наприклад, в Кременецькому районі фермер вирощує моллюсків, зокрема равликів. Вирощування їх приносить значні прибутки. Хоча в Україні немає попиту на цю продукцію, проте країни Європи її потребують².

Відповідно до змін у спеціалізації сільського господарства Тернопільської області було розроблено першочергові напрями перспективного розвитку сільського господарства по адміністративних районах. Головну увагу необхідно зосередити на розвитку тих галузей, для яких існують гарні умови та які мали високі показники розвитку в минулому (рис. 15).

3. Розвиток позааграрних видів діяльності: сільського зеленого туризму, сектору послуг, народних промислів, промисловості.

Тернопільська область має великий потенціал для розвитку сільського зеленого туризму. Природно-рекреаційні особливості території – сприятливі кліматичні умови та надзвичайно велика культурна, історична, етнографічна спадщина, створюють сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму в регіоні. Реалізація наявного туристичного потенціалу відіграє провідну роль у розв'язанні нагальних соціально-економічних проблем у сільській місцевості. Зелений туризм має позитивний вплив на соціально-економічний стан території, розвиток соціальної інфраструктури. Він сприяє покращенню наповнюваності місцевих бюджетів, розширює сферу зайнятості сільського населення, стимулює благоустрій сільських поселень, має позитивний вплив на екологічну ситуацію, сприяє відродженню, збереженню та розвитку місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини.

Поряд із сільським зеленим туризмом та сферою послуг, важливим напрямом збільшення зайнятості в позааграрних видах діяльності є народні промисли,

¹ У Тернопільській області створили багатогалузевий кооператив / <http://agravery.com/uk/posts/show/uternopilskij-oblasti-stvorili-bagatogaluzevij-kooperativ>

² Равлики на Тернопільщині: фермер вирощує моллюсків / <https://doba.te.ua/post/37237>

продукція яких реалізовується як в туристичних центрах у регіоні, так і за його межами. Зокрема, гончарство, кераміка, художнє ткацтво, різьба по дереву.

Важливого значення для підвищення рівня зайнятості та економічного стану регіону має розвиток і розміщення промислових підприємств на сільських територіях. Це можуть бути як заводи з переробки сільськогосподарської продукції, так і промислові підприємства з виробництва будівельних матеріалів, тари, біопалива тощо. Особливу увагу необхідно приділити розвитку промислових підприємств з виробництва харчових продуктів та напоїв.

Рис. 15. Першочергові напрямки перспективного розвитку сільського господарства Тернопільської області

4. Охорона навколишнього середовища. До заходів у сільському господарстві спрямованих на охорону навколишнього середовища варто виділити наступні:

- впровадження системи моніторингу та контролю якості всіх земель сільськогосподарського призначення та агрохімічної паспортизації;
- створення умов для збереження, відтворення і підвищення родючості ґрунтів;
- формування раціональної спеціалізації шляхом формування науково-обґрунтованих сівозмін;
- нормування внесення мінеральних та органічних добрив, пестицидів тощо;

Органічне землеробство, яке базується на ефективному використанні сівозмін, органічних добрив, біологічних методів регулювання кількості шкідників, збудників

хвороб, застосуванні особливих методів обробітку ґрунту. Воно передбачає відмову від використання мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин, постійного стійлового утримання тварин тощо. Органічне землеробство сприяє покращенню навколишнього природного середовища, що безпосередньо позитивно впливає на стан здоров'я населення.

Перспективний розвиток сільського господарства Тернопільської області потребує удосконалення законодавчо-нормативної бази, насамперед приведення системи регуляторних і нормативно-правових актів України у відповідність до стандартів ЄС, підвищення ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва регіону, розвитку позааграрних видів діяльності та охорони навколишнього середовища. Перспективні напрями розроблено з урахуванням унікальних особливостей території, її географічного положення, агрокліматичних умов, історичних особливостей і місця Тернопільської області в економіці України. Напрями розвитку сільського господарства області сформовані у відповідності з пропозиціями районних адміністрацій Тернопільської області щодо існуючих та перспективних інвестиційно привабливих територій, які є важливими для розвитку районів.

4.4.3. Прогноз розвитку сільського господарства Тернопільської області

Аналіз сучасного стану, основних трансформацій та передумов розвитку сільського господарства Тернопільської області дозволив окреслити декілька варіантів можливого його розвитку у перспективі. Нами було окреслено три варіанти розвитку сільського господарства області: інерційний (песимістичний), оптимальний та проміжний. Прогнозування здійснено з використанням математичних алгоритмів, які дозволяють виявити основні тенденції розвитку, на основі аналізу існуючих статистичних показників (Додатки 1-6).

Інерційний (песимістичний) сценарій розвитку сільського господарства Тернопільської області пов'язаний зі збереженням існуючих тенденцій у його розвитку. Зокрема, збільшення частки та ролі рослинництва у сільському господарстві області та поступове зменшення виробництва продукції тваринництва. При даному варіанті розвитку швидкими темпами будуть розвиватися виробництва, що не потребують значних капіталовкладень та мають швидку економічну віддачу. Передусім мова йде про високорентабельні соняшник, ріпак, сою, зернові, значне збільшення посівних площ та виробництва яких призводить до формування монокультури та подальшої деградації земельних ресурсів.

Натомість виробництво тваринницької продукції потребує великих капіталовкладень, при не надто високому рівні рентабельності, тому має постійну тенденцію до зниження виробництва упродовж 1990-2016 скоротилося на 48 %. Зокрема при збереженні існуючого тренду динаміки, не варто сподіватися на прогресивні структурні зрушення в цій галузі.

Даний варіант розвитку сільського господарства може бути виправданим лише на короткотривалу перспективу, оскільки дозволяє акумулювати необхідні ресурси для подальшого розвитку.

Оптимальний варіант розвитку передбачає структурну трансформацію, модернізацію, підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, якості життя на сільських територіях та стимулювання зайнятості населення, збереження та поліпшення навколишнього природного середовища.

Зокрема, поряд з великим сільськогосподарськими підприємствами мають діяти дрібні та середні фермерські господарства, для яких необхідні програми підтримки, адже це суттєво збільшить рівень зайнятості. Необхідна кооперація сільськогосподарських господарств. Контроль та наявність науково обґрунтованих сівозмін, що унеможливить монокультуру. Розвиток тваринництва молочно-м'ясного напрямку, поступове збільшення поголів'я. Розвиток переробних потужностей, що дозволить збільшити не тільки промислове виробництво, а й стимулюватиме виробництво сільськогосподарської продукції та збільшить рівень зайнятості. Всебічне використання науково-технічного потенціалу області. Активізація інвестиційної діяльності. Стимулювання розвитку традиційних для області галузей сільського господарства буряківництва, оскільки тут наявні унікальні природні ресурси та передумови для їх розвитку. Цей сценарій розвитку передбачає ініціативи та значних організаційних зусиль з боку організаційних структур.

4.5. Лісове господарство та мисливство

Лісове господарство Тернопільської області – одна з важливих галузей господарського комплексу області, головним завданням якої є лісовідновлення, вирощування та охорона лісу, створення нових насаджень, підвищення продуктивності лісів та їх якісного складу, раціональне використання лісових ресурсів. Від стану лісів залежить еколого-економічний розвиток регіону в цілому. Насамперед, це водорегулюючі, ґрунтозахисні, і рекреаційні функції, ліс є джерелом деревної і недеревної продукції, середовищем існування рослинного та тваринного світу. Ліси володіють унікальною властивістю самовідновлюватись, за умови науково обґрунтованого ведення лісового господарства, забезпечення їх охорони та невиснажливого лісокористування.

Згідно до геоботанічного районування територія області лежить у межах Центральноєвропейської провінції широколистяних лісів. В межах провінції виділяються Покутсько-Медобірський округ букових, грабово-дубових і дубових лісів, справжніх та остепневих луків та лучних степів (південна та центральна частини області); Опільсько-Кременецький округ букових, грабово-дубових лісів, справжніх та остепневих луків та лучних степів (західна та північна частини області), а також Малопільський округ грабово-дубових та соснових лісів, заплавних луків та евтрофних боліт (крайня північна частина). У лісовому фонді переважають насадження твердолистяних порід (дуба звичайного, бука лісового, ясеня звичайного та інших) – 73%. Частка хвойних деревостанів становить 22%, а м'яколистяних – 5%.

Тернопільська область відноситься до малолісистих регіонів України. Загальна площа земель лісгосподарського призначення – 201,4 тис. га, у тому числі площа, вкрита лісовою рослинністю – 183,2 тис. га (91%). Лісистість за складає 13,3%, що нижче за науково-обґрунтований показник по регіону (20%) та середній по Україні (16%). На одного жителя області припадає близько 0,19 га вкритих лісом земель.

Згідно даних обласного управління лісового та мисливського господарства площа лісів за категорією «керовані ліси» станом на 1.01.2017 р. становить 153,2 тис. га, інформація по площі категорії «некеровані ліси» відсутня.

Ліси на території області розташовані неоднорідно та зосереджені, в основному, у північній (з переважанням соснових деревостанів) та північно-західній (бук, граб) частинах, де лісистість досягає 20-25%, а також у південній частині (дуб, граб), де лісистість досягає 14-18%. Найбільша лісистість характерна для Бережанського району (31,3%), а найменша – для Підволочиського району (4,5%) (табл.4.7).

Таблиця 4.7

Лісозабезпеченість адміністративних районів Тернопільської області

Адміністративні райони	Площа району, км ²	Площа земель, вкритих лісовою рослинністю, км ²	Лісистість, %
Бережанський район	661	207	31,3
Борщівський район	1006	152	15,1
Бучацький район	802	118	14,7
Гусятинський район	1016	158	15,6
Заліщицький район	684	97	14,2
Збаразький район	863	72	8,3
Зборівський район	977	100	10,2
Козівський район	694	37	5,3
Кременецький район	918	149	16,2
Лановецький район	632	34	5,3
Монастирський район	558	135	24,2
Підволочиський район	837	38	4,5
Підгаєцький район	496	84	16,9
Теребовлянський район	1130	88	7,8
Тернопільський район	749	52	6,9
Чортківський район	903	111	12,3
Шумський район	838	197	23,5
м.Тернопіль	59	3	5,1
Всього по області	13823	1832	13,3

На даний час 157,3 тис. га лісів області (78%) перебувають у постійному користуванні 6 державних підприємств, що входять до сфери управління Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства. До складу асоціації «Тернопільагроліс» входить 6 підприємств, що ведуть господарство на площі 23,6 тис.га.

Ліси Тернопільщини виконують переважно захисні, водорегулюючі, рекреаційно-оздоровчі функції і мають обмежене експлуатаційне значення. Площа лісів, які мають обмежене експлуатаційне значення, становить 87,5 тис. га, у тому числі: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення – 39,8 тис. га, рекреаційно-оздоровчі ліси – 27 тис. га, захисні ліси – 20,7 тис. га. Площа експлуатаційних лісів становить 65,9 тис. га земель лісогосподарського призначення державних підприємств.

У 2016 році загальний обсяг продукції, робіт та послуг лісового господарства склав 201,1 млн. грн. (у фактичних цінах), що у 12,6 разів вище, ніж в 2001 році.

Площа рубок лісу у 2016 році склала 7,5 тис. га, що на 2,2 тис. га менше, ніж у 2015 р. Загальний обсяг заготівлі деревини становив у 2016 році 299,8 тис.м3. Рубками головного користування заготовляється 162,1 тис. м3, від рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства заготовляється 137,6 тис. м3.

Запас деревини в лісах Тернопільського обласного управління лісового господарства зріс із 11,9 млн. м3 у 1963 році до 31,8 млн. м3 – у 2015 р.

Рішенням п'ятої сесії шостого скликання Тернопільської обласної ради від 10 травня 2017 р. №538 було затверджено Програму розвитку лісового господарства Тернопільщини на 2017-2021 рр.

Метою Програми є забезпечення збалансованого розвитку лісового господарства, спрямоване на посилення екологічних, соціальних та економічних функцій лісів області, охорону і захист лісових та граничних із ними екосистем.

Програма передбачає розроблення показників розвитку лісового господарства області на принципах безперервного невиснажливого використання лісових ресурсів, а також збільшення лісистості та покращення якісної структури лісових насаджень області за рахунок територій, які внаслідок деградації землі вже не можуть використовуватися для сільськогосподарських робіт, заліснення берегових смуг водойм. Іншим важливим завданням є закріплення за постійними лісокористувачами усіх лісових земель області.

Реалізація Програми передбачається шляхом забезпечення:

- ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку з використанням позитивного вітчизняного та міжнародного досвіду на основі встановлення та врахування стійкості лісових екосистем в конкретних умовах їх зростання, продовження впровадження технологій відновлюваного природокористування;
- здійснення лісогосподарських заходів з урахуванням регіональних еколого-економічних та соціальних особливостей, створення та вирощування стійких до екстремальних природних умов лісових біогеоценозів, з врахуванням тенденцій зміни клімату;
- збільшення частки поступових і вибіркового рубок у загальній системі господарських заходів;
- збільшення площі лісів області шляхом виконання робіт з лісорозведення, в тому числі і на землях приватної власності.
- збереження біорізноманіття лісів, у тому числі через створення нових і підтримання в належному стані існуючих об'єктів природно-заповідного фонду;
- розвитку лісової інфраструктури;
- створення конкурентних засад надання послуг у лісовому господарстві;
- охорони лісів від незаконних порубок та пожеж, захист від шкідників і хвороб;
- підвищення стійкості лісових екосистем до впливу негативних факторів навколишнього середовища, зростаючого техногенного навантаження і змін клімату;
- ліквідації наслідків стихійного лиха і лісових пожеж, боротьби із шкідниками лісу;
- розвитку рекреаційної та туристичної інфраструктури;
- екологічного виховання населення, провадження еколого-просвітницької діяльності через активізацію роботи шкільних лісництв області, посилення співпраці з структурними підрозділами з питань освіти, молоді і спорту районних державних адміністрацій, проведення творчих та інших конкурсів серед учнівської молоді;
- інформування громадськості про проведення основних лісогосподарських заходів через інтернет ресурси, формування довідок про стан лісового господарства.

Передбачається збільшення лісистості області в середньому до 20%, для чого необхідно додатково залісити 931 км² (93,1 тис. га) території (табл.4.8).

Таблиця 4.8

Прогнозна лісозабезпеченість адміністративних районів Тернопільської області

Адміністративні райони	Площа земель, вкритих лісовою рослинністю, км ²	Потреба в нових лісах для досягнення оптимальної лісистості, км ²	Прогнозна лісистість, %
Бережанський район	661	-	31,3
Борщівський район	1006	49	20,0
Буцацький район	802	42	20,0
Гусятинський район	1016	45	20,0
Заліщицький район	684	40	20,0
Збаразький район	863	87	18,4
Зборівський район	977	79	18,3
Козівський район	694	90	18,3
Кременецький район	918	30	19,5
Лановецький район	632	79	17,9
Монастирський район	558	-	24,2
Підволочиський район	837	111	17,8
Підгаєцький район	496	14	19,8
Теребовлянський район	1130	114	17,9
Тернопільський район	749	84	18,2
Чортківський район	903	67	19,7
Шумський район	838	-	23,5
м.Тернопіль	59	-	5,1
Всього по області	1832	931	20,0

На прогнозний період передбачено проведення відновлення лісів та захисних смуг на загальній площі 4180 га, в тому числі державними підприємствами – 3640 га. При цьому намічається проведення рубок формування і оздоровлення лісів на загальній площі 42,9 тис. га, при цьому заготівля деревини в обсязі 724 тис. м³. від усіх видів рубок формування і оздоровлення лісів.

Передбачається створення протипожежних розривів і мінералізованих смуг, що доглядаються, протяжністю 2 920 км, а також проведення лісозахисних заходів на площі 30 тис. га.

На графічних матеріалах Схеми планування території Тернопільської області з урахуванням вищезазначених робіт відображені принципові, концептуальні рішення щодо створення основного каркасу захисних лісонасаджень – по берегах річок, водоймищ, стокорегулюючих на водозборах.

Тернопільська область має сприятливі умови для ведення мисливського господарства. Площа мисливських угідь у 2016 році становила 943,4 тис. га.

Загальна кількість мисливських тварин налічує 312,3 тис. голів, у тому числі копитні тварини (лосі, кабани, олені, косулі, лані) складають 4,2 тис. голів, хутрові звірі (білки, зайці, куниці, лисиці, ондатри, вовки тощо) – 60,1 тис. голів, перната дичина – 248,2 тис. голів.

Витрати на ведення мисливського господарства у 2016 році склали 3451,2 тис. грн. у фактичних цінах, у тому числі на охорону та відтворення диких звірів та птахів було витрачено 1555,9 тис. грн.

Передбачається, що обсяг витрат на 1 тис. га мисливських угідь, пов'язаних з охороною і відтворенням мисливських тварин, зросте з 6,2 тис. грн у 2016 році до 7 тис. грн у 2020 році. Кількість диких копитних тварин збільшиться з 5,4 до 9 тис. голів.

Світовий досвід ведення мисливського господарювання показав високий економічний ефект і значний приріст мисливської фауни від вольєрних господарств і розведення диких видів тварин у напіввільних умовах. Правильна організація вольєрного господарства забезпечує охорону мисливської фауни від браконьєрів та хижаків, які в природних умовах істотно впливають на зменшення чисельності її популяції а також харчовий режим утримання забезпечують хороші результати вирощування диких тварин.

Вольєрні господарства стали центрами із розведення й розселення диких копитних тварин на території мисливських угідь.

Так, на території області організовано 7 вольєрних господарств для утримання диких мисливських тварин у напіввільних умовах загальною площею понад 150 га. Найбільший вольєр (117 га) знаходиться у Білецькому лісництві ДП «Чортківський лісгосп».

4.6. Розвиток вищої освіти

На початок навчального 2016/2017 року вищий освітянський комплекс (30 закладів) включає у себе навчальні заклади I-II (21 заклад) та III-IV (9 закладів) рівня акредитації і становить основу інтелектуального потенціалу області.

У вузах області усіх рівнів акредитації навчається 42,2 тисячі осіб, що на 7,5 тис. осіб менше, ніж у 2011/2012 навчальному році, та на 7,1 тис. осіб більше, ніж у 1995/96 навчальному році.

Близько 82% студентів навчається у вузах III-IV рівня акредитації, і лише 18% – у вузах I-II рівня акредитації. Збільшення загальної кількості студентів у період з 1995 по 2016 роки відбулося за рахунок вузів III-IV рівня акредитації. Взагалі у Тернопільській області найбільше зростання студентів у вузах всіх рівнів акредитації спостерігалось у період з 1990 по 2009 роки, після якого кількість студентів постійно знижується.

Послуги у сфері освіти надавали заклади всіх форм власності (державної, комунальної, приватної).

У 2016/2017 рр. в закладах освіти працювало 4,2 тис. осіб.

Таблиця 4.9

Динаміка чисельності студентів, що навчаються у вузах області за період 1995/96 – 2016/2017 рр.

Показники	Навчальні роки			
	1995/1996	2000/2001	2011/2012	2016/2017
1. Закінчило школу III ступеню, тис. осіб.	7,7	11,1	6,9	5,3
2. Прийнято в вузи I-IV ступеню, тис. осіб.	10,0	12,5	10,3	9,5
3. Відношення п.2 до п.1	1,30	1,13	1,49	1,79
4. Кількість студентів у вузах I-IV рівнів акредитації на 10 000 населення	298	387	458	400
5. Частка зайнятих в освіті від загальної кількості зайнятих у господарстві, %	...	12,3	11,0	10,6

Аналіз динаміки розвитку вищої освіти у Тернопільській області свідчить про зростання кількості студентів III–IV рівнів акредитації в період з 1995/1996 по 2011/2012 навчальні роки, після якого вже спостерігається зменшення. Кількість студентів всіх рівнів акредитації у розрахунку на 10 тис. населення збільшилась у порівнянні з 1995/1996 та 2000/2001 навчальними роками, але зменшилась у порівнянні з 2011/2012 навчальним роком.

Співвідношення кількості студентів, прийнятих на навчання до вузів усіх рівнів акредитації до кількості учнів, що закінчили школу III ступеню, починаючи з 2011/2012 навчального року свідчить про те, що частина студентів прибула на навчання до вузів з інших регіонів України, або з-за кордону.

Загальний відсоток чисельності зайнятих в освіті має бути не меншим за 10% від кількості працюючих у господарському комплексі, при цьому кількість працівників вузів має складати не менше 10% від працівників освіти. В зв'язку з цим на перспективу пропонується залишити кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації у кількості 12 одиниць (загальна кількість вузів I-IV рівнів акредитації складе 20 одиниці) із зростанням кількості студентів до 50 тис. осіб, частку з яких становитимуть студенти з інших регіонів. Чисельність викладацького складу становитиме 5 тис. осіб.

Таблиця 4.10

Прогнозована кількість вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації (на початок навчального року)

	1995/96	2000/01	2011/12	2016/17	2035/36
Кількість закладів	23	22	20	20	20
Вт.ч. III-IV рівнів	8	9	8	8	12
В них студентів, тис. осіб	35,1	44,8	49,7	42,2	50,0
У розрахунку на 10000 населення	298	387	458	400	478

Більшість вищих навчальних закладів області зосереджена саме у Тернополі, найбільшими з яких є ті, що мають статус національних – економічний університет (близько 28 000 студентів), технічний університет ім. І.Пулюя, педагогічний університет ім. В.Гнатюка та медичний університет ім. І.Горбачевського. Решта вузів розташована у різних містах області. Здебільшого вони мають низькі рівні акредитації та являють собою окремі філії та підрозділи інших вищих навчальних закладів України.

4.7. Наука та інновації

За даними Головного управління статистики в Тернопільській області, у 2015 році виконанням наукових та науково-технічних робіт займалися 1268 фахівців проти 2587 фахівців у 2010 році. У той же час чисельність фахівців вищої кваліфікації (доктори та кандидати наук) склала у 2016 році 987 фахівців проти 2306 фахівців у 2010 році.

Підтвердженням існуючого стану в науково-технічній сфері є динаміка розвитку наукового потенціалу (табл. 4.11).

Таблиця 4.11 *Розвиток наукового потенціалу області за 2010-2015 рр.*

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість працівників наукових організацій	2587	2387	2049	1484	1455	1268
Чисельність фахівців вищої кваліфікації, осіб	2306	1299	1187	900	940	987

з них мають науковий ступінь						
доктора наук	165	147	151	122	123	123
кандидата наук	1141	1152	1036	778	817	864

Переважна кількість докторів та кандидатів наук, як і в попередні роки, зосереджена у сфері вищої освіти. Серед працівників наукових установ та організацій фахівцем вищої кваліфікації був лише кожний восьмий й ця частка скорочується.

Починаючи з 2010 року обсяги наукових та науково-технічних робіт невпинно зростають і сягали у 2015 році 11,4 млн. грн. Більшу їх частину (5,4 млн.грн) становили прикладні дослідження. Обсяг фундаментальних досліджень становив 2,7 млн.грн (табл. 4.6-2), обсяг науково-технічних розробок – 2,4 млн.грн.

Фінансування науково-технічних робіт здійснювалося в основному за рахунок держбюджету. Обсяги фінансування забезпечують переважно лише оплату праці і є недостатнім для організації масштабних експериментальних та експедиційних робіт.

В перспективі необхідно значно більш активно задіяти науковий потенціал вищих навчальних закладів, створити умови для формування на базі Тернополя, Кременця, Чорткова, технопарків та інших інноваційних центрів.

Таблиця 4.12.

Обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), за видами (у фактичних цінах; тис. грн.)

Роки	Усього	У тому числі			
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	науково-технічні розробки	науково-технічні послуги
1995	2602,1	37,1	638,9	1757,5	168,7
2000	5689,7	457,1	1187,4	3278,7	766,5
2005	11907,9	1316,1	1907,6	1862,1	6822,1
2010	16147,5	2122,5	5902,7	8088,8	30,5
2014	11434,1	2576,0	6443,5	2377,1	37,5
2015	11136,5	2775,2	5345,0	2484,7	531,6

В цілому Тернопільська область займає середнє місце серед регіонів України за сукупністю показників інноваційно-інвестиційного розвитку: за обсягом виконаних науково-технічних робіт, обсягом реалізованої інноваційної продукції, часткою інноваційної продукції у всій промисловій продукції регіону, співвідношенням обсягів реалізованої інноваційної продукції та капітальних витрат, співвідношенням обсягів виконаних наукових робіт та реалізованої інноваційної продукції, обсягом реалізованої інноваційної продукції за кордон тощо.

Важливою особливістю інноваційної діяльності у регіоні є її великі територіальні диспропорції. Зокрема, біля $\frac{3}{4}$ обсягу інноваційних витрат було зосереджено у м.Тернопіль. Необхідною умовою забезпечення та активізації інноваційної діяльності є розбудова інноваційної інфраструктури. Ця проблема є загальною для України і у тому числі й для Тернопільської області. Як і в Україні в цілому, регіональна інноваційна інфраструктура регіону є фрагментарною, несистемною та недостатньо ефективною щодо використання науково-технічних інформаційних ресурсів. До певних недоліків слід віднести територіальне зосередження інноваційної інфраструктури лише у м. Тернопіль.

V. РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧА ГАЛУЗЬ

Світовий досвід засвідчує важливу роль рекреаційної діяльності у формуванні валового внутрішнього продукту. Розвинута рекреаційна сфера істотно збільшує надходження до місцевих бюджетів, сприяє зростанню зайнятості населення. Розвиток цієї галузі сприяє розвитку суміжних галузей господарського комплексу.

Україна – одна з найбільших країн на південному сході Європи з багатими природно-кліматичними та туристично-рекреаційними ресурсами.

Поділля є одним із перспективних рекреаційних регіонів держави й відіграє все більш важливу роль на українському туристичному ринку.

Розвиток рекреаційно-оздоровчої галузі в Тернопільській області виступає одним з пріоритетних напрямків господарського комплексу.

5.1. Природно-кліматичні передумови та можливості розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі. Визначення допустимої рекреаційно-оздоровчої ємності.

5.1.1. Передумови та можливості розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі.

Тернопільська область щодо забезпеченості рекреаційними ресурсами має умовну диференціацію. У процесі дослідження виділяються чотири рекреаційні райони:

- Південний. Найвищі показники забезпеченості та використання рекреаційного потенціалу. Охоплює межі Чортківського, Монастириського, Заліщицького, Буцацького та Борщівського районів.
- Центральний. Середній рівень забезпеченості та високий рівень використання рекреаційного потенціалу. Включає Тернопільський, Тербовлянський, Гусятинський, Підволочиський, Збаразький, Зборівський, Лановецький, Козівський райони.
- Західний. Нижче середнього рівня забезпеченості рекреаційним потенціалом та низький рівень його використання. Охоплює межі Бережанського та Підгаєцького районів.
- Північний. Низький рівень забезпеченості рекреаційним потенціалом і не високий рівень його використання. Охоплює межі Кременецького та Шумського районів.

В цілому, сприятливі кліматичні умови, водні об'єкти, лісові території, лікувальні грязі, джерела мінеральних вод, та об'єкти природно-заповідного фонду сприяють перспективі збалансованого рекреаційного розвитку різних напрямків діяльності.

В кліматичному відношенні область є сприятливою для широкого рекреаційного використання, в тому числі і для зимових форм відпочинку у її північній частині. Клімат помірно континентальний, з нежарким літом, м'якою зимою і достатньою кількістю опадів. Середня температура повітря коливається від -5°C в січні, до $+19^{\circ}\text{C}$ в липні. Абсолютний максимум $38,80^{\circ}\text{C}$ (м. Чортків), мінімум $-36,00^{\circ}\text{C}$ (с. Білокриниця м.Кременецького району). Тривалість безморозного періоду 165—170 днів на південному сході, 150—165 днів на решті території. Вегетаційний період 205—209 днів. В області виділяють три кліматичні зони:

- Північна, надмірно зволожена;
- Центральна (Холодне Поділля) з найкоротшим літом, найкоротшим без морозним періодом і найбільшою кількістю днів зі сніговим покривом;

- Південна (Тепле Поділля), для якої характерні найдовший без морозний період і раннє настання весни.

В перспективі організації відпочинку особлива роль належить водним об'єктам. Гідрографічна мережа області налічує 2400 річок і потічків, з яких 120 мають довжину понад 10 км кожна. Всі вони належать до басейну Чорного моря. Річки північної частини належать до басейну Дніпра, центральної та південної частини до басейну Дністра. Основні річки в межах області.

- Великі : р. Дністер 262,0 км.
- Середні річки : Серет 258,0 км; Збруч 247,0 км; Горинь 62,0 км; Іква 56,0 км.
- Малі річки басейнів: річок - Нараївка ; Бебелка; Горожанка; Золота Липа; Коропець; Бариш; Золота; Стрипа; Криниця; Джурин; Луги; Серет; Нічлава; Дзвинячка; Збруч; Іква; Вілія; Горинь.

Дані річки із їх різноманітною ландшафтною структурою можуть виконувати важливу роль у розвитку рекреаційної діяльності, особливо для організації короткочасного відпочинку.

Окрім того, в області наявні 26 водосховищ загальною площею 3579,0 га , в тому числі найбільші "Касперівське" - 286,0 га, та "Тернопільське" - 300,0 га., а також 886 ставків загальною площею 5627,0 га.

Для урізноманітнення рекреаційної діяльності особливо цікаві водні об'єкти – водоспади Тернопільщини:

- "Джуринський", висотою до 16,0 метрів, між селами Нирків та Устечко Заліщицького району;
- "Русилівський", висотою до 12 метрів, в районі с. Русилів, Буцацького району;
- "Сокілецький", каскадний, в районі с. Сокілець, Буцацького району.

Наявні лісові ресурси виконують важливу роль у розвитку рекреаційної діяльності. Згідно із статистичними даними в області налічується 201,4 тис. га земель лісгосподарського призначення, в тому числі вкриті лісовою рослинністю – 183,2 тис. га. Існуюча лісистість 13,3 %, при науково обґрунтованій – 20,0% (відповідно Наказу Держкомлісгоспу України від 12.2008 р, № 371). Ліси Тернопільщини виконують переважно природоохоронну функцію. Площа експлуатаційних лісів 65,9 тис. га земель лісгосподарського призначення державних підприємств.

Велике рекреаційне навантаження на ліси, обумовлює їх високу пожежну небезпечність. Це потребує їх регульованого рекреаційного використання , в основному для розвитку короткочасного відпочинку, за виключенням пожежо-небезпечного періоду.

В області наявні джерела мінеральних вод, що відносяться до бальнеологічних ресурсів. Розвідано 8 родовищ. Їх загальні запаси складають 2,7 тис. м³/добу:

- "Надзбручанське", Гусятинський район, пд-зах. околиця смт. Гусятин (експлуатується).
- "Кинахівське", Збаразький район, пд. околиця с. Кинахівці (експлуатується).
- "Добра Вода", Зборівський район, 1 км на пн. від м. Зборів. (експлуатується).
- "Ново- Збручанське - 1", Гусятинський район, пд.-зах. околиця смт. Гусятин, санаторій "Збруч". (експлуатується).

- "Ново-Збручанське-2", Гусятинський район, пн.-зах. околиця смт. Гусятин, санаторій "Збруч" (експлуатується).
- "Суходільське", Гусятинський район, сх. околиця с. Суходіл (експлуатується).
- "Конопківське-1", Тербовлянський район, сх. околиця с. Конопівка (експлуатується).
- "Конопівське-2", Тербовлянський район, пд.-сх. с. Конопівка (не експлуатується).

Загальний рівень використання мінеральних вод низький від визначених експлуатаційних запасів. Задіяння наявних запасів мінеральних вод в перспективі слугуватиме широкому розвитку лікувально-оздоровчих об'єктів.

Лікувальні пологіди представлені родовищем торфової грязі:

- "Конопківське", Тербовлянський район, 3 км на пн.-зх. Від с. Конопівка, в долині річки Нічва (експлуатується).

Родовище віднесено до об'єктів категорії лікувальних. В ресурсному відношенні перспективне, і може бути сировинною базою для організації грязелікування, як в області, так і за її межами. За існуючим станом застосовуються місцевим населенням і відпочиваючими

До рекреаційного потенціалу відносяться 635 об'єктів природно-заповідного фонду із регламентованим режимом використання, які можуть бути задіяні у рекреаційно-пізнавальній діяльності. Серед них 40 об'єктів загальнодержавного значення, в тому числі найбільші.

- Природний заповідник "Медобори" – 951,7 га. Гусятинський та Підволочиський райони;
- НПП "Кременецькі Гори" – 6951,2 га. Кременецький та Шумський райони;
- НПП "Дністровський каньйон" – 10829,18 га. Борщівський, Бучацький, Заліщицький, Монастирський райони;
- Ландшафтний заказник "Касперівський" – 818,0 га, Борщівський район;
- Лісовий заказник "Дача Галілея" – 1856,0 га, Чортківський район;
- Лісовий заказник "Суразька Дача" – 3864,0 га, Шумський район;
- Ботанічний заказник Яблунівський – 2103,0 га, Гусятинський район;
- Ботанічний заказник Шупарський – 695,0 га, Борщівський район;
- Гідрологічний заказник Серетський – 1192,0 га, Тернопільський район;
- Орнітологічний заказник Чистилівський – 321,0 га, Тернопільський район;

Геологічні пам'ятки природи, печери "Оптимістична, Озерна, Кришталева, Вертеба, Ювілейна, Млинки, Перлина, Опільська";

Ботанічний сад – 200,0 га, м. Кременець;

Дендрологічні парки – "Гермаківський" – 56,0 га (Борщівський район), "Хоростківський" – 18,0 га (Гусятинський район);

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – "Раївський" – 20,0 га (Бережанський район), " Скала-Подільський парк" – 26,0 га (Борщівський район), "Більче-Золотецький парк" – 11,0 га (Борщівський район).

Для подальшого розвитку та урізноманітнення рекреаційної діяльності важливе значення мають найбільші наявні туристичні маршрути:

№1 – (230,0 км). Тернопіль – Почаївська Лавра – Свято-Духів скит – купальні Св'ятої Анни – Кременець - Тернопіль;

№2 – (285,0 км). Тернопіль – Збараж – Решнівка – Кременець – купальні Св'ятої Анни – Тернопіль;

№3 – (210 км). Тернопіль – Микулинці – Заваниця – Бучач – Язлівець – Тернопіль;

№4 – (340,0 км). Тернопіль – Микулинці – Бучач – Русилівський каскад водоспадів – Джуринський водоспад – Тернопіль;

№5 – (250,0 км). Тернопіль – Золочів – Унів – Глиняни – Тернопіль;

№6 – (330,0 км). Тернопіль – Микулинці – печера "Кришталева" – Зарваниця – Тернопіль;

№7 – (320,0 км). Микулинці – Теробовля – печера "Кришталева" – Кривче – Джуринський водоспад – Чортків;

№8 – (300,0 км). Тернопіль – Микулинці – печера "Вертеба" – с. Монастирок – Тернопіль;

№9 – (230,0 км). Тернопіль – Почаївська Лавра – Свято-Духів скит – Підкаменець – Тернопіль.

В цілому природно - рекреаційний потенціал області доповнюється значним історико - культурним надбанням національного та місцевого значення - археології, історії, монументального мистецтва, архітектури, садово-паркового мистецтва, що мають вагомe значення у розвитку рекреаційно - туристичної діяльності.

За кількістю пам'яток архітектури область займає третє місце в державі, а за числом середньовічних замків – перше. Тут розташовані релігійні св'ятині відомі всьому християнському світові – Духовний центр Зарваницької Божої Матері та Свято-Успенська Почаївська Лавра.

Окрім того в області наявні сокральні освячені цілющі джерела мінеральних вод, до яких відбуваються масові полонництва:

- "Козацьке" - с. Шутроминці, Заліщицького району;
- "Стопи Богородиці", "Св'ято-Духівського скиту"- с. Почаїв, Кременецького району;
- "Божої Гори" – с. Великі Бережці, Кременецького району;
- "Криничка" – с. Савелівка, Кременецького району;
- "Св'ятої праведної Ганни" – с. Лішня, Кременецького району;
- "Св'яте джерело" – с. Зарваниця, Теробовлянського району;
- "Св'яте джерело" – с. Острів, Теробовлянського району;
- "Чудотворної ікони Божої Матері-Всецариця" – м. Чортків;
- "Св'яте джерело" – с. Давидківці, Чортківського району;
- "Св'яте джерело" – с. Криволука, Чортківського району.

5.1.2. Визначення екологічно-допустимої ємності території.

Загальна характеристика рекреаційних ресурсів має дієве значення в плані визначення перспективи організації рекреаційної діяльності на базі природно - ресурсного потенціалу. При цьому головним критерієм є визначення допустимих порогових значень рекреаційної ємності для організації відпочинку проектних рекреаційних зон та подальшого формування їх інфраструктури.

Розрахунок порогових значень рекреаційної ємності районів на базі лісового ландшафту.

Адміністративні райони	Розрахункові показники					
	Площа району (тис.га)	Лісовкриті площі (тис.га)	Лісистість (%)	Допустиме рекреаційне навантаження (осіб./га)	Коефіцієнт кореляції *	Гранична рекреаційна ємність (тис. осіб)
Бережанський	66,1	20,7	31,3	4,5	0,7	65,2
Борщівський	100,6	15,2	15,1	4,5	0,8	54,7
Буцацький	80,2	11,8	14,7	4,5	0,9	47,8
Гусятинський	101,6	15,8	15,6	4,5	0,8	56,9
Заліщицький	68,4	9,7	14,2	3,0	0,8	23,3
Збаразький	86,3	7,2	8,3	3,0	0,9	19,4
Зборівський	97,7	10,0	10,2	3,0	0,8	24,0
Козівський	69,4	3,7	5,3	3,6	0,9	12,0
Кременецький	91,8	14,9	16,2	3,0	0,8	35,8
Лановецький	63,2	3,4	5,3	3,0	0,8	8,2
Монастириський	55,8	13,5	24,2	3,6	0,7	34,0
Підволочиський	83,7	3,8	4,5	3,0	0,8	9,1
Підгаєцький	49,6	8,4	16,9	3,6	0,8	24,2
Теребовлянський	113,0	8,8	7,8	4,5	0,8	31,7
Тернопільський	74,9	5,2	6,9	3,6	0,8	15,0
Чортківський	90,3	11,1	12,3	4,5	0,8	40,0
Шумський	83,8	19,7	23,5	3,0	0,9	53,2
м. Тернопіль	5,9	0,3	-	-	-	-
Разом	1382,3	183,2	13,3	-	-	554,5

* коефіцієнт кореляції враховує стан лісів, їх вік, породний склад, доступність, пожежна безпечність, та об'єкти ПЗФ із обмеженим режимом використання. Розрахунок виконано відповідно ДБН 360 - 92** (п.5.18, з урахуванням "примітки")

Перспектива організації короткочасного та стаціонарного відпочинку базується на оцінці ландшафтної структури із урахуванням наявного лісового фонду. Враховуючи стан лісів (стигли, достигаючі, молодняки; хвойні, листяні), рекреаційні допустимі навантаження визначені як мінімальні, що враховуються при визначенні сумарного рекреаційного навантаження на територію із урахуванням пожежного небезпечного періоду. Загальна рекреаційна ємність лісового ландшафту складає 554,5 тис.осіб/день. Дані величини є підконтрольними і не можуть перевищуватись при розміщенні об'єктів рекреації як короткочасної так і стаціонарної. В межах даної ємності виділяються найбільш привабливі ділянки для організації зон стаціонарної та короткочасної рекреації із визначенням потреби нормативних площ активної та пасивної частини.

Розрахунок порогових значень проєктованих рекреаційних зон.

	Рекреаційні зони (в межах районів)	Орієнтовна площа (га)	Порогові значення формованих рекреаційних зон				
			Норм.навантаження (осіб га)	Коефіцієнт кореляції*	Потенціал рекреац.ємності (місць)	Потреб.в територіях (га)**	
						Обслуговування.	Озеленення
1.	"Нараївська" (Бережанський)	7803	2,0	0,4	6242	6,2	62,4
2.	"Золотолипсько - Опільська" (Бережанський, Козівський, Зборівський, Підгаєцький, Монастирський)	41618	1,4	0,2	11653	11,7	116,5
3.	"Коропецька" (Козівський, Підгаєцький, Монастирський)	15985	1,3	0,2	4149	4,1	41,4
4.	"Бариська" (Буцацький)	4909	1,6	0,3	2356	2,4	23,5
5.	"Стрипська" (Зборівський, Козівський, Терехівський, Буцацький)	15659	1,4	0,2	4385	4,4	43,9
6.	"Джуринсько-Тупська" (Заліщицький, Чортківський)	10472	1,3	0,3	4084	4,1	40,8
7.	"Серетська" (Зборівський, Тернопільський, Терехівський, Чортківський, Заліщицький, Борщівський, Гусятинський)	42949	1,3	0,2	11167	11,2	111,7
8.	"Гніздечненська" (Терехівський, Тернопільський, Збаражський)	10141	1,3	0,3	3955	4,0	39,6
9.	"Нічлавсько-Циганівська" (Борщівський, Чортківський)	18698	1,2	0,3	6731	6,7	67,3
10.	"Збручанська" (Підволочиський, Гусятинський, Борщівський)	12838	1,3	0,3	5007	5,0	50,1
11.	"Дністровська –РЛП" (Монастирський, Заліщицький, Борщівський).	42982	1,3	0,2	11175	11,2	111,8
12.	"Іквинська" (Кременецький)	10922	1,3	0,3	4260	4,3	42,6
13.	"Вілійська" (Кременецький, Шумський)	8929	1,2	0,4	4286	4,3	42,9
14.	"Кременецька - НПП" ((Кременецький, Шумський)	6808	1,3	0,3	2655	2,7	26,6
15.	"Горинсько -Жиравська" (Лановецький, Збаражський, Кременецький)	22122	1,3	0,3	8628	8,6	86,3
16.	" Самчиксько-Вовчинсько-Самецька" (Підволочиський, Збаражський).	8509	1,3	0,4	4425	4,4	44,3
	Разом по зонах	281344	-	-	95158	95,3	951,7

Примітки .

* коефіцієнт кореляції (0,1–1,0) враховує стан лісів, їх вік, породний склад, доступність, пожежонебезпечність, ландшафтні особливості визначених територій з високим рівнем благоустрою (ДБН 360-95**, п.5.6).

** Нормативна потреба в територіях: зони стаціонарного відпочинку - (10 м²/осіб - по об'єктам обслуговування; 100 м²/осіб по озелененим територіям).

Загальна рекреаційна ємність області визначена в сумі 554,5 тис. осіб/день. В межах даної величини передбачається формування 16 рекреаційних зон з високим рівнем інженерної облаштованості та ландшафтного благоустрою. Відповідно до проведених розрахунків (ДБН 360 – 92**, п.5.14 "примітка"; п.5.26) порогова ємність по зонам рекреації складає 95,2 тис. місць , що складає 17,2 % від можливості допустимо-визначеної ємності по області. Нормативна потреба в територіях для 16 рекреаційних зон складає 1047,0 га.

Подальше освоєння зон відпочинку підлягає повному інженерному облаштуванню та ландшафтному благоустрою.

Перспектива пляжного відпочинку.

Для урізноманітнення рекреаційних форм відпочинку необхідно налагодити чітку систему формованих штучних пляжів в межах центрів визначених рекреаційних зон.

Їх формування повинно проводитись методом облаштування в першу чергу існуючих ставків та водоймищ. В основу формування пляжних територій покладено аналіз гідрографічної мережі району.

Таблиця

Розрахунок пляжного відпочинку в межах проектних рекреаційних зон.

	Рекреаційні зони із допустимою ємністю (місць)	Розрахункові показники*					Ємність пляжу (місць)
		Протяжність пляжу (м)	Площа пляжу (га)	Площа припляж. зони (га)	Загальна площа (га)	Коефіцієнт одночас.завантаження	
1.	"Нараївська" (6242,0 осіб)	1651,0	4,99	9,36	14,35	ДБН 360-92**, п.5.17 (0,7)	4369
2.	"Золотолипсько-Опільська" (11653,0)	2913,0	9,32	17,47	26,79		8157
3.	"Коропецька" (4149,0)	1037,0	3,31	6,22	9,53		2904
4.	"Бариська" (2356,0)	589,0	1,88	3,53	5,41		1649
5.	"Стрипська" (4385,0)	1096,0	3,50	6,57	10,07		3070
6.	"Джуринсько-Тупська" (4084,0)	1021,0	3,26	6,12	9,38		2859
7.	"Серетська" (11167,0)	2792,0	8,93	16,75	25,68		7816
8.	"Гніздечненська" (3955,0)	989,0	3,16	5,93	9,09		2769
9.	"Нічлавсько-Циганівська" (6731,0)	1683,0	5,38	10,09	15,47		4712
10.	"Збручанська" (5007,0)	1252,0	4,00	7,51	11,51		3505
11.	"Дністровська-РЛП" (11175,0)	2794,0	8,94	16,76	25,70		7823
12.	"Іквинська" (4260)	1065,0	3,40	6,39	9,79		2982
13.	"Вілійська" (4286,0)	1072,0	3,42	6,42	9,84		3000
14.	"Кременецька-НПП" (2655,0)	664,0	2,12	3,98	6,10		1859
15.	"Горинсько-Жиракська" (8628,0)	2157,0	6,90	12,94	19,84		6040
16.	"Самчиксько-Вовчинсько-Самецька" (4425,0)	1106,0	3,54	6,63	10,17		(0,7)
	Разом по зонах (95,2 тис. осіб)	23,9 км	76,1га	142,7 га	218,7 га	-	66612

*Примітка. Нормативна площа пляжу – 8 м²/ особу; припляжна зона – 15 м²/ особу(ДБН 360-92**, п.5.17).

Загальна ємність формованих пляжів по зонам відпочинку – 66,6 тис.місць. Нормативна потреба в пляжних і припляжних територіях – 218,7 га.

Пляжні зони формуються на базі наявної річкової системи, або методом створення водоакумулюючих басейнів. Визначені площі об'єктів підлягають гідротехнічному облаштуванню, створенню піщаних пляжів та припляжних територій. Формовані пляжі підлягають санітарно-технічному облаштуванню та благоустрою.

Оздоровчо-лікувальні ресурси.

В перспективі розвитку оздоровчої лікувальної діяльності важливе значення мають повністю вивчені та оцінені кадастрові запаси мінеральних вод. В межах області є вісім родовища, що оцінені по категорії А+В+ С1. За існуючим станом вони експлуатуються.

Порогові значення вивченого оздоровчо-лікувального ресурсу (мінеральні води)*

Родовища	Розташування	Балансові запаси (м ³ /доб) по категоріях "А+В+ С1"	Тип мінеральної води	Порогова ємність, місць
"Надзбручанське" (експлуатаційне)	Гусятинський р-н, пд.-зх. околиця смт. Гусятинс.	ДКЗ Укр. - 2010 р..№1425 (40,0)	Лікувальна, типу "Нафтуса"	80,0
"Кинахівське" (експлуатаційне)	Збаражський р-н, пд. околиця с. Кинахівці.	ДКЗ Укр.-2010 р. №2073 (38,0)	Лікувально-столова	76,0
"Добра вода" (експлуатаційне)	Зборівський р-н, с. Млинівці.	ДКЗ Укр.-2002р, №664 (2200,0)	Столова, розлив	-
"Ново-Збручанське" (експлуатаційне)	смт. Гусятин, сан. "Збруч"	ТКЗ Укр.-1985р, №4513 (40,0)	Лікувальна типу "Нафтуса"	80,0
"Суходільське" (експлуатаційне)	Гусятинський р-н, с. Суходілля	ДКЗ Укр.-2011р, №2252 (30,0)	Лікувальна	60,0
"Ново-Збручанське" (експлуатаційне)	смт. Гусятин, сан. Збруч	ТКЗ Укр.- 1985р, №4513 (112,0)	Бромна, лікувальна	224,0
"Конопківське-1" (експлуатаційне)	Теребовлянський р-н, с. Конопківка	ДКЗ СРСР, 1980р, № 8452 (268,5)	Сульфідна, лікувальна, тип "Друскіненкай"	537,0
"Конопківське - 2" (не експлуатаційне)	Теребовлянський р-н, с. Конопківка	ДКЗ СРСР, 1980р, №8452 (19,5)	Сульфідна, лікувальна, тип "Друскіненкай"	39,0
Разом	--	220,0 м ³ /добу	--	1096,0 місць/зміна

* розрахунок виконано відповідно "Довідника проектувальника".Містобудування. К,2000 р. (по стаціонарному бальнеологічному ресурсу - " койко-місць/зміна").

Допустима ємність стаціонарного бальнеологічного ресурсу по області визначена в 1096,0 місць/зміна, що повинно враховуватись при відповідному обґрунтуванні щодо створення пропонованих лікувальних об'єктів.

Для бальнеологічних питних курортів, допустима ємність - не обмежена.

Перспектива подальшого розвитку. Окрім того, в області наявні прояви інших родовищ мінеральних вод із прогностичними запасами, що мають перспективу використання при їх довивченні та оцінки кадастрових запасів

Перспектива орієнтовних значень ємності оздоровчо-лікувального ресурсу (мінеральні води) при їх довивченні та визначенні кадастрових запасів.*

Родовища, нас. пункт	Розташування	Прогнозні запаси, м ³ /добу	Тип води	Орієнтовна ємність, місць
с. Кобзарівка	Зборівського району	152	Майкопська	446
м. Підволочиськ	Підволочиського району	12	Нафтуся	35
м. Бережани	Бережанського району	1080	Кишинівська	3168
с. Щепанів	Козівського району	108	Регіна	317
с. Конопківка	Теребовлянського району	24	Усольська	70
с.Сущина	Теребовлянського району	173	Обухівська	507
с. Сороцьке	Теребовлянського району	65	Березівська	191
с. Дарахів	Теребовлянський район	173	Країнська	507
с. Хмелівка	Теребовлянський район	35	Країнська	103
с. Кровинка	Теребовлянського району	286	Обухівська	839
с. Гуминиська	Теребовлянського району	26	Каякинська	76
с. Вербівці	Теребовлянського району	86	Кишинівська	252
с. Великий Говилів	Теребовлянського району	130	Обухівська	381
с. Підзамочек	Бучацького району	324	Обухівська	950
м. Бучач	Бучацького району	33	Вологодська	97
с. Полівці	Чортківського району	1725	Країнська	5060
с. Горигляди	Монастирського району	27	Миргородська	79
с. Костильники	Бучацького району	78	Кишинівська	229
с. Поділля	Заліщицького району	84	Кишинівська	246
с. Весняне	Заліщицького району	16	Московська	47
с. Сосулівки	Чортківського району	78	Країнська	229
с. Лисівці	Заліщитського району	86	Махачкалинська	252
с. Шипівці	Заліщитського район	232	Махачкалинська	681
сmt Скала-Подільська	Борщівського району	228	Нафтуся	669
с. Рудка	Борщівського району	12	Кишинівська	35
с. Мушкатівка	Борщівського району	12	Нафтуся	35
с. Мушкарі	Борщівського району	60	Країнська	176
с. Угринківці	Заліщитського району	9	Кишинівська	26
с. Бережанка	Борщівського району	12	Нафтуся	26
с. Вовківці	Борщівського району	27	Московська	79
Разом	--	5393,0	--	15808

* розрахунок виконано відповідно "Довідника проектувальника. Містобудування". К,2000 р. (по стаціонарному бальнеологічному ресурсу - " койко-місць/зміна").

Орієнтовна допустима ємність по проявам родовищ мінеральних вод при їх довивченні та оцінці кадастрових запасів, може складати - 15,8 тис. місць, і повинна розглядатись як додатково-можлива до вище визначеної ємності повністю вивченого і оціненого лікувального ресурсу – 1,1 тис. місць.

Лікувальні пологіди (грязі).

В межах області наявне родовище лікувальних торфових грязей (пелоїдів) річкового типу із визначеними кадастровими запасами:

1. "Конопківське", с. Конопківка Тербовлянського району (експлуатаційні). Запаси по категорії А+В+С1 – 70,0 тмс.мЗ, затверджені "Укргеокоптажмінвод", м. Львів-1979 р. Родовище розташоване в долині річки Нічва. За класифікацією відносяться до прісних слабосульфідних високозольних торфових грязей низинного підтипу. Загальна ємність родовища складає – 1156,0 тис. місць; за рік – 3,2 тис. процедур; за курс стаціонарного лікування 267,0 місць (20 днів), із урахуванням регенерації грязі (3 – 4 місяці).

Висновки.

Найявний природно-рекреаційний ресурс області використовується обмежено. Із урахуванням можливої оздоровчої діяльності, приведені розрахунки порогових значень рекреації, що визначають широку перспективу її розвитку. Дані пропозиції соціально-орієнтовані та повинні реалізовуватись через інвестиційну привабливість визначеної форми господарської діяльності Тернопільської області. Вони направлені на нормативне забезпечення рекреаційно - оздоровчого відпочинку населення по системі пропонованих зон стаціонарного та короткочасного відпочинку Задіяння туристичних маршрутів, екологічних стежок, об'єктів історико-культурного надбання, сприяє урізноманітненню форм відпочинку, активності пізнавально-туристичної діяльності, та також подальшого розвитку зеленого туризму.

5.2. Сучасний стан рекреаційно-оздоровчої галузі

Тернопільщина має вагомий рекреаційно-оздоровчий та туристичний потенціал.

Основою для розвитку у цій сфері є:

- лікувальні ресурси (лікувальні мінеральні води);
- рекреаційні ресурси (природного та антропогенного походження);
- об'єкти історико-культурної спадщини;
- об'єкти природно-заповідного фонду;
- водні об'єкти;
- ландшафт;
- сприятливі кліматичні умови та санітарний стан.

На території Тернопільської області склалася мережа закладів оздоровчого, та рекреаційного спрямування, а також пов'язаних з ними підприємств обслуговування.

До оздоровчих закладів відносяться санаторії (в т.ч. санаторії-профілакторії) та заклади, в яких проводиться лікування (без урахування лікарень загального профілю), зокрема пансіонати з лікуванням.

Рекреаційні (відпочинкові) заклади включають будинки та бази відпочинку, пансіонати, дитячі заклади (табори) оздоровлення та відпочинку, готелі, мотелі, кемпінги, турбази, зелені садиби й т.п.

Згідно з вихідними даними, наданими управліннями Тернопільської облдержадміністрації, сучасна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів області становить близько 8,4 тис. місць, в тому числі 1,4 тис. місць в оздоровчих закладах та 4,3 тис. місць – в рекреаційно-туристичних, 2,7 тис.місць - в дитячих оздоровчо – рекреаційних закладах.

В санаторіях та дитячих закладах (лікувальних та відпочинкових) зайнято близько 2,0 тис. працівників.

Оздоровчі заклади області зосереджені у 5-ти її районах. Детальніше дані про них наведено далі у таблиці

Сучасна ємність оздоровчих закладів (крім дитячих)

	Адміністративно-територіальна одиниця	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
			Сезонні	Цілорічні
	Тернопільська область, всього	1430	-	1430
1	Борщівський	200	-	200
	с. Більче-Золоте	200	-	200
2	Бучацький	50	-	
	с.Язлівець	50	-	50
3	Гусятинський	280	-	280
	смт Гусятин	200	-	200
	с. Яблунів	80	-	80
4	Зборівський	350	-	350
	с. Мшанець	350	-	350
5	Теребовлянський	550	-	550
	с. Конопківка	350	-	350
	с.Лошнів	50	-	50
	смт Микулинці	150	-	150

Отже, загальна ємність оздоровчих закладів області – близько 1430 місць. З них всі цілорічні. Основні райони розміщення: Теребовлянський (38,5% від загальної ємності оздоровчих закладів), Гусятинський (19,6%), Зборівський (24,5%), Борщівський (14,0%). Інші райони мають незначні частки ємності.

Рекреаційні заклади Тернопільщини представлені готелями, мотелями, базами та комплексами відпочинку, садибами зеленого туризму. Також сюди відносяться кемпінги й екомістечка.

Сучасна ємність рекреаційних закладів (крім дитячих)

.	Адміністративно-територіальна одиниця	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
			сезонні	цілорічні
	Тернопільська область, всього	4348	300	4048
1	м. Тернопіль	1144	-	1144
2	Тернопільський район	655	160	495
	с.Байківці	54	-	54
	с. Підгородне	43	-	43
	с. Великі Гаї	109	-	109
	с. М. Ходачків	9	-	9
	с. Петриків	160	-	160
	с. Смиківці	120	-	120
	с.Івачів Горішній	160	160	-
3	Бережанський (з місьрадою	109	-	109
	Бережани (міськрада)	91	-	91
	м. Бережани	81	-	81

.	Адміністративно-територіальна одиниця	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
			сезонні	цілорічні
	с. Лісники	10	-	10
	Бережанський район	18	-	18
	с. Шибалин	10	-	10
	с.Жуків	8	-	8
4	Борщівський	228	100	128
	м. Борщів	110	-	110
	смт Скала-Подільська	18	-	18
	с.Більче-Золоте	100	100	
5	Буцацький	195	-	195
	м. Бучач	30	-	30
	с. Підзамочок	64	-	64
	с. Заривинці	30	-	30
	с. Скоморохи	71	-	71
6	Гусятинський	177	-	177
	смт Гусятин	60	-	60
	с. Оришківці	57	-	57
	с. Козина	60	-	60
7	Заліщицький	340	40	300
	м. Заліщики	66	-	66
	смт Товсте	6	-	6
	с. Добрівляни	56	-	56
	с. Касперівці	105	40	65
	с. Лисичники	25	-	25
	с. Нагоряни	10	-	10
	с. Нирків	10	-	10
	с. Торське	12	-	12
	с.Синьків	50	-	50
8	Збаразький	69	-	69
	м. Збараж	61	-	61
	с. Тарасівка	5	-	5
	с. Залужжя	3	-	3
9	Зборівський	34	-	34
	с. Озерна	28	-	28
	с. Чернихів	6	-	6
10	Козівський	9	-	9
	с. Великий Ходачків	9	-	9
11	Кременецький (з міськрадою)	1042	-	1042
	м. Кременець (міськрада)	561	-	561
	м. Почаїв	395	-	395
	с. Рудка	8	-	8
	с. Савчиці	42	-	42
	с.Кімната	36	-	36
12	Лановецький	12	-	12

	Адміністративно-територіальна одиниця	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
			сезонні	цілорічні
	м. Ланівці	12	-	12
13	Монастириський	72	-	72
	м. Монастириська	58	-	58
	смт Коропець	14	-	14
14	Підволочиський	37	-	37
	смт Підволочиськ	12	-	12
	с. Кам`янки	10	-	10
	с. Просівці	15	-	8
15	Теребовлянський	94	-	94
	смт Дружба	60	-	60
	с. Воля	30	-	30
	с. Конопківка	4	-	4
16	Чортківський (з міськрадою)	117	-	117
	м. Чортків (міськрада)	89	-	89
	с. Залісся	28	-	28
17	Шумський	14	-	14
	м. Шумськ	14	-	14

Відповідно до вихідних даних, рекреаційні заклади наявні в усіх районах,, окрім Підгаєцького.

Ємність рекреаційних закладів – 4348 місць. З них ємність сезонних – 300 місць, цілорічних – 4048 місць. Розташовані вони у: м. Тернопіль (26,3% від загальної ємності рекреаційно-туристичних закладів – здебільшого готелі); районах Кременецькому (з міськрадою) (24,0%), Тернопільському (15,1%), а також у Заліщицькому (7,8%), Борщівському (5,2%), Буцацькому (4,5%), Гусятинському (4,1%). Інші райони мають частки 4% або менше.

Частки ємності серед рекреаційних закладів в порядку зменшення виглядають наступним чином: готелі – 72,9% (3170 місць), мотелі – 4,1% (180 місць), бази відпочинку – 8,6% (376 місць), зелені садиби – 10,4% (453 місця). Інші заклади мають у сумі частку ємності 3,9% від усіх рекреаційних закладів (кемпінги пансіонати, хостели та ін.).

Згідно з даними головного управління статистики у Тернопільській області за 2016 рік готелями та аналогічними засобами розміщення обслуговано 210,77 тис. приїжджих, з них готелями, мотелями, хостелами та іншими неспеціалізованими закладами обслуговано 202,28 тис.приїжджих, відповідно спеціалізованими закладами – санаторіями, пансіонатами, базами відпочинку та іншими відповідними закладами – 8,49 тис.осіб.

Одним з найперспективніших видів рекреаційної діяльності є сільський зелений туризм, що поступово набуває розвитку в усіх районах регіону.

Актуальність проблеми розвитку зеленого туризму полягає в тому, що його реалізація дозволить суттєво покращити економічне та соціальне становище у сільській місцевості, яке загострилось у зв'язку з масовим вивільненням працівників сільськогосподарських підприємств наприкінці 90-х років минулого та на початку XXI століть.

Певною альтернативою зайнятості у сільськогосподарському виробництві, де

була зайнята переважна частка населення у працездатному віці, у сільській місцевості є розвиток тих видів бізнесу, що дозволяють використати для започаткування власної справи ресурси, що є у розпорядженні багатьох сільських сімей, зокрема: житлові будинки, надвірні споруди, земельні ділянки, садки, домашню худобу, крім того, безперечною перевагою користуватимуться садиби господарів-носіїв традицій українського народу, різносторонніх здібностей та ін.

Розвиток сільського туризму нерозривно пов'язаний з розвитком українського села, його інфраструктури, відродженням народних промислів, розвитком культурних і мистецьких традицій. Це дає можливість покращити демографічну ситуацію, сприяє вирішенню проблеми зайнятості населення, тому сільський (зелений) туризм може в досить стислі терміни і з відносно невеликими інвестиціями сприяти частковому вирішенню даних проблеми.

Інноваційною рисою є те, що для розвитку цього виду малого бізнесу кошти вкладаються не у будівництво нового підприємства чи впровадження у виробництво нового виду продукції, а у зміцнення власного господарства сільського мешканця.

Важливим фактором, що робить ділянку привабливішою для відпочиваючих, є насамперед умови її оточення, розташування поруч мальовничих ландшафтів, річок, озер, лісів, зі зручним транспортним сполученням з цікавими пам'ятками історії, природи, архітектури і т.п. Вигоди додає також проведення у місцевості, де розташована агрооселя, різноманітних ярмарків, культурних, просвітницьких та інших заходів, які можуть привернути увагу туристів. Наявність вищевказаних переваг дозволить підприємцям більш успішно провадити діяльність у цій сфері, забезпечивши можливості для взаємовигідної діяльності

Сільський «зелений» туризм відноситься до рекреаційної сфери, але не відноситься до колективних закладів розміщення. Варто зауважити, що діяльність у сфері сільського (зеленого) туризму відповідно до закону України «Про особисте селянське господарство» від 15.05.2003 № 742-IV (зі змінами) не відноситься до підприємницької діяльності, тому нижченаведена статистика не повністю відображає обсяги існуючого стану в цій сфері. За неофіційними даними, в області налічується понад 800 садіб сільського (зеленого) туризму.

Нижче, наведено аналіз рекреаційної сфери сільського «зеленого» туризму по різних інформаційним джерелам.

В таблиці , за даними Головного управління статистики в Тернопільській області та відділу туризму Тернопільської ОДА, показано кількість садіб зеленого туризму станом на 01.01.2017 р.

Сучасна ємність об'єктів сільського «зеленого» туризму (садиб) Тернопільської області

	Адміністративно-територіальна одиниця	Сумарна кількість	Сумарна ємність, місць
	Тернопільська область, всього	30	453
1	Тернопільський район	3	33
	с.Байківці	1	6
	с. Малий Ходачків	1	9
	с. Великі Гаї	1	18
2	Бережанський (з міськрадою)	4	38
	м. Бережани	3	30
	с.Жуків	1	8
3	Бучацький	1	12
	с. Скоморохи	1	12
4	Гусятинський	2	62
	смт Гусятин	1	8
	с. Козина	1	54
5	Заліщицький	5	110
	с. Касперівці	2	65
	с. Лисичники	1	25
	с. Нагіряни	1	10
	с. Нирків	1	10
6	Збаразький	3	13
	м. Збараж	1	5
	с. Тарасівка	1	5
	с. Залужжя	1	3
7	Зборівський	1	6
	с. Чернихів	1	6
8	Кременецький (з міськрадою)	6	118
	м. Кременець	1	26
	м. Почаїв	1	6
	с. Рудка	1	8
	с. Савчиці	1	42
	с. Кімната	2	36
9	Монастириський	2	14
	смт Коропець	2	14
10	Підволочиський	1	15
	с. Просівці	1	15
11	Теребовлянський	1	4
	с. Конопківка	1	4
12	Чортківський	1	28
	с. Залісся	1	28

З аналізу даних щодо ємності закладів зеленого туризму випливає, що більша їх частина, концентрується на території Кременецького, Заліщицького та Гусятинського районів частка яких – 64,0% (290 місць у 13 садибах), зокрема це такі населені пункти: с. Касперівці – 14,3% (65 місць), с. Козина – 11,9% (54 місця), с. Савчиці – 9,3% (42 місця), Серед районів за кількістю об'єктів зеленого туризму виділяються Кременецький з ємністю 118 місць (26,0%) у 6 садибах, Заліщицький з ємністю 110 місць (24,3%) в 5 садибах, Гусятинський з ємністю 62 місця (13,7%) у 4 садибах Інші райони мають частки 8,3% і менші.

Серед послуг, що надаються гостям приватними садибами області, можна виділити наступні:

- екскурсійне обслуговування;
- кінна їзда (в т.ч. кінні маршрути);
- вело-туризм;
- фіто-маршрути;
- водний відпочинок і розваги (плавання, катання на водній техніці);
- полювання (в т.ч. риболовля);
- збиральництво (гриби, ягоди, трави);
- навчання (народним традиціям, промислам, ремеслу й т.п.);
- участь в обрядах й інших заходах;
- інші розваги (стрільба з лука, більярд, волейбол та ін.).

Додатково можуть пропонуватися харчування (бар, українська кухня, фіточай та ін.), лазня, сауна, місця для паркування, автомобільне обслуговування тощо. Перевагами у веденні господарствами даної діяльності є як кількість і якість пропонованих ними послуг, так і умови проживання й особливості географічного розташування агрооселі.

Основні показники діяльності в сфері зеленого туризму в Тернопільській області

Основні показники	Кількість
Кількість садиб, одиниць	30
Сумарна ємність, місць	435
Кількість розміщених осіб в середньому на садибу, місць	432
Середня місткість садиби, місць	15
Середня площа садиби, м ²	
усього	250
у т.ч. житлова	111
Доходи від наданих послуг в середньому на садибу (без ПДВ, акцизного податку і аналогічних платежів), тис.грн.	79
Витрати в середньому на садибу, тис.грн.	48
Середня вартість одного людино-дня перебування, грн	88
Середня кількість ночівель, одиниць	182
Середня кількість днів роботи	142

Як свідчить досвід багатьох країн, загострення екологічної та культурно-духовної проблеми в багатьох великих містах, пов'язаних з процесами урбанізації та індустріалізації, обумовило виникнення потреби в тісному спілкуванні міського населення з природою та розвитку сільського туризму й організацію відпочинку на селі.

Показники стану та розвитку сільського зеленого туризму в області свідчать про те, що у цій сфері туризму область починає набирати позиції. Частка ємності садиб зеленого туризму в області до загальної чисельності рекреаційних закладів склала більше 7%. Рівень рентабельності діяльності підприємців, що займаються сільським (зеленим) туризмом по області склав 64,6%. Узагальнюючи можна стверджувати про високий потенціал розвитку цього напрямку рекреаційної сфери в Тернопільській області. І він має займати одне з провідних місць при формуванні туристичної стратегії області.

Сучасний стан дитячих рекреаційно-оздоровчих закладів

Дитячі заклади рекреаційно - оздоровчого спрямування представлені в 12 районах області – дитячими санаторіями (4 заклади), оздоровчо-лікувальними таборами (1), позаміськими дитячими таборами, пансіонатами і оздоровчими комплексами (12).

До дитячих закладів відносяться як оздоровчі, так і рекреаційні заклади, їх характеристика наводиться далі.

Сучасна ємність та сезонність дитячих рекреаційно-оздоровчих закладів

	Адміністративно-територіальна одиниця	Назва закладу	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
				сезонні	цілорічні
	Тернопільська область, всього		2700	2270	430
1	Бережанський (з міськрадою)		100	-	100
	м. Бережани	Дитячий санаторій «Золота липа»	100	-	100
2	Борщівський		410	410	-
	м.Борщів	Дитячий пансіонат «Лісова пісня»	250	250	
	смт Скала-Подільська	Стаціонарний заміський дитячий оздоровчий комплекс «Збруч»	160	160	-
3	Буцацький		270	270	-
	с. Скоморохи		270	270	-
		Дитячий заміський оздоровчий комплекс «Лісовий»	220	220	-
		Дитячий оздоровчий заклад «Лісовий дзвіночок»	150	150	-
4	Гусятинський		80	-	80
	с. Яблунів	Дитячий протитуберкульозний санаторій	80	-	80
5	Заліщицький		230	130	100
	м. Заліщики	Заліщицький обласний комунальний дитячий санаторій	100	-	100

	Адміністративно-територіальна одиниця	Назва закладу	Сумарна ємність, місць	у тому числі:	
				сезонні	цілорічні
	с. Нирків	Дитячий оздоровчо-лікувальний табір «Ромашка»	130	130	-
6	Збаразький		100	-	100
	с. Чорний Ліс	Табір "Сокіл"	100	-	100
7	Кременецький (з міськрадою)		50	-	50
	м. Кременець	Дитячий психоневрологічний санаторій	50	-	50
8	Лановецький		160	160	-
	с. Борщівка	Стаціонарний заміський оздоровчий табір «Лісова казка»	160	160	-
9	Підволочиський		130	130	-
	с. Колодіївка	Дитячий оздоровчий заклад «Веселка»	130	130	-
10	Теребовлянський		750	750	-
	м. Теребовля	Позаміський стаціонарний дитячий оздоровчий табір «Орлятко»	220	220	-
	с. Долина	Позаміський, стаціонарний дитячий оздоровчий заклад «Промінь»	250	250	-
	с. Струсів	Позаміський, стаціонарний дитячий оздоровчий заклад «Зорепад-Струсів»	300	300	-
11	Тернопільський		250	250	-
	с. Петриків	Дитячий протитуберкульозний санаторій	250	250	-
12	Шумський		170	170	-
	с. Кутянка	Дитячий оздоровчий заклад «Дивосвіт»	170	170	-

З таблиці випливає, що найбільшу частку ємності дитячих закладів має Теребовлянський (27,8% від усіх), Борщівський (15,2%) та Буцацький (10,0%) райони, на які разом припадає 53,0% ємності усіх дитячих закладів. У Теребовлянському районі наявні 3 дитячих заклади, в Буцацькому, Борщівському та Заліщицькому – 2, в інших районах – по 1-му.

Дитячі санаторії у містах Бережанах, Заліщиках, Кременці, селі Яблуневі функціонують цілорічно. Крім того, цілорічно працює табір «Сокіл» у с. Чорний ліс. Всі інші дитячі заклади працюють у сезонному режимі.

Найбільшим за ємністю дитячим закладом є позаміський стаціонарний дитячий оздоровчий заклад «Зорепад-Струсів» у с. Струсів Теребовлянського району, який має 300 місць. Найменшим є дитячий психоневрологічний санаторій в м. Кременець (50 місць).

Отже, підсумовуючи, найбільші частки ємності рекреаційно-оздоровчих закладів припадають на райони Теребовлянський (17,5%) та Кременецький (14,5%), а також м. Тернопіль (15,4%). Значні частки мають (в порядку зменшення) райони: Заліщицький (8,5%), Борщівський (7,2%), Гусятинський (6,3%), Буцацький (6,0%),

Тернопільський (5,5%) та Зборівський (4,7%). Інші райони у сумі складають частку 14,4% від ємності усіх рекреаційно-оздоровчих закладів області.

Варто зазначити, що зовсім незначними з погляду ємності рекреаційно-оздоровчих закладів є райони Монастириський та Козівський. В Підгаєцькому районі подібні заклади відсутні.

Отже, ємність рекреаційно-оздоровчих закладів разом з об'єктами зеленого туризму по Тернопільській області становить близько 8,4 тис. місць.

В наступній таблиці представлені всі рекреаційно-оздоровчі заклади Тернопільської області.

Сучасний стан оздоровчо-рекреаційної галузі області (місць)

	Адміністративно-територіальна одиниця	Всього, місць	в тому числі:	
			оздоровчі заклади	рекреаційні заклади
	Тернопільська область, всього	8388	2010	6378
1	м. Тернопіль	1144	-	1144
2	Бережанський (з міськрадою)	209	100	109
3	Борщівський	838	200	638
4	Бучацький	615	50	565
5	Гусятинський	537	360	177
6	Заліщицький	570	100	470
7	Збаразький	169	-	169
8	Зборівський	384	350	34
9	Козівський	9	-	9
10	Кременецький (з міськрадою)	1092	50	1042
11	Лановецький	12	-	12
12	Монастириський	72	-	72
13	Підволочиський	167	-	167
14	Підгаєцький	-	-	-
15	Теребовлянський	1364	550	814
16	Тернопільський	905	250	655
17	Чортківський (з міськрадою)	117	-	117
18	Шумський	184	-	184

5.3. Перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі

Важливою передумовою територіальної організації рекреаційно-оздоровчої галузі є визначення потреб подальшого розширення колективних засобів розміщення за їх типами (оздоровчі та рекреаційні).

На даний час основними документами, якими регламентовано розвиток рекреаційно-оздоровчої галузі Тернопільської області є Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року; Стратегія розвитку туризму в Тернопільській області на 2016-2020 роки .

Рекреаційно-оздоровча галузь проголошена стратегічним напрямом розвитку економіки Тернопільщини і є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету

5.3.1. Пропозиції щодо нового будівництва рекреаційно-оздоровчих закладів

Тернопільська область розташована на заході України, на Поділлі є західною окраїною Східноєвропейської рівнини .

Такі фактори, як сприятливий клімат, мальовничі горбисті ландшафти, густа мережа річок, цілющі мінеральні джерела, багата історико-культурна спадщина, природно-заповідний фонд, створюють основу для формування в Тернопільській області популярних рекреаційно-оздоровчих центрів України.

На розрахунковий строк запроєктовано будівництво нових оздоровчих та рекреаційних (в т.ч. туристичних) закладів загальною ємністю 55,5 тис. місць, тобто збільшення її в 6,5 разів.

Нове будівництво закладів рекреаційно- оздоровчої галузі Тернопільської області (місць)

	Рекреаційно-оздоровча зона, адміністративно-територіальна одиниця	Всього, місць	в тому числі:	
			рекреаційні заклади	оздоровчі заклади
	Тернопільська область	55450	46450	9000
1	Нараївська	500	500	
	Бережанський р-н	500	500	
2	Золотолипська (Опільська)	3700	2950	750
	м.Бережани (міськрада)	1650	900	750
	Бережанський р-н	1500	1500	
	Підгаєцький р-н	200	200	
	Монастириський р-н	350	350	
3	Коропецька	1200	1200	
	Козівський р-н	250	250	
	Підгаєцький р-н	300	300	
	Монастириський р-н	650	650	
4	Бариська	500	500	
	Бучацький р-н	500	500	
5	Стрипська	4650	3750	900
	Зборівський р-н	500	500	
	Козівський р-н	100	100	
	Теребовлянський р-н	1350	1050	300
	Бучацький р-н	2700	2100	600

	Рекреаційно-оздоровча зона, адміністративно-територіальна одиниця	Всього, місць	в тому числі:	
			рекреаційні заклади	оздоровчі заклади
6	Джуринсько-Тупська	1900	1600	300
	Заліщицький	1500	1200	300
	Чортківський	400	400	
7	Серетська	12600	9550	3050
	м.Тернопіль (міськрада)	1500	1500	
	Борщівський р-н	1800	1000	800
	Гусятинський р-н	550	300	250
	Зборівський р-н	1200	400	800
	Тернопільський р-н	1300	1000	300
	Теребовлянський р-н	2850	2550	300
	м.Чортків (міськрада)	700	700	
	Чортківський р-н	1000	1000	
	Заліщицький р-н	1700	1100	600
8	Гніздечненська	2600	1650	950
	Теребовлянський р-н	2300	1350	950
	Тернопільський р-н	300	300	
9	Нічлавсько-Циганівська	1950	1950	
	Борщівський р-н	1600	1600	
	Чортківський р-н	350	350	
10	Збручанська	5800	4400	1400
	Гусятинський р-н	4250	3450	800
	Борщівський р-н	1550	950	600
11	Дністровська	8950	8450	500
	Монастирський р-н	1200	1200	
	Бучацький р-н	750	750	
	Заліщицький р-н	4050	3550	500
	Борщівський р-н	2950	2950	
12	Іквинська	2100	2100	
	Кременецький р-н	2100	2100	
13	Вілійська	750	750	
	Шумський р-н	750	750	
14	Кременецька (НПП)	2450	2150	300
	м.Кременець (міськрада)	1300	1000	300
	Кременецький р-н	550	550	
	Шумський р-н	600	600	
15	Горинсько-Жиравська	1550	1550	
	Лановецький р-н	650	650	
	Збаразький р-н	700	700	
	Кременецький р-н	200	200	
16	Самчиксько-Вовчинсько-Самецька	1200	1200	
	Підволочиський р-н	1200	1200	
	Нове будівництво поза межами рекреаційно-оздоровчих зон	3050	2200	850

	Рекреаційно-оздоровча зона, адміністративно-територіальна одиниця	Всього, місць	в тому числі:	
			рекреаційні заклади	оздоровчі заклади
	Збаразький р-н	700	700	
	Зборівський р-н	300	300	
	Кременецький р-н	450	450	
	Підволочиський р-н	350	350	
	Теребовлянський р-н	350		350
	Тернопільський р-н	100	100	
	Чортківський р-н	500		500
	Шумський р-н	300	300	

Основними територіями освоєння стануть:

Борщівський район. Проектом пропонується під освоєння 7,9 тис. місць, з них 6,5 тис. місць в рекреаційних закладах, зокрема: рекреаційна зона в районі Дністровського НПП – майже 3,0 тис. місць; рекреаційні зони довкола р. Серет – 1,8 тис. місць, рр. Нічлава, Циганська, загальною ємністю 1,6 тис. місць; рекреаційна зона довкола р. Збруч – 1,6 тис. місць. У смт Скала-Подільська, сс. Більче-Золоте та Мушкарів пропонується, з урахуванням існуючого потенціалу, будівництво оздоровчих закладів на 1400 місць.

Таким чином, Борщівський район матиме серед інших найбільшу частку ємності закладів нового будівництва – 14%, однак це пояснюється й однією з найбільших в порівнянні з іншими районами площ, а також унікальним поєднанням природних умов - значною густотою річкової мережі, наявністю джерел лікувальних мінеральних вод (зокрема, типа «Нафтуса»), горбистим ландшафтом Тернопільського Поділля та наявністю найглибших в Україні карстових печер.

Заліщицький район. Планується будівництво закладів на 7,3 тис. місць. Оздоровчо-рекреаційний потенціал м. Заліщики, інших населених пунктів Дністровської, Джуринсько-Тупської та Серетської рекреаційно-оздоровчих зон зумовлює нове будівництво 1,4 тис. місць в оздоровчих закладах, а також запроектоване будівництво рекреаційних закладів майже на 5,9 тис. місць.

Теребовлянський район. Третій за обсягами нового будівництва закладів район (6,9 тис. місць), що обумовлене найбільшими розмірами району в області та великою різноманітністю природних умов. Тут планується нове рекреаційне будівництво майже 5,0 тис. місць і найбільше в області будівництво оздоровчих закладів (на 1,9 тис. місць). Створення відповідних закладів передбачене у рекреаційно-оздоровчих зонах - Серетській (на 2,9 тис. місць), Гніздечненській (2,3 тис. місць) та Стрипській (1,4 тис. місць) та будівництво оздоровчих закладів поза межами зон (с Дарахів), що пов'язано з наявністю джерел лікувальних мінеральних вод.

Гусятинський район. В районі також передбачено значне рекреаційно-оздоровче будівництво – 4,8 тис. місць. Узбережжя р. Збруч сприяє розміщенню закладів ємністю майже 4,3 тис. місць – 3,5 тис. місць рекреаційних та 0,8 тис. місць оздоровчих. Пропонується також розміщення 550 місць в Серетській рекреаційно-оздоровчій зоні району (300-рекреаційних і 250-оздоровчих).

Кременецький район (з міськрадою). Лікувальні ресурси району дозволяють створення 0,3 тис. місць в оздоровчих закладах м. Кременець. Окрім того, схемою планування пропонується розміщення в рекреаційній зоні Кременецького НПП, а також Іквенської, Горинсько-Жиравської рекреаційно-оздоровчих зон та м. Почаїв 4,3 тис. місць в рекреаційних закладах.

Таким чином, обсяги нового рекреаційно - оздоровчо будівництва в районі складають 4,6 тис. місць.

Буцацький район. Тут пропонується розвиток рекреаційно-оздоровчих зон довкола р.Дністер (Дністровська зона), р. Стрипа (Стрипська зона), р.Бариш (Бариська зона) загальною ємністю 3,95 тис. місць. Вздовж р. Дністер запроектоване нове будівництво ємністю 0,75 тис. місць. Близько 2,7 тис. місць пропонується побудувати довкола р. Стрипа.

Бережанський район (з міськрадою). Частина території району пропонується до включення у Нараївську рекреаційно-оздоровчу зону, яка пролягатиме вздовж р.Нараїв, інша частина у Золотолипську (Опільську) рекреаційно-оздоровчу зону. Загальна ємність нових рекреаційно-оздоровчих закладів складатиме більше 3,6 тис. місць.

м.Тернопіль та Тернопільський район. Найціннішим з рекреаційної точки зору в районі є зона проходження р. Серет. В даній рекреаційно-оздоровчій зоні пропонується розміщення закладів ємністю 2,8 тис.місць, в районі в цілому 3,1 тис. місць.

Чортківський район (з міськрадою). В районі запроектовані рекреаційно-оздоровчі заклади у Джуринсько-Тупській, Серетській та Нічлавсько- Циганківській рекреаційно-оздоровчих зонах, а також за їх межами (с.Полівці, де знаходиться найбільше за обсягом в області джерело лікувальної мінеральної води), передбачається нове рекреаційно -оздоровче будівництво ємністю майже 3,0 тис. місць.

Монастирський район. Нове будівництво 2,2 тис. місць в рекреаційних закладах пропонується вздовж рр. Дністер, Коропець, Золота Липа (відповідно Дністровська, Коропецька, Золотолипська рекреаційно-оздоровча зона).

Зборівський район. Всього запроектовано нове рекреаційно - оздоровче будівництво в обсягах 2,0 тис. місць. В районі наявний оздоровчий потенціал, який дозволяє закласти нове будівництво в оздоровчих закладах на 0,8 тис. місць, з них 350 місць у с. Мшанець та 450. місць у с. Кобзарівка. Крім того, на території району запроектоване будівництво рекреаційних закладів ємністю 1,2 тис. місць.

Шумський район. Території довкола р. Вілія, які відносяться до відповідної рекреаційно-оздоровчої зони та Кременецького НПП, який відноситься до Кременецької оздоровчо-рекреаційної зони, пропонується під рекреаційне освоєння з будівництвом рекреаційних закладів загальною ємністю більше 1,6 тис. місць.

Підволочиський район. В районі існує потенціал для розміщення нових рекреаційних закладів майже на 1,6 тис. місць загальної площі.

Збаразький район. В районі пропонується під рекреаційне будівництво закладів загальною ємністю близько 1,4 тис. місць.

Підгаєцький район. Нове рекреаційне будівництво складає 0,5 тис. місць, з яких близько 300 місць запроектовано на території Коропецької рекреаційно-оздоровчої зони і ще 200 – на території Золотолипської рекреаційно-оздоровчої зони.

Лановецький район. Район входить до Горинсько-Жиравської рекреаційно - оздоровчої зони, в якій передбачається будівництво 650 місць у рекреаційних закладах.

Козівський район. В районі пропонується освоєння території під рекреаційне будівництво загальною ємністю 350 місць.

Розвиток туризму

Туристична галузь є важливим чинником стабільного й динамічного збільшення надходжень до бюджету, і має позитивний вплив на становище у інших галузях (транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство тощо). Туризм сприяє додатковій зайнятості населення, поживленню ринкових відносин та міжнародного співробітництва, підвищенню культурно-освітнього рівня громадян.

Загалом, Тернопільська область має потенціал та передумови для розвитку наступних форм туризму:

Культурно-пізнавальний: населені пункти – історико-культурні центри; археологічна спадщина; історичні і культурні діячі; меморіальні місця; етнографічний.

Лікувально-оздоровчий;

Відпочинковий;

Кваліфікований туризм: пішохідний; велосипедний; водний; лижний.

Екологічний туризм: природничий, пізнавальний і кваліфікований, на території національних парків\$ сільський (зелений) туризм.

Тематичний туризм: ярмарки, виставки, фестивалі, діловий туризм.

Релігійний туризм: відвідування визначних релігійних об'єктів.

Розвиток туристичної галузі регламентований зокрема Стратегією розвитку туризму в Тернопільській області на 2016-2020 рр. Згідно останньої, стратегічними цілями в розвитку туризму на Тернопільщині є:

- формування високоякісного регіонального туристичного продукту;
- формування ефективної системи просування туристичного бренду та комплексного регіонального турпродукту на всеукраїнському та міжнародних ринках;;
- створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу та активізації інвестиційних процесів в туристично-рекреаційній індустрії регіону.

З цією метою на термін дії програми було передбачено низку конкретних заходів, зокрема: розроблення туристичного бренду області; каталогу туристичних продуктів туроператорів Тернопільщини; створення туристично-інформаційних центрів у містах Бучачі, Борщові, Кременці, Чорткові; будівництво та облаштування туристично-відпочинкових комплексів в Заліщицькому, Збаразькому, Кременецькому, Підгаєцькому районах, реконструкція та здійснення ремонтно-реставраційних робіт на об'єктах-пам'ятках архітектури та історичних будівлях національного значення, розташованих у містах Бережани, Бучач, а також Збаразькому, Козівському, Лановецькому, Шумському районах), облаштування мережі туристичних маршрутів області засобами інформаційного забезпечення і т. ін.

Нижче наводиться перелік деяких (в тому числі щорічних) культурних заходів, що проходять на території Тернопільської області і являються важливим чинником у формуванні сприятливого туристичного середовища:

У м. Тернопіль цікавими є наступні заходи:

- обласне свято зимового календарно-обрядового фольклору «Нова радість стала»;
- обласний фестиваль-конкурс хореографічного мистецтва «Тернопільська танцювальна весна»;

- регіональне свято народних ремесел, фольклору та хореографії «Тернопільські обереги»

Заходи, що відбуваються в регіонах області:

- святкове новорічно-різдвяне дійство «Горошівська Маланка» (с.Горошова Борщівського району);
- всеукраїнське фольклорно-мистецьке свято «Борщівська вишиванка» (м.Борщів);
- всеукраїнський фестиваль козацької та української народної національно-патріотичної пісні «Забуттям не заростає честь і слава козаків» (м.Збараж);
- фестиваль хорових колективів «Кременецькі хорові вечори AveMaria» (м.Кременець);
- фестиваль українського кулінарного мистецтва «КоропФест» (сmt Коропець Монастириського району);
- всеукраїнський фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини» (м.Монастириська);
- міжобласний мистецько-краєзнавчий фестиваль «Братина» (с.Стіжок Шумського району);
- фольклорний мистецько-аграрний фестиваль «Коза-Фест» (сmt Козова);
- регіональний фестиваль стрілецької, повстанської та сучасної патріотичної пісні «Дзвони Лисоні» (м.Бережани)

Далі наводиться коротка характеристика туристично-рекреаційного потенціалу області у розрізі районів та міст обласного значення:

м. Тернопіль

Обласний центр приваблює туристів зручним розташуванням як відправний пункт у подорожах по туристичних об'єктах (зокрема історичної та культурної спадщини), розташованих на території області, а також рівновіддаленістю від центрів навколишніх областей. Тут наявні численні заклади тимчасового перебування на будь-який смак, головним чином готелі. Місто цікаве наявністю 3 театрів (зокрема, драматичний театр імені Тараса Шевченка). Музеї – обласний краєзнавчий, меморіальний музей політичних в'язнів, обласний художній музей, бібліотека-музей «Літературне Тернопілля», музей Івана Пулюя, галерея Тернопільської обласної організації Національної спілки художників України, численні пам'ятки архітектури.

м. Бережани

2001 року місту надано статус Державного історико-архітектурного заповідника. До державного реєстру пам'яток архітектури національного та місцевого значення зокрема внесені Бережанська ратуша, Троїцький собор, Церква святого Миколая, Бережанський замок, Троїцький замковий костел-усипальниця, Костел Петра і Павла (з дзвіницею), Миколаївський монастир бернардинів, Костел Різдва Діви Марії, а також окремі громадські та житлові споруди кінця 19-початку 20 століття. На території Бережанської міськради в с.Рай розташована пам'ятка садово-паркового мистецтва державного значення «Палац Потоцьких».

м. Кременець

До пам'яток архітектури та визначних місць Кременця відносяться: замкова гора Бона із залишками Кременецького замку, будинок родини Словацьких, споруди колишнього Василіанського монастиря XVII століття, палац Кароліни Дзембровської, комплекс колегіуму ордену Єзуїтів з костелом, чисельні храми та монастирі.

м. Чортків

Культурна спадщина міста – Чортківський замок, а також центральна частина міста, де зберіглися архітектурні та історичні пам'ятки: костел ордену Домініканів, церква Успіння Пресвятої Богородиці, монастир ордену Кармелітів, церква Вознесіння Господнього, церква Покрови Святої Богородиці, стара та нова ратуші міста.

Бережанський район

Найвідомішими пам'ятками архітектури району є церква Святого Великомученика Димитрія в с.Литятин, церква Святих Петра і Павла в с.Урмань, церква Вознесіння Господнього в с.Шибалин та інші храми району, збудовані упродовж XVII – початку XX ст.

Борщівський район

Район має величезну кількість пам'яток архітектури, розташованих головним чином в районному центрі, смт Скала-Подільська, смт Мельниця-Подільська. с.Кривче та с.Цигани. Але значно більше відомий район своїми унікальними пам'ятками природи (88 територій та об'єктів природно-заповідного фонду,, найбільше в Тернопільській області), територіями вздовж рр.Дністер та Збруч, джерелами лікувальних мінеральних вод.

Бучацький район

В районі розташовані такі найвизначніші пам'ятки - в Бучачі та околицях:: замок, монастир ордену Василіян, ратуша, оборонна церква в урочищі Монастирок, церква Святого Миколая та інші, в смт Золотий Потік – палац Потоцького, замок та костел. в с.Язловець – Костел Успіння Пречистої Діви Марії та церква Святого Миколая. Крім цього район містить численні пам'ятки природи – геологічні (печери, травертинові скелі), гідрологічні (водоспади та джерела), до складу району входить частина НПП «Дністровський каньон».

Гусятинський район

До найцікавіших пам'яток району відносять храми Гусятин: Оуфрїївську, церкву, костел Бернардинів, синагогу; церкву Воздвиження Чесного Хреста в м.Копичинці, замок та костел в с.Сидорів. В м.Гусятин та с. Суходіл розташовані знамениті джерела лікувальних мінеральних вод типу «Нафтуся».

Заліщицький район.

Серед археологічних пам'яток району – поселення часів трипільської та інших давніх культур, пам'ятками історії є дерев'яні храми XVIII-XIX ст. Але найбільш відомими є пам'ятки природи: унікальний своїми мальовничими краєвидами Червоноградський каньон з Джуринським водоспадом - найбільшим рівнинним водоспадом України біля с.Нирків та територія НПП «Дністровський каньон».

Збаразький район

Серед пам'яток історії та архітектури найцікавіші: Збаразький замок XVII ст. (м.Збараж) та видатний витвір садово-паркового мистецтва- Вишнівецький палац з парком (XVIII ст).

Зборівський район

В районі збереглися наступні пам'ятки історії та архітектури:замочок в с.Жабиня, руїни замків в смт Залізці та с.Оліїв, дерев'яні церкви у селах Бзовиця, Годів, Данилівці, Підгайчики та ін., археологічні пам'ятки козацької доби, зокрема залишки укріплень часів Зборівської битви.

Козівський район

До пам'яток історії і архітектури району відносяться дерев'яні церкви XVII-XIX ст. у с. Щепанів, Конюхи, Велика та Мала Плавуча, Ценів, Козівка.

Кременецький район

В районі діє Кременецько-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник з однією з найбільших святинь православ'я – Почаївською Свято-Успенською Лаврою (м.Почаїв), а також церквою Різдва Богородиці та Свято-Духівським монастирем-скитом.

Лановецький район

Архітектурними пам'ятками району є церкви XVI-XIX ст. розташовані в селах району – Бережанці, Нападівці, Ванжулові, Печірній, Кутисці, Молоткові., Лопушному, Татаринцях, Вишгородку та Жуківцях.

Монастирський район

У смт Коропець розташована найвідоміша пам'ятка архітектури району – палац графа Бадені з парком., до числа пам'яток відносять також дерев'яні храми м.Монастирська, смт Коропець та сіл району. Мальовничою окрасою району є узбережжя річок - Дністра та його приток – Коропця, Золотої Липи та Горожанки.

Підволочиський район

У с.Токи та м.Скалат до архітектурних пам'яток відносяться залишки замкових споруд, до пам'яток відносяться також храми в селах Козярі, Скорики, Шельпаки та храмовий комплекс біля с.Полупанівка. У районі-частина заповідника «Медобори», 11 пам'яток природи та урочище «Полупанівка». Пізнавальною буде подорож у с. Старий Скалат, до єдиного в Україні меморіального музею-садиби Леся Курбаса.

Підгаєцький район

В районі знаходиться наступні пам'ятки архітектури національного значення (XVI - XVIII ст.):Успенська церква, церкви святих Бориса і Гліба та Спасо-Преображенська з дзвіницями, костюл Пресвятої Трійці та синагога (XVI - XVII ст.).

Теребовлянський район

До пам'яток історії та архітектури району відносяться:замки-у м.Теребовля, смт Микулинці, селах Буданів та Долина, комплекс споруд монастиря кармелітів у Теребовлі, костели в м.Теребовля, смт Микулинці, селах Лошнів, Струсів, Підгайчики, церкви в кожному селі.Окрасою, духовним центром та місцем паломництва в районі є Зарваницький духовний центр (с.Зарваниця). Відомий район і 32 територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, зокрема Семиківсько-Сосновським гідрологічним заказником та Зарваницьким ландшафтним парком.

Тернопільський район

На території району виявлено археологічні пам'ятки — середнього та пізнього палеоліту, мезоліту, трипільської, черняхівської, висоцької, пшеворської і давньоруської культур, культури Лука-Райковецька, Ноа, західно-подільської групи скіфського часу, доби бронзи, ранньої залізної доби та інші. У районі діють заказники: Чистилівський орнітологічний та Серетський гідрологічний (розташовані. поблизу м. Тернопіль, між селами Чистилів, Великий Глибочок та Біла), пам'ятка природи місцевого значення - Настасівський дендрологічний парк.. Гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення — джерела: Дичківське, Острівське [5], Смиковецьке, Ступківське та інші.

Чортківський район

Пам'ятка природи державного значення – печера Млинки, яка приваблює туристів з усіх куточків нашої країни. В селах району (Зелена, Мухавка, Чорнокінецька Воля, Швайківці, Стара Ягільниця) – дерев'яні храми XVII – XIX ст.

Шумський район

Доісторична археологія на Шумщині представлена пам'ятками палеоліту і неоліту, трипільської культури і скіфської доби, знахідками римської доби і ранньослов'янських культур, пам'ятки архітектури на території району - церкви XVII – XIX ст. в селах району. Природними перлинами є території верхньої та середньої течії р. Вілія та Кременецького НПП на території району.

Висновки.

Отже, в області набула широкого розвитку рекреаційно-оздоровча галузь, у тому числі такі види туризму, як відпочинковий, оздоровчий та пізнавальний. Це сприяло також і поліпшенню якості життя самих мешканців, покращенню рівня зайнятості.

Подальший розвиток вимагає поліпшення інфраструктури, не оминаючи увагою досвід країн, передових у цій галузі. Має бути з однієї сторони сформований імідж регіону, що скомпліював би у собі усі принади місцевості, з іншої сторони забезпечений на практиці доступ до конкретних об'єктів, їхнє належне облаштування, котре забезпечувало б максимально ефективно їхнє використання та збереженість. Має й надалі розширюватися інформаційна представленість області в мережі Інтернет, зокрема особливої уваги має бути приділено якості інформаційних ресурсів, їхній наповненості, відповідності потребам потенційних туристів. Не менш важливими в плані поширення інформації про туристичні послуги області залишаються й традиційні засоби масової інформації.

Однією з головних проблем на шляху до значного поступу рекреаційно-оздоровчої сфери є незадовільне соціально-економічне становище в країні, через що велика кількість мешканців по всій країні не має достатньо ресурсів та фінансових можливостей для здійснення бажаних подорожей з лікувальними, пізнавальними та розважальними цілями, а з іншої сторони недостатня зацікавленість з різних причин значної кількості потенційних туристів у проведенні активного пізнавального або фізичного відпочинку з користю для себе.

5.3.2. Перспективи розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі на розрахунковий строк

Зведена інформація по ємності закладів рекреаційно-оздоровчої галузі у розрізі адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів, враховуючи існуючий стан, а також нове будівництво та проектна ємність на розрахунковий строк наводиться у таблиці (із зазначенням проектних рекреаційно-оздоровчих зон).

При розрахунках були використані наступні нормативні показники (місць на 1000 осіб населення):

- будинки відпочинку, пансіонати для сімей з дітьми – 8;
- бази відпочинку підприємств і організацій, молодіжні табори – 14.

Ємність рекреаційних та оздоровчих закладів Тернопільської області (місць)⁷

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Тернопільська обл.	8388	6378	2010	55450	46450	9000	63838	52828	11010
Міста та міські ради	2035	1885	150	5150	4100	1050	7185	5985	1200
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	1144	1144		1500	1500		2644	2644	
Тернопіль (міськрада)	1144	1144		1500	1500		2644	2644	
м. Тернопіль	1144	1144		1500	1500		2644	2644	
Золотолипська (Опільська) рекреаційно-оздоровча зона	191	91	100	1650	900	750	1841	991	850
Бережани (міськрада)	191	91	100	1650	900	750	1841	991	850
с. Лісники	10	10		100	100		110	110	
м. Бережани	181	81	100	1550	800	750	1731	881	850
Кременецька рекреаційно-оздоровча зона	611	561	50	1300	1000	300	1911	1561	350
Кременець (міськрада)	611	561	50	1300	1000	300	1911	1561	350
м. Кременець	611	561	50	1300	1000	300	1911	1561	350
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	89	89		700	700		789	789	
Чортків (міськрада)	89	89		700	700		789	789	
м. Чортків	89	89		700	700		789	789	
Адміністративні р-ни	6353	4493	1860	50300	42350	7950	56653	46843	9810
Бережанський	18	18		2000	2000		2018	2018	
с. Шибалин	10	10					10	10	
Нараївська рекреаційно-оздоровча зона				500	500		500	500	
с. Куряни				200	200		200	200	
с. Нараїв				200	200		200	200	

⁷ Примітка. В таблиці представлені заклади, які знаходяться як в межах, так і за межами рекреаційно-оздоровчих зон

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
с.Рогачин				100	100		100	100	
Золотолипська (Опільська) рекреаційно-оздоровча зона	8	8		1500	1500		1508	1508	
с.Біще				300	300		300	300	
с.Жуків	8	8		300	300		308	308	
с.Котів				300	300		300	300	
с.Посухів				300	300		300	300	
с.Слов'ятин				300	300		300	300	
Борщівський	838	638	200	7900	6500	1400	8738	7138	1600
Нічлавсько-Циганівська рекреаційно-оздоровча зона	360	360		1600	1600		1960	1960	
м.Борщів	360	360		500	500		860	860	
с.Кривче				350	350		350	350	
с.Сапогів				250	250		250	250	
с.Сков'ятин				250	250		250	250	
с.Стрільківці				250	250		250	250	
Збручанська рекреаційно- оздоровча зона	178	178		1550	950	600	1728	1128	600
смт Скала- Подільська	178	178		1200	600	600	1378	778	600
с.Кудринці				350	350		350	350	
Дністровська рекреаційно- оздоровча зона				2950	2950		2950	2950	
смт Мельниця- Подільська				500	500		500	500	
с.Вільховець				400	400		400	400	
с.Боришківці				400	400		400	400	
с.Горошова				400	400		400	400	
с.Дністрове				400	400		400	400	
с.Окопи				450	450		450	450	
с.Устя				400	400		400	400	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	300	100	200	1800	1000	800	2100	1100	1000
с.Більче-Золоте	300	100	200	1050	450	600	1350	550	800
с.Монастирок				350	350		350	350	
с.Мушкарів				400	200	200	400	200	200
Бучацький	615	565	50	3950	3350	600	4565	3915	650
Стрипська рекреаційно-оздоровча зона	615	565	50	2700	2100	600	3315	2665	650
м.Бучач	30	30		600	600		630	630	
с.Підзамочок	64	64		300	300		364	364	
с.Заривинці	30	30		300	300		330	330	
с.Костильники				500	300	200	500	300	200
с.Скоморохи	441	441		300	300		741	741	
с.Язловець	50		50	700	300	400	750	300	450
Дністровська рекреаційно-оздоровча зона				750	750		750	750	
с.Беремяни				300	300		300	300	
с.Сновидів				200	200		200	200	
с.Губин				250	250		250	250	
Бариська рекреаційно-оздоровча зона				500	500		500	500	
с.Порохова				200	200		200	200	
с.Стінка				300	300		300	300	
Гусятинський	537	177	360	4800	3750	1050	5337	3927	1410
Збручанська рекреаційно-оздоровча зона	320	120	200	4250	3450	800	4570	3570	1000
смт Гусятин	260	60	200	1700	1000	700	1960	1060	900
с.Личківці				450	450		450	450	
с.Вільхівчик				450	450		450	450	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
с.Сидорів				400	400		400	400	
с.Калагарівка				450	450		450	450	
с.Козина	60	60		400	400		460	460	
с.Суходіл – с.Боднарівка				400	300	100	400	300	100
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	217	57	160	550	300	250	767	357	410
с.Оришківці	57	57		200	200		257	257	
с.Яблунів	160		160	350	100	250	510	100	410
Заліщицький	570	470	100	7250	5850	1400	7820	6320	1500
Дністровська рекреаційно-оздоровча зона	284	184	100	4050	3550	500	4334	3734	600
м.Заліщики	166	66	100	1300	800	500	1466	866	600
с.Городок				500	500		500	500	
с.Добрівляни	56	56		500	500		556	556	
с.Іване - Золоте				500	500		500	500	
с.Литячі				350	350		350	350	
с.Синьків	50	50		350	350		400	400	
с.Торське	12	12		250	250		262	262	
с.Устечко				500	500		500	500	
Джуринсько-Тупська рекреаційно-оздоровча зона	156	156		1500	1200	300	1656	1356	300
смтТовсте	6	6		400	400		406	406	
с.Нагоряни	10	10		400	400		410	410	
с.Нирків	140	140		400	400		540	540	
с.Поділля				300		300	300		300
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	130	130		1700	1100	600	1830	1230	600
с.Касперівці	105	105		500	500		605	605	
с.Лисичники	25	25		400	400		425	425	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
с.Шипівці - с.Лисівці				800	200	600	800	200	600
Збаразький	169	169		1400	1400		1569	1569	
м.Збараж	61	61		400	400		461	461	
с.Залужжя	3	3		100	100		100	100	
с. Тарасівка	5	5		100	100		105	105	
с.Чорний Ліс	100	100		100	100		200	200	
Горинсько-Жиракська рекреаційно-оздоровча зона				700	700		700	700	
смт Вишнівець				300	300		300	300	
с.Кинахівці				200	200		200	200	
с.Решнівка				200	200		200	200	
Зборівський	384	34	350	2000	1200	800	2384	1234	1150
с. Озерна	28	28		300	300		328	328	
Стрипська рекреаційно-оздоровча зона				500	500		500	500	
м.Зборів				500	500		500	500	
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	356	6	350	1200	400	800	1556	406	1150
смт Залізці				200	200		200	200	
с.Кобзарівка				450		450	450		450
с.Мшанець	350		350	350		350	700		700
с.Чернихів	6	6		200	200		206	206	
Козівський	9	9	-	350	350	-	359	359	-
с.Великий Ходачків	9	9					9	9	-
Коропецька рекреаційно-оздоровча зона				250	250		250	250	
смт Козова				200	200		200	200	
с.Щепанів-с.Кальне				50	50		50	50	-

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Стрипська рекреаційно-оздоровча зона				100	100		100	100	
с.Будилів				100	100		100	100	
Кременецький	481	481		3300	3300		3781	3781	-
м.Почаїв	395	395		450	450		845	845	-
с.Кімната	36	36					36	36	
Кременецька рекреаційно-оздоровча зона				550	550		550	550	
с.Веселівка				200	200		200	200	
с.Підлісці				350	350		350	350	
Горинсько-Жиракська рекреаційно-оздоровча зона				200	200		200	200	
с.Кушлин				200	200		200	200	
Іквенська рекреаційно-оздоровча зона	50	50		2100	2100		2150	2150	
с.Андруга				350	350		350	350	
с.Білокриниця				400	400		400	400	
с.Іква				350	350		350	350	
с.Комарин				200	100		200	100	
с.Крутнів				200	100		200	100	
с.Рудка	8	8		350	350		358	358	
с.Савчиці	42	42		250	250		292	292	
Лановецький	12	12		650	650		662	662	
Горинсько-Жиракська рекреаційно-оздоровча зона	12	12		650	650		662	662	
м.Ланівці	12	12		400	400		412	412	
с.Борщівка				250	250		250	250	
Монастириський	72	72	0	2200	2200		2272	2272	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Коропецька рекреаційно-оздоровча зона	58	58		650	650		708	708	
м.Монастириська	58	58		450	450		508	508	
с.Дубенка				100	100		100	100	
с.Нова Гута				100	100		100	100	
Дністровська рекреаційно-оздоровча зона	14	14		1200	1200		1214	1214	
смт Коропець	14	14		450	450		464	464	-
с.Вістря				350	350		350	350	
с.Горигляди				400	400		400	400	
Золотолипська (Опільська) рекреаційно-оздоровча зона				350	350		350	350	
с.Лядське				250	250		250	250	
с.Устя-Золоте				100	100		100	100	
Підволочиський	167	167		1550	1550		1717	1717	-
м.Скалат				350	350		350	350	
с.Кам'янки	10	10					10	10	
с.Колодівка	130	130					130	130	
Самчиксько-Вовчинсько-Самецька рекреаційно-оздоровча зона	27	27		1200	1200		1227	1227	
смт Підволочиськ	12	12		550	550		562	562	
с.Голошинці				150	150		150	150	
с.Просівці	15	15		150	150		165	165	
с.Росохуватець				200	200		200	200	
с.Терпилівка				150	150		150	150	
Підгаєцький				500	500		500	500	
Коропецька рекреаційно-оздоровча зона				300	300		300	300	
м.Підгайці				300	300		300	300	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Золотолипська (Опільська) рекреаційно-оздоровча зона				200	200		200	200	
с.Завалів				100	100		100	100	
с.Мужилів				100	100		100	100	
Теребовлянський	1364	814	550	6850	4950	1900	8214	5764	2450
с.Дарахів				350		350	350		350
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	900	750	150	2850	2550	300	3750	3300	450
м.Теребовля	220	220		900	900		1120	1120	
смт Микулинці	150		150	850	550	300	1000	550	450
с.Буданів				350	350		350	350	
с.Воля	30	30		250	250		280	280	
с.Долина	200	200		250	250		450	450	
с.Струсів	300	300		250	250		550	550	
Стрипська рекреаційно-оздоровча зона	354	4	350	1350	1050	300	1704	1054	650
с.Вишнівчик				250	250		250	250	
с.Зарваниця				350	350		350	350	
с.Золотники				200	200		200	200	
с.Конопківка	354	4	350	550	250	300	904	254	650
Гніздечненська рекреаційно- оздоровча зона	110	60	50	2300	1350	950	2410	1410	1000
смт Дружба	60	60		450	450		510	510	
с.Кровинка				850	350	500	850	350	500
с.Лошнів	50		50	350	250	100	400	250	150
с.Сущин				650	300	350	650	300	350
Тернопільський	905	655	250	1700	1400	300	2605	2055	550
с.М. Ходачків	9	9		100	100		109	109	
с.Великі Гаї	109	109					109	109	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
Серетська рекреаційно-оздоровча зона	613	363	250	1300	1000	300	1913	1363	550
с.Івачів Горішній	160	160		300	300		460	460	
с.Петриків	410	160	250	400	100	300	810	260	550
с.Підгородне	43	43		300	300		343	343	
с.Острів				300	300		300	300	
Гніздечненська рекреаційно-оздоровча зона	174	174		300	300		474	474	
с.Байківці	54	54		200	200		254	254	
с.Смиківці	120	120		100	100		220	220	
Чортківський	28	28		2250	1750	500	2278	1778	500
с.Залісся	28	28					28	28	
с.Полівці				500		500	500		500
Джуринсько-Тупська рекреаційно-оздоровча зона				400	400		400	400	
селище Нагірянка				400	400		400	400	
Серетська рекреаційно-оздоровча зона				1000	1000		1000	1000	
с.Біла				250	250		250	250	
с.Росохач				350	350		350	350	
с.Скородинці				200	200		200	200	
с.Сосулівка				200	200		200	200	
Нічлавсько-Циганівська рекреаційно-оздоровча зона				350	350		350	350	
с.Колиндяни				350	350		350	350	
Шумський	184	184		1650	1650		1834	1834	
с.Кутянка	170	170		300	300		470	470	
Вілійська рекреаційно-оздоровча зона	14	14		750	750		764	764	

Адміністративно-територіальна одиниця	Існуючий стан (1.01.2017)			Нове будівництво			Розрахунковий строк (1.01.2036)		
	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі	Всього	Рекреаційні	Оздоровчі
м.Шумськ	14	14		550	550		564	564	
с.Вілія				200	200		200	200	
Кременецька рекреаційно- оздоровча зона				600	600		600	600	
с.Антонівці				350	350		350	350	
с.Стіжок				250	250		250	250	

Загальна ємність нового рекреаційного будівництва складе 46,5 тис. місць. Основні території рекреаційного розвитку наступні: Борщівський район – 6,5 тис. місць нового будівництва, Заліщицький район – 5,9 тис. місць, Терехівський район – 5,0 тис. місць, Кременецький район (з Кременецькою міськрадою) – 4,3 тис. місць, Гусятинський район – 3,8 тис. місць, Бучацький район – майже 3,4 тис. місць. Досить значний розвиток може бути досягнутий у Бережанському районі (разом з міськрадою) – нове будівництво 2,9 тис. місць, м.Тернопіль та Тернопільському районі – 2,9 тис. місць, у Чортківському районі (разом з Чортківською міськрадою) – майже 2,5 тис. місць, у Монастириському районі - 2,2 тис. місць, а також по 1,4 та 1,2 тис. місць нового рекреаційного будівництва відповідно у Збаразькому та Зборівському районах.

Отже, кількість місць в рекреаційних закладах може сягнути на розрахунковий строк близько 52,8 тис. місць.

Розвиток оздоровчої галузі, а саме будівництво нових оздоровчих та лікувальних закладів складатиме біля 9,0 тис. місць, і намічається у: Терехівському районі – 1,9 тис. місць нового будівництва, Борщівському та Заліщицькому районах – по 1,4 тис. місць, Гусятинському районах – більше 1,0 тис. місць, також 0,85 тис. місць - у Бережанській міській раді, у Зборівському районі - 0,8 тис. місць, Бучацькому районі - 0,6 тис. місць, Чортківському районі - 0,5 тис. місць нового будівництва, у Кременецькій міськраді – 0,35 тис. місць й Тернопільському районі – 0,3 тис. місць.

Отже, на розрахунковий строк ємність оздоровчих закладів може досягти 11,0 тис. місць, чому сприятиме освоєння наявних ресурсів, які можуть використовуватись з лікувально-оздоровчою метою.

У підсумку, ємність рекреаційно-оздоровчих закладів Тернопільської області на розрахунковий строк становитиме близько 63,8 тис. місць. Найбільша їх частка припадатиме на Борщівський район – 13,6% (8,7 тис. місць), Терехівський район – 12,9% (8,2 тис. місць), Заліщицький район – 12,5% (8,0 тис. місць).

Нове будівництво закладів оздоровчо-рекреаційного та туристичного напрямку потребує залучення трудових ресурсів як для безпосереднього будівництва, так і в якості обслуговуючого персоналу на нових об'єктах.

5.3.3. Перспективна зайнятість в рекреаційно-оздоровчій галузі

Розвиток рекреаційно-оздоровчої галузі сприяє створенню додаткових робочих місць у туристичній та пов'язаних з нею галузях. В свою чергу, збільшення робочих місць впливає на покращення якості життя населення на відповідній території.

Орієнтовний розподіл працівників для нових закладів оздоровлення та відпочинку у розрізі адміністративно-територіальних одиниць наведено у таблиці/ Розрахунок було проведено з урахуванням покращення обслуговування в закладах оздоровчо-рекреаційної та туристичної галузі і створення позитивного іміджу області як оздоровчо-рекреаційного центру України.

Запроектвані обсяги нового будівництва створюватимуть потребу в обслуговуючому персоналі, розрахована чисельність якого складає близько 13,8 тис. працівників, з них 4,5 тис. осіб – у оздоровчих закладах (санаторії, санаторії-профілакторії, пансіонати з лікуванням) та майже 9,3 тис. осіб у рекреаційних (бази відпочинку, пансіонати й т.і.) та туристичних (готелі, мотелі, кемпінги та ін.) закладах.

Розрахунок чисельності зайнятого населення для нового будівництва у закладах оздоровчо-рекреаційної галузі (осіб)

Адміністративно-територіальна одиниця	Всього	У тому числі:	
		Рекреаційні заклади	Оздоровчі заклади
Тернопільська обл.	13790	9290	4500
Міста та міські ради	1345	820	525
м. Тернопіль	300	300	-
Бережани (міськрада)	555	180	375
- у т.ч. м. Бережани	535	160	375
м. Кременець	350	200	150
м. Чортків	140	140	-
Адміністративні р-ни	12445	8470	3975
Бережанський	400	400	-
Борщівський	2000	1300	700
Бучацький	970	670	300
Гусятинський	1275	750	525
Заліщицький	1870	1170	700
Збаразький	280	280	-
Зборівський	640	240	400
Козівський	70	70	-
Кременецький	660	660	-
Лановецький	130	130	-
Монастирський	440	440	-
Підволочиський	310	310	-
Підгаєцький	100	100	-
Теребовлянський	1940	990	950
Тернопільський	430	280	150
Чортківський	600	350	250
Шумський	330	330	-

Нове оздоровчо-рекреаційне будівництво відіграватиме важливу роль в економіці, адже сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення у невиробничій сферах та опосередковано у виробничій сферах господарського комплексу Тернопільської області.

Висновки.

Рекреаційно-оздоровча галузь розглядається в області, як стратегічний напрямок розвитку економіки Тернопільщини.

Тернопільська область має розвинуту рекреаційно-оздоровчу сферу та вагомий потенціал для подальшого її розвитку. Визначальними природними рекреаційними ресурсами області є особливий ландшафт та сприятливе екологічне становище; лікувальними ресурсами області є джерела мінеральних вод.

Розвиток цієї галузі поліпшує інвестиційне середовище, сприяє розвитку пов'язаних із нею галузей економіки, стає джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів та відіграє значну роль у збільшенні споживчого попиту, поліпшенні структури економіки, зміцненні економічного співробітництва між регіонами, підвищенні якості життя населення.

Переваги регіону:

- наявність природно-кліматичних умов і ресурсів, які надають змогу розвивати

цілорічні оздоровчі, рекреаційні та туристичні послуги, зокрема наявність потенційно брендової туристично-рекреаційної зони Дністровського каньйону, наявність об'єктів глобального значення для розвитку спелеотуризму, значні запаси лікувально-рекреаційних ресурсів для розвитку санаторно-курортної галузі;

- кількісний і якісний склад населення, який надає можливості підвищувати зайнятість у рекреаційно-оздоровчій і туристичній галузі;
- збережені унікальні національні традиції і фольклор;
- наявність об'єктів релігійного (паломницького) та сентиментального туризму глобального значення;
- спеціалізація господарського комплексу надає можливість нарощувати обсяги у рекреаційно-оздоровчій і туристичній галузі;
- історичне перехрестя європейських доріг (транспортних коридорів Європа-Азія та Балтійське море - Чорне море);
- сформовано значний туристичний потенціал - в області функціонує достатньо широка і розгалужена мережа колективних засобів розміщування (КЗР);
- у сфері сільського зеленого туризму Тернопільська область поступово виходить на провідні позиції серед адміністративно-територіальних одиниць України. В той же час є значні можливості його подальшого розвитку.

Найбільшими перепонами розвитку туризму в Україні і в Тернопільській області зокрема є:

- недостатній розвиток туристичної інфраструктури, зокрема сфери тимчасового розміщення туристів, ресторанного господарства;
- низька активність туроператорів і турагентів у генерації туристичного продукту та його пропонуванні;
- орієнтованість туроператорів і турагентів на популяризацію виїзного туризму (за межі України);
- незадовільна організація рекреаційного господарства України.

Основними завданнями розвитку рекреаційно-оздоровчої галузі області мають бути:

- прискорення формування ринкового середовища в рекреаційно-оздоровчій сфері, в тому числі інфраструктури відпочинку, курортних послуг тощо;
- освоєння нових рекреаційно-оздоровчих зон, територій і відповідних центрів розвитку галузі;
- розробка нових та вдосконалення існуючих тематичних екскурсійних програм та спеціалізованих маршрутів;
- інформаційно-рекламне забезпечення рекреаційно-оздоровчої сфери;
- формування кваліфікованого кадрового потенціалу галузі;
- забезпечення ефективного природокористування з урахуванням необхідності охорони навколишнього середовища, пам'яток історії, культури та архітектури;
- розвиток „зеленого” туризму;
- поліпшення транспортного обслуговування.

VI. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА МІЖСЕЛЕННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

6.1. Соціальна сфера

Соціальна сфера становить суттєву частину сучасної економіки Тернопільської області і представлена широкою мережею об'єктів сфери послуг, що задовольняють потреби населення.

Кожна складова соціальної сфери характеризується певною організаційною структурою, формами обслуговування населення, механізмом функціонування, що обумовлює різноманітність об'єктів соціальної сфери.

Для оцінки рівня соціального розвитку в світовій практиці використовуються різні індекси (індекс фізичного якості життя, індекс розвитку з урахуванням нерівності статей, показник добробуту Вандерфорда – Райлі тощо). Найбільш повним і універсальним індексом, що відповідає критеріям, зазначеним вище, відповідає індекс розвитку людського потенціалу – ІРЛП (Human Development Index – HDI), що розраховується щорічно для порівняння держав і вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному соціальних показників різних країн і регіонів. Індекс публікується в рамках Програми розвитку ООН в звітах про розвиток людського потенціалу і був розроблений в 1990 р групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком.

ІРЛП певної країни залежить від трьох наступних показників:

$$1. \text{Індекс очікуваної тривалості життя (LEI)} = \frac{LE - 20}{83,2 - 20}$$

$$2. \text{Індекс освіти (EI)} = \frac{\sqrt{MYSI \times EYSI} - 0}{0,951 - 0}$$

$$\text{Індекс середньої тривалості навчання (MYSI)} = \frac{MYS - 0}{13,2 - 0}$$

$$\text{Індекс очікуваної тривалості навчання (EYSI)} = \frac{EYS - 0}{20,6 - 0}$$

$$3. \text{Індекс доходу (II)} = \frac{\ln(GNIpc) - \ln(163)}{\ln(108211) - \ln(163)}$$

ІРЛП (HDI) є середнім геометричним цих трьох індексів:

$$HDI = \sqrt[3]{LEI \times EI \times II}$$

LE — Очікувана тривалість життя;

MYS — Середня тривалість навчання населення в роках;

EYS — Очікувана тривалість навчання населення, ще отримує освіту, в роках;

GNIpc — ВНД на душу населення за ПКС в доларах США.

Значення індексу ІРЛП для країни необхідно розрахувати за період, не менший, ніж 10 років, для того, щоб мати можливість проаналізувати динаміку його зміни за ретроспективний період. Як показує аналіз зарубіжних джерел, зміна ІРЛП відображає загальний рівень соціального розвитку держави і при зіставленні його з аналогічними індексами по інших країнах дає можливість віднести країну до того, або іншого типу за рівнем розвитку людського потенціалу (дуже високий, високий, середній, низький). При цьому аналіз окремих компонентів індексу дозволяє нам виявити проблемні точки в соціальному розвитку держави.

Методологія, яку ми пропонуємо в даному проекті, передбачає не тільки проведення порівняльного аналізу динаміки ІРЛП в світовому розрізі, а й виявлення з його допомогою внутрішніх територіальних диспропорцій в соціальному розвитку. Для цих цілей індекс і його компоненти розраховуються для окремих регіонів країни.

Світова практика показує, що метою регіонального розвитку держави на довгострокову перспективу має служити зниження міжрегіонального розриву між показниками індексу людського розвитку. За нашою оцінкою, в перспективі, при переході до постіндустріальної моделі розвитку, розрив у показниках ІРЛП між регіоном з найбільшими його значеннями і регіоном з найменшими значеннями згодом повинен не рости, а скорочуватися. Оптимальне значення цього розриву повинно укладатися в 10 – 15%. У разі збільшення розриву за межі цього діапазону необхідно виявити причину «відставання» регіону по соціальному розвитку і пропонувати надалі конкретний сценарій для зміни ситуації.

Проте вимірювання регіональних відмінностей рівня людського розвитку за наведеною методикою в межах окремої країни пов'язане з низкою методологічних та інформаційних проблем, зумовлених, головним чином, особливостями національної статистики. Виникла необхідність створення власної методики оцінки рівня регіонального людського розвитку.

В Україні розрахунки індексу людського розвитку здійснювались за Методикою, яка була розроблена Держкомстатом разом із Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України, і яка була адаптована до національних умов, передусім до національної статистичної бази. Цю методику було затверджено Спільною Постановою Колегії Держкомстату України та Президії НАН України (від 05.04.2001 та 14.03.2001 №№182/76), згідно якої у практику роботи органів державної статистики були запроваджені щорічні розрахунки інтегральних показників, починаючи з даних за 1999 рік. На відміну від міжнародної методології розрахунку, вітчизняна методика передбачала проміжний етап – побудову узагальнюючих індикаторів, що характеризують кожен із аспектів людського розвитку. За десятирічний період її використання відбулись значні зміни у соціально-економічній ситуації, в інформаційно-статистичному забезпеченні досліджень, виникли нові аналітичні потреби.

Рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України 13.06.2012 № 123-м було затверджено нову Методику вимірювання регіонального людського розвитку, яка була розроблена фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України за участю фахівців Державної служби статистики України.

До розрахунку регіонального індексу людського розвитку було включено 33 показники, об'єднані у 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта.

Таблиця 6.1

Індекс регіонального людського розвитку

Відтворення населення	Соціальне становище	Комфортне життя	Добробут	Гідна праця	Освіта
1. Сумарний коефіцієнт народжуваності	1. Коефіцієнт злочинності	1. Забезпеченість Житлом у міських поселеннях	1.Рівень бідності за відносним критерієм	1. Рівень зайнятості населення	1. Чистий показник охоплення дошкільним і навчальними закладами дітей віком 3-5 років
2. Дитяча смертність	2. Кількість хворих із вперше встановленим діагнозом активного туберкульозу	2. Питома вага житла, обладнаного централізованою каналізацією та водовідведенням у сільській місцевості	2. Питома вага домогосподарств які робили заощадження або купували не рухомість	2. Рівень безробіття	2. Охоплення загальною середньою освітою дітей шкільного віку
3. Середня очікувана тривалість життя при народженні	3. Кількість хворих із вперше встановленим діагнозом алкоголізму і алкогольних психозів, розладу психіки та поведінки внаслідок вживання наркотиків та інших психоактивних речовин	3. Питома вага житла, обладнаного централізованим газопостачанням або підлоговою електроплитою у сільській місцевості	3. Кількість мінімальних продуктових кошиків, які можна придбати за середньодушовий дохід	3. Частка працівників, які отримують зарплату менше 1,5 прожиткових мінімумі	3. Частка осіб із освіти не нижче «базова вища» серед населення 25+
4. Ймовірність осіб дожити від 20 до 65 років	4. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	4. Показник стану навколишнього середовища	4. ВРП на 1 особу	4. Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам	4. Середня тривалість навчання осіб віком 25+
5. Ймовірність жінок дожити від 20 до 65 років	5. Коефіцієнт підліткової народжуваності	5. Планова ємність амбулаторно - поліклінічних закладів	5. Наявність базового набору товарів тривалого користування	5. Співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати	5. Середній бал за результатами ЗНО
	6. Кількість померлих від навмисного самоушкодження	6. Обсяг реалізованих населенню послуг		6. Рівень охоплення соціальним страхуванням	

Розрахунки індексу людського розвитку дозволяють побудувати єдину шкалу, на якій у ранжованому порядку розміщуються всі регіони України. Конкретне значення інтегрального індексу (або індексів, що характеризують окремі аспекти людського розвитку) не мають економічної інтерпретації – важливим є лише місце, яке належить кожному конкретному регіону на єдиній для України шкалі.

Згідно розрахунків, виконаних фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Тернопільській області належить 8 місце серед регіонів України.

Показники розрахунків індексу регіонального людського розвитку по Тернопільській області за 2012-2014 роки наведені далі у табл.6.2.

Таблиця 6.2

Інтегральний регіональний індекс людського розвитку Тернопільської області за період 2012 – 2014 рр.

Рік	Відтворення населення		Соціальне становище		Комфорт не життя		Добробут		Гідна праця		Освіта		ІРЛР	
	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг
2012													3,7310	13
2013													3,7735	10
2014	0,7308	4	0,7075	1	0,5825	15	0,5004	21	0,5032	21	0,8034	17	3,8278	8

Примітка: СЗК* – стандартизовані калібровані значення по відповідному блоку.

Аналіз показників індексу регіонального людського розвитку дозволяє розділити їх на три групи у відповідності до рангу, який займає Тернопільська область серед регіонів України за даним показником.

- Високий ранг (1-10);
- Середній ранг (11-19);
- Низький ранг (більше 20).

До показників високого рангу слід віднести:

- відтворення населення;
- соціальне становище.

До показників середнього рангу слід віднести:

- комфортне життя;
- освіта;

До показників низького рангу слід віднести:

- добробут;
- гідна праця.

На перспективу необхідно визначити цільові орієнтири, за якими область:

а) збереже високий ранг існуючих показників, тобто не опуститься нижче 8 рангу;

б) по показникам середнього рангу увійде до групи регіонів із високим показником;

в) по показникам низького рангу підвищить їх до середнього рівня.

Зазначені цільові орієнтири можуть бути досягнуті шляхом виконання відповідних регіональних програм.

Таблиця 6.3

Цільові орієнтири щодо динаміки інтегрального регіональний індекс людського розвитку Тернопільської області на проектний період

Рік	Відтворення населення		Соціальне становище		Комфортне життя		Добробут		Гідна праця		Освіта		ІРЛР	
	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг	СЗК*	ранг
2021	0,75	4	0,73	1	0,60	12	0,55	18	0,55	18	0,85	12	4,03	8
2031	0,80	4	0,77	1	0,65	10	0,60	15	0,60	15	0,88	10	4,30	7
2036	0,85	3	0,81	1	0,70	9	0,67	14	0,67	14	0,90	9	4,60	6

6.2. Міжселенне обслуговування

6.2.1. Житловий фонд.

Площа житлового фонду Тернопільської області станом на 1.01.2017 р. складає 27403,4 тис. м² загальної площі. Площа міського житлового фонду складає 11632,5 тис. м² загальної площі (42,4 %), а сільського - 15770,9 тис. м² загальної площі (57,6%). Забезпеченість населення житлом на одну особу у середньому по області склала 26 м², в т.ч. у міських поселеннях – 24,8 м², у сільських – 26,9 м² (табл.5.3).

За 2016 р. прийнято в експлуатацію 234,4 тис. м² загальної площі житла (2726 квартир), переважним чином – у м.Тернопіль (146,5 тис.м², 2081 квартира).

Таблиця 6.3

Житловий фонд регіонів Тернопільської області станом на 1.01.2017р.¹

	Регіон	Житловий фонд, тис. м ² загальної площі			Забезпеченість на одну особу, м ²		
		всього	Міський фонд	Сільський фонд	всього	У міських пос.	У сільських пос.
1	місто Тернопіль	5820,5	5820,5	-	26,9	26,9	-
2	Бережанська міська рада	434,7	395,7	39,0	22,6	22,3	25,6

¹ За оцінкою Державної служби статистики України

	Регіон	Житловий фонд, тис. м ² загальної площі			Забезпеченість на одну особу, м ²		
		всього	Міський фонд	Сільський фонд	всього	У міських пос.	У сільських пос.
3	місто Кременець	469,1	469,1	-	22,1	22,1	-
4	місто Чортків	589,6	589,6	-	20,3	20,3	-
5	Бережанський район	557,5	-	557,5	26,2	-	26,2
6	Борщівський район	1697,2	432,0	1265,2	25,3	22,8	26,8
7	Буцацький район	1321,2	330,8	990,4	20,8	22,2	20,3
8	Гусятинський район	1511,2	507,2	1004,0	25,3	22,8	26,8
9	Заліщицький район	1179,5	285,0	894,5	25,6	23,4	26,4
10	Збаразький район	1371,7	372,1	999,6	23,8	21,7	24,7
11	Зборівський район	1045,2	189,9	855,3	25,2	20,6	26,5
12	Козівський район	979,5	265,3	714,2	25,8	24,4	26,4
13	Кременецький район	1246,6	187,0	1059,6	26,6	24,7	27,0
14	Лановецький район	811,4	170,1	641,3	27,3	19,8	30,4
15	Монастирський район	810,9	254,9	556,0	29,1	27,9	29,7
16	Підволочиський район	1207,2	346,8	860,4	28,4	28,9	28,3
17	Підгаєцький район	557,4	92,8	464,6	30,4	34,6	29,7
18	Теребовлянський район	1594,2	401,6	1192,6	24,6	21,4	25,9
19	Тернопільський район	2162,6	353,2	1809,4	32,2	30,4	32,6
20	Чортківський район	1222,9	41,4	1181,5	27,3	12,4	28,5
21	Шумський район	813,3	127,5	685,8	24,4	24,0	24,5
	Тернопільська область	27403,4	11632,5	15770,9	26,0	24,8	26,9

Як видно з таблиці, найвищі показники житлової забезпеченості – у Тернопільському та Підгаєцькому районах, а найнижчі – м. Чортків та Буцацькому районі.

На перспективу прогнозується збільшення площі житлового фонду на 3,5 млн. м², в результаті чого середня забезпеченість житлом на одну особу по області складе 29,6 м² (табл.6.4).

Таблиця 6.4

Перспективний житловий фонд регіонів Тернопільської області станом на 1.01.2036 р.

	Регіон	Житловий фонд, тис. м ² загальної площі			Забезпеченість на одну особу, м ²		
		всього	Міський фонд	Сільський фонд	всього	У міських пос.	У сільських пос.
1	місто Тернопіль	6552,0	6552,0	-	30,0	30,0	-
2	Бережанська міська рада	544,5	499,5	45,0	27,2	27,0	30,0
3	місто Кременець	553,5	553,5	-	27,0	27,0	-
4	місто Чортків	853,2	853,2	-	27,0	27,0	-
5	Бережанський район	573,0	-	573,0	30,0	-	30,0
6	Борщівський район	1896,0	546,0	1350,0	30,0	30,0	30,0

	Регіон	Житловий фонд, тис. м ² загальної площі			Забезпеченість на одну особу, м ²		
		всього	Міський фонд	Сільсь- кий фонд	всього	У міських пос.	У сільських пос.
7	Бучацький район	1784,7	396,9	1387,8	27,0	27,0	27,0
8	Гусятинський район	1623,6	588,6	1035,0	28,8	27,0	30,0
9	Заліщицький район	1293,0	345,0	948,0	30,0	30,0	30,0
10	Збаразький район	1624,8	534,0	1090,8	27,9	30,0	27,0
11	Зборівський район	1075,8	255,0	820,8	27,7	30,0	27,0
12	Козівський район	1092,0	318,0	774,0	30,0	30,0	30,0
13	Кременецький район	1374,0	216,0	1158,0	30,0	30,0	30,0
14	Лановецький район	757,7	275,2	482,5	27,2	32,0	25,0
15	Монастириський район	790,0	294,0	496,0	33,1	35,0	32,0
16	Підволочиський район	1435,0	413,0	1022,0	35,0	35,0	35,0
17	Підгаєцький район	620,5	80,5	540,0	39,3	35,0	40,0
18	Теребовлянський район	1785,3	573,0	1212,3	27,9	30,0	27,0
19	Тернопільський район	2876,5	556,0	2320,5	35,9	40,0	35,0
20	Чортківський район	797,4	115,2	682,2	19,2	32,0	18,0
21	Шумський район	1005,0	195,0	810,0	30,0	30,0	30,0
	Тернопільська область	30907,5	14159,6	16747,9	29,6	29,9	29,3

6.2.2. Охорона здоров'я

Загальна місткість лікарняних закладів Тернопільської області станом на 1.01.2017 складає 8707 ліжок, або 8,2 ліжка на 1000 осіб. Місткість амбулаторно-поліклінічних закладів складає 21520 відвідувань на зміну, або 20,3 відвідування у зміну на 1000 осіб. Найвища забезпеченість лікарняними закладами у розрахунку на одну особу – у Підгаєцькому районі, а найнижча – у Тернопільському районі. По амбулаторно-поліклінічних закладах найбільший показник характерний для Підволочиського району, а найнижчий – для Тернопільського району (табл.6.5).

Таблиця 6.5

Значення показників рівня розвитку охорони здоров'я регіонів Тернопільської області станом на 1.01.2017 р.

	Регіон	Лікарні		Амбулаторно-поліклінічними заклади на 1000 осіб, відвід.	
		Кількість ліжок	Забезпеченість на 1000 осіб	Кількість відв./зміну	Забезпеченість на 1000 осіб
1	місто Тернопіль	1065	4,9	3030	14,0
5	Бережанський район (разом з м.Бережани)	195	4,8	920	22,5
6	Борщівський район	310	4,6	1315	19,5
7	Бучацький район	331	5,2	1110	19,3
8	Гусятинський район	260	4,3	1290	21,4
9	Заліщицький район	255	5,5	1000	21,5
10	Збаразький район	245	4,3	1515	26,1
11	Зборівський район	240	5,8	550	13,1

	Регіон	Лікарні		Амбулаторно-поліклінічними заклади на 1000 осіб, відвід.	
		Кількість ліжок	Забезпеченість на 1000 осіб	Кількість відв./зміну	Забезпеченість на 1000 осіб
12	Козівський район	168	4,4	835	21,2
13	Кременецький район (разом з м.Кременець)	392	5,7	1370	20,0
14	Лановецький район	140	4,7	645	21,7
15	Монастириський район	129	4,6	505	17,8
16	Підволочиський район	225	5,3	1160	27,1
17	Підгаєцький район	110	6,0	410	22,0
18	Теребовлянський район	292	4,5	1200	18,4
19	Тернопільський район	205	3,1	675	10,0
20	Чортківський район (разом з м.Чортків)	365	4,9	2040	27,4
21	Шумський район	190	5,7	555	16,5
	Тернопільська область	8707	8,2	21520	20,3

На перспективу прогнозні показники забезпеченості населення закладами охорони здоров'я визначається, виходячи з нормативів ДБН 360-92** – для лікарень 12 ліжок на 1000 осіб, а для амбулаторно-поліклінічних закладів – 24 відвідування на зміну (табл.6.6).

Таблиця 6.6

Значення прогнозних показників закладів охорони здоров'я регіонів Тернопільської області станом на 1.01.2036

	Регіон	Лікарні, ліжок	Поліклініки, відв. у зміну
1	місто Тернопіль	2621	5242
5	Бережанський район (разом з м.Бережани)	469	938
6	Борщівський район	758	1517
7	Бучацький район	793	1586
8	Гусятинський район	676	1351
9	Заліщицький район	517	1034
10	Збаразький район	698	1397
11	Зборівський район	467	934
12	Козівський район	437	874
13	Кременецький район (разом з м.Кременець)	796	1591
14	Лановецький район	335	670
15	Монастириський район	287	574
16	Підволочиський район	492	984
17	Підгаєцький район	190	379
18	Теребовлянський район	768	1536
19	Тернопільський район	962	1925
20	Чортківський район (разом з м.Чортків)	877	1754
21	Шумський район	402	804
	Тернопільська область	12545	25090

Таким чином, загальна ємність лікарень по області має зрости на 3,8 тис. ліжок, а поліклінічних відділень – на 3,5 тис. відвідувань у зміну.

При формуванні системи міжселенного обслуговування в області необхідно враховувати схему госпітальних округів, центрами яких визначені міста Тернопіль, Бережани, Кременець та Чортків. В цих центрах рекомендується резервувати території для розміщення закладів міжселенного обслуговування, згідно вимог ДБН 360-92**.

6.2.3. Середня освіта

Загальна місткість шкільних закладів Тернопільської області станом на 1.01.2017 складає 215 257 місць, або 206 місць на 1000 осіб. Місткість дитячих дошкільних закладів складає 27 679 місць, або 26 місць на 1000 осіб. Найвища забезпеченість школами у розрахунку на одну особу – у Монастириському районі, а найнижча – у Тернопільському районі. По дитячих дошкільних закладах найбільший показник характерний для Козівського району, а найнижчий – для Бережанського та Кременецького районів (табл.6.7).

Таблиця 6.7

Значення показників рівня розвитку освіти регіонів Тернопільської області

Регіон	Забезпеченість школами		Забезпеченість дитячими дошкільними закладами	
	місць	на 1000 осіб	місць	на 1000 осіб
1. місто Тернопіль	32600 ¹	149	6 378	29
2. Бережанська міська рада	3258	163	506	25
3. місто Кременець	3910	191	416	20
4. місто Чортків	5250	166	1 017	32
5. Бережанський район	6199	325	325	17
6. Борщівський район	13750	218	1 622	26
7. Бучацький район	13200	200	2 519	38
8. Гусятинський район	15700	279	1 854	33
9. Заліщицький район	10795	250	1 242	29
10. Збаразький район	12200	210	1 286	22
11. Зборівський район	11000	283	690	18
12. Козівський район	9500	261	1 805	50
13. Кременецький район	8490	185	782	17
14. Лановецький район	6366	228	923	33
15. Монастириський район	8100	339	665	28
16. Підволочиський район	11400	278	1 015	25
17. Підгаєцький район	4700	297	439	28
18. Тербовлянський район	12861	201	1 312	21
19. Тернопільський район	9414	117	1 502	19
20. Чортківський район	11664	281	1 338	32
21. Шумський район	7900	236	843	25
Тернопільська область	215 257	206	27 679	26

¹ Включаючи заклади обласного підпорядкування (3000 місць).

На перспективу прогностичні показники забезпеченості населення закладами освіти визначається, виходячи з нормативів ДБН 360-92** демографічних показників для кожного району та населеного пункту.

6.2.4. Культура

Загальна місткість клубних закладів Тернопільської області станом на 1.01.2017 р. складає 18 місць на 1000 осіб. Забезпеченість бібліотечним фондом складає 724 примірників на 1000 осіб. Найвища забезпеченість клубними закладами у розрахунку на одну особу – у Підгаєцькому районі, а найнижча – у м.Чортків. У м.Кременець клубні заклади відсутні. По бібліотечному фонду найбільший показник характерний для Монастириського району, а найнижчий – для Бережанської міської ради (табл.6.8).

Таблиця 6.8

Значення показників рівня розвитку закладів культури регіонів Тернопільської області

	Регіон	Забезпеченість бібліотеками на 1000 осіб, томів	Забезпеченість клубами, будинками культури на 1000 осіб, місць
1	місто Тернопіль	598	1
2	Бережанська міська рада	438	2
3	місто Кременець	532	–
4	місто Чортків	296	0,3
5	Бережанський район	1053	31
6	Борщівський район	647	29
7	Буцацький район	505	21
8	Гусятинський район	753	25
9	Заліщицький район	1027	28
10	Збаразький район	764	20
11	Зборівський район	899	33
12	Козівський район	800	19
13	Кременецький район	707	22
14	Лановецький район	1140	16
15	Монастириський район	1138	32
16	Підволочиський район	791	30
17	Підгаєцький район	996	34
18	Теребовлянський район	787	23
19	Тернопільський район	408	14
20	Чортківський район	869	31
21	Шумський район	1105	26
	Тернопільська область	724	18

При формуванні системи міжселенного обслуговування в області на перспективу необхідно враховувати перспективні центри міжрайонних систем розселення – Тернопіль, Кременець та Чортків. В цих центрах рекомендується резервувати території для розміщення закладів міжселенного обслуговування, згідно вимог ДБН 360-92**.

VII. ПРОГНОЗ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНИХ ОДИНИЦЬ ОБЛАСТІ

7.1. Комплексна соціально-економічна характеристика потенціалу та рівня розвитку адміністративних районів

З метою здійснення аналізу соціально-економічного та містобудівного розвитку Тернопільської області та виявлення внутрішніх диспропорцій між окремими адміністративно-територіальними одиницями, у відповідності до ДБН Б.1.1.-13:2012 “Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях”, були виділені окремі територіальні таксони, які в окремих випадках об’єднують адміністративні райони та території, підпорядковані містам обласного значення. У Тернопільській області такими територіями є міста Бережани, Кременець та Чортків, які розглядаються разом із однойменними районами.

Перелік та структура територіальних таксонів, в межах яких надалі здійснюється аналіз, наводиться у табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Структура територіальних таксонів Тернопільської області

	Назва територіального таксону (адмінрайони та міста обласного підпорядкування)	Площа, км ²
1	місто Тернопіль	59
2	Бережанський район	661
3	Борщівський район	1006
4	Бучацький район	802
5	Гусятинський район	1016
6	Заліщицький район	684
7	Збаразький район	863
8	Зборівський район	978
9	Козівський район	694
10	Кременецький район	918
11	Лановецький район	632
12	Монастирський район	558
13	Підволочиський район	837
14	Підгаєцький район	496
15	Теребовлянський район	1130
16	Тернопільський район	749
17	Чортківський район	903
18	Шумський район	838

Відповідно до методики виконання схеми планування території області, для аналізу соціально-економічного та містобудівного розвитку окремих територіальних таксонів запроваджена система показників, яка враховує особливості розвитку соціально-економічного комплексу області, а також наявність інформаційно-статистичної бази. Загалом система показників складається із кількох блоків.

I. Блок показників, що характеризує потенціал розвитку окремих територіальних таксонів.

1. Зручність транспортно-географічного положення.

2. Забезпеченість природно-ресурсним потенціалом.
 - 2.1. Мінеральні ресурси.
 - 2.2. Водні ресурси.
 - 2.3. Земельні ресурси.
 - 2.4. Лісові ресурси.
 - 2.5. Фауністичні ресурси.
 - 2.6. Природно-рекреаційні ресурси.
3. Рівень розвитку транспортної мережі.
4. Трудовий потенціал.

II. Блок показників, що характеризують рівень економічного, соціального, екологічного та містобудівного розвитку.

1. Рівень економічного розвитку.
2. Рівень соціального розвитку.
3. Рівень розвитку соціальної інфраструктури.
4. Стан навколишнього середовища.
5. Містобудівний розвиток.

Зручність транспортно-географічного положення окремого таксону розраховується на основі графової моделі за індексами зручності розташування таксонів. Спочатку розраховуються окремі індекси зручності, які характеризують розташування таксонів між собою (I_T); до обласного центру (I_0). Комплексний індекс зручності (ТГП) для кожного територіального таксону розраховувався як середня величина від значень чотирьох окремих індексів (табл.7.2).

Таблиця 7.2

Показники зручності транспортно-географічного положення територіальних таксонів Тернопільської області

	Назва територіального таксону	I_T	I_0	ТГП
1	місто Тернопіль	1,38	6,06	4,66
2	Бережанський район	1,04	1,14	1,11
3	Борщівський район	0,79	0,56	0,63
4	Бучацький район	1,12	0,88	0,95
5	Гусятинський район	0,95	0,79	0,83
6	Заліщицький район	0,69	0,47	0,54
7	Збаразький район	1,21	2,89	2,38
8	Зборівський район	1,07	1,73	1,53
9	Козівський район	1,12	1,55	1,42
10	Кременецький район	0,82	0,92	0,89
11	Лановецький район	0,92	1,10	1,05
12	Монастириський район	1,02	0,70	0,80
13	Підволочиський район	1,02	1,52	1,37
14	Підгаецький район	1,10	0,87	0,94
15	Теребовлянський район	1,34	1,68	1,58
16	Тернопільський район	1,61	3,37	2,84
17	Чортківський район	1,03	0,77	0,85
18	Шумський район	0,66	0,61	0,62

Найвищі значення індексу ТГП характерні для обласного центру – міста Тернопіль, Тернопільського та Збараського районів. Розподіл значень ТГП у розрізі територіальних таксонів дається на рис.1.

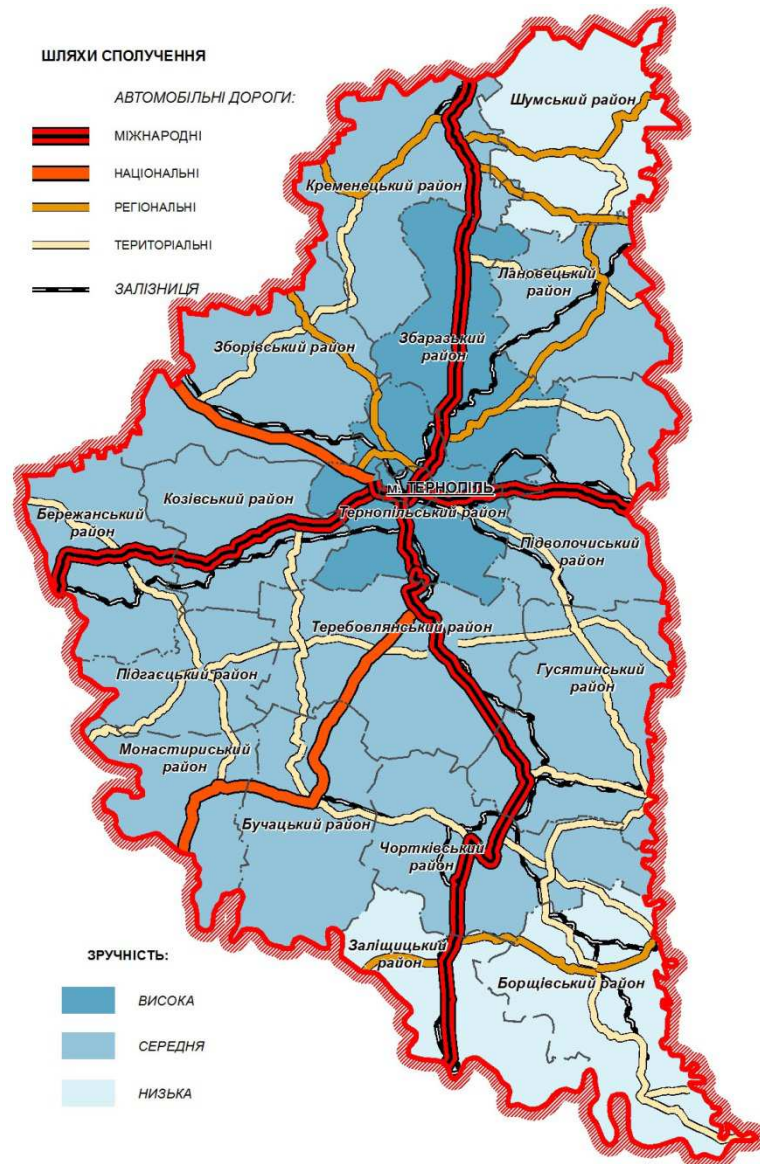

Рис. 1. Транспортно-географічне положення

Забезпеченість природно-ресурсним потенціалом окремого таксону (ПРП) розраховується у вигляді індексу, нормованого до середньодержавного показника. Розрахунок індексу природно-ресурсного потенціалу здійснюється за формулою:

$$\text{ПРП} = \frac{P_{\text{мі}} P_{\text{ві}} P_{\text{зі}} P_{\text{лі}} P_{\text{фі}} P_{\text{рі}}}{P_{\text{му}} P_{\text{ву}} P_{\text{зу}} P_{\text{лу}} P_{\text{фу}} P_{\text{ру}}}$$

де: $P_{\text{мі}}$, $P_{\text{ві}}$, $P_{\text{зі}}$, $P_{\text{лі}}$, $P_{\text{фі}}$, $P_{\text{рі}}$ – вартість відповідно: мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних та рекреаційних ресурсів і-го таксону у грн на 1 га його площі;

$P_{\text{му}}$, $P_{\text{ву}}$, $P_{\text{зу}}$, $P_{\text{лу}}$, $P_{\text{фу}}$, $P_{\text{ру}}$ – середньоукраїнська вартість відповідно: мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних та рекреаційних ресурсів і у грн на га.

Були отримані наступні значення показників природно-ресурсного потенціалу для окремих територіальних одиниць Тернопільської області (табл. 7.3).

Таблиця 7.3

Показники природно-ресурсного потенціалу для окремих таксонів області

	Назва територіального таксону	Індекси природно-ресурсного потенціалу						
		П _в	П _л	П _р	П _м	П _з	П _ф	ПРП
1	місто Тернопіль	0,146	0,124	0,025	0,008	0,734	0,002	0,683
2	Бережанський район	0,143	0,138	0,058	0,035	0,775	0,003	0,565
3	Борщівський район	0,185	0,103	0,089	0,003	1,353	0,001	0,850
4	Бучацький район	0,141	0,073	0,077	0,004	0,903	0,006	0,590
5	Гусятинський район	0,1	0,091	0,082	0,004	1,367	0,004	0,808
6	Заліщицький район	0,141	0,041	0,07	0,008	0,844	0,001	0,542
7	Збаразький район	0,145	0,037	0,096	0,031	0,971	0,002	0,628
8	Зборівський район	0,283	0,065	0,08	0,006	0,985	0,002	0,697
9	Козівський район	0,231	0,022	0,075	0,003	0,896	0,001	0,602
10	Кременецький район	0,243	0,069	0,061	0,007	0,849	0,002	0,603
11	Лановецький район	0,146	0,019	0,028	0,004	0,677	0	0,428
12	Монастириський район	0,091	0,065	0,029	0,004	0,515	0,001	0,346
13	Підволочиський район	0,19	0,034	0,044	0,01	1,267	0,002	0,758
14	Підгаєцький район	0,09	0,14	0,06	0,004	0,39	0,50	0,576
15	Теребовлянський район	0,3	0,046	0,106	0,007	1,432	0,002	0,928
16	Тернопільський район	0,299	0,029	0,097	0,008	0,958	0,002	0,683
17	Чортківський район	0,139	0,026	0,066	0,002	1,263	0,001	0,734
18	Шумський район	0,146	0,124	0,025	0,006	0,734	0,002	0,508

Найвищі загальні показники природно-ресурсного потенціалу в області мають Теребовлянський, Борщівський, Гусятинський, Підволочиський та Чортківський райони.

Розподіл природно-ресурсного потенціалу наведено на рис. 2.

Рівень розвитку транспортної мережі визначається через індекс, що відображає співвідношення щільності автомобільних доріг з твердим покриттям (ТМ1), та залізничних транспортних магістралей (ТМ2) територіального таксону до відповідного середньодержавного показника. Значення даного індексу показують потенційні можливості кожного таксону в транспортному обслуговуванні населених пунктів, промисловості, сільського господарства, рекреаційної сфери через зменшення витрат на транспортні перевезення, інтермодальне сполучення. Значення індексу розвитку транспортної мережі (**ТМ**) для окремих таксонів області дається у табл. 7.4.

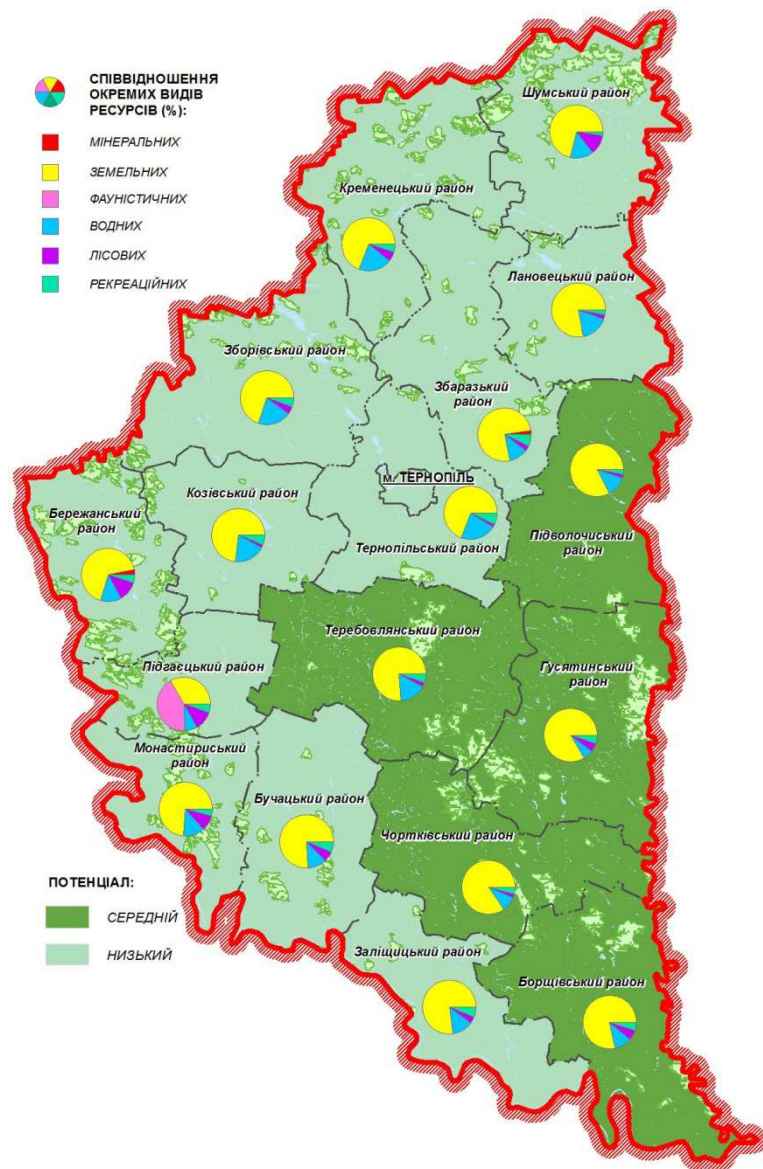

Рис. 2. Природно-ресурсний потенціал

Таблиця 7.4

Показники розвитку транспортної мережі окремих таксонів області

	Назва територіального таксону	ТМ1	ТМ2	ТМ
1	місто Тернопіль	1,68	11,98	5,80
2	Бережанський район	1,28	2,11	1,61
3	Борщівський район	1,43	2,32	1,79
4	Бучацький район	1,34	0,87	1,16
5	Гусятинський район	1,13	2,34	1,62
6	Заліщицький район	1,69	1,93	1,78
7	Збараський район	1,34	1,64	1,46
8	Зборівський район	1,45	1,85	1,61
9	Козівський район	1,25	2,27	1,66
10	Кременецький район	1,31	0,51	0,99
11	Лановецький район	1,39	2,19	1,71
12	Монастирський район	1,44	0,00	0,86

Трудовий потенціал кожного з виділених територіальних таксонів визначається за допомогою індексу розвитку трудового потенціалу (ТП), який, в свою чергу, розраховується на основі індикативних показників демографічного навантаження (співвідношення працюючого населення до непрацюючого) нормованого до середньодержавного показника – табл. 7.5. Значення індексу розраховується як зворотня величина (1/ТП).

Таблиця 7.5

Показники розвитку трудового потенціалу окремих таксонів області

	Назва територіального таксону	ТП
1	місто Тернопіль	0,94
2	Бережанський район	0,80
3	Борщівський район	0,84
4	Бучацький район	0,84
5	Гусятинський район	0,83
6	Заліщицький район	0,83
7	Збаразький район	0,84
8	Зборівський район	0,78
9	Козівський район	0,80
10	Кременецький район	0,83
11	Лановецький район	0,80
12	Монастирський район	0,79
13	Підволочиський район	0,82
14	Підгаєцький район	0,78
15	Требовлянський район	0,81
16	Тернопільський район	0,91
17	Чортківський район	0,85
18	Шумський район	0,84

Для області характерні незначні відмінності по даному показнику. До таксонів з найвищими значеннями показника ТП відноситься місто Тернопіль та Тернопільський район. Розподіл показника трудового потенціалу у розрізі територіальних таксонів дається на рис. 4.

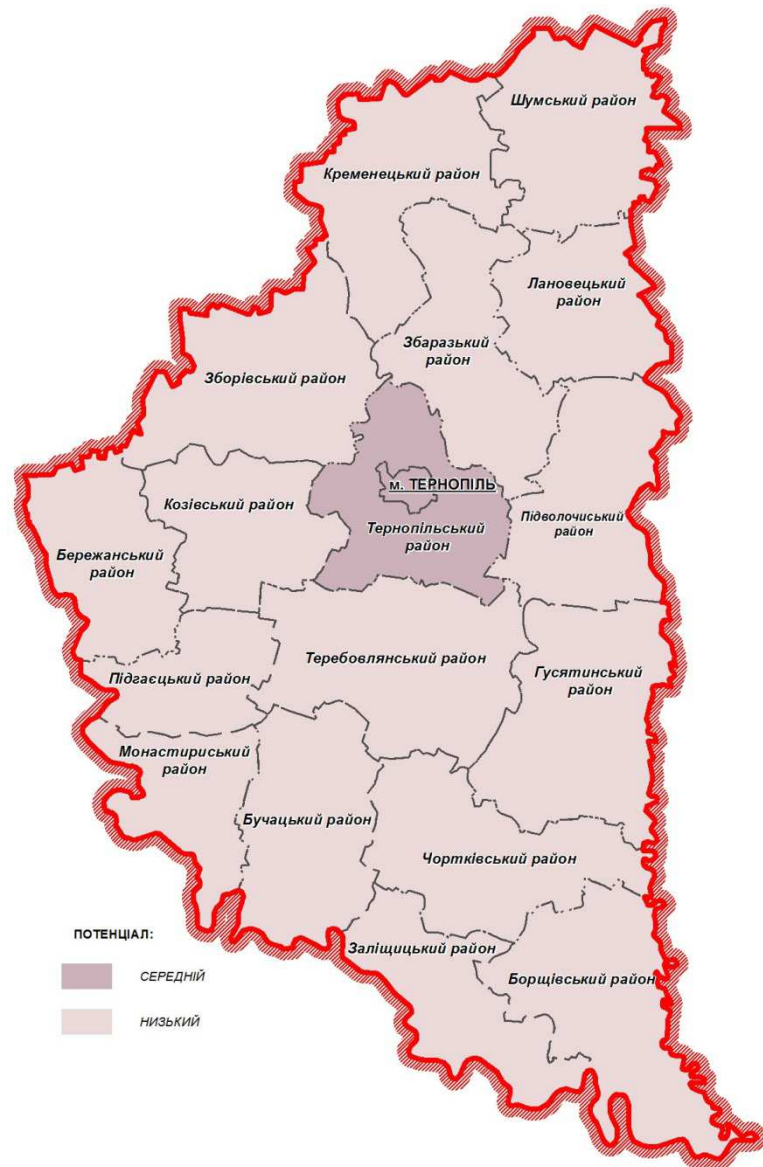

Рис. 4. Трудовий потенціал

Рівень економічного розвитку. Рівень економічного розвитку територіальних таксонів (Е) оцінюється за показником обсягів реалізованої продукції на одного мешканця, які нормовані до середньодержавного показника – табл. 7.6.

Таблиця 7.6

Показники рівня економічного розвитку окремих таксонів області

	Назва територіального таксону	Е
1	місто Тернопіль	0,44
2	Бережанський район	0,11
3	Борщівський район	0,16
4	Бучацький район	0,02
5	Гусятинський район	0,12
6	Заліщицький район	0,06
7	Збараський район	0,09
8	Зборівський район	0,17
9	Козівський район	0,05

	Назва територіального таксону	Е
10	Кременецький район	0,06
11	Лановецький район	0,19
12	Монастириський район	0,04
13	Підволочиський район	0,12
14	Підгаєцький район	0,00
15	Теребовлянський район	0,07
16	Тернопільський район	0,19
17	Чортківський район	0,39
18	Шумський район	0,02

Область характеризується низьким рівнем економічного розвитку. Найвищий рівень спостерігається в місті Тернопіль та Чортківському районі. Розподіл показників, що характеризують рівень економічного розвитку територіальних таксонів дається на рис.5.

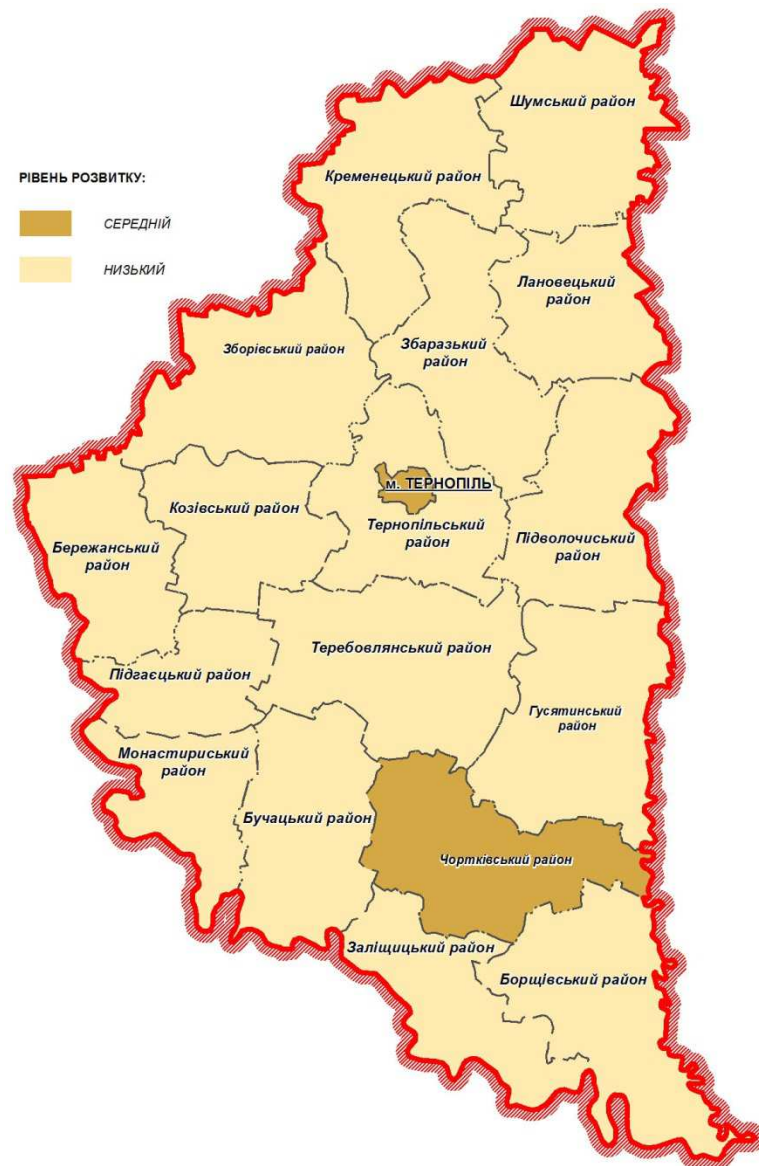

Рис. 5. Економічний розвиток

Якість соціального розвитку. Для аналізу рівня соціального розвитку (С) використовувались індекси, які відображають народжуваність (С1), смертність (С2) та природний приріст населення (С3), середньомісячну заробітну плату (С4) та рівень безробіття (С5), нормовані до середньодержавної величини – табл. 7.7.

Таблиця 7.7

Показники рівня соціального розвитку окремих таксонів області

	Назва територіального таксону	С1	С2	С3	С4	С5	С
1	місто Тернопіль	1,03	1,60	3,14	0,79	9,39	3,19
2	Бережанський район	0,83	0,86	-0,52	1,29	3,60	1,21
3	Борщівський район	0,79	0,90	-0,53	0,61	4,87	1,33
4	Бучацький район	1,05	1,14	-2,10	0,62	6,56	1,46
5	Гусятинський район	0,78	0,93	-0,56	0,64	2,96	0,95
6	Заліщицький район	0,81	0,92	-0,58	0,60	6,45	1,64
7	Збаразький район	0,90	1,05	-0,94	0,62	7,99	1,93
8	Зборівський район	1,05	0,85	-0,68	0,59	3,21	1,00
9	Козівський район	0,84	0,95	-0,65	0,60	4,11	1,17
10	Кременецький район	1,24	0,99	-2,20	1,29	4,11	1,09
11	Лановецький район	0,99	0,92	-0,76	0,61	3,77	1,11
12	Монастириський район	0,66	0,82	-0,40	0,64	7,10	1,76
13	Підволочиський район	0,83	0,90	-0,57	0,54	3,81	1,10
14	Підгаєцький район	0,82	0,77	-0,41	0,60	3,48	1,05
15	Теребовлянський район	0,81	0,97	-0,65	0,60	4,76	1,30
16	Тернопільський район	0,92	1,14	-1,29	0,89	10,00	2,33
17	Чортківський район	0,78	0,86	-0,49	1,48	8,70	2,27
18	Шумський район	0,81	0,90	-0,54	0,64	4,12	1,18

Найвищий рівень якості соціального розвитку характерний для міста Тернопіль, Тернопільського та Чортківського районів. В загалі в області спостерігається високий рівень якості соціального розвитку. Розподіл показників якості соціального розвитку у розрізі територіальних таксонів дається на рис. 6.

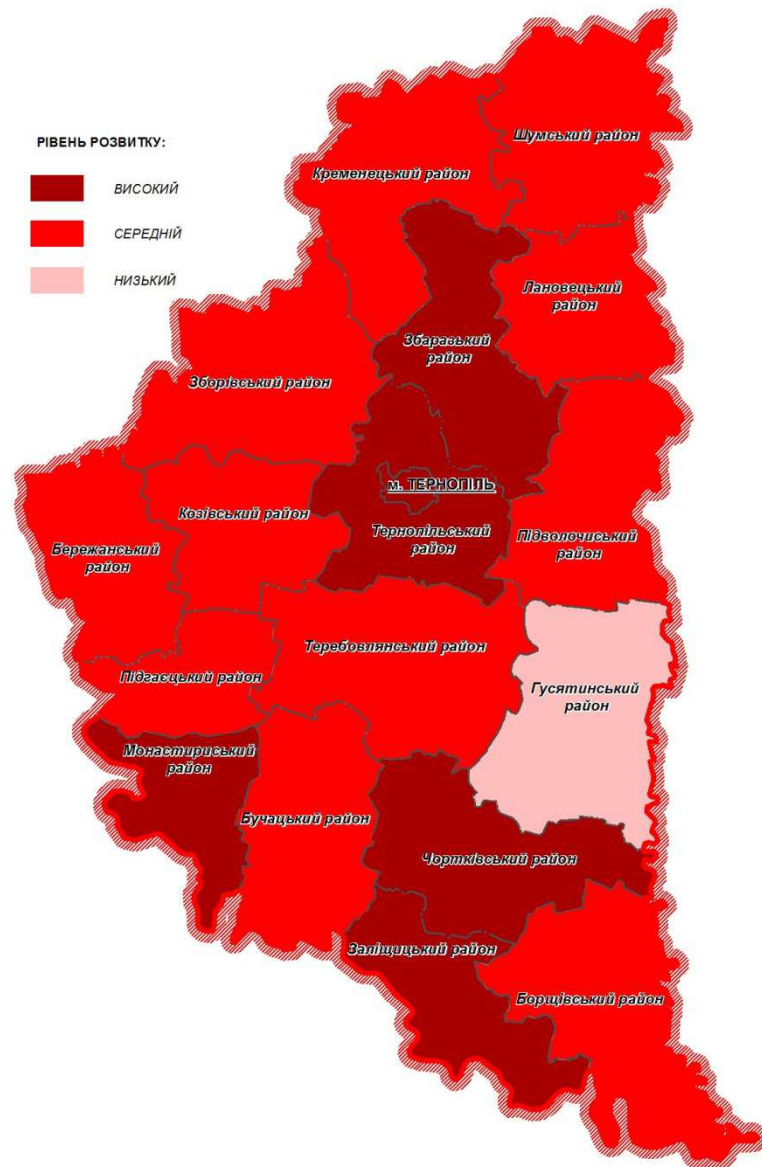

Рис. 6. Якість соціального розвитку

Рівень розвитку соціальної інфраструктури розраховується на основі даних по ознакам “роздрібний товарообіг” (C11), «будівництво житла на рік » (C12), “забезпеченість житлом” (C13), “забезпеченість лікарнями” (C14), “забезпеченість амбулаторно-поліклінічними закладами” (C15) нормовані до середньодержавної величини – табл. 7.8.

Таблиця 7.8

Значення показників рівня розвитку соціальної інфраструктури таксонів Тернопільської області

	Назва територіального таксону	C11	C12	C13	C14	C15	CI
1	місто Тернопіль	1,14	3,06	1,12	0,66	0,65	1,33
2	Бережанський район	0,20	0,27	1,04	0,64	1,05	0,64
3	Борщівський район	0,15	0,04	1,07	0,63	0,91	0,56
4	Бучацький район	0,11	0,13	0,88	0,70	0,81	0,53
5	Гусятинський район	0,08	0,39	1,07	0,59	1,00	0,63
6	Заліщицький район	0,19	0,39	1,09	0,74	1,00	0,68
7	Збаразький район	0,15	0,45	1,01	0,58	1,22	0,68

	Назва територіального таксону	CI1	CI2	CI3	CI4	CI5	CI
8	Зборівський район	0,13	0,18	1,07	0,78	0,62	0,56
9	Козівський район	0,08	0,18	1,10	0,60	1,03	0,60
10	Кременецький район	0,21	0,54	1,06	0,78	0,93	0,70
11	Лановецький район	0,11	0,11	1,17	0,64	1,01	0,61
12	Монастириський район	0,10	0,05	1,23	0,63	0,85	0,57
13	Підволочиський район	0,09	0,13	1,21	0,72	1,28	0,68
14	Підгаєцький район	0,10	0,10	1,28	0,81	1,04	0,67
15	Теребовлянський район	0,18	0,42	1,05	0,60	0,85	0,62
16	Тернопільський район	0,30	2,37	1,36	0,41	0,47	0,98
17	Чортківський район	0,18	0,79	1,04	0,67	1,29	0,79
18	Шумський район	0,11	0,05	1,03	0,77	0,77	0,55

Загальний розвиток соціальної інфраструктури в області можна охарактеризувати як низький. Найвище значення індексу CI мають місто Тернопіль, Тернопільський та Чортківський райони. Розподіл значень рівня розвитку соціальної інфраструктури територіальних таксонів дається на рис. 7.

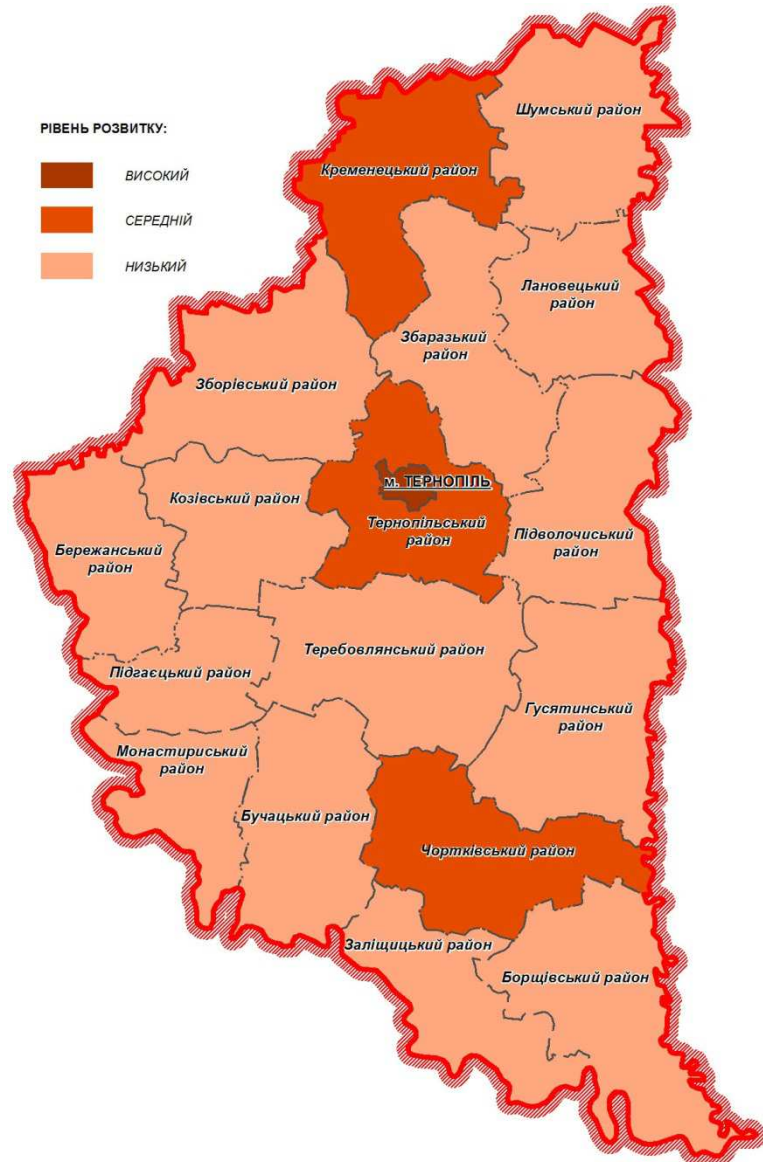

Рис. 7. Розвиток соціальної інфраструктури

Стан навколишнього середовища. Стан навколишнього середовища визначається показниками обсягів викидів шкідливих речовин у повітря від стаціонарних і мобільних джерел (ЕК1) та обсягів накопичення твердих відходів виробництва (ЕК2) на одного жителя (ЕК). Показник стану навколишнього середовища таксону (1/ЕК) одержується як обернена середньозважена величина, що нормується до середньодержавного значення – табл. 7.9.

Таблиця 7.9

Показники стану навколишнього середовища окремих таксонів Тернопільської області

	Назва територіального таксону	ЕК1	ЕК2	ЕК
1	місто Тернопіль	0,70	11,999	0,28
2	Бережанський район	0,46	2,283	1,09
3	Борщівський район	0,52	9,756	0,35
4	Буцацький район	0,64	5709,674	0,00
5	Гусятинський район	0,77	1,038	1,19
6	Заліщицький район	0,42	0,000	3,16
7	Збаразький район	0,61	3,242	0,79
8	Зборівський район	0,49	1,500	1,35
9	Козівський район	0,48	0,821	1,76
10	Кременецький район	0,45	0,911	1,77
11	Лановецький район	0,61	0,000	2,17
12	Монастириський район	0,46	4,479	0,68
13	Підволочиський район	0,73	10,302	0,32
14	Підгаєцький район	0,36	0,000	3,73
15	Теребовлянський район	0,59	5,703	0,54
16	Тернопільський район	0,84	3,706	0,64
17	Чортківський район	0,63	5,905	0,51
18	Шумський район	0,43	0,000	3,10

Найкраща екологічна ситуація в області спостерігається у Підгаєцькому, Заліщицькому та Шумському районах. Найгірша – у Буцацькому районі. Розподіл показників екологічного розвитку у розрізі територіальних таксонів дається на рис. 8.

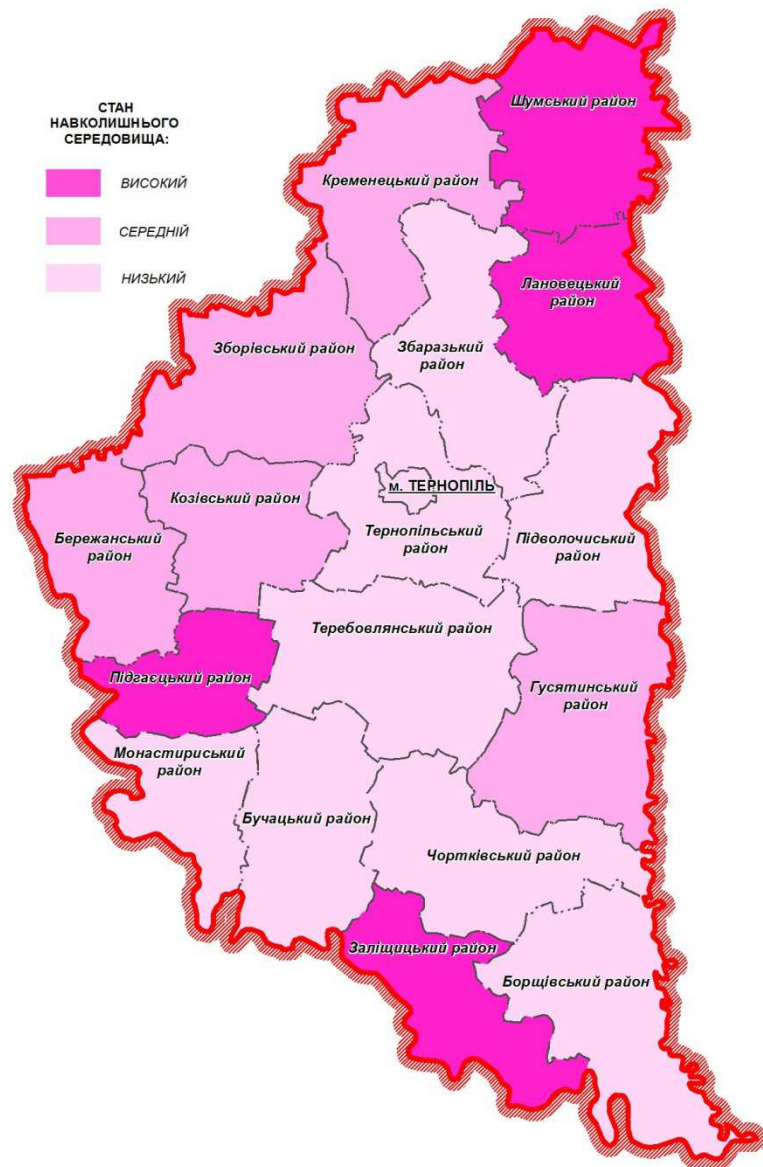

Рис. 8. Стан навколишнього середовища

Містобудівний розвиток. Для аналізу рівня містобудівного розвитку були обрані показники, які характеризують рівень урбанізації (М1), щільність населення (М2) та щільність забудови (М3) і стандартизовані до середньодержавного показника. Індекс рівня містобудівного розвитку (М), розрахований як середньозважена величина – табл. 7.10.

Таблиця 7.10

Показники містобудівного розвитку окремих таксонів Тернопільської області

	Назва територіального таксону	М1	М2	М3	М
1	місто Тернопіль	1,45	50,08	71,55	41,03
2	Бережанський район	0,64	0,84	5,43	2,30
3	Борщівський район	0,41	0,90	8,11	3,14
4	Бучацький район	0,34	1,07	5,37	2,26
5	Гусятинський район	0,54	0,80	7,10	2,82
6	Заліщицький район	0,39	0,92	6,86	2,73
7	Збараський район	0,44	0,91	6,88	2,74

Аналіз соціально-економічної ситуації в Тернопільській області, її динаміка за останні роки, показують, що багато негативних тенденцій, які склалися після розпаду Радянського Союзу і виникли в результаті економічної кризи, призупиняються. За останні роки в області, почали спостерігатися позитивні тенденції. Проте ряд ключових соціально-економічних показників вказують на той факт, що більшість жителів області мають проблеми, пов'язані з низьким матеріальним рівнем життя і високим рівнем соціальної незахищеності.

Проведений аналіз потенціалу та рівня соціально-економічного розвитку виділених адміністративно-територіальних одиниць Тернопільської області дозволяє визначити комплексний показник їх потенціалу (рис.10) та рівня розвитку (рис.11). Комплексний показник потенціалу розвитку отримується як середньоарифметичне від значень чотирьох складових (ТГП, ПРП, ТМ і ТП). Комплексний показник рівня розвитку отримується як середньоарифметичне від значень п'яти складових (Е, С, СІ, ЕК і М). Поєднання двох показників дає нам комплексну характеристику рівня соціально-економічного та містобудівного розвитку (табл.7.11).

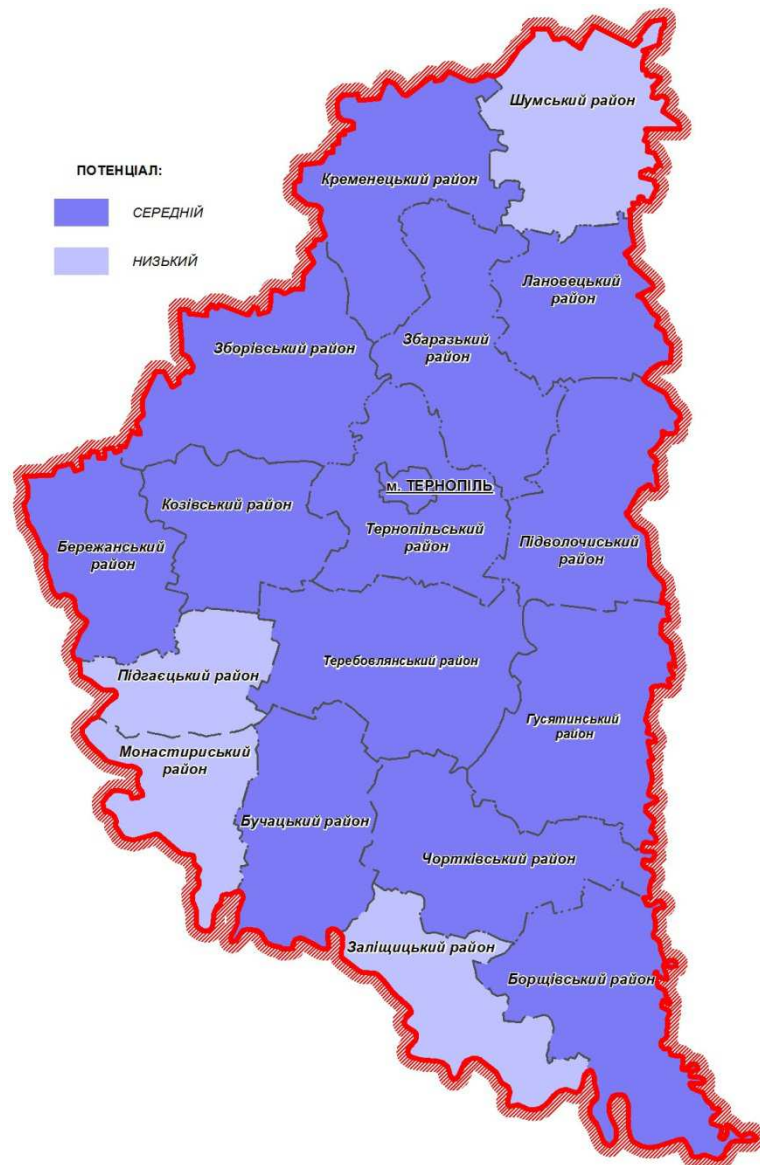

Рис. 10. Загальний потенціал розвитку

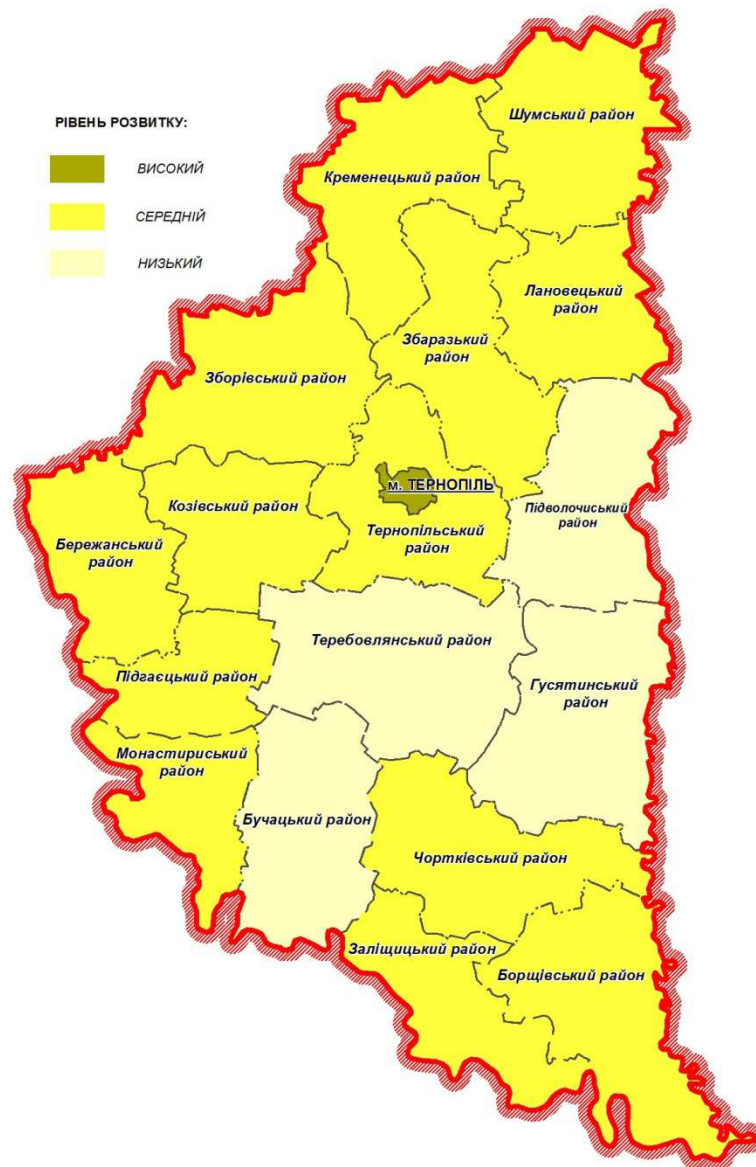

Рис. 11. Загальний рівень розвитку

Проведений аналіз потенціалу та рівня соціально-економічного розвитку окремих таксонів Тернопільської області дозволяє розділити їх на декілька типів.

1 тип. Таксони з середнім показником потенціалу та високим рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку: місто Тернопіль.

2 тип. Таксони із середнім показником потенціалу та середнім рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку: Кременецький, Лановецький, Збараський, Тернопільський, Зборівський, Козівський, Бережанський, Чортківський та Борщівський райони.

3 тип. Таксони із низьким показником потенціалу та середнім рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку: Шумський, Підгаєцький, Монастирський та Заліщицький райони.

4 тип. Таксони із середнім показником потенціалу та низьким рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку: Підволочиський, Гусятинський, Тербовлянський та Бучацький райони.

Типізація таксонів наведена на рис. 12.

Таблиця 7.11.

**Комплексна характеристика рівня соціально-економічного та містобудівного розвитку окремих таксонів
Тернопільської області**

	Назва територіального таксону	Рівень розвитку окремих показників										Загальна оцінка рівня розвитку
		ТГП	ПРП	ТМ	ТП	Загальна оцінка потенціалу	Е	С	СІ	ЕК	М	
1	місто Тернопіль	високий	низький	високий	середній	середній	середній	високий	високий	низький	високий	високий
2	Бережанський район	середній	низький	високий	низький	середній	низький	середній	низький	середній	середній	середній
3	Борщівський район	низький	середній	високий	низький	середній	низький	середній	низький	низький	середній	середній
4	Бучацький район	середній	низький	середній	низький	середній	низький	середній	низький	низький	середній	низький
5	Гусятинський район	середній	середній	високий	низький	середній	низький	низький	низький	середній	середній	низький
6	Заліщицький район	низький	низький	високий	низький	низький	низький	високий	низький	високий	середній	середній
7	Збарзький район	високий	низький	середній	низький	середній	низький	високий	низький	низький	середній	середній
8	Зборівський район	середній	низький	високий	низький	середній	низький	середній	низький	середній	середній	середній
9	Козівський район	середній	низький	високий	низький	середній	низький	середній	низький	середній	середній	середній
10	Кременецький район	середній	низький	середній	низький	середній	низький	середній	середній	середній	середній	середній
11	Лановецький район	середній	низький	високий	низький	середній	низький	середній	низький	високий	середній	середній
12	Монастириський район	середній	низький	середній	низький	низький	низький	високий	низький	низький	середній	середній
13	Підволочиський район	середній	середній	середній	низький	середній	низький	середній	низький	низький	середній	низький
14	Підгаєцький район	середній	низький	низький	низький	низький	низький	середній	низький	високий	середній	середній
15	Теребовлянський район	середній	середній	середній	низький	середній	низький	середній	низький	низький	середній	низький
16	Тернопільський район	високий	низький	високий	середній	середній	низький	високий	середній	низький	середній	середній
17	Чортківський район	середній	середній	високий	низький	середній	середній	високий	середній	низький	середній	середній
18	Шумський район	низький	низький	низький	низький	низький	низький	середній	низький	високий	середній	середній

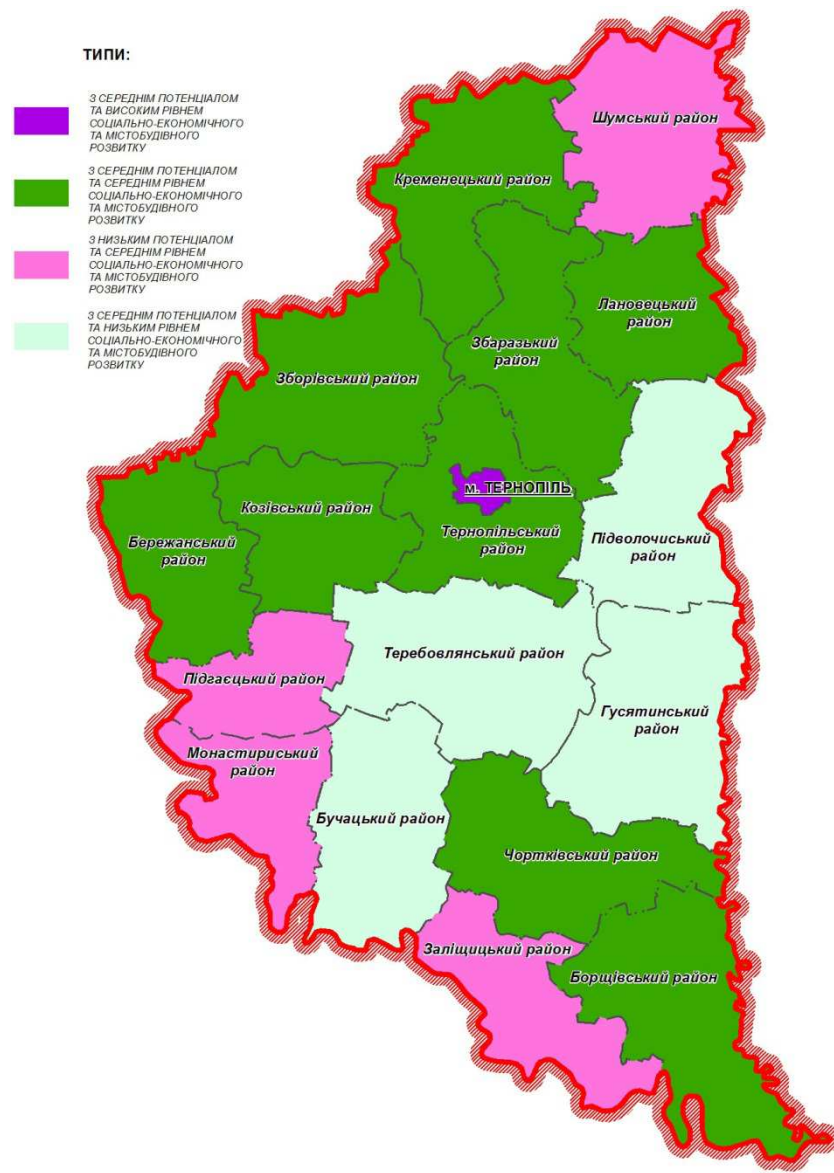

Рис. 12. Типізація адміністративно-територіальних одиниць області за рівнем потенціалу та рівнем розвитку

Для кожного типу таксонів характерний свій комплекс соціально-економічних та містобудівних проблем, пропозиції по вирішенню яких описано далі.

7.2. Концепція розвитку господарського комплексу адміністративних одиниць області

Місто Тернопіль

Розташоване в центральній частині області на річці Серет. Площа міста становить 59 км², що складає 0,4% від площі області.

Станом на 1 січня 2017 року в Тернополі проживало 217,9 тис. осіб, що складає 20,6% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення в місті збільшиться до 218,4 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 123,6 тис. осіб (22,9%).

Територія міста Тернопіль належить до таксонів з середнім показником потенціалу розвитку, зокрема територія має високі показники зручності транспортно-географічного положення та рівня розвитку транспортних мереж. Трудовий потенціал території оцінено як середній. Низькі значення показників у природно-ресурсного потенціалу. Також місто має високі показники якості соціального, містобудівного розвитку, розвитку соціальної інфраструктури, а стан навколишнього середовища оцінено як низький. Територія має середні показники економічного розвитку.

В зв'язку з цим Тернопіль на перспективу розглядається в якості центру соціально-економічного зростання з можливим створенням тут у перспективі технопарку.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 2644 місця, у тому числі нове будівництво – 1500 місць.

Бережанський район (включаючи місто обласного значення Бережани)

Розташований в південно-західній частині області. На сході він межує з Козівським, на північному сході – із Зборівським районами області та Перемишлянським районом Львівської області, на заході – із Рогатинським районом Івано-Франківської області, на півдні – з Підгаєцьким районом області. Площа району – 661 км², що складає 4,8% від площі області. В районі налічується 54 сільські населені пункти та 1 місто обласного значення – Бережани.

Станом на 1 січня 2017 року у Бережанському районі проживало 40,9 тис. осіб (в. т.ч. 19,7 тис. осіб у місті Бережани), що складає 3,9% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 39,1 тис. осіб у районі та збільшиться до 20 тис. осіб у місті Бережани. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 18,8 тис. осіб (3,5%).

Бережанський район разом з містом Бережани належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення, низький – природно-ресурсного і трудового потенціалу та високий – розвитку транспортних мереж. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: рівень економічного розвитку та розвитку соціальної інфраструктури району має низькі показники; рівнем якості соціального та містобудівного розвитку, показники стану навколишнього середовища характеризуються середніми значеннями.

Місто Бережани на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 3859 місць, у тому числі нове будівництво – 3650 місць.

Борщівський район

Розташований в південно-східній частині області. На півночі межує з Чортківським, на заході – із Заліщицьким районами області, на півдні – з Хотинським і Заставнівським районами Чернівецької області, межа з Кам'янець-Подільським та Чемеровецьким районами Хмельницької області, що розташовані на сході, проходить по річці Збруч. Площа району – 1006 км², що складає 7,3% від площі області. В районі налічується 70 сільських населених пунктів, 2 селища міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Борщівському районі проживало 67 тис. осіб, що складає 6,3% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 63,2 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 32,0 тис. осіб (5,9%).

Борщівський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має низькі значення показника зручності транспортно-географічного положення та трудового потенціалу, середні – природно-ресурсного потенціалу та високі – розвитку транспортних мереж. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво. Один з 6 цукрових заводів німецької компанії «Pfeifer & Langen» створюється на території району.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 8738 місць, у тому числі нове будівництво – 7900 місць.

Буцацький район

Розташований в південно-західній частині області на узбережжі. Район межує на півночі з Терехівським, на заході – з Монастириським, на північному заході – з Підгаєцьким, на сході – з Чортківським та Заліщицьким районами, на півдні – з Тлумацьким та Городенківським районами Івано-Франківської області. Площа району – 802 км², що складає 5,8% від площі області. В районі налічується 57 сільських населених пунктів, 1 селище міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Буцацькому районі проживало 63,5 тис. осіб, що складає 6,0% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району збільшиться до 66,1 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 33,5 тис. осіб (6,2%).

Буцацький район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має середні показники транспортно-географічного положення та розвитку транспортних мереж та низькі – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з низьким рівнем розвитку зокрема: район має середній показник соціального та містобудівного розвитку.

Місто Бучач на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво. Один з 6 цукрових заводів німецької компанії «Pfeifer & Langen» створюється на території району. Другим перспективним напрямком розвитку району є садівництво. Прикладом розвитку садівництва є фермерське господарство «Гадз», де виробляється більше 70 % плодів Тернопільської області.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 4565 місць, у тому числі нове будівництво – 3950 місць.

Гусятинський район

Розташований в східній частині області. Район межує на півночі з Підволочиським, на заході – з Теремовлянським, на півдні – з Чортківським районами області та на сході – з Чемеровецьким, Городоцьким та Волочиським районами Хмельницької області. Площа району – 1016 км², що складає 7,3% від площі області. В районі налічується 61 сільський населений пункт, 2 селища міського типу та 2 міста.

Станом на 1 січня 2017 року у Гусятинському районі проживало 60,0 тис. осіб, що складає 5,7% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 56,3 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 28,4 тис. осіб (5,3%).

Гусятинський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж, середній – зручності транспортно-географічного положення, природно-ресурсного потенціалу та низький – трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з низьким рівнем розвитку зокрема: район має середній показник стану навколишнього середовища та містобудівного розвитку.

Селище Гусятин на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-мясне тваринництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 5337 місць, у тому числі нове будівництво – 4800 місць.

Заліщицький район

Розташований у південній частині області. Району межує на півночі з Чортківським, на північному заході – з Буцацьким, на сході – з Борщівським районами області, на півдні – з Заставнівським районом Чернівецької області та на заході – з Городенківським районом Івано-Франківської області. Площа району – 684 км², що складає 4,9% від площі області. В районі налічується 53 сільські населені пункти, 1 селище міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Заліщицькому районі проживало 46,6 тис. осіб, що складає 4,4% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 43,1 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 21,5 тис. осіб (4,0%).

Заліщицький район належить до районів із низьким показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж та низький – зручності транспортно-географічного положення, природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий

показник якості соціального розвитку та стану навколишнього середовища, середній – містобудівного розвитку.

Місто Заліщики на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання. Також у Заліщиках та Товстому пропонується розміщення тут логістичного комплексу.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво та садівництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих на розрахунковий строк складає 8020 місць, у тому числі нове будівництво – 7250 місць.

Збараський район

Розташований в центральній частині області. Район межує на півночі та на північному заході з Кременецьким, на заході – із Зборівським, на південному заході та півдні – з Тернопільським, на південному сході – із Підволочиським, на сході – із Лановецьким і на північному сході – із Шумським районами області. Площа району – 863 км², що складає 6,2% від площі області. В районі налічується 75 сільських населених пунктів, 1 селище міського типу та 1 місто .

Станом на 1 січня 2017 року у Збараському районі проживало 57,6 тис. осіб, що складає 5,4% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району збільшиться до 58,2 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 29,6 тис. осіб (5,5%).

Збараський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник зручності транспортно-географічного положення, середній – розвитку транспортних мереж та низький – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник якості соціального розвитку, середній – містобудівного розвитку.

В місті Збараж на перспективу пропонується створення логістичного комплексу.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути м'ясне тваринництво. Один з 6 цукрових заводів німецької компанії «Pfeifer & Langen» створюється на території району.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 1569 місць, у тому числі нове будівництво – 1400 місць.

Зборівський район

Розташований в північно-західній частині області. Межує на північному сході з Кременецьким, на сході – із Збараським, на південному сході – із Тернопільським, на півдні – із Козівським та Бережанським районами Тернопільської області, на заході – із Золочівським та Бродівським районами Львівської області. Площа району – 978 км², що складає 7,1% від площі області. В районі налічується 90 сільських населених пунктів, 1 селище міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Зборівському районі проживало 41,5 тис. осіб, що складає 3,9% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 38,9 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 18,3 тис. осіб (3,4%).

Зборівський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж, середній – зручності транспортно-географічного положення та низький – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку, стану навколишнього середовища і низький – економічного розвитку та розвитку соціальної інфраструктури.

Місто Зборів на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання та розміщення тут логістичного комплексу.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 2384 місць, у тому числі нове будівництво – 2000 місць.

Козівський район

Розташований в центральній частині області. Район межує на півночі із Зборівським, на сході – із Тернопільським та Терехівським, на півдні – із Підгаєцьким та на заході – із Бережанським районами Тернопільської області. Площа району – 694 км², що складає 5,0% від площі області. В районі налічується 53 сільські населені пункти та 2 селища міського типу.

Станом на 1 січня 2017 року у Козівському районі проживало 37,9 тис. осіб, що складає 3,6% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 36,4 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 17,7 тис. осіб (3,3%).

Козівський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж, середній – зручності транспортно-географічного положення та низький – природно-ресурсного і трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку, стану навколишнього середовища.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-м'ясне тваринництво і свинарство. На перспективу планується розмістити у районі наступні підприємства:

- молочний комплекс на 1200 голів в селі Теофіпілка.
- маточник (розплідник) по вирощуванню свиней на 3000 голів в селі Купчинці.
- комплекс по вирощуванню та відгодівлі свиней на 12000 голів в селі Кальне.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 359 місць, у тому числі нове будівництво – 350 місць.

Кременецький район (включаючи місто обласного значення Кременець)

Розташований в північній частині області. Район межує на півдні та південному сході зі Збаразьким, на південному заході – із Зборівським, на сході – із Шумським районами Тернопільської області, на заході – із Бродівським районом Львівської області та на півночі – із Дубенським та Радивилівським районами Рівненської області. Площа району – 918 км², що складає 6,6% від площі області. В районі налічується 67 сільських населених пунктів, 1 місто та 1 місто обласного підпорядкування – Кременець.

Станом на 1 січня 2017 року у Кременецькому районі проживало 68,3 тис. осіб (в. т.ч. 21,4 тис. осіб у місті Кременець), що складає 6,4% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 66,3 тис. осіб у районі та 20,5 тис. осіб у місті Кременець. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 33,1 тис. осіб (6,1%).

Кременецький район разом з містом Кременець належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення та розвитку транспортних мереж і низький – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку, розвитку соціальної інфраструктури та стану навколишнього середовища.

Місто Кременець на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання, пропонується розміщення тут індустріального парку та логістичного комплексу.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-м'ясне тваринництво і свинарство. Перспективним є вирощування вирощує моллюсків, зокрема равліків.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 5692 місця, у тому числі нове будівництво – 4600 місць.

Лановецький район

Розташований в західній частині області. Район межує на півдні із Підволочиським, на півночі – із Шумським, на заході – із Збараським районами області, на сході – із Волочиським, Теофіпольським та Ямпільським районами Хмельницької області. Площа району – 632 км², що складає 4,6% від площі області. В районі налічується 52 сільські населені пункти та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Лановецькому районі проживало 29,6 тис. осіб, що складає 2,8% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 27,9 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 13,5 тис. осіб (2,5%).

Лановецький район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж, середній – зручності транспортно-географічного положення та низький – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник стану навколишнього середовища, середній – якості соціального та містобудівного розвитку і низький – економічного розвитку та розвитку соціальної інфраструктури.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво. Один з 6 цукрових заводів німецької компанії «Pfeifer & Langen» створюється на території району.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 662 місця, у тому числі нове будівництво – 650 місць.

Монастириський район

Розташований в західній частині області. Район межує на півночі із Підгаєцьким, на сході – із Бучацьким районами області, на заході – із Галицьким та на південному заході – із Тисменецьким та Тлумацьким районами Івано-Франківської області. Площа району – 558 км², що складає 4,0% від площі області. В районі налічується 46 сільських населених пунктів, 1 селище міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Монастириському районі проживало 27,8 тис. осіб, що складає 2,6% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 23,9 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 11,3 тис. осіб (2,1%).

Монастириський район належить до районів із низьким показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення та розвитку транспортних мереж та низький – природно-ресурсного та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник якості соціального розвитку, середній – містобудівного розвитку та низький – економічного розвитку, розвитку соціальної інфраструктури та стану навколишнього середовища.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 2272 місця, у тому числі нове будівництво – 2200 місць.

Підволочиський район

Розташований в східній частині області. Район межує на сході із Волочиським районом Хмельницької області, на півдні - із Гусятинським, на південному заході — із Тербовлянським, на заході – із Тернопільським та Збаразьким, на півночі – із Лановецьким районами Тернопільської області. Площа району – 837 км², що складає 6,1% від площі області. В районі налічується 60 сільських населених пунктів, 1 селище міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Підволочиському районі проживало 42,3 тис. осіб, що складає 4,0% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 41,0 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 20,3 тис. осіб (3,8%).

Підволочиський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення, природно-ресурсного потенціалу, розвитку транспортних мереж а також низький – трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з низьким рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку.

Підволочиськ на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання та створення тут індустріального парку.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути м'ясне тваринництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 1717 місць, у тому числі нове будівництво – 1550 місць.

Підгаєцький район

Розташований в західній частині області. Район межує на сході із Тербовлянським, на півдні – із Бучацьким та Монастириським, на півночі – із Бережанським та Козівським районами Тернопільської області та на заході – із Галицьким районом Івано-Франківської області. Площа району – 496 км², що складає 3,6% від площі області. В районі налічується 36 сільських населених пунктів та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Підгаєцькому районі проживало 18,4 тис. осіб, що складає 1,7% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 15,8 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 7,5 тис. осіб (1,4%).

Підгаєцький район належить до районів із низьким показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення та низький – природно-ресурсного потенціалу, розвитку транспортних мереж та трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник стану навколишнього середовища, середній – якості соціального та містобудівного розвитку.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути буряківництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 500 місць, у тому числі нове будівництво – 500 місць.

Тербовлянський район

Розташований в центральній частині області. Район межує на заході з Підгаєцьким, на півдні – з Бучацьким і Чортківським, на сході – з Гусятинським, на північному сході – із Підволочиським, на півночі – з Тернопільським та на північному заході – з Козівським районами області. Площа району – 1130 км², що складає 8,2% від площі області. В районі налічується 75 сільських населених пунктів, 2 селища міського типу та 1 місто.

Станом на 1 січня 2017 року у Тербовлянському районі проживало 65,5 тис. осіб, що складає 6,2% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 64,0 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 31,4 тис. осіб (5,8%).

Тербовлянський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має середній показник зручності транспортно-географічного положення, природно-ресурсного потенціалу та розвитку транспортних мереж і низький – трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з низьким рівнем розвитку зокрема: район має середній показник якості соціального та містобудівного розвитку.

Місто Тербовля на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання та розміщення тут логістичного комплексу.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-м'ясне тваринництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 8214 місць, у тому числі нове будівництво – 6850 місць.

Тернопільський район

Розташований в центральній частині області. Межує на півдні з Тербовлянським, на заході – із Козівським, на північному заході – із Зборівським, на північному сході – із Збараським та на сході – із Підволочиським районами області. Площа району – 749 км², що складає 5,4% від площі області. В районі налічується 56 сільських населених пунктів та 2 селища міського типу.

Станом на 1 січня 2017 року у Тернопільському районі проживало 67,2 тис. осіб, що складає 6,3% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району збільшиться до 80,2 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 44,3 тис. осіб (8,2%).

Тернопільський район належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник зручності транспортно-географічного положення та розвитку транспортних мереж, середній – трудового потенціалу та низький – природно-ресурсного потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник якості соціального розвитку, середній – розвитку соціальної інфраструктури та містобудівного розвитку.

На перспективу в межах району пропонується створити технологічний та індустріальний парки, а також логістичні комплекси.

Враховуючи приміський статус району основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочне тваринництво та овочівництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 2605 місць, у тому числі нове будівництво – 1700 місць.

Чортківський район (включаючи місто обласного значення Чортків)

Розташований в південній частині області. Район межує на півночі з Гусятинським та Тербовлянським, на заході – із Бучацьким, на півдні – із Заліщицьким та Борщівським районами області, на сході – із Чемеровецьким районом Хмельницької області. Площа району – 903 км², що складає 6,5% від площі області. В районі налічується 1 місто обласного підпорядкування – Чортків, 1 селище міського типу – Заводське та 56 сільських населених пунктів.

Станом на 1 січня 2017 року у Чортківському районі проживало 73,8 тис. осіб (в т.ч. 29,2 тис. осіб у місті Чортків), що складає 7% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району скоротиться до 73,1 тис. осіб у районі (включаючи збільшення населення у місті Чортків до 31,6 тис. осіб). Чисельність населення у працездатному віці складатиме 38,5 тис. осіб (7,1%).

Чортківський район разом з містом Чортків належить до районів із середнім показником потенціалу розвитку. Район має високий показник розвитку транспортних мереж, середній – зручності транспортно-географічного положення та природно-ресурсного потенціалу і низький – трудового потенціалу. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник якості соціального розвитку, середній – економічного та містобудівного розвитку, розвитку соціальної інфраструктури.

Місто Чортків на перспективу визначено в якості центру соціально-економічного зростання, пропонується розмістити тут індустріальний парк та логістичний комплекс.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-м'ясне тваринництво.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 3067 місць, у тому числі нове будівництво – 2950 місць.

Шумський район

Розташований в північній частині області. Межує на півночі з Лановецьким та Збаразьким, на заході – із Кременецьким районами області, на півночі – із Дубенським та Острозьким районами Рівненської області та на сході – із Білогірським районом Хмельницької області. Площа району – 838 км², що складає 6,1% від площі області. В районі налічується 1 місто та 60 сільських населених пунктів.

Станом на 1 січня 2017 року у Шумському районі проживало 33,4 тис. осіб, що складає 3,2% від чисельності населення області. За демографічним прогнозом до 2036 року чисельність населення району збільшиться до 33,5 тис. осіб. Чисельність населення у працездатному віці складатиме 17,2 тис. осіб (3,2%).

Шумський район належить до районів із низьким показником потенціалу розвитку. За рівнем соціально-економічного та містобудівного розвитку район відносять до таксонів з середнім рівнем розвитку зокрема: район має високий показник стану навколишнього середовища, середній – якості соціального та містобудівного розвитку та низький – економічного розвитку і розвитку соціальної інфраструктури.

В Шумську на перспективу пропонується розмістити логістичний комплекс.

Основою спеціалізації сільського господарства району на першу чергу має бути молочно-м'ясне тваринництво і свинарство.

Загальна ємність рекреаційно-оздоровчих закладів на розрахунковий строк складає 1834 місця, у тому числі нове будівництво – 1650 місць.

VIII. ПРОПОЗИЦІЇ ПО РОЗВИТКУ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ

8.1. Оптимізація систем розселення

Відповідно до Генеральної схеми планування території України в межах Тернопільської області передбачене формування 2 міжрайонних систем розселення: Тернопільської та Чортківської (див. розд.2).

Крім того, передбачався розвиток районних систем розселення на базі адміністративних районів, а також міських рад.

Зміни в системі адміністративно-територіального устрою області, викликають необхідність внесення змін до концепції системи розселення області, в основу якої має бути покладений принцип утворення низових адміністративно-територіальних одиниць – громад.

Загальна кількість проектних громад складе 50 одиниць¹⁰. Вони стають базисом для формування місцевих систем розселення і забезпечення населення відповідними закладами міжселенного періодичного попиту.

Крім того, для забезпечення населення закладами міжселенного епізодичного попиту і, відповідного «розвантаження» обласного центру, пропонується виділити 4 локальні системи розселення, які перейматимуть функції міжрайонних систем розселення.

Загальна ієрархія систем розселення Тернопільської області виглядатиме наступним чином:

- регіональна система розселення на всю територію області (центр – м.Тернопіль);
- 4 локальні системи розселення (центри – Тернопіль, Бережани, Кременець та Чортків;
- 50 місцевих систем розселення.

Структура систем розселення області за чисельністю населення та територією наводиться у таблиці 8.1.

Таблиця 8.1

Структура систем розселення Тернопільської області

Системи розселення
Локальні СР
Тернопільська
Бережанська
Кременецька
Чортківська
Місцеві СР
Бережанська,
Жуківська
Борщівська
Скала-Подільська
Мельниця-Подільська

¹⁰ Згідно: <https://uk.wikipedia.org/wiki/громади> Тернопільської області

Системи розселення
Буцацька
Золотопотіцька
Гусятинська
Васильковецька
Гримайлівська
Копичинецька
Хоростківська
Заліщицька
Товстенська
Збаразька
Вишнівецька
Зборівська
Залозецька
Козівська
Козлівська
Кременецька
Почаївська
Лановецька
Борсуківська
Монастириська
Коропецька
Підволочиська
Скориківська
Скалатська
Підгаєцька
Теребовлянська
Буданівська
Іванівська
Струсівська
Микулинецька
Золотниківська
Тернопільська
Почапинська
Байковецька
Великоглибочецька
Білецька
Великобірківська
Великогаївська
Острівська
Чортківська
Колиндянська
Білобожницька
Нагірянська
Шумська
Великодедеркальська

Структура локальних систем розселення області за чисельністю населення та територією наводиться у табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Структура локальних систем розселення Тернопільської області

Міжрайонні системи розселення	Територія		Населення	
	тис.км ²	% від області	тис. осіб	% від області
Тернопільська	6,1	44,2	595,2	56,2
Бережанська	1,2	8,7	59,2	5,6
Кременецька	2,5	18,1	156,0	14,7
Чортківська	4,0	29,0	278,8	26,3
Тернопільська область	13,8	100	1059,2	100

8.2. Пропозиції по розвитку функціонально-планових елементів території області

Тернопільська область згідно Генеральної схеми планування території України входить до Вінницької міжобласної системи розселення з центром в м.Вінниця.

Схемою планування території Тернопільської області намічено 4 основних напрями розвитку територій:

I. Зони пріоритетного містобудівного розвитку:

- Тернопільська – центр м. Тернопіль;
- Кременецька – центр м. Кременець;
- Бережанська – центр м. Бережани;
- Чортківська – центр м.Чортків.

II. Зони пріоритетного рекреаційно-оздоровчого призначення.

III. Зони впливу міжнародних транспортних коридорів (у вузлах перетину з магістральною дорожньою мережею України).

IV. Зони переважної сільськогосподарської діяльності. (див.розділ 4.4 «Сільське господарство»).

8.2.1. Зони пріоритетного містобудівного розвитку

1. Тернопільська зона (з центром в м. Тернопіль) включає в себе 4 адміністративні райони – Тернопільський, Козівський, Збаразький, Підволочиський з населенням у 205,0 тис.осіб.

Формуванню Тернопільської Зони пріоритетного містобудівного розвитку сприяли наступні фактори:

1.Транспортні – це,насамперед,залізнична магістраль Київ – Мостиська, котра проходить із сходу на захід області, з відгалуженнями на Чернівці та Луцьк.

2. Проходження міжнародних транспортних коридорів Європа – Азія. Балтійське море - Чорне море, міжнародна магістраль М-12 та національна Н-02.

Містобудівному розвитку цієї зони сприяє формування рекреаційно-оздоровчих зон:

- Серетська та Гніздечненська зони – у Тернопільському районі загальною ємністю 2605 місць;

- Коропецька та Стрипська зони – в Козівському районі, загальною ємністю 350 місць;
- Горинсько - Жиракська зона- у Збаразькому районі ємністю 1400 місць;
- Самчиксько – Вовчинсько – Самецька зона в Підволочиському районі ємністю 1350 місць.

2. Кременецька зона містобудівного розвитку включає в себе два адміністративні райони: Кременецький та Шумський, з населенням 101,8 тис.осіб.

Формуванню зони сприяли наступні фактори:

Проходження в меридіональному напрямку міжнародного транспортного коридору Балтійське море – Чорне море та загальнодержавних доріг регіонального значення Р-26, Р-32.

Другим важливим фактором є формування рекреаційно-оздоровчих зон:

- Кременецької, Горинсько-Жиракської та Іквенської рекреаційно-оздоровчих зон в межах Кременецького району загальною ємністю 3300 місць,
- Вілійської рекреаційно-оздоровчої зони в Шумському районі ємністю 1650 місць.

3. Бережанська зона містобудівного розвитку включає в себе 2 адміністративні райони – Бережанський та Підгаєцький з населенням 59,1 тис.осіб.

Формуванню зони сприяли наступні фактори:

Проходження міжнародного транспортного коридору Європа-Азія та міжнародної автомобільної дороги М-12 через територію Бережанського району.

Другим дуже важливим фактором є формування рекреаційно-оздоровчих зон:

- Нараївської та Опільської в межах Бережанського району загальною ємністю 2000 місць;
- Коропецької та Опільської в межах Підгаєцького району ємністю 500 місць.

4. Чортківська зона містобудівного розвитку включає в себе три адміністративні райони: Чортківський, Заліщицький та Бучацький з населенням 154,7 тис.осіб.

Формуванню зони сприяли наступні фактори:

Проходження в меридіональному напрямку міжнародного транспортного коридору Балтійське море – Чорне море та автомобільної доріги регіонального значення Р-24, що пов'язує міста Хмельницької та Івано-Франківської областей

Містобудівному розвитку цієї зони сприяє формування рекреаційно-оздоровчих зон:

- Джуринсько-Тупської та Серетської рекреаційно-оздоровчих зон в межах Чортківського району ємністю 2230 місць;
- Стрипської, Дністровської та Бариської рекреаційно-оздоровчих зон в межах Бучацького району ємністю 3590 місць;
- Дністровської, Джуринсько-Тупської та Серетської рекреаційно-оздоровчих зон в межах Заліщицького району ємністю 7450 місць.

8.2.2. Зони пріоритетного рекреаційно-оздоровчого призначення

Рекреаційні зони визначені на основі гідрографічної мережі області, яка включає річку Дністер з притоками Золота Липа, Коропець, Стрипа, Серет, Нічлава, Збруч, а також з урахуванням ландшафтної структури території і наявності національних природних парків та площі лісового фонду.

На даний час в Тернопільській області нараховується 8388 місць в рекреаційно-оздоровчих закладах, з яких в рекреаційних – 6378 місць, в оздоровчих - 2010 місць.

В схемі планування території пропонується структурувати розміщення об'єктів стаціонарної рекреації у складі рекреаційних зон, що дозволить комплексно розв'язувати питання транспортного обслуговування, інженерного забезпечення, надання різноманітних послуг для відпочивальників не порушуючи природоохоронного балансу.

Для цих цілей був проведений розрахунок граничних значень ємностей по запропонованій структурі рекреаційно-оздоровчих зон.

Разом під рекреаційне освоєння, тобто резервування територій під рекреаційну функцію, в схемі планування території пропонується 281,3 тис.га по 16 зонах. Загальний потенціал рекреаційної ємності (граничне значення) складає 703,3 тис. місць.

Таблиця

Території, що резервуються та граничні значення рекреаційних зон

Назва рекреаційно-оздоровчої зони	Площа території, га	Ємність, місць
1. Нараївська	7802,9	19507,3
2. Золотолипська (Опільська)	41618,2	104045,55
3. Коропецька	15985,2	39962,875
4. Бариська	4908,8	12272,025
5. Стрипська	15658,7	39146,675
6. Джуринсько-Тупська	10471,7	26179,25
7. Серетська	42948,7	107371,7
8. Гніздечненська	10141,4	25353,525
9. Нічлавсько-Циганівська	18697,6	46743,95
10. Збручанська	12838,1	32095,175
11. Дністровська	42982,1	107455,175
12. Іквинська	10922,0	27305,075
13. Вілійська	8928,6	22321,5
14. Кременецька (НПП)	6808,1	17020,325
15. Горинсько-Жиракська	22121,8	55304,375
16. Самчиксько-Вовчинсько-Самецька	8509,4	21273,475
Всього	281343,2	703357,95

Таблиця

Існуючий стан та нове будівництво закладів рекреаційно-оздоровчої сфери Тернопільської області

	Рекреаційно-оздоровча зона	Територія, га	Всього, місць	в тому числі:	
				рекреаційні заклади	оздоровчі заклади
1	<u>Нараївська</u>	7802,92	500	500	
	Бережанський р-н	7802,92	500	500	
2	<u>Золотолипська (Опільська)</u>	41566,23	3899	3049	850
	Бережанський р-н (з міськрадою)	19842,37	3349	2499	850

	Козівський р-н	2419,74			
	Зборівський р-н	1118,60			
	Підгаєцький р-н	10037,29	200	200	
	Монастириський р-н	8148,23	350	350	
3	<u>Коропецька</u>	15985,16	1258	1258	
	Козівський р-н	2071,40	250	250	
	Підгаєцький р-н	4048,80	300	300	
	Монастириський р-н	9864,96	708	708	
4	<u>Бариська</u>	4908,82	500	500	
	Бучацький р-н	4908,82	500	500	
5	<u>Стрипська</u>	15658,67	5619	4319	1300
	Зборівський р-н	843,30	500	500	
	Козівський р-н	3913,09	100	100	
	Теребовлянський р-н	3108,95	1704	1054	650
	Бучацький р-н	7793,33	3315	2665	650
6	<u>Джуринсько-Тупська</u>	10471,70	2056	1756	300
	Заліщицький р-н	7689,83	1656	1356	300
	Чортківський р-н	2781,87	400	400	
7	<u>Серетська</u>	42948,70	16349	12189	4160
	Зборівський р-н	6730,90	1556	406	1150
	Тернопільський р-н (з міськрадою)	7259,05	4557	4007	550
	Теребовлянський р-н	10587,01	3750	3300	450
	Чортківський р-н (з міськрадою)	8832,50	1789	1789	
	Заліщицький р-н	5794,70	1830	1230	600
	Борщівський р-н	1937,93	2100	1100	1000
	Гусятинський р-н	1806,61	767	357	410
8	<u>Гніздечненська</u>	10141,40	2884	1884	1000
	Теребовлянський р-н	1553,38	2410	1410	1000
	Тернопільський р-н	7238,36	474	474	
	Збаразький р-н	1349,65			
9	<u>Нічлавсько-Циганівська</u>	18697,59	2310	2310	
	Борщівський р-н	16109,10	1960	1960	
	Чортківський р-н	2588,49	350	350	
10	<u>Збручанська</u>	12838,10	6298	4698	1600
	Підволочиський р-н	1560,50			
	Гусятинський р-н	3796,10	4570	3570	1000
	Борщівський р-н	7481,48	1728	1128	600
11	<u>Дністровська</u>	42982,11	9248	8648	600
	Монастириський р-н	4499,32	1214	1214	
	Заліщицький р-н	16386,12	4334	3734	600
	Борщівський р-н	13965,33	2950	2950	
	Бучацький р-н	8131,34	750	750	
12	<u>Іквинська</u>	10922,03	2150	2150	
	Кременецький р-н	10922,03	2150	2150	

13	<u>Вілійська</u>	8928,59	764	764	
	Кременецький р-н	1291,1			
	Шумський р-н	7637,49	764	764	
14	<u>Кременецька (НПП)</u>	6808,13	3061	2711	350
	Кременецький р-н (з міськрадою)	2821,56	2461	2111	350
	Шумський р-н	3986,57	600	600	
15	<u>Горинсько-Жиракська</u>	22077,95	1562	1562	
	Лановецький р-н	12605,75	662	662	
	Збараський р-н	2411,89	700	700	
	Кременецький р-н	4843,91	200	200	
	Шумський р-н	2216,4			
16	<u>Самчиксько-Вовчинсько-Самецька</u>	8509,37	1227	1227	
	Підволочиський р-н	7590,01	1227	1227	
	Збараський р-н	919,36			
	Всього	281343,2	59685	49525	10160

Для реалізації планів, закладених в структурі організації рекреаційно-оздоровчих зон, необхідно розробити плани рекреаційно-оздоровчих зон в межах адміністративних районів, що дозволить комплексно, розв'язувати питання інженерно-транспортного забезпечення, охорони навколишнього середовища, а найголовніше – видачі вихідних умов по умовах та обмеженнях по земельних ділянках для перспективних забудовників.

8.2.3. Зони впливу міжнародних транспортних коридорів (у вузлах перетину з магістральною дорожньою мережею України)

Цей напрямок розвитку в повній мірі враховує вигідне географічне положення області, через яку проходять два міжнародних автомобільних коридори: Європа – Азія (Критський №5) і Балтійське море - Чорне море.

Спільна міждержавна структура формується тому, що транспортним коридором фактично є територія з обох сторін від магістральних та залізничних шляхів I і II категорій.

Тобто, йдеться про паралельні зони функціонального та планувального впливу цих магістралей на різну відстань.

Такими зонами є:

- технологічна, якою є сама дорога, з охоронними територіями;
- інфраструктурна – більш широка, на якій розміщуються будівлі та споруди, необхідні для обслуговування руху та технічного стану доріг;
- функціонально-планувальна – найбільш широка, яка активно використовується, завдяки інтенсивним транспортним потокам (25 - 30 тис. од. на добу).

Збільшення обсягів міжнародного транзиту, як одного з найефективніших видів експорту транспортних послуг, сприятиме стабілізації та структурній перебудові економіки області.

Трасування магістралі враховує характер розселення, рівень розвитку економіки, гідрографічні особливості, рельєф, наявність рекреаційних, мінерально-сировинних ресурсів, об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

У місцях перетину нового автомобільного коридору з державними автодорогами і залізничними смугами передбачені транспортні розв'язки у різних рівнях. Території в місцях перетину транспортних коридорів з магістральними дорогами являються найбільш перспективними для розвитку транспортно-складського комплексу, автосервісу різного рівня, розміщення крупних закладів оптової торгівлі, рекреаційного обслуговування тощо вбачаються 5 транспортних вузлів з повними розв'язками:

Міжнародний транспортний коридор Європа – Азія (новий):

- вузол перетину з коридором Балтійське море – Чорне море;
- вузол перетину із загальнодержавною автомобільною дорогою М-12;
- вузол перетину з Р-39.

Міжнародний транспортний коридор Балтійське море - Чорне море:

- вузол перетину з коридором Європа – Азія;
- вузол перетину з Р-26;
- вузол перетину з Р-24.

Проходження міжнародних транспортних коридорів територією Тернопільської області є важливим фактором активізації господарської діяльності і перспективного розвитку процесів урбанізації.

ІХ. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ

Показник	Одиниця виміру	Значення показників	
		Вихідний рік	Розрахунковий строк
Територія схеми планування, всього	тис. км²	13,8	13,8
у тому числі:			
– території населених пунктів	тис. км ² / %	0,64/4,6	0,74/5,4
– території сільськогосподарського використання за межами населених пунктів	тис. км ² / %	9,67/70,1	9,57/69,3
– лісовкриті території	-//-	2,01/14,6	2,31/16,7
– інші території	-//-	1,48/10,7	1,18/8,6
Території та об'єкти природно-заповідного фонду	-//-	1,23/8,9	2,627/19¹¹
Населення, всього	тис. осіб	1059,2	1045,4
у тому числі:			
– міське	тис. осіб / %	473,6/44,7	473,5/45,3
– сільське	-//-	585,6/55,3	571,9/54,7
Структура зайнятості у господарському комплексі:	тис. осіб / %	439,4/100,0	406,0/100,0
Первинний сектор (сільське господарство, мисливство та лісове господарство; рибальство, рибництво; добувна промисловість)	-//-	143,8/32,7	81,0/20,0
Вторинний сектор (переробна промисловість; виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; будівництво; транспорт та зв'язок)	-//-	78,3/17,9	102,0/25,0
Третинний сектор (торгівля та ремонт; діяльність готелів та ресторанів; фінансова діяльність; операції з нерухомим майном; державне управління; освіта; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту)	-//-	217,3/49,4	223,0/55,0
Загальна кількість населених пунктів	одиниць	1058	1058
у тому числі:			
– міст	-//-	18	18
– селищ міського типу	-//-	17	17
– сіл	-//-	1023	1023

¹¹ - з урахуванням показників визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.2017р. №1089 "Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року". Показник може бути уточнений на етапі розробки проектів створення окремих об'єктів ПЗФ.

Показник	Одиниця виміру	Значення показників	
		Вихідний рік	Розрахунковий строк
Щільність населення	осіб/км²	76,8	75,8
Сумарна одноразова місткість закладів лікування, відпочинку та туризму, у тому числі:	тис. місць	8,4	63,8
– закладів цілорічної дії	-//-	8,4	63,8
Загальна довжина залізничної мережі	км	564,1	564,1
Довжина автомобільних доріг	-//-	5004,9	5245,7
у тому числі:			
– з твердим покриттям (усього)	-//-	4981,0	5245,7
– ґрунтових	-//-	-	-
Довжина доріг державного значення, всього, з них:	-//-	1485,5	1726,3
з них:			
– міжнародні (М)	-//-	307,1	81,7
– міжнародних транспортних коридорів	-//-	-	324,8
– національні (Н)	-//-	112,7	113,8
– регіональні (Р)	-//-	263,7	366,6
– територіальні (Т)	-//-	802,0	840,2
Довжина доріг місцевого значення, всього	-//-	3519,4	3519,4
з них:			
– обласні (О)	-//-	324,7	324,7
– районні (С)	-//-	3194,7	3194,7
Щільність транспортної мережі:			
– залізничної	км/1000 км ²	40,8	40,8
– автомобільної	-//-	362,6	380,1
Сумарне електричне навантаження	тис. кВт	305,0	634,8
Виробництво електроенергії	млн. кВт·год/рік	39,5	785,0
Споживання електроенергії	-//-	1550,0	2843,0
Довжина ЛЕП			
– 330 кВ	км	102,1	341,1
– 750 кВ	-//-	262,01	262,01
Споживання тепла	МВт	н.д.	3625,33
Споживання природного газу	млн. м³/рік	623,13	3061,40
Загальний обсяг водоспоживання	тис. м³/добу	55,00	437,24
Загальний обсяг водовідведення	-//-	52,10	338,46

Х. ДОДАТКИ

Додаток 1.

Особливості статево-вікової структури населення Тернопільської області на перспективу (оптимістичний варіант прогнозу)

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	5133	4818	9951	5806	5466	11272	5533	5208	10741	5224	4916	10140	5350	5035	10385
1-2	11544	10892	22436	11371	10701	22072	11333	10659	21992	10573	9941	20514	10592	9958	20550
3	6057	5677	11734	5418	5104	10522	5767	5429	11196	5377	5060	10437	5253	4943	10196
4	6242	5897	12139	5094	4786	9880	5800	5465	11265	5458	5140	10598	5246	4940	10186
5	6052	5818	11870	5510	5175	10685	5799	5458	11257	5553	5223	10776	5265	4951	10216
6	6037	5736	11773	5976	5669	11645	5744	5405	11149	5646	5308	10954	5300	4980	10280
7-14	45798	43523	89321	48420	46006	94426	45866	43359	89225	45048	42430	87478	44890	42264	87154
15	5043	4751	9794	5519	5247	10766	5998	5694	11692	5507	5169	10676	5827	5481	11308
16	5340	5015	10355	5509	5199	10708	6216	5924	12140	5955	5634	11589	5756	5407	11163
17	5494	5225	10719	5139	4756	9895	6104	5865	11969	5959	5583	11542	5591	5280	10871
18	5855	5595	11450	4978	4748	9726	5605	5263	10868	6114	5793	11907	5376	5113	10489
19-54	270381	275662	546043	258666	262151	520817	249242	250530	499772	244345	243376	487721	237831	234876	472707
19-59	306506	317748	624254	292592	300726	593318	281044	285655	566699	277265	279593	556858	273186	272892	546078
60 і старше	79972	143424	223396	88452	150755	239207	100258	159860	260118	110830	166932	277762	121619	174889	296508
Працездатного віку	323195	291497	614692	308218	276854	585072	298969	267582	566551	295293	260386	555679	289909	250676	540585
Старше працездатного	79972	185510	265482	88452	189330	277782	100258	194985	295243	110830	203149	313979	121619	212905	334524
В т. ч. до 70	46442	107036	153478	53751	109847	163598	60266	110567	170833	58822	106229	165051	59158	106368	165526
Всього	495073	564119	1059192	489784	554338	1044122	491067	549244	1040311	494509	546722	1041231	499251	546133	1045384

Продовження додатку 1.

Особливості статеві-вікової структури населення Тернопільської області на перспективу (реалістичний варіант прогнозу)

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	5133	4818	9951	5030	4734	9764	4521	4253	8774	4127	3880	8007	4055	3811	7866
1-2	11544	10892	22436	10211	9608	19819	9342	8780	18122	8397	7884	16281	8080	7581	15661
3	6057	5677	11734	5131	4834	9965	4816	4531	9347	4295	4037	8332	4035	3789	7824
4	6242	5897	12139	5085	4781	9866	4904	4619	9523	4376	4115	8491	4048	3803	7851
5	6052	5818	11870	5502	5168	10670	4985	4691	9676	4476	4205	8681	4081	3829	7910
6	6037	5736	11773	5969	5663	11632	5048	4751	9799	4580	4303	8883	4128	3873	8001
7-14	45798	43523	89321	48375	45965	94340	44814	42370	87184	39434	37135	76569	35992	33854	69846
15	5043	4751	9794	5511	5241	10752	5959	5656	11615	5417	5081	10498	4894	4597	9491
16	5340	5015	10355	5498	5191	10689	6165	5867	12032	5847	5514	11361	4919	4594	9513
17	5494	5225	10719	5125	4741	9866	6019	5757	11776	5792	5373	11165	4837	4500	9337
18	5855	5595	11450	4955	4721	9676	5474	5093	10567	5865	5468	11333	4724	4380	9104
19-54	270381	275662	546043	257826	261533	519359	244733	246448	491181	233770	232889	466659	219540	215693	435233
19-59	306506	317748	624254	291583	300039	591622	275936	281289	557225	265511	268471	533982	253041	252628	505669
60 і старше	79972	143424	223396	87298	149312	236610	96142	155023	251165	103034	158394	261428	110149	162896	273045
Працездатного віку	323195	291497	614692	307161	276186	583347	293594	263165	556759	283015	249244	532259	267521	229167	496688
Старше працездатного	79972	185510	265482	87298	187818	275116	96142	189864	286006	103034	193976	297010	110149	199831	309980
В т. ч. до 70	46442	107036	153478	53344	109573	162917	58710	109499	168209	56124	104185	160309	55405	103174	158579
Всього	495073	564119	1059192	485273	549998	1035271	474125	532680	1006805	461151	513860	975011	446983	494135	941118

Додаток 2.

Природний та механічний рух населення Тернопільської області (оптимістичний варіант прогнозу)

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	1059,2	-15070	-5569	-9501	44151	53652
2021-25	1044,1	-3810	-9	-3801	55378	59179
2026-30	1040,3	918	5542	-4624	51692	56316
2031-35	1041,2	4155	10150	-5995	51193	57188
2036	1045,4					

*Продовження додатку 2**Природний та механічний рух населення Тернопільської області (реалістичний варіант прогнозу)*

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	1059,2	-23920	-7057	-16863	39875	56738
2021-25	1035,3	-28465	-8440	-20025	46178	66203
2026-30	1006,8	-31794	-9624	-22170	41517	63687
2031-35	975,0	-33894	-10434	-23460	39602	63062
2036	941,1					

Додаток 3.

Особливості статево-вікової структури міського населення Тернопільської області на перспективу (оптимістичний варіант прогнозу)

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	2363	2204	4567	2510	2362	4872	2232	2102	4334	2126	2002	4128	2317	2183	4500
1-2	5274	4977	10251	5034	4745	9779	4632	4367	8999	4251	4010	8261	4499	4245	8744
3	2703	2499	5202	2458	2318	4776	2402	2265	4667	2151	2029	4180	2189	2066	4255
4	2773	2613	5386	2331	2178	4509	2452	2310	4762	2187	2061	4248	2161	2036	4197
5	2751	2594	5345	2523	2307	4830	2489	2346	4835	2233	2104	4337	2142	2018	4160
6	2787	2523	5310	2696	2622	5318	2508	2362	4870	2289	2154	4443	2138	2011	4149
7-14	20789	19921	40710	21902	20711	42613	20591	19342	39933	19468	18313	37781	18291	17212	35503
15	2159	1953	4112	2525	2420	4945	2755	2521	5276	2512	2329	4841	2501	2395	4896
16	2140	2140	4280	2519	2448	4967	2817	2750	5567	2696	2717	5413	2535	2500	5035
17	2193	2224	4417	2352	2343	4695	2807	2904	5711	2721	2708	5429	2581	2660	5241
18	2486	2575	5061	2217	2263	4480	2624	2759	5383	2819	2932	5751	2579	2763	5342
19-54	121832	131778	253610	115784	123605	239389	112207	118449	230656	110166	116170	226336	106662	112509	219171
19-59	138038	152087	290125	130341	141869	272210	125209	133923	259132	124727	132263	256990	123367	130924	254291
60 і старше	33455	55411	88866	38762	63324	102086	44380	71225	115605	48395	75771	124166	53296	79894	133190
Працездатного віку	144857	138717	283574	137429	130659	268088	133457	126862	260319	132963	124527	257490	131062	120432	251494
Старше працездатного	33455	75720	109175	38762	81588	120350	44380	86699	131079	48395	91864	140259	53296	98309	151605
В т. ч. до 70	21562	51451	73013	24893	53069	77962	26716	51341	78057	24670	47943	72613	25201	48527	73728
Всього	219911	253721	473632	218170	251910	470080	217898	251176	469074	218575	251393	469968	220596	252907	473503

Продовження додатку 3.

Особливості статево-вікової структури міського населення Тернопільської області на перспективу (реалістичний варіант прогнозу)

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	2363	2204	4567	2197	2068	4265	1854	1744	3598	1675	1575	3250	1690	1588	3278
1-2	5274	4977	10251	4550	4290	8840	3879	3654	7533	3389	3189	6578	3332	3134	6466
3	2703	2499	5202	2336	2203	4539	2035	1917	3952	1733	1631	3364	1647	1548	3195
4	2773	2613	5386	2329	2177	4506	2099	1976	4075	1773	1666	3439	1641	1539	3180
5	2751	2594	5345	2523	2307	4830	2162	2038	4200	1820	1712	3532	1641	1541	3182
6	2787	2523	5310	2696	2622	5318	2221	2093	4314	1879	1766	3645	1654	1552	3206
7-14	20789	19921	40710	21900	20710	42610	20170	18948	39118	17192	16165	33357	14741	13842	28583
15	2159	1953	4112	2525	2420	4945	2741	2505	5246	2473	2286	4759	2109	2016	4125
16	2140	2140	4280	2519	2448	4967	2798	2718	5516	2645	2646	5291	2169	2125	4294
17	2193	2224	4417	2352	2343	4695	2761	2832	5593	2619	2560	5179	2209	2241	4450
18	2486	2575	5061	2217	2263	4480	2547	2646	5193	2656	2696	5352	2210	2305	4515
19-54	121832	131778	253610	115676	123565	239241	110594	116829	227423	105189	110646	215835	96939	101246	198185
19-59	138038	152087	290125	130183	141807	271990	123409	132195	255604	119311	126455	245766	112851	119118	231969
60 і старше	33455	55411	88866	38341	62892	101233	42791	69528	112319	45298	72364	117662	48663	74626	123289
Працездатного віку	144857	138717	283574	137271	130619	267890	131515	125025	256540	127231	118548	245779	119439	107917	227356
Старше працездатного	33455	75720	109175	38341	81134	119475	42791	84894	127685	45298	88173	133471	48663	92498	141161
В т. ч. до 70	21562	51451	73013	24742	52958	77700	26147	50890	77037	23701	47035	70736	23774	47019	70793
Всього	219911	253721	473632	216668	250550	467218	211467	244794	456261	204463	236711	441174	196557	227175	423732

Додаток 4.

Природний та механічний рух міського населення Тернопільської області (оптимістичний варіант прогнозу)

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	473,6	-3551	-4595	1044	19615	18571
2021-25	470,1	-1007	-1758	751	22907	22156
2026-30	469,1	893	2878	-1985	20834	22819
2031-35	470,0	3536	6533	-2997	21628	24625
2036	473,5					

Продовження додатку 4.

Природний та механічний рух міського населення Тернопільської області (реалістичний варіант прогнозу)

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	473,6	-6413	-4595	-1818	17831	19649
2021-25	467,2	-10957	-5467	-5490	19405	24895
2026-30	456,3	-15088	-5936	-9152	16867	26019
2031-35	441,2	-17442	-6432	-11010	16361	27371
2036	423,7					

Додаток 5.

Особливості статеві-вікової структури сільського населення Тернопільської області на перспективу (оптимістичний варіант прогнозу)

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	2769	2615	5384	3297	3103	6400	3301	3106	6407	3098	2914	6012	3032	2852	5884
1-2	6270	5915	12185	6337	5956	12293	6701	6293	12994	6321	5931	12252	6093	5713	11806
3	3354	3178	6532	2960	2786	5746	3365	3164	6529	3225	3031	6256	3064	2878	5942
4	3469	3285	6754	2762	2611	5373	3349	3155	6504	3271	3079	6350	3086	2902	5988
5	3301	3224	6525	2986	2867	5853	3310	3112	6422	3320	3120	6440	3123	2933	6056
6	3250	3213	6463	3280	3047	6327	3236	3043	6279	3357	3154	6511	3162	2969	6131
7-14	25010	23602	48612	26518	25295	51813	25275	24016	49291	25581	24117	49698	26598	25052	51650
15	2884	2798	5682	2994	2826	5820	3244	3173	6417	2995	2839	5834	3326	3087	6413
16	3200	2875	6075	2990	2752	5742	3398	3174	6572	3259	2916	6175	3221	2907	6128
17	3301	3001	6302	2787	2412	5199	3296	2961	6257	3239	2875	6114	3010	2620	5630
18	3370	3020	6390	2761	2484	5245	2981	2504	5485	3295	2861	6156	2797	2350	5147
19-54	148549	143882	292431	142882	138547	281429	137035	132081	269116	134179	127207	261386	131169	122366	253535
19-59	168467	165660	334127	162252	158857	321109	155835	151732	307567	152538	147331	299869	149820	141967	291787
60 і старше	46517	88012	134529	49690	87432	137122	55878	88635	144513	62435	91161	153596	68323	94995	163318
Працездатного віку	178338	152778	331116	170790	146195	316985	165510	140720	306230	162331	135859	298190	158848	130243	289091
Старше працездатного	46517	109790	156307	49690	107742	157432	55878	108286	164164	62435	111285	173720	68323	114596	182919
В т. ч. до 70	24880	55585	80465	28858	56778	85636	33550	59226	92776	34152	58286	92438	33958	57841	91799
Всього	275162	310398	585560	271614	302428	574042	273169	298068	571237	275934	295329	571263	278655	293225	571880

Продовження додатку 5.

**Особливості статево-вікової структури сільського населення Тернопільської області на перспективу
(реалістичний варіант прогнозу)**

	2017 (оцінка)			2021			2026			2031			2036		
	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього	Ч	Ж	всього
0	2769	2615	5384	2834	2667	5501	2668	2509	5177	2451	2305	4756	2365	2223	4588
1-2	6270	5915	12185	5660	5318	10978	5463	5126	10589	5009	4695	9704	4748	4447	9195
3	3354	3178	6532	2796	2631	5427	2781	2614	5395	2562	2406	4968	2388	2241	4629
4	3469	3285	6754	2754	2604	5358	2804	2640	5444	2605	2452	5057	2409	2262	4671
5	3301	3224	6525	2979	2861	5840	2824	2654	5478	2655	2493	5148	2439	2288	4727
6	3250	3213	6463	3273	3041	6314	2827	2658	5485	2701	2536	5237	2474	2321	4795
7-14	25010	23602	48612	26475	25255	51730	24644	23423	48067	22242	20970	43212	21251	20012	41263
15	2884	2798	5682	2986	2821	5807	3218	3152	6370	2944	2794	5738	2785	2581	5366
16	3200	2875	6075	2980	2744	5724	3368	3149	6517	3202	2868	6070	2750	2469	5219
17	3301	3001	6302	2773	2397	5170	3258	2925	6183	3173	2813	5986	2627	2259	4886
18	3370	3020	6390	2738	2458	5196	2926	2447	5373	3208	2772	5980	2515	2076	4591
19-54	148549	143882	292431	142150	137967	280117	134139	129619	263758	128582	122243	250825	122600	114446	237046
19-59	168467	165660	334127	161400	158232	319632	152526	149094	301620	146199	142016	288215	140190	133510	273700
60 і старше	46517	88012	134529	48957	86419	135376	53351	85495	138846	57737	86030	143767	61486	88270	149756
Працездатного віку	178338	152778	331116	169891	145566	315457	162078	138140	300218	155782	130696	286478	148082	121250	269332
Старше працездатного	46517	109790	156307	48957	106684	155641	53351	104970	158321	57737	105803	163540	61486	107334	168820
В т. ч. до 70	24880	55585	80465	28602	56615	85217	32563	58609	91172	32423	57150	89573	31631	56155	87786
Всього	275162	310398	585560	268605	299448	568053	262658	287886	550544	256688	277150	533838	250427	266959	517386

Додаток 6.

Природний та механічний рух сільського населення Тернопільської області (оптимістичний варіант прогнозу)

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	585,6	-11519	-974	-10545	24537	35082
2021-25	574,0	-2805	1748	-4553	32471	37024
2026-30	571,2	26	2665	-2639	30858	33497
2031-35	571,3	618	3617	-2999	29564	32563
2036	571,9					

Продовження додатку 6.

Природний та механічний рух сільського населення Тернопільської області (реалістичний варіант прогнозу)

	чисельність населення (на початок періоду, тис. осіб)	загальний приріст (осіб)	механічний приріст (осіб)	природний приріст (осіб)	кількість народжених (осіб)	кількість померлих (осіб)
2017-20	585,6	-17507	-2462	-15045	22045	37090
2021-25	568,1	-17509	-2974	-14535	26773	41308
2026-30	550,5	-16706	-3688	-13018	24650	37668
2031-35	533,8	-16452	-4002	-12450	23241	35691
2036	517,4					

**Додаток 7. Вікова структура населення Тернопільської області у розрізі районів (оптимістичний варіант прогнозу),
тис. осіб**

Територія	2017				2021				2026				2031				2036			
	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього
Тернопільська область	179,0	614,7	265,5	1059,2	181,3	585,1	277,7	1044,1	178,5	566,6	295,2	1040,3	171,6	555,7	313,9	1041,2	170,3	540,6	334,5	1045,4
Міське населення	80,9	283,6	109,1	473,6	81,6	268,1	120,4	470,1	77,7	260,3	131,1	469,1	72,2	257,5	140,3	470,0	70,4	251,5	151,6	473,5
Сільське населення	98,1	331,1	156,4	585,6	99,7	317,0	157,3	574,0	100,8	306,3	164,1	571,2	99,4	298,2	173,6	571,2	99,9	289,1	182,9	571,9
м. Тернопіль	35,7	139,6	42,6	217,9	36,3	132,1	48,3	216,7	34,5	128,2	53,7	216,4	31,8	126,7	58,3	216,8	30,8	123,6	64,0	218,4
Бережани (міськрада)	3,7	11,0	5,0	19,7	3,7	10,4	5,5	19,6	3,5	10,1	6,1	19,7	3,3	10,1	6,4	19,8	3,3	9,8	6,9	20,0
Міське населення	3,4	10,2	4,6	18,2	3,4	9,7	5,0	18,1	3,3	9,4	5,5	18,2	3,1	9,3	5,9	18,3	3,0	9,1	6,4	18,5
Сільське населення	0,3	0,8	0,4	1,5	0,3	0,7	0,5	1,5	0,2	0,7	0,6	1,5	0,2	0,8	0,5	1,5	0,3	0,7	0,5	1,5
м. Кременець	3,6	12,0	5,8	21,4	3,6	11,2	6,2	21,0	3,4	10,8	6,6	20,8	3,1	10,5	7,0	20,6	3,0	10,1	7,4	20,5
м. Чортків	4,5	18,1	6,6	29,2	4,6	17,3	7,1	29,0	4,6	17,4	7,6	29,6	4,5	17,8	8,2	30,5	4,7	18,0	8,9	31,6
Бережанський район - сільське населення	3,4	11,2	6,6	21,2	3,4	10,5	6,5	20,4	3,4	9,9	6,6	19,9	3,2	9,5	6,8	19,5	3,2	9,0	6,9	19,1
Борщівський район	11,1	38,2	17,7	67,0	11,1	36,0	18,2	65,3	10,9	34,5	19,0	64,4	10,5	33,3	19,9	63,7	10,4	32,0	20,8	63,2
Міське населення	3,3	10,5	5,3	19,1	3,3	9,8	5,7	18,8	3,1	9,4	6,0	18,5	2,8	9,2	6,3	18,3	2,7	8,8	6,7	18,2
Сільське населення	7,8	27,7	12,4	47,9	7,8	26,2	12,5	46,5	7,8	25,1	13,0	45,9	7,7	24,1	13,6	45,4	7,7	23,2	14,1	45,0
Буцацький район	12,7	36,2	14,6	63,5	13,0	35,1	15,3	63,4	13,1	34,4	16,6	64,1	13,0	34,1	17,9	65,0	13,1	33,5	19,5	66,1
Міське населення	2,8	8,1	4,0	14,9	2,8	7,7	4,3	14,8	2,7	7,4	4,6	14,7	2,5	7,3	4,9	14,7	2,4	7,1	5,2	14,7
Сільське населення	9,9	28,1	10,6	48,6	10,2	27,4	11,0	48,6	10,4	27,0	12,0	49,4	10,5	26,8	13,0	50,3	10,7	26,4	14,3	51,4
Гусятинський	9,8	34,0	16,2	60,0	9,8	32,1	16,5	58,4	9,6	30,6	17,3	57,5	9,1	29,6	18,1	56,8	8,9	28,4	19,0	56,3

район																				
Міське населення	3,9	12,7	6,0	22,6	3,9	11,9	6,5	22,3	3,7	11,4	6,9	22,0	3,4	11,2	7,2	21,8	3,2	10,8	7,8	21,8
Сільське населення	5,9	21,3	10,2	37,4	5,9	20,2	10,0	36,1	5,9	19,2	10,4	35,5	5,7	18,4	10,9	35,0	5,7	17,6	11,2	34,5
Заліщицький район	7,8	26,2	12,6	46,6	7,8	24,6	12,8	45,2	7,6	23,4	13,4	44,4	7,3	22,5	13,9	43,7	7,1	21,5	14,5	43,1
Міське населення	2,3	7,0	3,3	12,6	2,2	6,5	3,6	12,3	2,1	6,2	3,7	12,0	1,9	5,9	3,9	11,7	1,8	5,7	4,0	11,5
Сільське населення	5,5	19,2	9,3	34,0	5,6	18,1	9,2	32,9	5,5	17,2	9,7	32,4	5,4	16,6	10,0	32,0	5,3	15,8	10,5	31,6
Збаразький район	9,4	33,0	15,2	57,6	9,7	31,7	15,7	57,1	9,6	30,8	16,8	57,2	9,5	30,3	17,9	57,7	9,5	29,6	19,1	58,2
Міське населення	3,1	9,6	4,7	17,4	3,1	9,2	5,1	17,4	2,9	9,0	5,5	17,4	2,8	8,9	5,9	17,6	2,7	8,7	6,4	17,8
Сільське населення	6,3	23,4	10,5	40,2	6,6	22,5	10,6	39,7	6,7	21,8	11,3	39,8	6,7	21,4	12,0	40,1	6,8	20,9	12,7	40,4
Зборівський район	7,6	22,0	11,9	41,5	7,5	20,7	12,1	40,3	7,4	19,8	12,5	39,7	7,1	19,1	13,1	39,3	7,0	18,3	13,6	38,9
Міське населення	1,9	5,3	2,1	9,3	1,9	4,7	2,4	9,0	1,7	4,5	2,6	8,8	1,6	4,4	2,6	8,6	1,5	4,2	2,8	8,5
Сільське населення	5,7	16,7	9,8	32,2	5,6	16,0	9,7	31,3	5,7	15,3	9,9	30,9	5,5	14,7	10,5	30,7	5,5	14,1	10,8	30,4
Козівський район	6,5	20,7	10,7	37,9	6,5	19,6	11,0	37,1	6,4	18,9	11,4	36,7	6,2	18,3	12,0	36,5	6,1	17,7	12,6	36,4
Міське населення	2,0	5,9	3,1	11,0	1,9	5,5	3,4	10,8	1,8	5,2	3,7	10,7	1,7	5,2	3,7	10,6	1,6	5,0	4,0	10,6
Сільське населення	4,5	14,8	7,6	26,9	4,6	14,1	7,6	26,3	4,6	13,7	7,7	26,0	4,5	13,1	8,3	25,9	4,5	12,7	8,6	25,8
Кременецький район	8,5	26,5	11,9	46,9	8,6	25,3	12,2	46,1	8,6	24,4	12,8	45,8	8,4	23,8	13,6	45,8	8,3	23,0	14,5	45,8
Міське населення	1,3	4,4	2,1	7,8	1,3	4,0	2,3	7,6	1,2	3,9	2,3	7,4	1,1	3,7	2,5	7,3	1,1	3,6	2,5	7,2
Сільське населення	7,2	22,1	9,8	39,1	7,3	21,3	9,9	38,5	7,4	20,5	10,5	38,4	7,3	20,1	11,1	38,5	7,2	19,4	12,0	38,6
Лановецький район	4,9	16,1	8,6	29,6	5,0	15,2	8,6	28,8	4,9	14,5	9,0	28,4	4,7	14,0	9,5	28,2	4,6	13,5	9,8	27,9
Міське населення	1,6	4,8	2,2	8,6	1,6	4,6	2,4	8,6	1,5	4,4	2,8	8,7	1,4	4,3	2,9	8,6	1,3	4,2	3,1	8,6
Сільське населення	3,3	11,3	6,4	21,0	3,4	10,6	6,2	20,2	3,4	10,1	6,2	19,7	3,3	9,7	6,6	19,6	3,3	9,3	6,7	19,3
Монастириськ	4,7	14,9	8,2	27,8	4,5	13,7	8,3	26,5	4,4	12,8	8,3	25,5	4,1	12,1	8,4	24,6	3,9	11,3	8,7	23,9

ий район																				
Міське населення	1,7	4,8	2,7	9,2	1,7	4,4	2,8	8,9	1,5	4,2	2,9	8,6	1,4	4,0	3,0	8,4	1,4	3,8	3,2	8,4
Сільське населення	3,0	10,1	5,5	18,6	2,8	9,3	5,5	17,6	2,9	8,6	5,4	16,9	2,7	8,1	5,4	16,2	2,5	7,5	5,5	15,5
Підволочиський район	7,1	23,5	11,7	42,3	7,1	22,3	12,1	41,5	7,1	21,6	12,5	41,2	6,8	21,0	13,3	41,1	6,8	20,3	13,9	41,0
Міське населення	2,1	6,4	3,4	11,9	2,1	6,1	3,7	11,9	2,0	5,9	3,9	11,8	1,9	5,8	4,1	11,8	1,8	5,6	4,4	11,8
Сільське населення	5,0	17,1	8,3	30,4	5,0	16,2	8,4	29,6	5,1	15,7	8,6	29,4	4,9	15,2	9,2	29,3	5,0	14,7	9,5	29,2
Підгаєцький район	3,2	9,7	5,5	18,4	3,1	9,0	5,4	17,5	3,0	8,4	5,5	16,9	2,8	8,0	5,5	16,3	2,8	7,5	5,5	15,8
Міське населення	0,5	1,5	0,8	2,8	0,5	1,3	0,8	2,6	0,4	1,2	0,9	2,5	0,4	1,2	0,8	2,4	0,5	1,1	0,7	2,3
Сільське населення	2,7	8,2	4,7	15,6	2,6	7,7	4,6	14,9	2,6	7,2	4,6	14,4	2,4	6,8	4,7	13,9	2,3	6,4	4,8	13,5
Теребовлянський район	11,1	36,2	18,2	65,5	11,3	34,5	18,7	64,5	11,1	33,3	19,6	64,0	10,7	32,4	20,8	63,9	10,7	31,4	21,9	64,0
Міське населення	3,5	10,8	4,9	19,2	3,5	10,2	5,4	19,1	3,4	9,9	5,7	19,0	3,1	9,8	6,1	19,0	3,0	9,6	6,5	19,1
Сільське населення	7,6	25,4	13,3	46,3	7,8	24,3	13,3	45,4	7,7	23,4	13,9	45,0	7,6	22,6	14,7	44,9	7,7	21,8	15,4	44,9
Тернопільський район	10,9	41,7	14,6	67,2	11,7	41,9	15,8	69,4	12,4	42,5	17,7	72,6	12,7	43,5	20,0	76,2	13,3	44,3	22,6	80,2
Міське населення	2,1	6,9	2,6	11,6	2,2	6,9	3,0	12,1	2,2	6,9	3,5	12,6	2,1	7,2	3,9	13,2	2,2	7,3	4,4	13,9
Сільське населення	8,8	34,8	12,0	55,6	9,5	35,0	12,8	57,3	10,2	35,6	14,2	60,0	10,6	36,3	16,1	63,0	11,1	37,0	18,2	66,3
Чортківський район	7,1	24,8	12,7	44,6	7,1	23,5	12,7	43,3	7,1	22,4	13,0	42,5	6,9	21,5	13,6	42,0	6,8	20,6	14,1	41,5
Міське населення	0,6	2,0	0,8	3,4	0,6	2,0	0,8	3,4	0,6	1,9	1,0	3,5	0,5	1,9	1,2	3,6	0,5	1,9	1,2	3,6
Сільське населення	6,5	22,8	11,9	41,2	6,5	21,5	11,9	39,9	6,5	20,5	12,0	39,0	6,4	19,6	12,4	38,4	6,3	18,7	12,9	37,9
Шумський район	5,7	19,1	8,6	33,4	5,9	18,4	8,7	33,0	5,9	17,9	9,2	33,0	5,9	17,6	9,7	33,2	6,0	17,2	10,3	33,5
Міське населення	1,0	3,0	1,5	5,5	1,1	3,0	1,6	5,7	1,1	3,1	1,7	5,9	1,1	3,2	1,9	6,2	1,2	3,3	2,0	6,5
Сільське населення	4,7	16,1	7,1	27,9	4,8	15,4	7,1	27,3	4,8	14,8	7,5	27,1	4,8	14,4	7,8	27,0	4,8	13,9	8,3	27,0

Продовження додатку 7, тис. осіб

Територія	2017				2021				2026				2031				2036			
	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього
Тернопільська область	179,0	614,7	265,5	1059,2	176,8	583,3	275,2	1035,3	164,0	556,8	286,0	1006,8	145,7	532,3	297,0	975,0	134,5	496,7	309,9	941,1
Міське населення	80,9	283,6	109,1	473,6	79,9	267,9	119,4	467,2	72,0	256,5	127,8	456,3	61,9	245,8	133,5	441,2	55,2	227,4	141,1	423,7
Сільське населення	98,1	331,1	156,4	585,6	96,9	315,4	155,8	568,1	92,0	300,3	158,2	550,5	83,8	286,5	163,5	533,8	79,3	269,3	168,8	517,4
м. Тернопіль	35,7	139,6	42,6	217,9	35,3	131,6	47,7	214,6	31,7	126,0	51,6	209,3	27,0	120,6	54,7	202,3	24,0	111,6	58,6	194,2
Бережани (міськрада)	3,7	11,0	5,0	19,7	3,6	10,5	5,6	19,7	3,4	10,2	5,9	19,5	3,0	9,9	6,2	19,1	2,7	9,3	6,7	18,7
Міське населення	3,4	10,2	4,6	18,2	3,4	9,8	5,0	18,2	3,1	9,5	5,5	18,1	2,8	9,2	5,8	17,8	2,5	8,7	6,1	17,3
Сільське населення	0,3	0,8	0,4	1,5	0,2	0,7	0,6	1,5	0,3	0,7	0,4	1,4	0,2	0,7	0,4	1,3	0,2	0,6	0,6	1,4
м. Кременець	3,6	12,0	5,8	21,4	3,6	11,3	6,2	21,1	3,2	10,9	6,5	20,6	2,8	10,4	6,8	20,0	2,5	9,6	7,1	19,2
м. Чортків	4,5	18,1	6,6	29,2	4,3	16,7	7,0	28,0	3,7	15,4	7,2	26,3	2,8	14,0	7,5	24,3	2,1	12,1	7,8	22,0
Бережанський район - сільське населення	3,4	11,2	6,6	21,2	3,3	10,4	6,4	20,1	3,1	9,7	6,4	19,2	2,7	9,1	6,4	18,2	2,5	8,4	6,4	17,3
Борщівський район	11,1	38,2	17,7	67,0	10,9	36,0	18,0	64,9	10,1	34,1	18,4	62,6	9,0	32,3	18,9	60,2	8,3	30,0	19,5	57,8
Міське населення	3,3	10,5	5,3	19,1	3,3	9,9	5,6	18,8	3,0	9,5	5,9	18,4	2,6	9,1	6,1	17,8	2,3	8,4	6,4	17,1
Сільське населення	7,8	27,7	12,4	47,9	7,6	26,1	12,4	46,1	7,1	24,6	12,5	44,2	6,4	23,2	12,8	42,4	6,0	21,6	13,1	40,7
Бучацький район	12,7	36,2	14,6	63,5	12,7	35,0	15,2	62,9	12,2	33,9	16,1	62,2	11,2	32,9	17,2	61,3	10,7	31,4	18,1	60,2
Міське населення	2,8	8,1	4,0	14,9	2,8	7,7	4,3	14,8	2,6	7,5	4,5	14,6	2,3	7,2	4,7	14,2	2,1	6,7	5,0	13,8
Сільське населення	9,9	28,1	10,6	48,6	9,9	27,3	10,9	48,1	9,6	26,4	11,6	47,6	8,9	25,7	12,5	47,1	8,6	24,7	13,1	46,4
Гусятинський	9,8	34,0	16,2	60,0	9,6	32,1	16,4	58,1	8,9	30,4	16,8	56,1	7,8	28,8	17,3	53,9	7,2	26,7	17,8	51,7

Територія	2017				2021				2026				2031				2036			
	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього
район																				
Міське населення	3,9	12,7	6,0	22,6	3,8	12,0	6,5	22,3	3,5	11,5	6,9	21,9	3,0	11,1	7,1	21,2	2,7	10,3	7,4	20,4
Сільське населення	5,9	21,3	10,2	37,4	5,8	20,1	9,9	35,8	5,4	18,9	9,9	34,2	4,8	17,7	10,2	32,7	4,5	16,4	10,4	31,3
Заліщицький район	7,8	26,2	12,6	46,6	7,6	24,6	12,7	44,9	7,0	23,0	13,1	43,1	6,3	21,8	13,2	41,3	5,7	20,1	13,5	39,3
Міське населення	2,3	7,0	3,3	12,6	2,2	6,6	3,5	12,3	2,0	6,2	3,7	11,9	1,7	5,9	3,8	11,4	1,5	5,4	3,9	10,8
Сільське населення	5,5	19,2	9,3	34,0	5,4	18,0	9,2	32,6	5,0	16,8	9,4	31,2	4,6	15,9	9,4	29,9	4,2	14,7	9,6	28,5
Збараський район	9,4	33,0	15,2	57,6	9,4	31,7	15,6	56,7	9,0	30,5	16,2	55,7	8,1	29,4	17,0	54,5	7,6	27,7	17,9	53,2
Міське населення	3,1	9,6	4,7	17,4	3,1	9,3	5,0	17,4	2,8	9,0	5,5	17,3	2,4	8,9	5,8	17,1	2,3	8,3	6,1	16,7
Сільське населення	6,3	23,4	10,5	40,2	6,3	22,4	10,6	39,3	6,2	21,5	10,7	38,4	5,7	20,5	11,2	37,4	5,3	19,4	11,8	36,5
Зборівський район	7,6	22,0	11,9	41,5	7,4	20,7	11,9	40,0	6,9	19,5	12,1	38,5	6,2	18,5	12,3	37,0	5,7	17,1	12,6	35,4
Міське населення	1,9	5,3	2,1	9,3	1,8	4,8	2,5	9,1	1,7	4,6	2,5	8,8	1,4	4,3	2,7	8,4	1,3	4,0	2,6	7,9
Сільське населення	5,7	16,7	9,8	32,2	5,6	15,9	9,4	30,9	5,2	14,9	9,6	29,7	4,8	14,2	9,6	28,6	4,4	13,1	10,0	27,5
Козівський район	6,5	20,7	10,7	37,9	6,4	19,6	10,9	36,9	5,9	18,7	11,1	35,7	5,3	17,8	11,4	34,5	4,9	16,6	11,7	33,2
Міське населення	2,0	5,9	3,1	11,0	2,0	5,6	3,3	10,9	1,8	5,3	3,5	10,6	1,5	5,1	3,7	10,3	1,4	4,8	3,6	9,8
Сільське населення	4,5	14,8	7,6	26,9	4,4	14,0	7,6	26,0	4,1	13,4	7,6	25,1	3,8	12,7	7,7	24,2	3,5	11,8	8,1	23,4
Кременецький район	8,5	26,5	11,9	46,9	8,4	25,2	12,2	45,8	7,9	24,0	12,5	44,4	7,2	23,0	12,9	43,1	6,7	21,5	13,5	41,7
Міське населення	1,3	4,4	2,1	7,8	1,3	4,2	2,1	7,6	1,2	3,9	2,3	7,4	1,0	3,8	2,3	7,1	0,9	3,4	2,5	6,8
Сільське населення	7,2	22,1	9,8	39,1	7,1	21,0	10,1	38,2	6,7	20,1	10,2	37,0	6,2	19,2	10,6	36,0	5,8	18,1	11,0	34,9

Територія	2017				2021				2026				2031				2036			
	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього
Лановецький район	4,9	16,1	8,6	29,6	4,8	15,2	8,7	28,7	4,5	14,4	8,8	27,7	4,0	13,6	9,0	26,6	3,8	12,7	9,1	25,6
Міське населення	1,6	4,8	2,2	8,6	1,6	4,6	2,5	8,7	1,4	4,4	2,7	8,5	1,3	4,3	2,7	8,3	1,2	4,0	2,9	8,1
Сільське населення	3,3	11,3	6,4	21,0	3,2	10,6	6,2	20,0	3,1	10,0	6,1	19,2	2,7	9,3	6,3	18,3	2,6	8,7	6,2	17,5
Монастириський район	4,7	14,9	8,2	27,8	4,5	13,7	8,1	26,3	4,0	12,7	8,1	24,8	3,5	11,8	8,0	23,3	3,3	10,6	8,0	21,9
Міське населення	1,7	4,8	2,7	9,2	1,6	4,4	2,9	8,9	1,5	4,2	2,9	8,6	1,3	4,0	2,9	8,2	1,1	3,6	3,0	7,7
Сільське населення	3,0	10,1	5,5	18,6	2,9	9,3	5,2	17,4	2,5	8,5	5,2	16,2	2,2	7,8	5,1	15,1	2,2	7,0	5,0	14,2
Підволочиський район	7,1	23,5	11,7	42,3	7,0	22,3	12,0	41,3	6,4	21,3	12,4	40,1	5,9	20,3	12,6	38,8	5,5	19,0	13,0	37,5
Міське населення	2,1	6,4	3,4	11,9	2,1	6,1	3,7	11,9	1,8	5,9	4,0	11,7	1,7	5,7	4,0	11,4	1,5	5,3	4,3	11,1
Сільське населення	5,0	17,1	8,3	30,4	4,9	16,2	8,3	29,4	4,6	15,4	8,4	28,4	4,2	14,6	8,6	27,4	4,0	13,7	8,7	26,4
Підгаєцький район	3,2	9,7	5,5	18,4	3,0	9,0	5,3	17,3	2,8	8,3	5,2	16,3	2,4	7,7	5,3	15,4	2,3	7,0	5,1	14,4
Міське населення	0,5	1,5	0,8	2,8	0,5	1,3	0,8	2,6	0,4	1,3	0,8	2,5	0,4	1,2	0,7	2,3	0,3	1,0	0,9	2,2
Сільське населення	2,7	8,2	4,7	15,6	2,5	7,7	4,5	14,7	2,4	7,0	4,4	13,8	2,0	6,5	4,6	13,1	2,0	6,0	4,2	12,2
Теребовлянський район	11,1	36,2	18,2	65,5	11,0	34,4	18,6	64,0	10,2	32,9	19,2	62,3	9,3	31,5	19,6	60,4	8,6	29,5	20,4	58,5
Міське населення	3,5	10,8	4,9	19,2	3,5	10,3	5,3	19,1	3,1	10,0	5,8	18,9	2,8	9,7	6,0	18,5	2,6	9,1	6,2	17,9
Сільське населення	7,6	25,4	13,3	46,3	7,5	24,1	13,3	44,9	7,1	22,9	13,4	43,4	6,5	21,8	13,6	41,9	6,0	20,4	14,2	40,6
Тернопільський район	10,9	41,7	14,6	67,2	11,3	41,6	15,6	68,5	11,2	41,5	16,9	69,6	10,5	41,4	18,7	70,6	10,3	40,7	20,6	71,6
Міське населення	2,1	6,9	2,6	11,6	2,1	6,7	3,0	11,8	1,9	6,6	3,3	11,8	1,7	6,5	3,5	11,7	1,6	6,3	3,8	11,7
Сільське	8,8	34,8	12,0	55,6	9,2	34,9	12,6	56,7	9,3	34,9	13,6	57,8	8,8	34,9	15,2	58,9	8,7	34,4	16,8	59,9

Територія	2017				2021				2026				2031				2036			
	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього	0-15	Працездатний вік	Старше працездатного	Всього
населення																				
Чортківський район	7,1	24,8	12,7	44,6	7,0	23,4	12,5	42,9	6,5	22,0	12,6	41,1	5,8	20,8	12,8	39,4	5,4	19,3	13,0	37,7
Міське населення	0,6	2,0	0,8	3,4	0,6	2,0	0,9	3,5	0,6	1,9	1,0	3,5	0,5	1,9	1,0	3,4	0,4	1,9	1,1	3,4
Сільське населення	6,5	22,8	11,9	41,2	6,4	21,4	11,6	39,4	5,9	20,1	11,6	37,6	5,3	18,9	11,8	36,0	5,0	17,4	11,9	34,3
Шумський район	5,7	19,1	8,6	33,4	5,7	18,3	8,6	32,6	5,4	17,4	8,9	31,7	4,9	16,7	9,2	30,8	4,7	15,8	9,5	30,0
Міське населення	1,0	3,0	1,5	5,5	1,0	3,0	1,6	5,6	1,0	2,9	1,7	5,6	0,9	2,9	1,7	5,5	0,9	2,9	1,8	5,6
Сільське населення	4,7	16,1	7,1	27,9	4,7	15,3	7,0	27,0	4,4	14,5	7,2	26,1	4,0	13,8	7,5	25,3	3,8	12,9	7,7	24,4

Додаток 8.

Таблиця 1. Динаміка виробництва зернових культур, тис. т

Райони	1990	2000	2005	2010	2016	Прогнозний період
Бережанський	65	15,9	11,7	12,7	69,3	76,4
Борщівський	96,8	55,4	59,7	66,3	119,7	121,5
Буцацький	72,7	34,3	79,65	94,7	132,3	176,9
Гусятинський	99,4	73,05	130,2	116,9	184,8	214,0
Заліщицький	70,9	31,2	55,35	72,6	86,4	123,7
Збараський	89,2	60,15	49,8	75,0	146,4	194,5
Зборівський	81,2	45,9	45,15	62,1	196,6	262,6
Козівський	62,7	35,85	36,75	66,1	167,7	228,6
Кременецький	70,2	33,6	19,8	23,5	135,3	174,7
Лановецький	60,6	49,5	42,45	85,5	165	186,1
Монастириський	40,1	20,7	17,1	18,3	88,2	87,9
Підволочиський	105,9	74,4	111,3	147,1	174,6	218,0
Підгаєцький	65,2	9,3	11,85	19,1	59,2	73,8
Теребовлянський	113,3	59,85	134,2	166,3	281	363,6
Тернопільський	85,3	55,5	84,2	90,0	134,7	198,7
Чортківський	83,9	56,2	125,4	111,2	168,1	201,1
Шумський	54,5	32,3	28,8	28,2	112,8	162,2
Область загалом	1319,1	740,6	1044,8	1261	2448,6	3064,2

Таблиця 2. Динаміка виробництва цукрових буряків, тис. т

Райони	1990	2000	2005	2010	2016	Прогнозний період
Бережанський	113	14,5	3,2	0,2	0,2	26,3
Борщівський	234,3	67,5	37,8	111,6	21,6	86,3
Буцацький	197,5	80,1	85,1	82,5	55,4	187,6
Гусятинський	297,8	111,1	156,8	339,1	97,8	298,4
Заліщицький	158,4	49,5	109,4	85,3	6,8	158,9
Збараський	249,7	85,0	60,9	55,2	79,2	127,9
Зборівський	213,3	64,1	21,2	33,8	22,2	114,6
Козівський	189,5	68,3	48,0	74,2	99,3	225,5
Кременецький	133,1	15,8	21,9	93,4	59,7	269,3
Лановецький	129,4	63,1	82,4	65,3	23,4	94,2
Монастириський	61,1	15,2	4,7	29,1	17,9	25,6
Підволочиський	330,4	125,2	203,4	156,3	133,4	232,4
Підгаєцький	...	9,7	1,4	76,6	20,1	178,9
Теребовлянський	329,4	105,6	179,4	111,2	87,0	225,6
Тернопільський	229,6	111,5	149,1	58,2	168,3	170,4
Чортківський	296,6	157,4	272,7	132,6	86,1	311,6
Шумський	144,9	55,1	32,7	50,3	11,7	114,3
Область загалом	3308	1202,3	1476,1	1554,6	944,1	2847,8

Таблиця 3. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів

Райони	2010	2012	2015	2016	Прогнозний період
Бережанський	6,7	6,8	5,3	5,2	32,24
Борщівський	10,4	10,6	8,4	8,2	50,84
Буцацький	12,8	16,9	13,3	13,2	81,84
Гусятинський	12,3	12,3	9,6	9,7	60,14
Заліщицький	5,4	5,8	4,6	3,8	23,56
Збаразький	14,4	15,7	12,3	13,2	81,84
Зборівський	11,7	11,7	9,2	9,1	56,42
Козівський	11,2	11,4	9,0	10,2	63,24
Кременецький	15,4	16,0	12,6	12,3	76,26
Лановецький	14,4	15,2	11,9	13,2	81,84
Монастирський	6,6	7,0	5,5	4,8	29,76
Підволочиський	14,4	15,6	12,2	11,2	69,44
Підгаєцький	4,8	5,0	3,9	3,5	21,7
Теребовлянський	16,0	17,7	13,9	13,6	84,32
Тернопільський	7,5	8,1	6,3	6,8	42,16
Чортківський	8,1	9,7	7,6	6,5	40,3
Шумський	10,2	10,9	8,6	7,3	45,26
Область загалом	182,4	196,4	154,2	151,8	941,16

Таблиця 4. Динаміка поголів'я свиней, тис. голів

Райони	2010	2012	2015	2016	Прогнозний період
Бережанський	9,5	9,7	11,2	12,8	16,5
Борщівський	21,6	22,7	15,6	15,9	20,6
Буцацький	22,1	22,4	14,3	14,2	18,4
Гусятинський	41,7	43,4	25,4	24,3	31,6
Заліщицький	30,7	27,2	27,3	28,9	45,6
Збаразький	24,3	23,1	21,7	23,5	30,5
Зборівський	15,0	15,3	18,1	19,7	25,6
Козівський	15,7	14,8	14,2	13,9	18,1
Кременецький	16,2	15,7	16,4	15,4	20,1
Лановецький	13,9	12,7	50,9	28,3	36,8
Монастирський	8,0	9,7	12,3	12,6	16,4
Підволочиський	24,6	24,4	28,6	27,5	41,2
Підгаєцький	6,4	5,6	9,3	9,2	11,9
Теребовлянський	28,8	26,4	34,3	32,5	42,2
Тернопільський	53,2	63,5	99,4	105,7	105,5
Чортківський	21,4	21,3	22,9	21,2	27,6
Шумський	16,0	13,7	17,9	17,1	22,2
Область загалом	369,1	371,6	439,8	422,7	531,1

Таблиця 5. Динаміка поголів'я птиці , тис. голів

Райони	2010	2012	2015	2016	Прогнозний період
Бережанський	137,3	151,5	169,4	160,9	193,1
Борщівський	299	305,1	341,1	324,0	388,9
Бучацький	238,1	246,8	275,9	262,1	314,6
Гусятинський	339,9	362,8	405,6	385,3	462,4
Заліщицький	176,6	171,5	191,7	182,2	218,6
Збаразький	217,8	256,4	286,7	272,3	326,8
Зборівський	246,3	300,7	336,2	319,4	383,2
Козівський	208,2	206	230,3	218,8	262,6
Кременецький	155,6	160,4	179,3	170,4	204,4
Лановецький	166,1	177,9	198,9	188,9	226,7
Монастирський	172,9	177,1	198,0	188,1	225,7
Підволочиський	216	208,1	232,7	221,0	265,2
Підгаєцький	82,7	84,8	94,8	90,1	108,1
Теребовлянський	650,1	662,6	740,8	703,7	844,5
Тернопільський	530,4	745,9	833,9	792,2	950,7
Чортківський	342,2	240,5	268,9	255,4	306,5
Шумський	149,2	147,2	164,6	156,3	187,6
Область загалом	4328,4	4605,3	5139,0	4888,2	5869,5

Таблиця 6. Динаміка поголів'я овець та кіз в усіх категоріях господарств, тис. голів

Райони	2010	2012	2015	2016	Прогнозний період
Бережанський	0,6	0,7	0,7	0,7	8,9
Борщівський	0,9	1,0	1,0	1,1	12,6
Бучацький	0,7	0,8	0,9	0,8	8,6
Гусятинський	0,7	0,7	0,7	0,7	7,4
Заліщицький	0,6	0,6	0,6	0,6	6,5
Збаразький	0,5	0,7	0,7	0,7	6,8
Зборівський	0,6	0,6	0,6	0,6	6,2
Козівський	0,5	0,6	0,6	0,6	5,9
Кременецький	0,7	0,8	0,8	0,9	9,6
Лановецький	0,5	0,6	0,6	0,6	7,6
Монастирський	0,6	0,7	0,7	0,7	8,2
Підволочиський	0,6	0,6	0,7	0,6	7,1
Підгаєцький	0,3	0,3	0,3	0,3	4,6
Теребовлянський	0,9	1,0	1,0	1,0	11,9
Тернопільський	0,9	1,0	1,0	1,0	14,3
Чортківський	1,0	1,1	1,1	1,0	14,7
Шумський	0,7	0,7	0,7	0,6	7,3
Область загалом	11,1	12,4	12,6	12,5	148,2

ХІ. ДОКУМЕНТИ

XII. ГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ